

Каталог-довідник: Пам'ятки історії та
культури України

Зошит 5. Вінницька область

Каталог-довідник: Пам'ятки історії та культури України. Зошит 5. Вінницька область / НАН України. Інститут історії України; Центр досліджень історико-культурної спадщини України. – К., 2015. – 482 с. [Електронний ресурс]

Анотація

Каталог пам'яток історії та культури Вінницької області підготовлений колективом наукових співробітників Центру досліджень історико-культурної спадщини України Інституту історії України НАН України у складі: завідувача Центром, кандидата історичних наук С.І. Кота (науковий керівник), кандидатів історичних наук – Г.Г. Денисенко, Т.І. Катаргіної, Н.Г. Ковпаненко, П.І. Скрипника, провідного інженера-дослідника Н.М. Томіної.

У роботі використані матеріали обласної робочої групи тому «Зводу пам'яток історії та культури Вінницької області» (керівник – А.О. Калінчук), а також колективного видання «Пам'ятки історії та культури Вінницької області: словникова частина» / Упорядники : Ю.А. Зінько, М.Р. Мудриченко та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011.

Підготовка даного каталогу має сприяти комплексному аналізу інформаційно-ресурсного потенціалу об'єктів культурної спадщини на території Вінничини та є вагомим внеском у роботу над томом Зводу пам'яток історії та культури України по Вінницькій області.

ВСТУП

Упродовж останніх років значно актуалізувалося вивчення історико-культурної спадщини українського народу в зв'язку з прагненням скласти об'єктивну картину історичного буття народу, подій, що мали місце на українських теренах, бажанням розглядати свою державу і її надбання у контексті європейського виміру. Цьому значною мірою сприяє підготовка унікального енциклопедичного видання «Звід пам'яток історії та культури України», завданням якого є виявити, дослідити всі нерухомі пам'ятки, що збереглися на теренах країни. Робота над 28-томним виданням стала важливим етапом збереження культурного надбання, науковим підґрунтям для створення Державного реєстру нерухомих пам'яток України.

Вінниччина є одним із найбагатших на культурну спадщину регіонів України. На території області збереглися унікальні пам'ятки археології, історії, архітектури, містобудування, науки і техніки, монументального, садово-паркового, ландшафтного мистецтва: 1434 пам'ятки археології (з них - 14 національного значення), 1798 – історії (з них – 5 національного значення), 201 – монументального мистецтва (з них – 3 національного значення), 640 пам'яток містобудування та архітектури (з них – 14 національного значення). У Вінницькій області діє Державний історико-культурний заповідник «Буша», до складу якого входять 11 об'єктів. Упродовж століть на подільській землі відбувалися різноманітні історичні події. Перебуваючи на перетині землеробської і скотарської культур, східної і західної цивілізацій подільська земля залишила чимало пам'яток життя і діяльності різних етнічних спільнот, серед яких панівне місце займають представники українського етносу. Широкий хронологічний діапазон археологічних пам'яток. Територія Поділля була заселена людьми починаючи від давнього кам'яного віку. Скіфський і сарматський період зафіксовані в археологічних пам'ятках, які свідчать про значний внесок населення краю у розвиток світової культури. Утворенням у IX ст. Давньоруської держави було завершено важливий історичний період у житті

східнослов'янських племен, культура яких представлена різноманітними пам'ятками. За даними археологічних досліджень у Південному Побужжі та Середньому Подністров'ї виявлені залишки понад 100 поселень. У складі Київської Русі землі Поділля перебували майже 200 років, що сприяло прискореному економічному і культурному розвитку регіону.

З 1363 р. Поділля перебуває у складі Литви, з середини XV ст. Західне Поділля закріплюється за Польським королівством, а Брацлавщина – за Великим князівством Литовським. У цей час відбувається інтенсивне будівництво фортечних укріплень, споруджується велика кількість костелів, засновується резиденція ордену єзуїтів, колегія у Вінниці, в 1636 – школа в Шаргороді. З-поміж найвідоміших пам'яток цієї доби збереглися келії «Мурів» XVII ст., монастир єзуїтів, єзуїтський костюл 1610-1617 рр., оборонні стіни з вежею XVII-XVIII ст. у Вінниці, римо-католицький костел 1603 р. у Хмільнику.

Події Національно-визвольної війни сер. XVII ст. увічнені низкою пам'ятних знаків на місцях Батозької битви 1652 р., переправи військ Б.Хмельницького через р. Південний Буг 1652 р., на могилі сподвижника гетьмана України Б.Хмельницького Данила Нечая, на козацьких сторожових могилах XVII ст. у селах Немирівського району. Перша половина XIX ст. в історії регіону репрезентована такими пам'ятками, як поміщицькі садиби на території області, релігійні споруди різних конфесій, приміщення польської гімназії 1814-1832 рр. у м. Вінниця. З Поділлям пов'язані імена українських письменників С. Руданського, А. Свидницького, Марко Вовчок та інших.

З початком Першої світової війни край став прифронтовою зоною. В роки Української революції і громадянської війни Вінниччина неодноразово була ареною кровопролитних боїв. Меморіальними знаками відзначені історичні події, важливі для Поділля, перебування на теренах краю в роки Першої світової війни, революційних подій та національно-визвольної боротьби військових керівників і політичних лідерів. поховання воїнів. Меморіальною дошкою відзначений будинок у Вінниці, у якому упродовж 1913-14 рр. мешкав учасник Першої світової війни, військовий діяч, генерал від кавалерії

О. Брусилов. У Вінниці знаходяться будинки готелю «Савой», в якому з 2.02 по 6.03 1919 р. перебували міністри Директорії УНР, а також будинок, в якому в 1919 р. містилася штаб-квартира українського державного, політичного і військового діяча, голови Директорії УНР С. Петлюри.

Пам'ять про жертви голодоморів і політичних репресій увічнюють пам'ятні знаки на могилах і місцях масових страт. На території України залишилася значна кількість військово-інженерних споруд, дотів і дзотів, що знаходилися на лінії укріплених районів, які відіграли значну роль в ході оборонних боїв, зірвавши плани німецького командування. У Вінницькій області це споруди Летичівського укріпрайону, будівництво якого проходило напередодні Другої світової війни. Події цього періоду, найбільш трагічні сторінки в історії Вінниччини, зафіксовані у численних пам'ятниках, пам'ятних знаках, похованнях воїнів та партизанів, які загинули під час війни. Проголошення незалежності Української держави в 1991 р. відзначено пам'ятниками і меморіалами. Дослідження участі вінничан у Революції Гідності 2013-2014 рр., волонтерському русі, добровольчих батальйонах і ЗСУ під час проведення АТО в 2014-2016 роках, увічнення пам'яті про героїв цих подій на порядку денному.

Словник пам'яток історії та культури Вінницької області підготовлений колективом наукових співробітників Центру досліджень історико-культурної спадщини відділу історії України другої половини ХХ ст. Інституту історії України НАН України у складі: завідувача Центром, кандидата історичних наук С.І. Кота (науковий керівник), кандидатів історичних наук – Г.Г. Денисенко, Т.І. Катаргіної, Н.Г. Ковпаненко, П.І. Скрипника, провідного інженера-дослідника Н.М. Томіної.

У роботі використані матеріали обласної робочої групи тому «Зводу пам'яток історії та культури Вінницької області» (керівник – А.О. Калінчук), а також колективного видання «Пам'ятки історії та культури Вінницької області: словникова частина» / Упорядники : А. Зінько, М.Р. Мудриченко та ін. – Вінниця: ДП «Державна картографічна фабрика», 2011.

Вінниця м.

Архітектора Артинова вул.: №5, Будинок, поч. XX ст., в якому жив російський військовий діяч, генерал від кавалерії Брусилов О.О., 1913-1914, мем. дошка 1957, заміна 2006, ск. Ю. Козерацький (архіт., іст., мист.);

№13. Будинок військового представництва, поч. XX ст. (архіт.); **№ 21**, Особняк К. Топчевського, кін. XIX - поч. XX ст., в якому містилися губернські установи, 1919-1920, губернський краєзнавчий музей, 1921-1928 (архіт., іст.);

№26, Особняк, поч. XX ст. (архіт.);

№30, Особняк, поч. XX ст. (архіт.);

№38, Будинок, в якому мешкав заслужений художник України О. Сидоров, 1924-2001 (іст.), мем. дошка 2002, ск. В. Оврах (мист.); **№39**, Будинок князів Гедройц, 1910-ті рр. (архіт.);

№42-44, Особняки, поч. XX ст. (архіт.);

№45, Особняк, 1909, арх. Г. Артинов (архіт.); №75, Особняк, 1909, арх. Г. Артинов (архіт.).

Батозька (Кірова) вул., №1, Вінницький м'ясокомбінат, 1930 р. (іст.).

Бевза І. вул., №6, Житловий будинок, кін. ХІХ-поч. ХХ ст. (архіт.);

№ 15, Адмінбудинок, в якому знаходився штаб Вінницької підпільної організації на чолі з Героєм Радянського Союзу І.В. Бевзом, 1941-1942 (іст.), мем. дошка 1966, ск. В. Смаровоз (мист.);

№21, Садиба українського письменника М.М. Коцюбинського, 1864-1897 (нині - Вінницький літературно-меморіальний музей М.М. Коцюбинського, 1927), мем. дошки, 1927, 1970 (іст.); Пам'ятник українському письменнику М.М. Коцюбинському, 1989, ск. М. Вронський, арх. В. Гнездилов (мист.); Погруддя радянського партійного і військового діяча Ю.М. Коцюбинського, сина М.М. Коцюбинського, 1964, ск. І. Гончар (мист.);

№34, Лазня, 1934-1936 (архіт.).

Богуна вул., №123/1, Церква Різдва Пресвятої Богородиці, поч. ХХ ст. (архіт.).

Василенка К. (30-річчя Перемоги) вул., № 6, Будинок, в якому мешкав і працював поет, археолог В. Прилипко, мем. дошка 2008, ск. Ю. Козерацький (мист.).

Верещагіна пров., Особняк лікаря М. Стаховського, 1914, арх. В. Кричевський (архіт.).

Визволення вул., №10, Житловий будинок, поч. ХХ ст. (архіт.).

Винниченка вул., №26, ЗОСШ №8, в якій навчалися учасниця Вінницької підпільної організації, Герой Радянського Союзу Л.С. Ратушна (іст.), мем. дошка, ск. В.Смаровоз (мист.); керівник Вінницької підпільної групи І. Войцехівський (іст.), мем. дошка, ск. Я. Куленко (мист.).

Вишеньки р., біля гирла: Стоянка, пізній палеоліт, 40–10 тис. років тому (археол.); район лікарні ім. акад. О.І. Ющенка: Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; лівий берег р. Вишеньки: Поселення, ранній залізний вік, чорноліська культура, XI–VIII ст. до н.е. (археол.); район Сабурова: Поселення, доба бронзи, II тис. до н.е. (археол.); праворуч від гирла р. Вишеньки, район лікарні ім. акад. О.І. Ющенка, Городище, багатошарове, ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е.; середні віки, пізньослов'янська культура, VIII–XI ст. (археол.); праворуч і ліворуч автошляху Вінниця–Бар: Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е., ранній залізний вік, чорноліська культура, XI–VIII ст. до н.е., ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е., черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Вінницькі мости, XX ст., арх. Г. Артинов (архіт., пам. науки і техніки).

8 Березня вул., № 1 перехрестя **Наливайка Северина вул., №7/11**, (Старе місто), Земська школа, поч. XX ст.: Будинок навчальний (архіт.).

Гальчевського Я. (Тимощука) вул., №60, кладовище, Каплиця, 1907 (архіт.).

Гоголя вул., №16.: Будинок, в якому мешкав командир 2-ої Української партизанської бригади А.Г. Кондратюк, 1944-1984, олімпійська чемпіонка з веслування на байдарках ХХ Олімпійських ігор 1971 Ю. Рябчинська, 1967-1968, мем. дошка 1985 (іст.).

Городецького В. (Червоних партизанів) вул., №20, Житловий будинок, поч. ХХ ст. (архіт.).

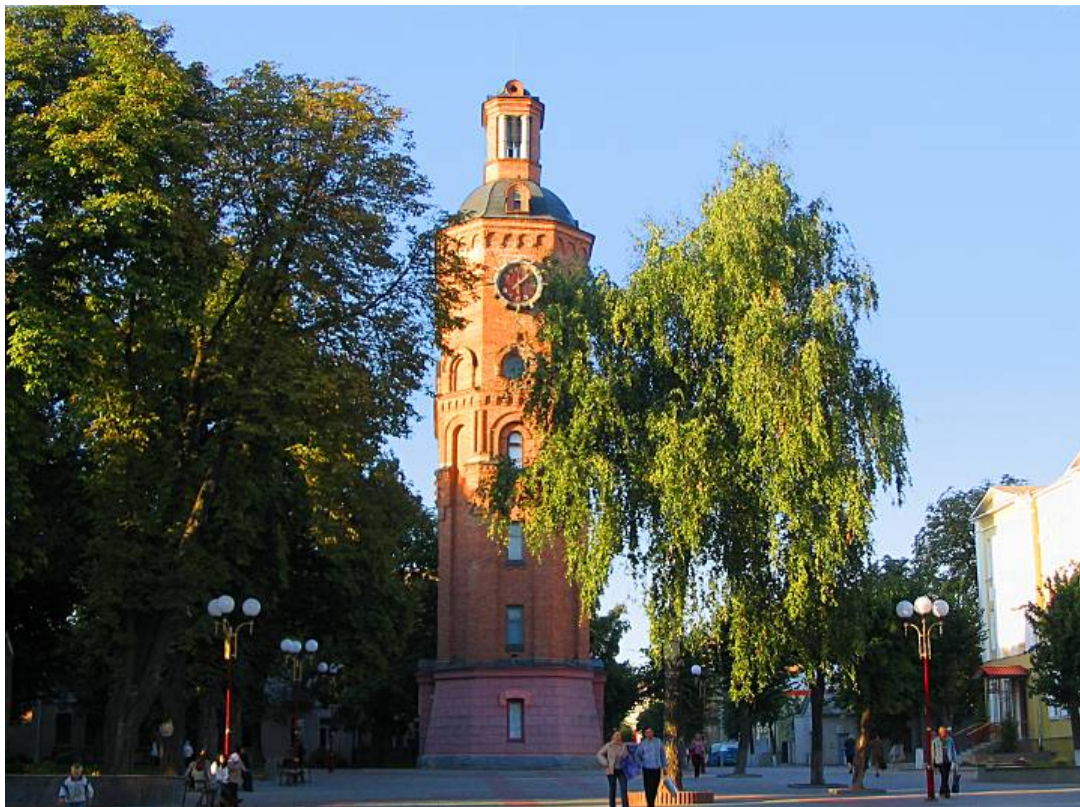
Грушевського вул.: №4, Особняк, 1900 (архіт.);

№6, Житловий будинок, 1899 (архіт.); **№10,** Житловий будинок, 1899 (архіт.);

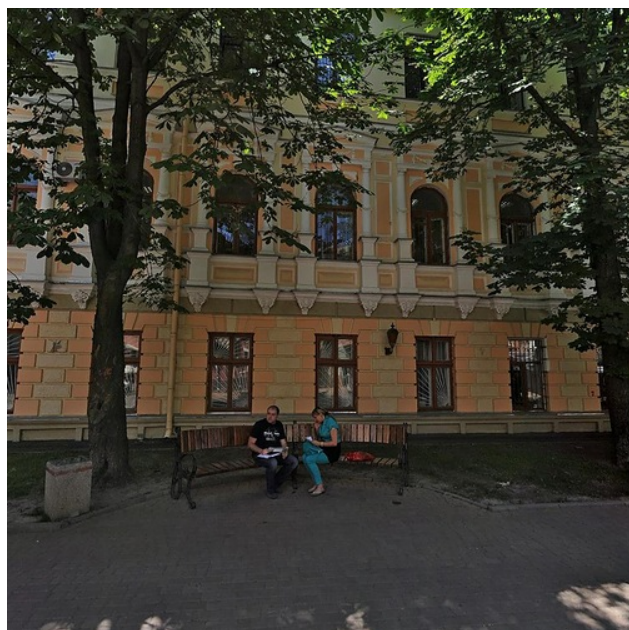
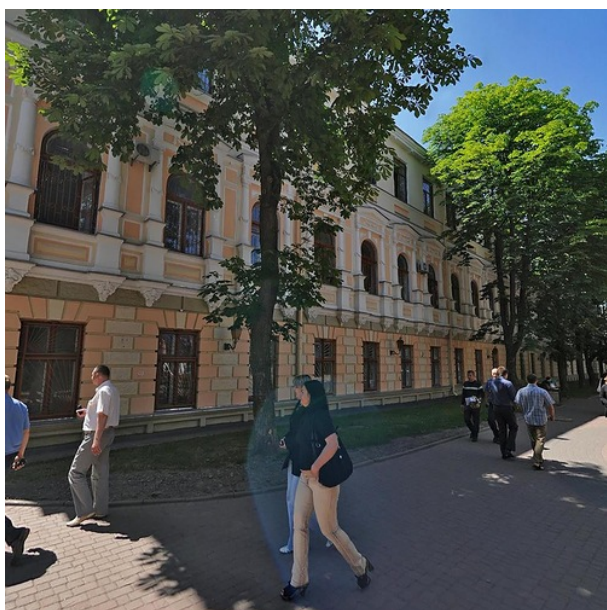
№15, Водонапірна вежа з годинником та водогін (нині - Музей пам'яті воїнів-учасників радянсько-афганської війни 1979-1989), 1911-1912, арх. Г. Артинов (архіт.);

Пам'ятник першому головному архітектору міста в 1900-1910 Г.Г. Артинову, 2010 (мист.);

№17, Будинок окружного суду, 1910-1912, арх. Г. Артинов, акад. В. Пруссаков, в якому працював український громадський діяч, юрист, письменник Д.В. Маркович, 1919 (архіт., іст.);

№30, Особняк лікаря Вілінського, поч. XX ст., в якому жив учасник громадянської війни Я.Ф. Фабриціус, 1920-1922, мем. дошка 1971 (іст.);

№38, Житловий будинок, ХІХ ст. (архіт.); **№48**, Будинок, в якому мешкав лікар, доктор медицини Б.С. Шкляр, мем.дошка (іст.).

Замкова гора («Литовський замок»), Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.);

Замостянська (50-річчя Перемоги) вул.: **№ 5**, Пам'ятник учаснику революційного руху, члену Петербурзького «Союзу боротьби за визволення робітничого класу» Запорожцю П.К., 1983, ск. І. Довженко (мист.); **№18**, Лікарня, поч. ХХ ст.: Господарський будинок, Будинок Староміського позичково-ощадного товариства, 1910, Сквер (дуби) (архіт.).

Князів Коріатовичів (Свердлова) вул., № 44, Особняк, кін. ХІХ – поч. ХХ ст. (архіт);

№ 46, Житловий будинок, поч. XX ст. (архіт);

№ 58, Житловий будинок, поч. XX ст. (архіт); № 96, Житловий будинок, поч. XX ст. (архіт); № 102, Особняк, кін. XIX ст. (архіт);

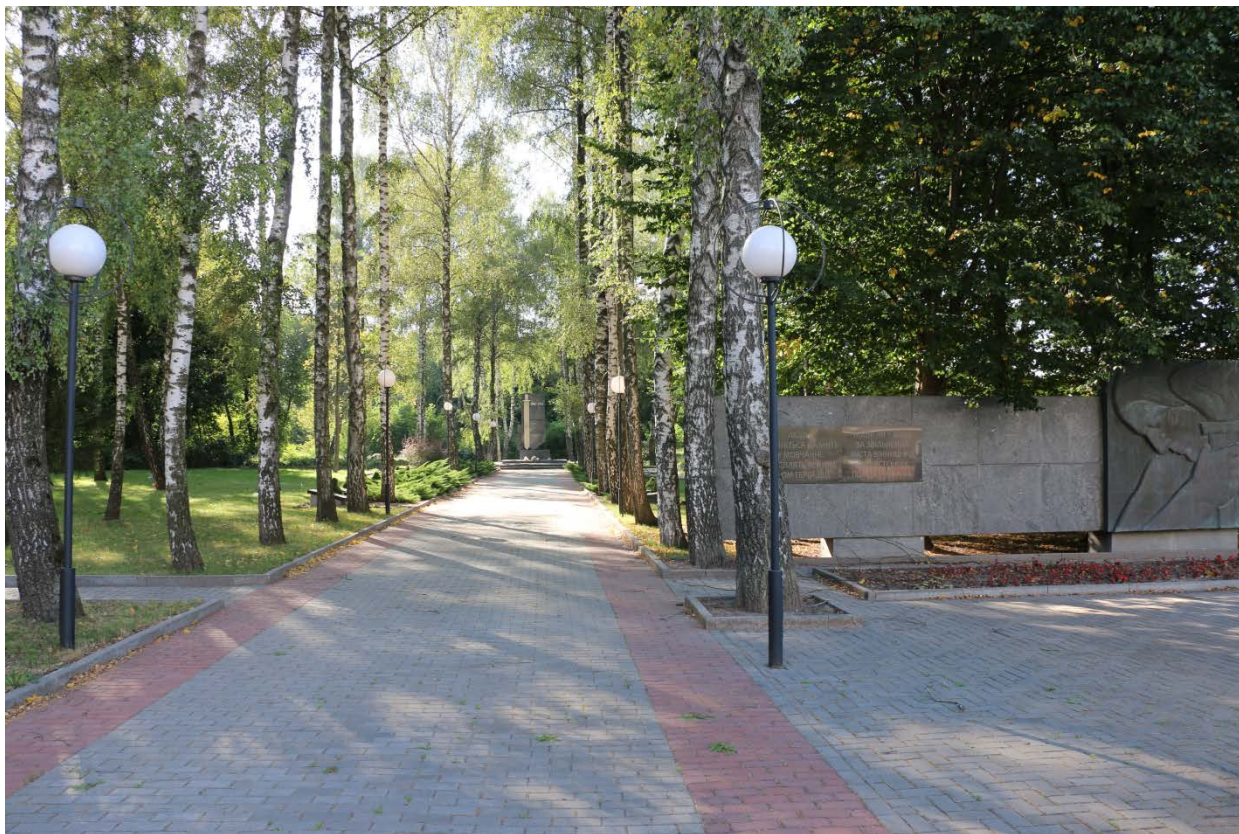

№ 110, Особняк, кін. XIX – поч. XX ст. (архіт);

Кармелюка вул., праворуч гирла р. Вишеньки, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис. до н.е. (археол.).

Келецька вул., перехрестя вул. Квятека, мікрорайон Вишеньки, лівий берег р. Вишеньки, Поселення, ранній залізний вік, чорноліська культура, XI-VIII ст. до н. е. (археол.).

Київська вул.: №8, Пам'ятник з нагоди 10-ти річчя Чорнобильської катастрофи, 1996, ск. Ю. Козерацький, арх. І. Єзерський (мист.); **№ 170**, на виїзді з міста, Пам'ятник голові Вінницької організації РСДРП(б), Тарногородському М.П., ск. А. Непорожній, арх. І. Линько, 1979 (мист.); **№175**, Меморіальне кладовище радянських воїнів «Меморіал визволення», 1941-1945, 1956, 1972, ск. П. Левицький (іст).

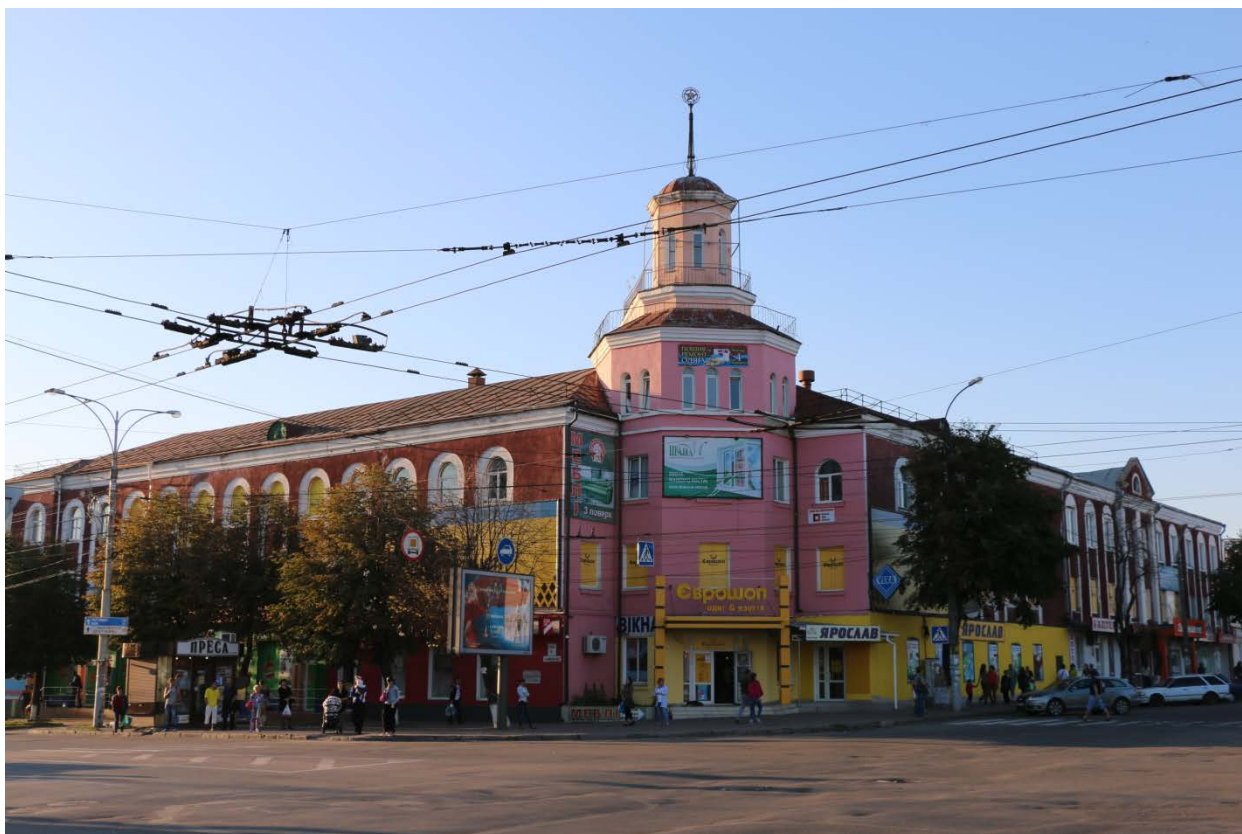

Кобилянської вул., №4, Кладовище (П'ятничанське): Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Ю.М. Панченка, 1980 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни В.О. Смоляного, 1986 (іст.).

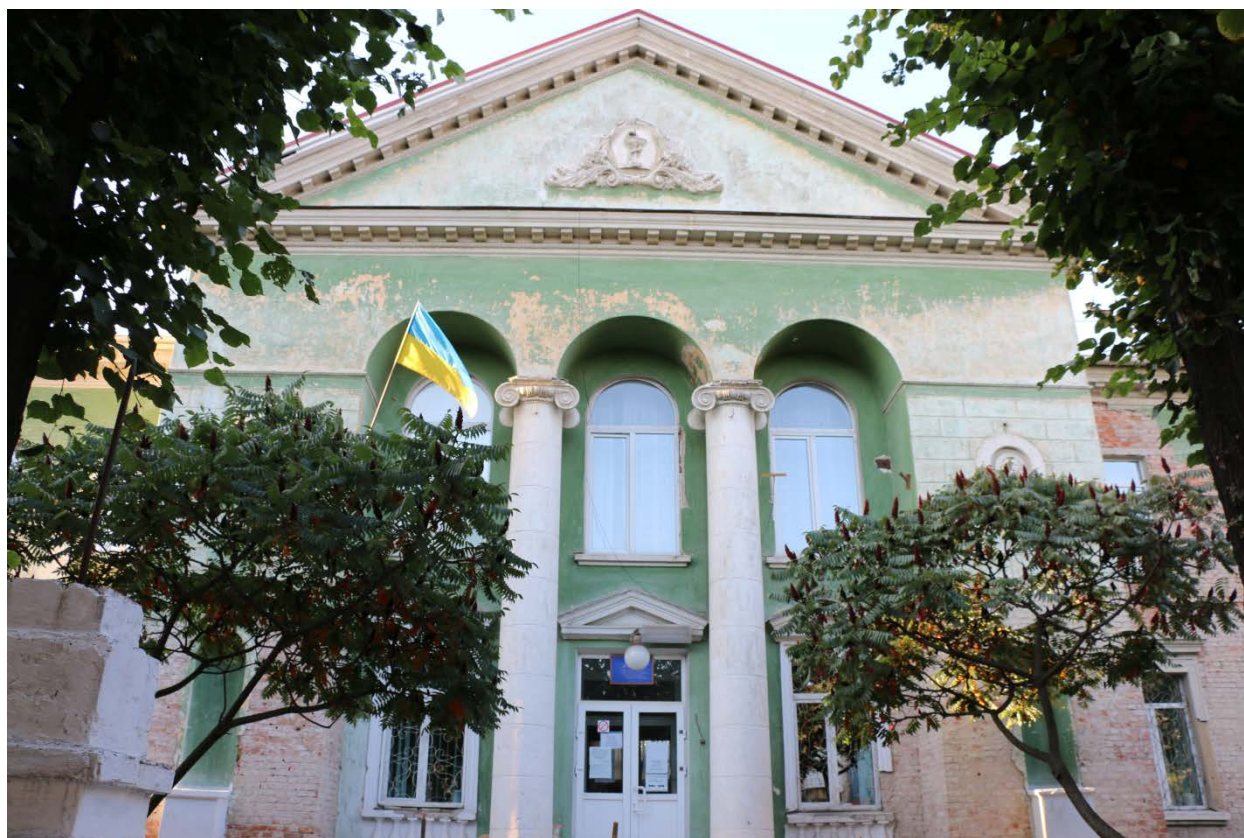
Космонавтів вул. №1, Пам'ятний знак на честь радянських льотчиків – Літак «МІГ-17», 1969 (іст.).

Коцюбинського просп., № 4, Адмінбудинок агрегатного заводу, 1880 – ті рр. (архіт);

№ 6/8, Будинок вузлової клінічної лікарні залізничної станції Вінниця, 1930-ті рр. (архіт);

№ 37/28, Житловий будинок (нині - будинок вчителя), 1930 - ті рр.; 1946 – 1947 (архіт);

Кропивницького вул., № 9, Житловий будинок, сер. XVIII ст. (архіт);

Лебединського вул., № 7, Завод цукрового насіння, 1899-1900 (іст., пам. науки і техніки).

Магістратська (Першотравнева) вул.: № 2, Вінницька теплова електрична станція, 1910, 1932, арх. Г. Артинов (архіт);

№ 27, Житловий будинок, поч. XX ст. (архіт); № 36, Житловий будинок, поч. XX ст. (архіт); № 64, Житловий будинок Оводова, XIX ст. (архіт);

№ 66, Особняк Л. Длуголендського, поч. XX ст., мем. дошка 1967 (архіт);

№ 30, Житловий будинок, поч. XX ст. (архіт).

Максимовича вул., Братська могила жертв нацизму, 1943, пам. знак 1958 (іст.).

Малиновського вул.: №1, Пам. знак учням і учителям школи, загиблим в роки Другої світової війни, 1968 (іст.); Пам. знак працівникам обласної психоневрологічної лікарні ім. акад. О.І. Юценка, загиблим в роки Другої світової війни, 1958 (іст.).

Маяковського вул.: № 6, Комплекс Миколаївської церкви: Дзвіниця, сер. XVIII ст., Миколаївська церква, 1746 (архіт);

№ 24, Адмінбудинок (дитячий притулок), поч. XX ст. (архіт); **№138**, Адмінбудинок клінічної лікарні №3, в якій головним лікарем працював А.І. Фай царенко, 1972-2007, мем. дошка (іст.).

Михайличенка вул., № 12, Житловий будинок, 1912, арх. Г. Артинов (архіт).

Міліційна вул.: № 5, Житловий будинок, поч. ХХ ст. (архіт); № 9, Житловий будинок, поч. ХХ ст. (архіт).

Мічуріна вул., П'ятничани, № 32, Садиба польських магнатів Грохольських: павільйон, палац, флігель, парк, кін. ХVІІІ – поч. ХХ ст. (нині – обласний ендокринологічний диспансер), в якому працював засновник 1-ї кафедри ендокринології в Україні, доктор медичних наук, професор Зелінський Б.О., мем. дошка 2000 (архіт., іст.).

Монастирська (Володарського) вул.: №1, Адмінбудинок, 1902 р. (архіт.);

№ 4, Будинок гімназії (нині – технічний ліцей), поч. ХІХ ст., в якому діяв підпільний молодіжний центр на чолі з І.В. Будаєвим (Бутенко), 1941-1942 (іст.), мем. дошка 1970 (мист.); навчався радянський літературознавець, член-

кореспондент АН УРСР Є.П. Кирилюк; №23/14, Житловий будинок, кін. XVIII ст. (архіт.); №47, Адмінбудинок, кін. XIX ст. (архіт.).

Мури (Осипенко П.) вул.:№ 4, Гімназія Драганової, поч. XX ст. (архіт); № 7, Житловий будинок, 1930-ті рр. (архіт).

Набережна, навпроти острова Кемпа, Світломузичний фонтан «Рошен», 2011.

Некрасова вул.: № 25, Клуб «Хімік», 1940, рек. 1950 (архіт):

№ 66, ЗСШ № 30, Погруддя українського поета Т.Г. Шевченка, 1973 (мист.).

Оводова М. (Козицького) вул.: №1: Особняк-лікарня, кін. XIX -поч. XX ст.
(архіт.);

у районі №1 і №2, Комплекс «Кумбари», поч. XX ст. (архіт.); на поч. вулиці,
Сходи до р. Південний Буг, 1908, арх. Г. Артинов (архіт);

№ 2, ЗСШ № 3, 1936, рек. 1910 (архіт)

№6, Житловий будинок, 1907, арх. Г. Артинов (архіт.); Насосна станція, Перший міський водогін, 1911 р. (архіт.); **№12**, Житловий будинок, кін. XIX-поч. XX ст. (архіт.); **№14**, Адмінбудинок, 1930-ті рр. (архіт.);

№16, Адмінбудинок, поч. XX ст. (архіт.); **№17**, Житловий будинок, кін. XIX - поч. XX ст. (архіт.); **№18**, Житловий будинок, 1920-ті рр. (архіт.);

№ 22, Прибутковий будинок, 1912 р., арх. Г. Артинов (архіт); Будинок школи Червоної армії, в якій навчався двічі Герой Радянського Союзу, генерал армії, командуючий 3-м Білоруським фронтом І.Д. Черняхівський, 1928-1930, мем. дошка 1976 (іст.);

№32, Житловий будинок з магазином, 1900-1909 , арх. Г. Артинов (архіт.);

№35, Житловий будинок, кін. XIX -поч. XX ст. (архіт.);

№36, Готель «Савой», 1912, арх. Г. Артинов, арх. В. Кричевський, в якому перебували міністри Директорії УНР, 2.02.1919 - 6.03. 1919, державний, політичний і військовий діяч, голова Директорії УНР С.В. Петлюра, 1919; штаб 1-ї Української радянської дивізії на чолі з М. Щорсом, березень 1919 (архіт., іст.), мем. дошки 1957, 1996, ск. В. Смаровоз (мист.);

№41, Житловий будинок. 2-а пол. XIX -поч. XX ст. (архіт.);

№ 47, Ілюзіон «Амбрось», перший кінотеатр м. Вінниці (нині - кінотеатр «Родина») (іст.); №52, Пам'ятник голові підпільного губревкому М.Г. Козицькому, 1980 р. ск. Я. Куленко (мист.); №57, Житловий будинок, кін. XIX - поч. XX ст. (архіт.); №58, Житловий будинок, 1950-ті рр. (архіт.); №83, Житловий будинок, кін. XIX - поч. XX ст. (архіт.); № 87, Особняк, 1903, арх. Г. Артинов (архіт);

№ 89, 91, Торгово-житловий комплекс, кін. XIX ст. (архіт); № 91, Будинок, кін. XIX - поч. XX ст. (архіт); № 91, Підпірна стіна з контрфорсом, поч. XX ст. (архіт);

№ 105, Адмінбудинок, ХХ ст. (архіт); Пам'ятник учаснику громадянської війни М. Щорсу, 1961 (іст.); Пам. знак на честь перемоги 1651 р. козацьких військ під проводом військового діяча періоду Національно-визвольної війни сер. ХVІІ ст., соратника гетьмана України Б. Хмельницького Івана Богуна над польським військом (мист.).

Овдова М. (Козицького) вул., перехрестя Грушевського вул.: Меморіал Слави, 1905, 1917-1920, 1939 р., 1941-1945 рр. : Братські та одиночні могили борців за радянську владу: Братська могила радянських воїнів, 1941, пам. 1944 (іст.); Братська могила учасників революційного руху, 1917-1919 (іст.); Могила секретаря Подільського губкому комсомолу Л.М. Балабанова, 1922 (іст.); Могила учасника революційного руху, члена Петербурзького «Союзу боротьби за визволення робітничого класу» П.К. Запорожця, 1905 (іст.); Могила одного з керівників підпільної типографії «Україна» М.Ф. Кузьміна, 1955, пам. 1977 (іст.); Могила члена молодіжної підпільної групи Ю.І. Курия, 1944 (іст.); Могила радянського воїна І.К. Луніна, 1944 (іст.); Могила керівника молодіжної підпільної групи П.П. Мельника, 1944 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу І.Л. Могильчака, 1945 (іст.); Могила радянського воїна І.А. Нікітіна, 1944 (іст.); Могила командира 5-го радянського полку Б. Палія, 1919 (іст.); Могила радянського воїна В.С. Пименова, 1939 (іст.); Могила учасниці підпільної організації, Героя Радянського Союзу Л.С. Ратушної, 1944 (іст.); Могила учасника підпільної організації І.І. Тараненка, 1920 (іст.); Могила секретаря Вінницького підпільного обкому партії Т.І. Тимченка, 1944 (іст.); Пам'ятний знак на честь героїв Небесної сотні та воїнів АТО, 2016, ск. В. Головащенко, арх. О. Рекута

Острозького К. вул., № 32, Педагогічний інститут ім. Миколи Островського (нині-Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського), де навчався український письменник, лауреат Державної премії СРСР (1951), Державної премії України ім. Т.Г. Шевченка (1980) М.П. Стельмах, 1930-1932, мем. дошка 1970 (іст.);

Пам'ятник українському письменнику М.М. Коцюбинському, 2007 (мист.)

.

Отамановського В. (Зої Космодем'янської) вул., №13, Будинок, в якому жив військовий діяч В.М. Примаков, 1920-1922, мем. дошка 1968 (іст.).

Перемоги пл.: №1, Будинок офіцерів, 1930-ті рр., рест. 1956, арх. Ларін (архіт);

№ 27/56, Житловий будинок залізничників, 1946 -1947 (архіт);

Петлюри С. (Чкалова) вул., №15. Особняк Львовича Б., кін. XIX – поч. XX ст. (архіт.);

№17. Житловий будинок, кін. XIX – поч. XX ст. (архіт.);

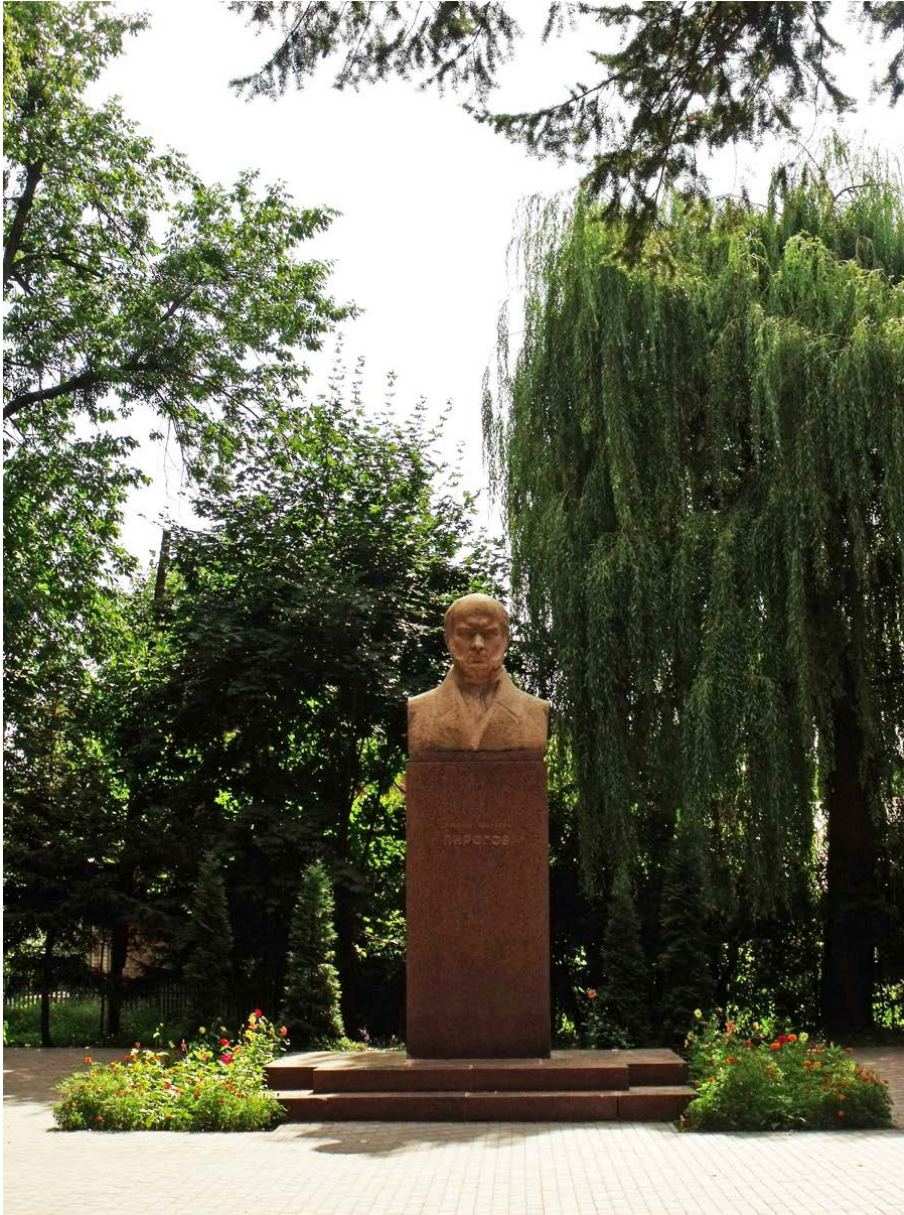

№24, Пошта, 1910 – 1912 (іст., архіт.).

Пирогова вул.: № 27, Пам'ятний знак голові Пироговського медичного товариства, першому головному лікарю Вінницької обласної клінічної лікарні ім. М.І. Пирогова Л.І. Малиновському, ск. В. Смаровоз, 2007 (мист.); **№46**. Вінницька обласна клінічна лікарня ім. М.І. Пирогова, 1914, 1917 (архіт.); Погруддя ученого, хірурга та анатома, засновника військово-польової хірургії, педагога і громадського діяча М.І. Пирогова, 1911, ск. І. Крестовський (мист.); **№ 54**, Вінницький медичний інститут ім. М.І. Пирогова (головний корпус), 1930-ті рр.; 1953-1956 (нині - Вінницький національний медичний університет імені Миколи Пирогова) (архіт); Погруддя М.І. Пирогова, 1968, ск. Д. Гудима (мист.);

№57, Училище (нині-медичний коледж ім. акад. Д. Заболотного), в якому навчалися двічі Герой Радянського Союзу І.Н. Бойко, 1926-1929, Герой Радянського Союзу І.І. Ковальчук, 1936-1938, мем. дошки (іст.) **№109**, Комплекс психоневрологічної лікарні ім. акад. О.І. Ющенко: кін. ХІХ – поч. ХХ ст.: Братська могила жертв нацизму та радянських військовополонених, 1941-1942; Пам. знак воїнам-землякам, полеглим в роки Другої світової війни, 1969; Могила засновника лікарні, першого головного лікаря психоневрологічної лікарні В.П. Кузнєцова, 1901 (іст.); Будівля-комплекс, 1897 р.; Господарчі будівлі, поч. ХХ ст. (3 будівлі); Парк, 1902 р. (архіт);

№ 155, Садиба Вишня, де жив і працював учений, хірург та анатом, засновник військово-польової хірургії, педагог і громадський діяч М.І. Пирогов: Житловий будинок, в якому мешкав і працював М.І. Пирогов з родиною, 1866-1881, мем. дошка 1947; Аптека-музей, 1866 - 1881; Свято-Миколаївська церква - некрополь, 1885, арх. В. Сичугов, де зберігаються останки М.І. Пирогова, 1882. (іст., архіт.); перед будинком, Погруддя М.І. Пирогова, ск. І. Крестовський, 1947 (мист.); сквер М.І. Пирогова, Пам'ятник ученому, хірургу та анатому, засновнику військово-польової хірургії, педагогу і громадському діячу М.І. Пирогову, 1971, ск. Н. Деревус, Л. Сабанєєва, арх. А. Корнеєв, (мист.); Житлові будинки, в яких мешкали члени комуни ім. Джона Ріда, 1930-ті рр. (іст., архіт).

© Национальный музей-садба М.А.Пирогова

Південний Буг р., лівий берег: в районі Старого міста: Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII–XI ст. (археол.); Поселення, багат шарове, доба бронзи, II тис. до н.е.; ранній залізний вік, скіфський час, VII–VI ст. до н.е.; середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.); навпроти Сабарова, Городище, двошарове, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е., середні віки, давньоруський час, X–XII ст. (археол.);

Південний Буг р., правий берег: район П'ятничан: пн. околиця міста, Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII–XI ст. (археол.); на пн. від міста: Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); у колективних садах, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Порика вул., №29, Адмінбудинок, в якому працювали Герой Радянського Союзу М.Я. Желєзний, 1964-1974, Герой Радянського Союзу В.М. Фіщук, 1975-1987, мем. дошки (іст.).

Привокзальна (Героїв Сталінграду) пл., Залізничний вокзал, 1950 (архіт.).

Привокзальна вул., Пам'ятник студентам і викладачам політехнічного технікуму, полеглим в роки Другої світової війни, 1974 (іст.).

Пушкіна вул., №1, Будинок, в якому мешкала Герой Радянського Союзу, учасниця підпільного молодіжного руху в роки Другої світової війни Ратушна Л.С., мем. дошка (іст.).

№5, Житловий будинок, кін. ХІХ – поч. ХХ ст.;

№11, Особняк, 1901 р.;

№22, Житловий будинок, арх. Г. Артинов, поч. XX ст.;

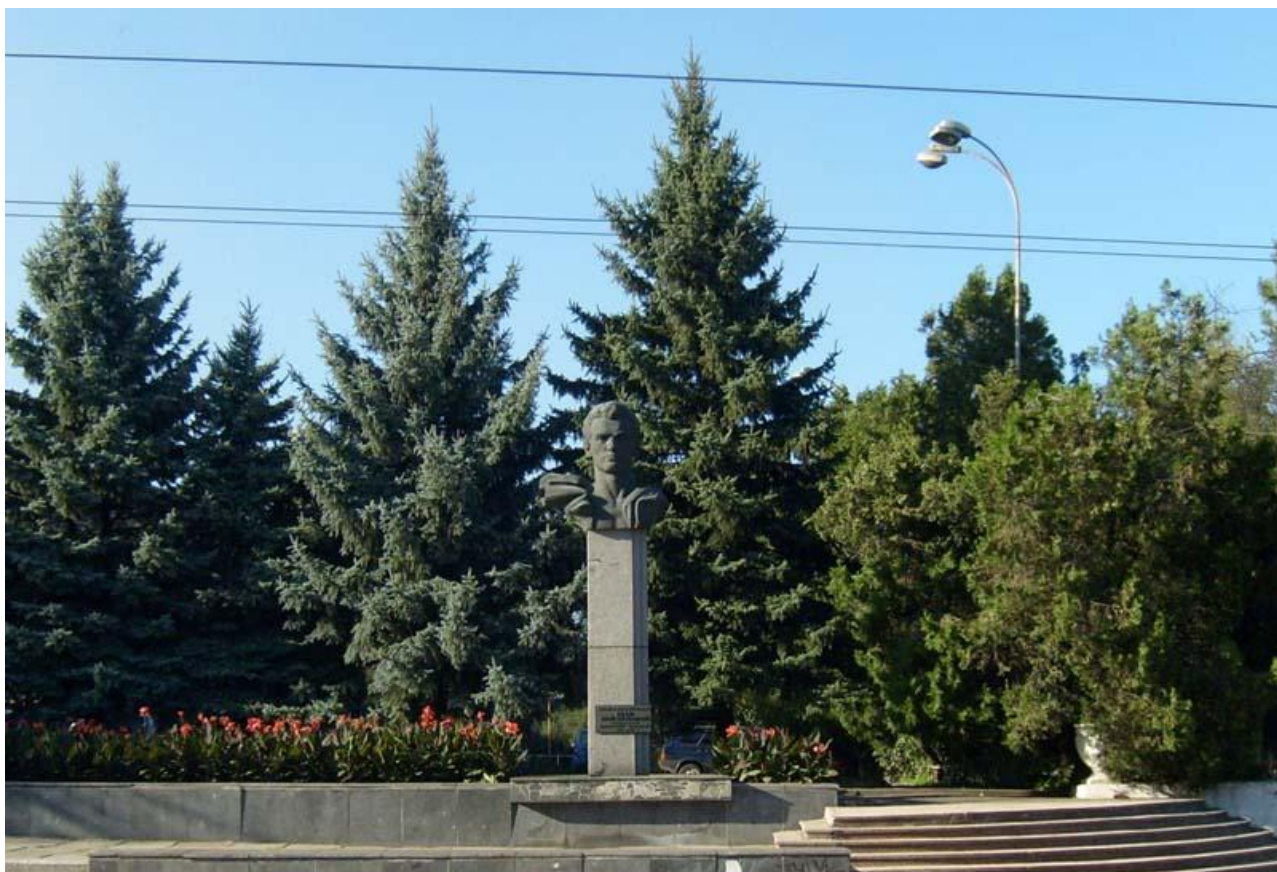
№25, Житловий будинок для інженерно-технічних працівників, арх. М. Біндер, 1935 -1937 ; №38, Особняк капітана Четкова, арх. В. Листовничий, 1910 : господарчі будівлі, огорожа, 1910-ті рр.; павільйон варту, поч. XX ст. (архіт.).

Селянський пров., № 7, Житловий будинок, поч. ХХ ст. (архіт);

Соборна вул.: №2, Пам'ятник Герою Радянського Союзу І.В. Бевзу, 1980, ск. П. Левицький, арх. Є. Устинов (мист.);

№ 12-14: Комплекс - монастир капуцинів-францисканців, 1741-61, (архіт.)

№17-23: Історико-архітектурний комплекс «Вінницькі Мури», XVII – XVIII ст., поч. XX ст.(архіт.): Башта та мури, XVII – XVIII ст. (архіт.); Будівля міських гімназій (на території колишнього Єзуїтського монастиря), 1911 – 1912, арх. Г. Артинов (архіт.); Домініканський монастир, XVII – XVIII ст. (архіт.); Єзуїтський монастир(нині - Вінницький обласний державний архів), XVII – XVIII ст. (архіт.); Келії (нині - Вінницький обласний краєзнавчий музей), XVII – поч. XX ст. (архіт.); Колегіум, XVII ст. (архіт.); Костел єзуїтів, 1610–1617, XVIII ст. (архіт.); Монастир домініканців, Костел Успіння св. Богородиці (нині- Спасо-Преображенський кафедральний собор УПЦ), 1758; 1993–1996, арх. П. Фонтана (1758), В.Ступнікова, В.Отченашко (1993) (архіт., іст.,містобудування);

25. Житловий будинок, 1950-ті рр. (архіт.); **№34.** Готель «Французький», др. пол. ХІХ ст. (архіт.); **№35,** Прибутковий будинок, кін. ХІХ ст, 1934 (архіт.); **№37/2.** Житловий будинок з еркером, 1890 (архіт.); **№38.** Житловий будинок (готель «Палас»), 1901, арх. Г. Артинов (архіт.); **№43,** Житловий будинок, 1950-ті рр. (рек.) (архіт.); **№50.** Готель «Франсуа», 1912 (архіт.);

№52, Будинок товариства споживачів із магазином, 1912, арх. Г. Артинов (іст., архіт);

№53, Житловий будинок, кінець ХІХ – поч. ХХ ст. (архіт.);

№56. Житловий будинок, 1900 – 1912, арх. Г. Артинов (архіт.);

№58, Житловий будинок, 1910-ті рр. (архіт.); **№59,** Пам'ятник «Пісня» на честь Помаранчевої революції 2004, 2005, ск. В.Смаровоз (мист.); **№66,** Житловий будинок А.Поплавського А., поч. ХХ ст. (архіт.); **№ 67,** Будинок Міської Думи, 1911, арх. Г. Артинов, в якому проголошено встановлення радянської влади у Вінниці, 1918, виступав польський політичний і державний діяч Юзеф Пілсудський, 1920, мем. дошки 1967, 2008, ск. В.Смаровоз (архіт., іст., мист.);

№68, Кінотеатр ім. М. Коцюбинського, 1934, 1950-ті рр. (архіт.); **№69**, Готель «Вінниця», 50-ті рр. ХХ ст. (архіт.); **№70**, Будинок облдержадміністрації, мем. дошка, ск. В.Смаровоз (мист.); **№70/18**, Адмінбудинок (нині – обласна адміністрація), 1937 – 1941, 1946 – 1949, мем. дошка 1985, арх. С. Рабін, акад. П. Альшин (архіт.);

№73, Будинок Вінницької обласної універсальної бібліотеки ім. К.А. Тімірязєва, 1904-1907; 1933-1936; 1946-1955 (архіт.), в якій працював директором Герой Радянського Союзу І.М. Філіповський, 1952-1973, мем. дошка 2004 (іст.), барельєф на честь засновників слов'янської абетки Кирила та Мефодія, 2005, ск. В. Кликов (мист.); Оборонні стіни з вежею, ХVІІ-ХVІІІ ст., де відбулася переможна битва козацького війська під проводом військового діяча, соратника гетьмана України Б. Хмельницького Івана Богуна над польським військом, 1651; битва козацького війська на чолі з гетьманом

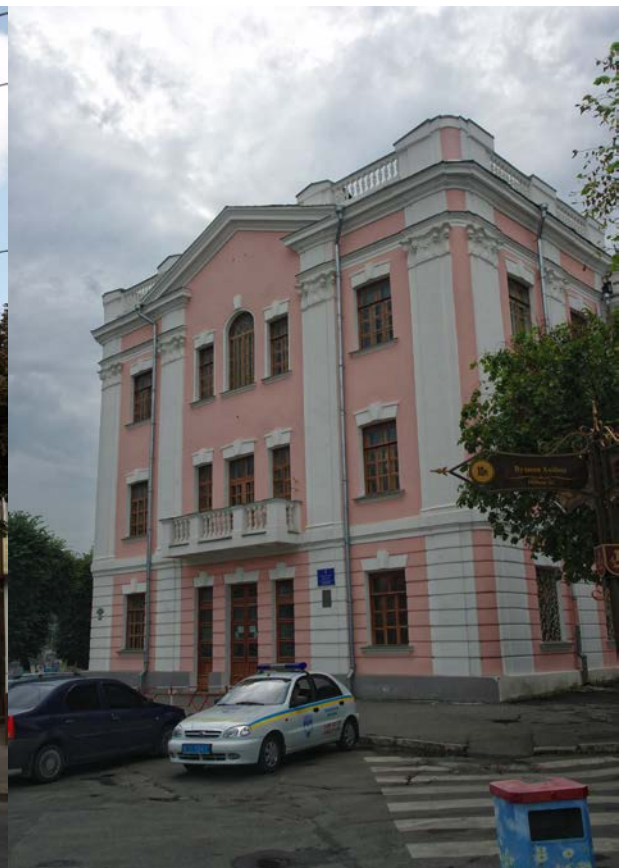
України П. Дорошенком, 1671 (архіт.,іст.); Польська гімназія (нині -
Вінницький художній музей), 1814-1832 (архіт.,іст.);

№74/16. Прибутковий будинок купця А. Фітмана, кін. XIX – поч. XX ст., 1950-ті рр.(Реконструкція двох колишніх прибуткових будинків купців Фітмана), арх. А. Хасіна (архіт.); **№75,** Житловий будинок («Будинок Соні Рибаквої»), поч. XX ст. (архіт.); **№76,** Прибутковий будинок, кін. XIX – поч. XX ст., 1950-ті рр. (архіт.); **№79,** Житловий будинок архітектора Григорія Артинова, 1904 – 1909; 1950-ті рр., арх. Г. Артинов (архіт.); **№81,** Житловий будинок із магазинами, 1936, реконструкція дореволюційного житлового будинку для працівників облвиконкому (архіт.); **№85,** Адміністративний будинок Реального училища поч. XX ст. (архіт.); **№87/18,** Реальне училище (нині – торгово-економічний інститут), 1891, в якому Коцюбинський М.М. склав екстерном іспити на звання народного вчителя, 1881, мем. дошка 1962, заміна на барельєф 2008, ск. В.Смаровоз (архіт., мист.);

№80, Житловий будинок, кін. XIX – поч. XX ст. (архіт.); **№89**, Будинок казначейства, кін. XIX ст., рек. 50-і рр. XX ст. (архіт.); **№94**, Жіноча гімназія, 1900 – 1901, 1947 – 1949, арх. Г. Артинов, А. Крейчі, мем. дошка 1971, заміна 1984, (архіт.);

№95, Прибутковий будинок, 1914,1950-ті рр., арх. Г. Артинов (архіт.).

Соловйова О. (Інтернаціональна) вул.: №2, Будинок (нині – гімназія №17), поч. ХХ ст., арх. Г. Артинов, в якій працював директором заслужений учитель України О.П. Соловйов, 1952-1986), мем. дошка (архіт., іст.); №13, Житловий будинок, поч. ХХ ст. (архіт.).

Стрілецька (Червоноармійська) вул., №12. Школа № 30, 30-ті рр. ХХ ст. (архіт.); №19 –29, Комплекс військових споруд, 1885 – 1890 (іст., арх.): Госпіталь (іст., архіт.), Житловий будинок (архіт.); Казарми (архіт.).

Стуса вул., № 11, Лікарня, 1938 р. (архіт).

Театральна вул.: № 7, Житловий будинок, 1930-ті рр. (архіт); № 13, Вінницький обласний український академічний музично-драматичний театр ім. М. Садовського, 1910, арх. Г. Артинов; 1946-1950, рек. 1946-1950, арх. Д. Чорновол, в якому працював кінорежисер, лауреат Державної премії, заслужений діяч мистецтв України Савченко І.А., 1922-1929, директор і головний режисер, народний артист СРСР (1977) Верещагін Ф.Г., 1946-1986, мем. дошка 1997, 2004., 2006 (архіт);

№ 37, Особняк, 1909, арх. Г. Артинов (архіт); № 41, Особняк, 1909, арх. Г. Артинов (архіт).

Тиврівське шосе вул, кладовище, Могила Ф.І. Одеського, 2002 (іст.).

Толстого Л. вул.: № 2, Будинок графа Д.Ф. Гейдена (дворянська опіка),
1912, арх. Г. Артинов (архіт.);

№3, Особняк, кін. XIX ст. (архіт.);

№4, Особняк, 1909, арх. Г. Артинов (архіт.);

№11, Особняк (Грохольських), кін. XIX – поч. XX ст. (архіт.);

№12, Прибутковий будинок, поч. XX ст. (архіт.).

Хлібна вул., №2, Центральний парк культури і відпочинку ім. Горького: арка головного входу, арх. Р. Мархель, В. Горбатий, 1965-1967; 2 вхідні композиції, 1950-ті -1960-ті рр.;

Біля входу з вул. Соборної, Пам'ятник загиблим працівникам МВС, ск. В. Смаровоз (іст., мист.);

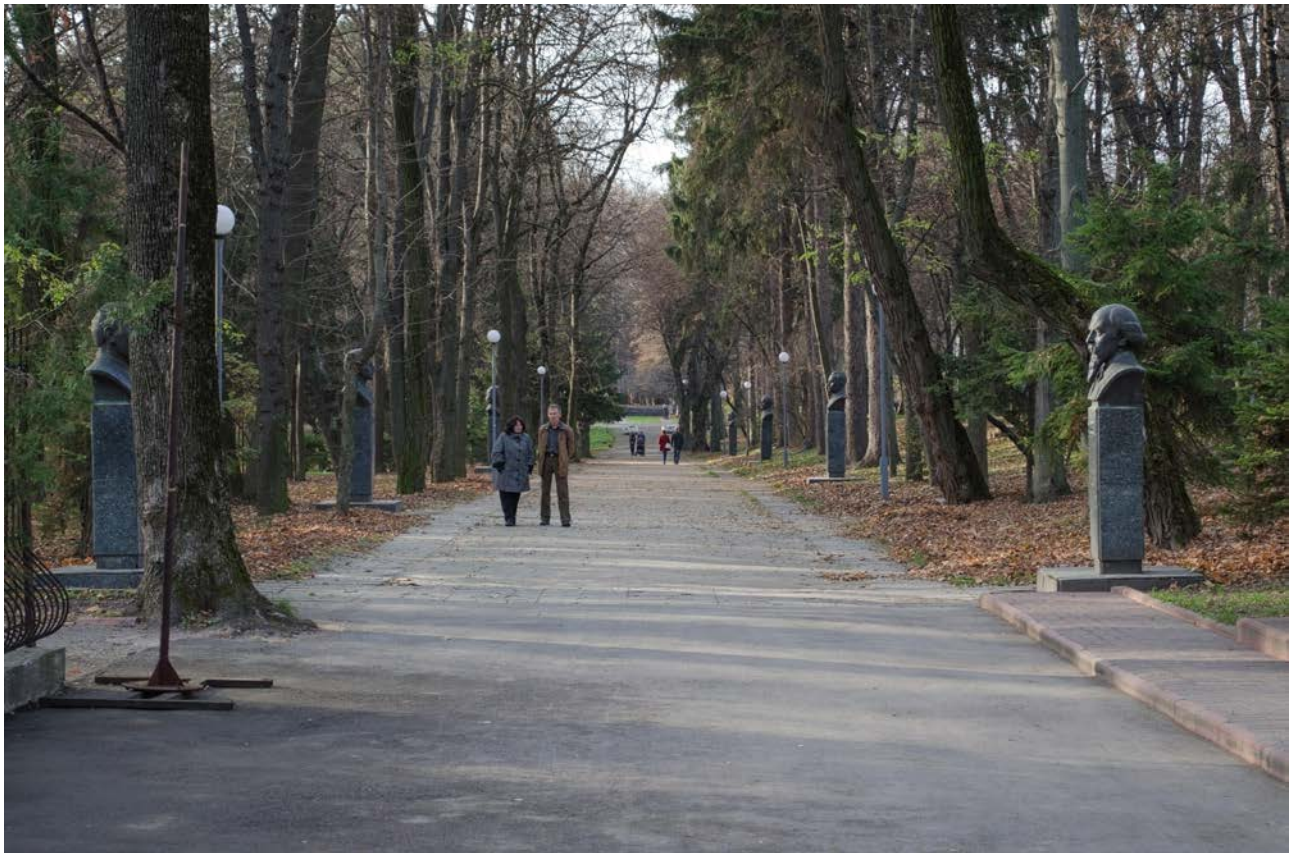
Центральний вхід, Пам'ятник російському письменнику О.М. Горькому , 1967,
ск. А. Нікогосян, А. Мурадян (іст., мист.);

літній театр, арх. К. Бірюков, 1947-1949 ;

Алея видатних земляків (іст., мист): Пам'ятник російському письменнику О.М. Некрасову, 1987, ск. Я. Куленко (іст., мист.); Пам'ятник українському письменнику М.М. Коцюбинському, 1987, ск. В. Смаровоз (іст., мист.); Пам'ятник українському письменнику С.В. Руданському, 1987, ск. П. Левицький (іст., мист.); Пам'ятник українському письменнику М.П. Стельмаху, 1987, ск. П. Левицький (іст., мист.); Пам'ятник українському композитору П.І. Ніщинському, 1987, ск. О. Кривий (іст., мист.); Пам'ятник українському композитору М.Д. Леонтовичу, 1987, ск. В. Смаровоз (іст., мист.); Пам'ятник українському поету, перекладачу Я.Г. Шпорті, 1987, ск. І. Довженко (іст., мист.); Пам'ятник польському поету Я. Івашкевичу, 1987, ск. Я. Куленко (іст., мист.); Пам'ятник українському письменнику, кіносценаристу В.С. Земляку, 1987, ск. І. Довженко (іст.); Пам'ятник українському письменнику М.П. Трублаїні, 1987, ск. Л. Зінець (іст., мист.);

Пн.-зх. частина парку, Пам. знак на честь загиблих учасників радянсько-афганської війни (іст.);

Хмельницьке шосе: Кладовище «Підлісне», біля центрального входу: **Алея Героїв:** Могила Героя Соціалістичної Праці В.С. Бойчука, 1996 (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці П.М. Лук'янчикова, 2003 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни С.Ю. Молчанова, 1986 (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці У.О. Новак, 1972 (іст.); біля входу: Пам'ятний знак

жертвам політичних репресій радянського тоталітарного режиму 1930-1940-х рр., 1991, ск. Ю. Козерацький, арх. Т. Рожкова (іст., мист.);

Церква Воскресіння Христового, 1902 – 1910, арх. Г. Артинов (архіт.);

біля церкви, Могила командира 2-ї партизанської бригади А.Г. Кондратюка, 1984 (іст.); Братська могила жертв політичних репресій 1930-1940-х рр., 1991, ск. Ю. Козерацький, арх. Т. Рожкова (мист.);

Пам. знак на честь загиблих та померлих січових стрільців в 1918-1920-х рр.,
1998 (мист.);

біля церкви Воскресіння Христового, Пам'ятник жертвам політичних репресій
радянського тоталітарного режиму, 2004, ск. Ю. Козерацький, арх.
О. Козерацька (мист.).

Військовий квартал: Могила Героя Радянського Союзу Д.Л. Штельмаха, 1971 (іст.); **1-й квартал:** Могила Героя Радянського Союзу Бруя Ф.П., 1982 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу В.М. Воропаєва, 1981 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу М.Я. Железного, 1974 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу П.К. Кізюна, 1979 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу О.К. Козаченка, 1976 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу М.П. Краснова, 1978 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу М.Т. Рябошапки, 1984 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу В.О. Соловйова, 1979 (іст.); Могила учасника радянсько – афганської війни В.А. Стрельникова, 1980 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу Б.П. Трифонова, 1974 (іст.); **2-й квартал:** Могила Героя Радянського Союзу А.І. Атамана, 1992 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу В.А. Булата, 2008 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу В.А. В'язовського, 2005 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу Г.І. Германа, 2006 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу М.М. Глушкова, 1992 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни С.П. Громова, 1980 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу Т.Я. Гулеватого, 2002 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни В.М. Гуменюка, 1981 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу О.С. Западінського, 2002 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни А.О. Кабанова, 1985 (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці В.З. Качура, 1989 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу І.І. Ковальчука, 2001 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу А.М. Конєва, 1993 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу П.М. Корольова, 1998 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу А.В. Костюка, 2004 (іст.); Могила кавалера орденів Слави В.О. Котробая, 1995 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу Я.П. Пилипенка, 2001 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу І.Г. Пліса, 2004 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу С.Ю. Раділовського, 1998 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу К.С. Русакова, 1996 (іст.); 10-й ряд, 4-а могила, Могила народної артистки УРСР В.Я. Сироватко, 1994 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу В.О. Фігічева, 1988 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу І.М. Філіповського, 1992 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу В.М. Фіщука,

1991 (іст.); **5-й квартал**: Могила українського режисера, народного артиста СРСР(1977), директора, головного режисера Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. Миколи Садовського Ф.Г. Верещагіна, 1996 (іст.); **6-й квартал**: Могила Героя Радянського Союзу В.Г. Шуміхіна, 1952 (іст.); **8-й квартал**: Могила Героя Радянського Союзу С.А. Бобрука, 1962 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу Ф.Т. Дахновського, 1990 (іст.); 1-й ряд, 4-а могила, Могила народного артиста УРСР І.М. Сікала, 1975 (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці М.С. Слободянюка, 1982 (іст.); **15-й квартал**: Могила Героя Радянського Союзу М.І. Бахтіна, 1968 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу М.П. Дикого, 1967 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу М.П. Петрова, 1967 (іст.); **22-й квартал**: 1-й ряд: 14-а могила, Могила актора Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. Миколи Садовського, народного артиста України (2008) М.М. Сардаковського (іст.); 17-а могила, Могила актора Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. Миколи Садовського, народного артиста України (1994) В.М. Матковського, 2010 (іст.); **26-й квартал**: 2-й ряд, Могила народного артиста УРСР Г.П. Тищенка, 2003 (іст.); **33-«а» квартал**: 1-й ряд, Могила актора Вінницького обласного театру ляльок, Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. Миколи Садовського, народного артиста УРСР Овчаренка А.М., 2007 (іст.); Могила кавалера орденів Слави В.Ю. Однорогова, 1993 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни О.І. Педоренка, 1985 (іст.); **34-й квартал**: 14-й ряд, 26-а могила, Могила народного артиста СРСР М.Є. Педошенка, 1992 (іст.); 1-й ряд, 13-а могила, Могила актора Вінницького обласного українського академічного музично-драматичного театру ім. Миколи Садовського, народного артиста СРСР (1978) І.К. Тарапати, 1995 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни В.Б. Тарнавського, 1985 (іст.); **№5**, Пам'ятник українському поету В. Стусу, 2002, ск. А. Бурдейний (мист.);

№7, сквер, біля адмінбудинку, Пам'ятник жертвам Голодомору 1932-1933, 2008, ск. В. Оврах (мист.); **№29**, Трамвай № 1, 1913 (іст.); **№58**, Пам'ятник Герою Радянського Союзу Л.С. Ратушній, 1979, ск. В. Смаровоз, арх. Є Устинов (мист.).

**Червонохрестівська вул., №7, Житловий будинок, кін. XVIII – поч. XX ст.
(архіт);**

**№9. Особняк, XIX ст. (архіт); №11. Будинок синагоги (Синагога Райхера), 1903,
арх. Г. Артинов (архіт.).**

Черняхівського вул.: р. Південний Буг (Сабарів), Гідроелектростанція, 1924 (іст., архіт.); Братська могила радянських воїнів і пам. знак воїнам-землякам, полеглим в роки Другої світової війни, 1975, 1976. ск. В. Спусканюк (іст.).

Чехова вул., №1/Б., Територія в/ч А2287, Поховання радянських військовополонених (7200), 1941 – 1944 (іст.).

Чумацька (Блюхера) вул., №2, Церква Св. Іоанна Богослова, 1903, арх. Г. Артинов (архіт.).

Шепеля Я. (Примакова) вул., № 31 (Старе місто), Кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.); Могила учасниці радянсько-афганської війни Т.А. Врублевської, 1984 (іст.).

Околиці міста:

На південь від міста, на полі с. Лука-Мелешківська, Пам'ятне місце лінії оборони м. Вінниці, 18 липня 1941 р. (іст.), пам'ятний знак (Нечая Д. вул., № 218.), 1993 р.

Матеріали по Вінницькій області

Барський район

Бар м.

Буняковського вул. Парк. Барська фортеця, XVI, 1636, інженер Г.Л. де Боплан (архіт);

№7. Братська могила учасників громадянської війни, 1918 – 1920 та могили радянських воїнів 1944; Пам'ятне місце битви загонів М. Кривоноса з польсько-шляхетськими військами, 1648 (іст.).

Володарського вул., №7. Особняк, 1913 (архіт.); **№9.** Особняк, поч. XIX ст. (архіт.).

Жовтневої революції вул., №8. Особняк, поч. XX ст. (архіт.).

Заводська вул., №15. Барський цукровий завод, 1900, виробничі корпуси (іст., архіт.).

Кривоноса М. вул., західна частина нового православного кладовища. Могила Вітомського Ф.А., 1990 р., Кавалер орденів Слави (іст.); **Західна частина старого православного кладовища.** Могила Гуршала П.М., 1981, учасник радянсько-афганської війни (іст.); **Центр старого римо-католицького кладовища.** Братська могила польських вояків, 1920, Стела з меморіальним написом, 2003 (іст.).

Люксембург Рози вул., №5. Машинобудівний завод, 1932 (іст.).

Св. Миколая вул., 10/22. Свято–Успенська церква, XVIII ст. (архіт.)

№12. Костьол св. Миколая , 1811, кін. XIX ст.(архіт.)

№15. Житловий будинок, ХІХ ст. (архіт.); **№19.** Будинок, в якому мешкала родина Коцюбинських, 1872 – 1876 рр., мем. дошка з написом 1964, рек 1984 (іст.).

Монастирська вул., №55. Комплекс Кармелітського монастиря, 1531, ХVІ – ХІХ ст.: Дзвіниця Кармелітського монастиря, 1908 (архіт.); Другий корпус келій Кармелітського монастиря, 1787 (архіт.); Покровська церква з келіями, 1701 (архіт.).

Островського вул., територія єврейського кладовища. Братські могили жертв фашизму, 1941 – 1942 рр., стели з мем. написами, 2007 (іст.).

Пам'яті пл. Пам'ятник Грушевському М.С., 2001(мон. мист.);

№3. Житловий будинок, 1911 (архіт.); **№16.** Житловий будинок, 1913 (архіт.).
Пролетарська вул., біля міської ради. Погруддя Врублевського М.Є., 1989 (мон.мист.); . **№5/4.** Комплекс споруд реального училища 1904 – 1907 рр., у якому навчався Делімарський Ю.К., 1913 – 1927 рр., доктор хімічних наук, академік АН УРСР, засновник вітчизняної школи фізичної хімії і електрохімії іонних сплавів. Стела з кованої міді, барельєфним портретом, 2006. Тепер школа №4 (іст., архіт.).

ріг Пролетарської та Червоноармійської вул. Барська діляниця газопроводу «Союз», 1975 – 1978 рр., пам. знак 1980 (іст.).

Соборна вул., центр міста. Пам'ятний знак жертвам Голодомору та політичних репресій, пам. знак у вигляді природної кам'яної глиби, 2005 (іст.); **№22/1.** Будинок міського училища, у якому навчався Коцюбинський М.М., 1875 – 1876 рр. (іст.). Споруджений 1874. Тепер Монастир і церква Василян (іст., архіт.).

Хмельницького Богдана вул., №34. Винокурня, 1865, тепер спиртовий комбінат (іст.).

На захід від міста. Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–V ст. до н.е. (археол.).

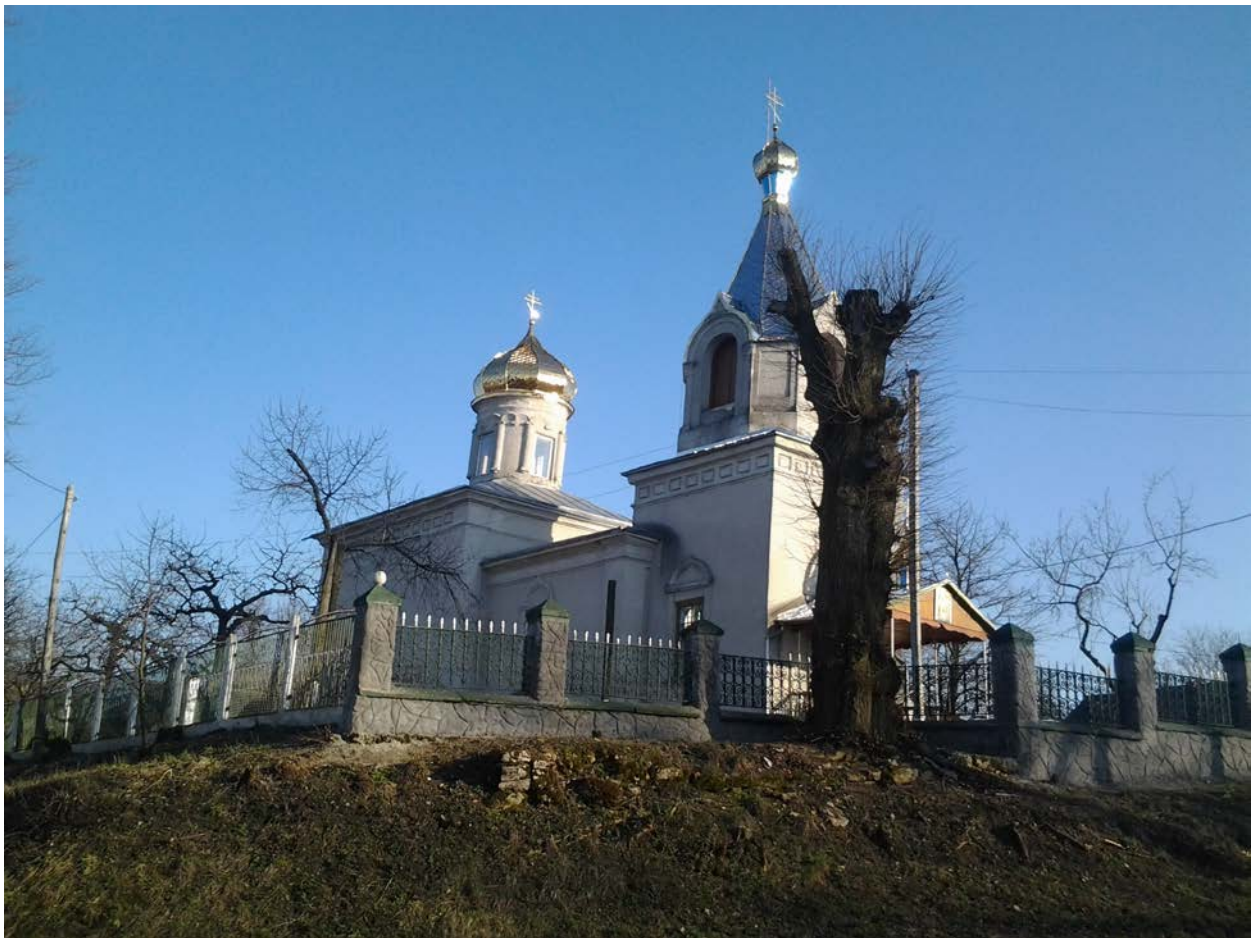
На південний схід від міста. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII– VII ст. до н.е.

Балки с., центр сільради.

Врублевського М. вул., східна частина кладовища. Могила Врублевського М.Є., 1918, перший голова Барського військового ревкому, член першого уряду УРСР (1918), мем. дошка, 1985 (іст.).

Кірова вул., №88. Храм Різдва Богородиці (дер.), кін. XIX ст. (архіт.).

Маркса Карла вул. Свято-Покровська церква (мур.), 1856 (архіт.).

Червоноармійська вул., військова частина. Пам'ятне місце розташування єврейського гетто та табору радянських військовополонених, 1941 – 1944 (іст.).

Біличин с., Ялтушівська сільрада,

Колгоспна вул., №1. Садиба Рудзських, XIX ст.: Палац, сер. XIX ст. (архіт.); Парк, сер. XIX ст. (архіт.); Флігель, 1-а пол. XIX ст. (архіт.).

Васютинці с., Луко-Барська сільська рада

На захід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Верхівка с., центр сільради

Центр села. Комплекс садиби Михальських-Бібікових, поч. ХІХ ст.: Господарча споруда, ХІХ ст. (іст., архіт.); Палац, поч. ХІХ ст. (архіт.); Парк, ХІХ ст. (архіт.).

Леніна вул. Будинок, у якому бував польський поет Ю. Словацький, 1825 – 1830; навчалися Богатир П.У., 1921 – 1928; Медвецький М.В., 1924 – 1931; Щербаков О.М., 1934 – 1939 рр.; Богатир П.У. (1914 – 1959), Медвецький М.В. (1917 – 1944), Щербаков О.М. (1925 – 1945) – Герої Радянського Союзу; мем. дошки з написами, 1987, тепер ЗОШ І – ІІІ ступ. (іст.).

2 км. на південний схід від села, під лісом. Братська могила жертв нацизму 1941 – 1942 (іст.).

Околиця села. ДОТ, 1931 – 1934 (іст.).

Володіївці с., центр сільради

Центр села. Церква св. Іоанна Богослова (дер.), 1881 (архіт.).

Гавришівка с., Терешківська сільрада.

Центр кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Гайове, центр сільради.

1,5 км на захід від м. Бар, в долині р. «Безіменної» («Калинка»). Братські могили жертв нацизму, 1942 (5) (іст.).

Околиця села. ДОТ, 1931 – 1934, УР №3 (іст.); Могили (5), обеліск із граніту, мем. дошки з написами, 1992 (іст.).

0,5 км. на захід від села. ДОТ, 1931 – 1934, УР №3 (іст.).

1 км. на захід від села. ДОТ, 1931 – 1934, УР №3 (іст.).

Гармаки с., центр сільради.

Центр села. Церква св. Іоанна Богослова, 1822 (архіт.).

На захід від села, в урочищі «Барське». Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села, в урочищі «Калинівка». Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Територія цегельного заводу. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

За 2 км. на північний схід від села. ДОТи, 1931 – 1934 (4), УР №3 (іст.).

2,5 км. на північний схід від села. ДОТ, 1931 – 1934, УР №3 (іст.).

Гулі с., центр сільради.

Дружби вул. Парк, XIX ст. (архіт.).

Леніна вул. Трактор «Універсал», 1972 (іст.).

Південний схід села. Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Журавлівка с., центр сільради.

8 – го березня вул., біля церкви. Братські могили радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1958.

Околиця села. ДОТ, 1931 – 1934, УР №3 (іст.).

Барське агролісництво, ліс, кв. №2. Братська могила радянських воїнів, 1941(іст.).

3,5 км. на захід від села. Захисна підземна споруда, 1931 – 1934 (іст.).

Заможне с., Войнашівська сільрада.

Західна частина села, на узліссі. Могила радянського воїна, 1944, мет. обеліск (іст.).

Іванівці с., центр сільради.

8-го Березня вул., №17. Церква Успіння Богородиці, 1760 – 1771 (архіт.).

Каришків с., центр сільради.

Горького вул. Кладовище Верхнє Могила Буняка В.І., 1982, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

Держинського вул., №28-30. Братська могила мирних мешканців, 1672, мет. хрест (іст.).

Центр села. Могили жертв Голодомору, 1932 – 1933, дер. хрест з написом, 2008 (іст.); Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Південно-західна частина нового кладовища. Могила Савчука Ю.М., 1985, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

Північно-західна частина села, «Нижнє» кладовище. Могили жертв Голодомору, 1932 – 1933, дер. хрест з написом, 2008 (іст).

1 км. у південно-західному напрямку від села, на полі «Погоня». Кам'яний хрест, XVII ст. (іст.).

Комарівці с., Комаровецька сільська рада.

На схід від села, в урочищі «Гратарка». Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Копайгород смт., центр селищної ради.

Леніна вул., №4. Костьол Зішестя, 1798 (архіт.);

№36. Церква Різдва Пресвятої Богородиці (дер.), 1883 (архіт.).

40-річчя Жовтня вул., центр селища. Братська і одиночні могили радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків,

1975; Одиночні могили (2): гвардії майора Мазура В.О., 1945, пам. 1948 та Костюкова В.А. – воєнкома селища Копайгород.

Єврейське кладовище. Братські могили жертв наизму, 1942 (іст.).

Південна частина селища. Пам'ятний знак на честь 375-річчя Копайгорода, 1999 (іст.).

Шевченка вул., південно-західна частина селища. Кладовище: Могила Гончарука А.М., 1989, Герой Соціалістичної праці (іст.); Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1932 – 1933, 2008.

Котова с-ще, Гаївська сільрада.

1 км. на північ від селища, на узліссі. Братські могили жертв нацизму (6), 1942 (іст.).

Кошаринці с., Поповецька сільрада.

Центр села. Братські могили радянських воїнів, 1941, 1944 (2) (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1968.

Шкільна вул. Свято-Троїцька церква (дер.), 1893 – 1895 (архіт.).

Кузьминці с., центр сільради.

Леніна вул., №61-а. Церква св. Іоанна Богослова (дер.), 1888 (архіт.).

Лядове с., Журавлівська сільрада.

Околиця села. ДОТи (8), 1931-1934, УР №3 (іст.).

Маньківці с., центр сільради.

Леніна вул., №61-а. Костьол Пресвятої Трійці, 1793 (архіт.).

Мартинівка с., Кузьминецька сільрада.

Кладовище. Братські могили радянських воїнів (2), 1941(іст.).

Матейків с., центр сільради.

Леніна вул, центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.),
Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1963; Церква св. Михаїла
(дер.), 1766 (архіт.).

Західна частина села, північна частина кладовища. Пам'ятний знак
жертвам Голодомору 1932-1933, дер. хрест з написом, 2008 (іст.).

300 м. на захід від села. Братські могили жертв нацизму, 1942 (іст.).

Мигалівці с., центр сільради.

Руденка вул., №39. Свято-Преображенська церква (дер.), XIX ст. (архіт.).

Північно-західна околиця села, західна частина кладовища. Братські могили радянських воїнів (2), 1941 (іст.).

Околиця села. ДОТи (19), 1931 – 1934. УР №3 (іст.).

1 км. на північний захід села. Братські могили жертв нацизму (2), 1942 (іст.).

Митки с., центр сільради.

Жовтнева вул., північ села, у центрі кладовища. Могила Герасимчука В.І., 1982, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

Привокзальна вул., №1-а. Комплекс садиби адмірала Чихачова, 1905: Будинок, 1905 (архіт.); Парк, поч. ХХ ст. (архіт.).

На південний схід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII – VII ст. до н.е. (археол.).

Міжлісся с., Войнашівська сільрада.

Леніна вул. Церква св. Михаїла, 1912 – 1914 (архіт.).

Першотравневе с., (Степанки) Мальчовецька сільська рада.

На північний схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III ст. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

Пилипи с., Журавлівська сільська рада.

Північно-східна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Підлісний Ялтушків с., центр сільради.

Леніна пл., центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1982.

Польове с., Лісівська сільрада.

Околиця села. ДОТи (5), 1931 – 1934. УР №3 (іст.).

Попівці с., центр сільради.

Південний-схід села, східна частина єврейського кладовища. Братські могили жертв нацизму (2), 1942, 1943 (іст.).

В центрі села, біля сільради. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933 та політичних репресій, дер. хрест з написом, 2008 (іст.).

Семенки с., Терешківська сільрада.

Баліцького вул. Церква Христо-Воздвиженська, 1852 – 1862 (архіт.).

Північна частина села, північний схід кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На південь від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Сеферівка с., Журавлівська сільська рада.

Пролетарська вул., №83. Церква св. кн. Олександра Невського (дер.), 1894 (архіт.).

На північний схід від села. Поселення, двошарове, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е.; черняхівська культура, III–IV ст. н.е.(археол.).

Слобода Ялтушківська с., Ялтушківська сільрада

Садова вул. Церква Пресвятої Богородиці (дер.), XIX ст. (архіт.).

Супівка с., центр сільради.

Українки Лесі вул. Церква св. Іоанна Богослова, 1760, 1892 (архіт.).

Терешки с., центр сільради.

Центр села. Церква Свято – Покровська (дер.), 1871 (архіт.).

Північна частина села, східна частина кладовища. Братські могили радянських воїнів (3), 1941, 1944 (іст.)

Північна частина села, на узліссі. Могила радянського воїна, 1944 (іст.).

Українське с., Копайгородська селищна рада.

Шкільна вул., №21. Церква Свято-Михайлівська (дер.), кін.XIX ст. (архіт.).

Південно-західна частина кладовища. Могила Калинника М.І., 2005. Герой Соціалістичної праці (іст.).

Південно-західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На захід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Ходаки с., Ходацька сільська рада.

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Південно-східна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Чемериси-Барські с., Балчанська сільрада.

Південно-західна частина села. Цегельний завод, кін. XIX – поч. XX ст. (іст.).

Червоне с., Каришківська сільрада.

Центр села. Церква Свято – Покровська (дер.), XIX ст. (архіт.).

Північ села, західна частина кладовища. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1932 – 1933, дер. хрест 1988 (іст.).

Шевченкове с., Копайгородська сільрада,

Жовтневий пров., №8. Церква св. Миколая (дер.), XIX ст. (архіт.).

Шипинки с., Копайгородська селищна рада.

Гагаріна вул., західна частина кладовища. Могила Легкого А.П., 1999. Герой Соціалістичної праці (іст.).

Ялтушків с., центр сільради.

Леніна вул., центр села. Братська могила учасників Громадянської війни, 1918 – 1920, гранітний обеліск з написом, 1962 (іст.); Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.); Пам'ятний знак жертвам Голодомору та політичних репресій, 2008 (іст.); Церква Свято–Троїцька (дер.), ХІХ ст. (архіт.).

Миру вул., №20. Будинок садибний, ХІХ ст. (архіт.).

Східна частина села, територія парку цукрового заводу. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Околиця села. ДОТи (4), 1931 – 1934. УР №3 (іст.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Південна околиця села, на правому березі р. Лядова. Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.).

Бершадський район

Бершадь м.

Леніна вул., Млин механічний, поч. ХХ ст. (іст., архіт.).

Леонова вул., №50. Церква Свято – Покровська (дер.), сер. ХVІІІ ст. (архіт.).

Народна вул., №22. Синагога «А Шилехл», сер. ХІХ ст. (архіт.).

Першого травня вул., №21. Житловий будинок, поч. ХХ ст. (архіт.).

50-річчя Жовтня вул. Цукрозавод, 1873 – поч. ХХ ст. (іст., архіт.).

Радянська вул., №22. Будинок гімназії, 1918 (архіт.).

Червоноармійська вул., центр міста. Братська могила радянських воїнів, партизанів, 1944 (іст.); Костьол св. Станіслава, 1850 (архіт.); Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1964, реставрація 1975; Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008 (іст.); Пам'ятний знак жертвам голокосту, 2007 (іст.); Пам'ятний знак загиблим учасникам радянсько-афганської війни, 1993 (іст.); Пам'ятний знак чорнобильцям, 2006 (іст.).

Правий берег р. Дохна. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Урочище Зелений Гай, за 4 км. на південний захід від с. Флорине. Церква Софійська Преображенського монастиря, XVIII – XIX ст. (архіт.); Церква Свято – Вознесенська, 1854 (архіт.).

Баланівка с., центр сільради.

Кірова вул. Будинок священика, XIX ст. (архіт.); Стражниця, XVII ст. (архіт.).

Котовського вул. Свято-Михайлівська церква, 1729 (архіт.).

Леніна вул. Вежа, XVII ст. (іст., архіт.).

Набережна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Млин водяний, 1647 (іст., архіт.).

Південна околиця села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Південно-західна частина села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північно-східна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Берізки-Бершадські с., Джулинська сільрада.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1952; Церква Іоанно-Богословська, 1808 (архіт.).

Шкільний пров. Могила Мехніна Ф.М., 1944, Герой Радянського Союзу (іст.).

Березівка с., Серебрійська сільрада.

Південна околиця села, кладовище. Братська могила жертв Голодомору, 1932 – 1933, пам. знак 2001 (іст.).

Бирлівка с., центр сільради.

Леніна вул. Млин, XIX ст. (іст., архіт.).

Набережна вул., кладовище. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Могила Плахотного В.М., 1987, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

На захід від села. Курганна група (4), епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

На північ від села. Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Велика Кириївка с., центр сільради.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Церква св. Апостолів Петра і Павла, 1826 (архіт.); Цукрозавод, 1844 (іст., архіт.).

Кладовище. Могила Пелиха Г.М., 1987, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

Великі Крушлинці с., центр сільради.

Українська вул. Церква Усікновення глави Іоанна Предтечі, поч. ХХ ст. (архіт.).

Війтівка с., центр сільради.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1970 (іст.); Церква Різдва Пресвятої Богородиці, др. пол. ХІХ ст. (архіт.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Джулинка, центр сільради.

Леніна вул., центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1959; Свято-Покровська церква, кін. ХІХ ст. (архіт.).

Маркса Карла вул., кладовище. Могила Пойдюка Г.К., 2004, Герой Соціалістичної праці (іст.).

На північний схід від села. Курганна група (2), епоха ранньої бронзи, ХІХ–ХVІІ ст. до н.е. (археол.).

Дяківка с., центр сільради.

Садова вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1959.

Кидрасівка с., центр сільради.

Ковальчука вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Центральний пров., кладовище. Могила Баранюка О.С., 1980, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

Північно-західна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.

Кошаринці с., центр сільради.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1967.

На захід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На північ від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Урочище «Бучак». Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Красносілка с., центр сільради.

Леніна вул., парк. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1953; Садиба, XIX ст.: Будинок садибний, XIX ст. (архіт.).

Шкільна вул. Парк, XIX ст. (архіт.).

Південно-західна околиця села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Центр села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е.

Крушинівка с., Маньківська сільрада.

50-річчя Жовтня вул., центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Лісниче с., центр сільради.

Центр села. Церква Свято-Покровська, 1817 (архіт.).

Шевченка вул., кладовище. Могила Кушніра В.В., 1982, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

Урочище «Колубове поле». Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.

Лугова с., Устянська сільрада.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Мала Киріївка с., Осіївська сільрада.

Салтановського вул. центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Північна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол).

Маньківка с., центр сільради.

60-річчя Жовтня вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1953, рест. 1982.

На південь від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

М'якохід с., М'якохідська сільська рада.

Центр села. Пам'ятник Воронцову М.О., 1970, Герой Радянського Союзу, уроженець с. М'якохід (іст., мон.мист); Церква св. Іоанна Богослова (дер.), 1767 (архіт.).

На південь від села. Курган, ранньозалізний вік, скіфський час, V–IV ст. до н.е. (археол.).

На північний схід від села. Курган, ранньозалізний вік, скіфський час, V–IV ст. до н.е.

Осіївка с., центр сільради.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1953, рест. 1967.

Кладовище. Могила. Ільченка М.С., 1984, учасник радянсько-афганської війни (іст.); Могила Недзеленка О.Б., 1984, учасник радянсько-афганської війни (іст.); Могила Хмарука М.В., 1982, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

Східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Партизанське с., Осіївська сільрада.

Партизанська вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Поташня с., центр сільради.

Жовтнева вул., кладовище. Братські могили жертв Голодомору, 1932 – 1933 (іст.).

Леніна вул., центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1979.

П'ятківка с., центр сільради.

Леніна вул., центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1967.

Урочище «Дрижків Кут». Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Романівка с., Михайлівська сільрада.

3 км. на схід від околиці села. Братська могила жертв нацизму, 1942 – 1943 (іст.).

с. Серебря, центр сільради.

Гагаріна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1972.

Серединка с., центр сільради.

Маковійчука вул., центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Думанського вул., кладовище. Могила Думанського В.М., 1996, поет, член Спілки письменників України (іст.).

Ставки с., центр сільради.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1964.

Шимка вул. Церква Різдва Пресвятої Богородиці. XIX ст. (архіт.).

На захід від села. Курган, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

На південний захід від села. Курган, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

На північний захід від села. Курганна група (3), епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

Сумівка с., центр сільради.

Зелена вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1955, рест. 1982; Будинок садиби, XIX ст. (архіт.); Парк (лісництво), XIX ст. (архіт.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Урочище «Зайців Яр». Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Теofilівка с., Шляхівська сільрада.

Котовського вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1973; Будинок садибний, XIX ст., Будинок Розіна (архіт.).

Тернівка с., центр сільради.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944, похований Герой Радянського Союзу, Мельников В.І. (іст.); Церква Свято–Покровська з дзвіницею, 1873 – 1895 (архіт.).

3 км. на схід від центру села, у лісі. Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

На схід від села. Курган, ранньозалізний вік, скіфський час, V–IV ст. до н.е. (археол.).

Тирлівка с., центр сільради.

Кірова вул. Церква Свято-Михайлівська (дер.), XIX ст. (архіт.).

Східна околиця села, кладовище. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Устя с., центр сільради.

Кладовище. Могила Гомелюка А.К., 1984 (іст.).

Комсомольська вул. Свято-Георгіївська церква, 1873 (архіт.).

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Флорине с., центр сільради.

Калова вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1953.

Кутузова вул. Церква Покрова Пресвятої Богородиці, 1884 (архіт.).

Кладовище. Могила Ободнюка В.І., 1984, учасник радянсько-афганської війни (іст.).

Чапаївка с., Чапаївська сільська рада.

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Чернятка с., центр сільради.

Кладовище. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Могила Судачка Т.М., 1968, Герой Соціалістичної праці (іст.).

На захід від села. Курганна група (2), ранньозалізний вік, скіфський час, V–IV ст. до н.е. (археол.).

Чорна Гребля с., М'якоходівська сільрада.

Леніна вул. Будинок, у якому мешкав Медвідь Л.І., 1905 – 1924, Академік АН СРСР з 1969 (іст.).

Шляхова с., центр сільради.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1969, ск. М. Призонт (мон. мист.).

Шумилів с., Маньківська сільрада.

Гоголя вул. Млин водяний, XIX ст. (іст., архіт.).

Леніна вул. Будинок садибний, XIX ст. (архіт.); Церква Лук'янівська, 1881 (архіт.).

Яланець с., центр сільради.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1972; Будинок «Народного дому», 1913, споруджений на кошти І.Ч. Зборовського (1875 – 1937), делегата до Центральної Ради від Ольгопільського повіту (іст., архіт.); Будинок священика, сер. XIX ст. (архіт.).

На схід від села, урочище «Скибкинова Левада». Багатошарова пам'ятка, могильник, епоха пізньої бронзи, XI–IX ст. до н.е.; Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Вінницький район

Агрономічне с.

Мічуріна вул., № 1. Сільськогосподарська дослідна станція, 1960 р. (іст.).

Бохоники с.

Баженова вул. Кладовище № 1, у четвертому ряду. Могили радянських льотчиків (6), 1940 (іст.).

На південний схід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XI–IX ст. до н.е. (археол.).

Вінницькі Хутори с.

Леніна вул., біля будинку культури. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. та учасників насильницької колективізації, пам'ятний знак, 1968, 1929-1932 рр. (іст.).

Сагайдачного вул., № 100. Школа, в якій навчався Герой Радянського Союзу Матієнко П.А., 1922-1929 рр. (іст.).

У центрі села. Церква св. Іоанна Богослова, 1895 (архіт.).

У східній частині села. Кладовище «Ліпське». **У південній частині.** Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1983; Могила учасника радянсько-афганської війни Жолонко С.Ф., 1986 (іст.); **У центрі кладовища.** Могила Героя Соціалістичної Праці Швець Є.А., 1987 (іст.).

Хмельницького Б. вул., у центрі кладовища. Могила Героя Соціалістичної Праці Швець (Сулими) Г.Д., 1994 р. (іст.).

Західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північна околиця села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослав'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Вороновиця смт.

Бурти вул. (Ганщина). Церква Чудо-Михайлівська (дер.), 1752 (архіт.).

Ватутіна вул., у північній частині селища. Кладовище. У південній частині. Могила учасника радянсько–афганської війни Татарчука С.А., 1986 (іст.), Могила учасника радянсько–афганської війни Ширшова В.В., 1985 (іст.); **у північно-західній частині.** Могила фольклориста, кобзаря Перепелюка В.М., 2000 (іст.); **у північно-східній частині.** Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.); **у четвертому ряду.** Могила кавалера орденів Слави Кекуха В.І., 1944 (іст.).

Дальня вул., 3-а, хутір «Дальній». Братська могила червоноармійців, 1919 (іст.).

Леніна вул., № 26. Садиба Грохольських: палац, 1780 р., господарчий корпус, сер. XVIII ст., господарчий корпус, сер. XVIII ст., графський погріб, сер. XVIII ст., парк, XVIII ст. (архіт.);

№ 68. Пам'ятник винахіднику Можайському О.Ф., 1971 (мист.); Костел Архістратиґа Михаїла, 1793 (архіт.); Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1777, 1886, 1889 (архіт.);

У центрі селища: Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.);

Мічуріна вул., Римо-католицьке кладовище. Каплиця, XVIII ст. (архіт.);
Північна частина римо-католицького кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Олійника вул., № 82. Будинок, в якому жив Герой Радянського Союзу Олійник Г.М., 1916-1936 (іст.).

На території селища. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Поблизу залізничної станції. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Район “Кемпа”, біля кам'яного кар'єру. Городище, пізнє середньовіччя, XVII ст. (археол.).

Гавришівка с.

Шкільна вул., № 1. Будинок волосного управління, кінець XIX ст. (іст.).

У центрі села. Церква св. Іоанна Богослова, 1878 р. (архіт.).

У 1,5–2 км від на південь від села. Сторожовий курган, XIV–XVIII ст. (іст.).

Гуменне с.

Леніна вул. Будинок практичної школи садівництва та подільського товариства сільського господарства, 1902 (іст.).

Дорожне с.

Київська вул., північно-східна частина кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Леніна вул., у центрі села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Жабелівка с.

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

У центрі села. Церква Казанської Ікони Божої Матері, 1905 (архіт.).

Українська хата, XIX – XX ст. (архіт.).

Кладовище № 1. Братські могили (2) радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Могили радянських воїнів та партизана, 1944 р. (іст.).

с. Зарванці с., Якушинецька сільська рада.

Південно-західна околиця села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XI–IX ст. до н.е. (археол.).

Південно-східна частина села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Іванівка с.

Південь села. Кладовище, південна частина. Могила Героя Соціалістичної Праці Кушніра П.Н., 1972 (іст.).

На захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південний схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Ільківка с.

На захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північ від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Північна околиця села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Східна околиця села, в урочищі “Курятник”. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Комарів с.

Лісова вул., № 43. Могила жертв нацизму, 1944 (іст.).

Савчука вул., № 15. Будинок, в якому жив Герой Радянського Союзу Савчук Г.П., 1902-1929 (іст.).

Лисенка вул., № 22 /Леніна вул., № 87. Оборонний рів, кінець XVI ст. (іст.).

У центрі села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, V–IV ст. до н.е. (археол.).

Південна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Північна околиця села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослав'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, багатощарове, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е.; зарубинецька культура, III ст. до н.е.–II ст. н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е. (археол.).

Ксаверівка с.

Леніна вул. Православне кладовище, західна частина. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.),.

Східна околиця села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XI–IX ст. до н.е. (археол.).

На південний схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Лаврівка с.

Леніна вул. Кладовище, західна частина. Могили радянських воїнів (6), 1944 р. (іст.).

За 1 км на північ від с. Коло-Михайлівка, район бази відпочинку «Казка». Пам'ятне місце форсування р. Південний Буг, березень 1944 р. (іст.).

Лисогора с., Ксаверівська сільська рада.

Західна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Південно-західна околиця села. Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII–IX ст. н.е. (археол.).

На захід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XI–IX ст. до н.е. (археол.).

На захід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XI–IX ст. до н.е. (археол.).

Лука-Мелешківська с.

Незалежності вул. Старе кладовище, західна частина. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Піонерська вул., № 1а. Будинок народного училища, в якому навчався Герой Радянського Союзу Баранюк В.Н. (старе приміщення школи), 1922-1926 (іст.).

Центральна вул. Кладовище, західна частина. Могила Героя Соціалістичної Праці Кокареки Н.Л., 1966 (іст.), Могила Героя Соціалістичної Праці Яшука Ф.Л., 1989 (іст.).

Церква Свято-Преображенська (дер.), 1896 р. (архіт.).

Церква Ікони Божої Матері Казанської (дер.), 1896 (архіт.).

Парк, XIX ст. (архіт.).

На захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); **У місцевості “Сабарівське городище”.** Городище, ранній залізний вік, скіфський час, V–III ст. до н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Майдан с.

Сільське кладовище, 3-а частина. Могила Героя Соціалістичної Праці Найколюка Л.Д., 1981 р.

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Малі Крушлинці с.

У центрі села. Церква Покрови Пресвятої Богородиці, 1797 р. (архіт.).

У південно-західній частині села. Кладовище, північно-західна частина. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Медвеже Вушко с.

Південна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

У 500 м на південь від села. Подільська науково-дослідна станція садівництва, 1969 (іст.).

Північно-західна околиця села. Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Медвідка с., Лаврівська сільрада

У центрі села. Церква св. великомучениці Параскеви (дер.), 1765-1791 (архіт.).

На північно-східній околиці села. Кладовище. У південно-східній частині. Могила жертв нацизму, 1942 (іст.); **у східній частині.** Братська могила радянських підпільників, 1944 (іст.).

Михайлівка с., Гуменська сільрада

Лісова вул., № 43. Могила жертв нацизму, 1944 (іст.).

Мізяківські Хутори с.

Маркса Карла вул., кладовище "Тарасівка", південно-західна частина. Могила Героя Соціалістичної Праці Гончарук М.З., 1991 (іст.).

Мічуріна вул., кладовище «Тютюнники», південно-західна частина. Могила Героя Соціалістичної Праці Задніпрянець М.М., 1971 (іст.).

Пушкіна вул., біля будинку культури. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Фрунзе вул. Кладовище «Бойки». У центрі, ліворуч від входу. Могила жертв нацизму (5 чоловік), 1942 (іст.); **у південно-західній частині.** Могила Героя Соціалістичної Праці Бойка П.С., 1952 (іст.).

Церква Різдва Пресвятої Богородиці (мур.) (тепер сільський будинок культури), 1881 (архіт.).

Некрасове с.

Садова вул., № 11, під лісом, у садибі. Могила жертв нацизму, 1941-1942 (іст.).

Пам'ятник російському поету М. Некрасову (ск. Скобліков П.), 1981 (мон. мист.).

Південна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Оленівка с.

Сільське кладовище, праворуч від входу: Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933, 1990.

Парпурівці с.

Любенка вул., кладовище с. Соловіївка, у центрі. Могила учасника радянсько-афганської війни Любенка В.А., 1985 (іст.).

Ліс. Прибузьке лісництво, квартал № 29. Могила жертв нацизму, 1941 (іст)

Переорки с., Мізяківсько-Хутірська сільська рада.

На захіл від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південний захід від села. Курганна група (57), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Писарівка с.

Леніна вул., на південно-західній околиці села. Кладовище. У центрі. Могила Героя Соціалістичної Праці Томашевського П.К., 1993 (іст.); **у новій частині.** Могила Корсун Н. О., 2009 (іст.); **у старій частині.** Могила Героя Соціалістичної Праці Чумака А.П. (іст.).

Церква Покрови Пресвятої Богородиці, 1770-ті, дзвінниця, 1802 (архіт.).

На схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Побережне с.

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Прибузьке с., Луко-Мелешківська сільська рада.

У центрі села. Церква Успіння Пресвятої Богородиці, 1751-1855 (архіт.).

На північній околиці села, при дорозі. Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

На захід від села. Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.).

На лівому березі р. Південний Буг. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На правому березі р. Південний Буг. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Рівець с., Ільківська сільрада.

Маркса Карла вул. Могила, 1672-1699 (іст.)

У південній частині села. Кладовище, центральна частина. Могила учасника радянсько-афганської війни Білоченка В.А., 1984 (іст.).

Слобода–Дашківецька с., Майданська сільрада.

Гуменюка вул., у центрі села. Погруддя Героя Радянського Союзу Гуменюка С.О., 1978 (мон. мист.).

Колгоспна вул., № 1а. Школа, в якій навчався Герой Радянського Союзу Гуменюк С.О., 1921-1925 (іст.).

Сокиринці с.

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е.– II ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Північно-східна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Сосонка с.

Леніна вул., біля будинку культури. Погруддя двічі Героя Соціалістичної Праці Романенка П.К., 1963 (мон. мист.).

У центрі села. Кладовище. Могила учасника радянсько-афганської війни Ковальчука О.М., 1984 (іст.); **у східній частині.** Могила двічі Героя Соціалістичної Праці Романенка П.К., 1965 (іст.).

На р. Десенка, поблизу школи. Гідроелектростанція, 1938 р. (не діюча) (архіт., іст.).

Стадниця с.

У центрі села. Свято-Димитрівська церква, 1886 (архіт.); Церкви Успіння Пресвятої Богородиці, поч. XX ст. (архіт.)

Ліс. Михайлівське лісництво, квартал № 31. Могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Степанівка с.

Леніна вул., біля сільради. Школа, в якій навчався Героя Радянського Союзу Колісник П.А., 1925-1932 (іст.).

Церква Успіння Пресвятої Богородиці, 1905, дзвінниця, поч. XX ст. (руїни) (архіт.).

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Південна околиця села. Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

Стрижавка смт.

Алеї вул., біля виправного трудового закладу ІВ 301/81. Братська могила радянських військовополонених, 1942 (іст.); **біля дитячого садочку.** Турецьке кладовище 1672-1699 (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих турецьких воїнів (сер. XVIII ст.) (іст.).

Київська вул. Братська могила радянських військовополонених, 1942 (іст.).

Мирного Панаса вул., у північній частині кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Мічуріна вул., Мирного Панаса вул. Кладовище «Граби». Зліва від входу. Могила Героя Соціалістичної Праці Островської О.П., 1968 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Паламарчука О.І., 1983 (іст.).

40-річчя Перемоги вул., біля селищної ради. Братська могила радянських партизанів (2 чол.), 1944 (іст.).

Стадіонна вул., на території садиби Ігоря Маляренка. Пивоварня, др. пол. ХІХ ст. (іст.).

Костел Скорботної Божої Матері (в аварійному стані), 1872 (архіт.).

Братська могила радянських військовополонених, розстріляних нацистами у 1942 (іст.), Пам'ятник на братській могилі (ск. Вітрик А., Сухенко В.), 1958 (мон. мист.).

Церква Пресвятої Богородиці, 1847 (архіт.).

Церква Свято-Миколаївська, 1850-ті рр. (архіт.).

На березі р. Південний Буг. Поселення, черняхівська культура, III–IVст. н.е. (археол.).

На північ від селища. Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

На північ від селища. Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII–IX ст. н.е. (археол.).

Північно-східна околиця селища. Поселення, черняхівська культура, III–IVст. н.е. (археол.).

У східній частині с. Коло–Михайлівка, в 0,5 км праворуч від траси Вінниця - Калинівка. Ставка А. Гітлера «Вервольф», 1942-1944 (іст.).

Телепеньки с., Гавришівська сільрада

Задворки вул. Костьол св. Іоанна Хрестителя, 1748 (архіт.).

Кладовище, західна частина. Могила Героя Соціалістичної Праці. Затворного П.Г., 1967 (іст.).

Тютьки с., Лука–Мелешківська сільрада

На північно-західній околиці села. Кладовище, південно-західна частина. Братська могила радянського воїна та партизана, 1944 (іст.).

Хижинці с., Парпуровецька сільська рада

У центрі села. Церква Різдва Божої Матері (дер.), 1869 (архіт.).

Кладовище, праворуч від входу. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На південь від села. Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Цвіжин с. Іванівська сільська рада

Східна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

Широка Гребля с.

Леніна вул. Зерносовище, 1935 (іст., пам. виробництва).

На південь від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Щітки с., Писарівська сільська рада

Шевченка Т. вул. / Хмельницького Б. вул., в гаю. Могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Східна околиця села. Стоянка, пізній палеоліт, 40–10 тис. років тому (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Якушинці с.

Колгоспна вул., біля входу на кладовище. Могила учасника радянсько-афганської війни Галіненка О.І., 1985 (іст.).

Паркова вул., № 6, Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.); Могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Каплиця, кін. XIX ст. (архіт.).

Барське шосе, 3 км. від села. Племінна станція елітної худоби, початок XX ст. (іст.).

На південний схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

На північний захід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е.–II ст. н.е. (археол.).

На північний схід від села. Городище, ранній залізний вік, скіфський час, IV–III ст. до н.е. (археол.).

На правому березі р. Вишенька. Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

Східна околиця села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослав'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Гайсинський район

Гайсин м.

Богуна І. вул. Зліва при виїзді з міста. Кладовище. Центральна частина кладовища. Могила Бакалова В.М., 1985 (іст.); Східна частина кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1941 р., 1944 (іст.); Могили жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.).

Гагаріна Ю. вул., № 3. Будинок, в якому жив фольклорист Танцюра Г.Т., 1944-1962 (іст.).

Енгельса вул., №28. Будинок, в якому провів дитячі роки актор і поет Висоцький В. 1950-1951 (іст.).

Жовтнева вул., №16. Сквер Преси. Братська могила учасників громадянської війни, 1918-1920, пам. 1923 (іст.); Пам'ятний знак учасникам громадянської війни, 1918–1920, 1969 (ск. А. Охріменко) (мон. мист.); Могила полковника Гулюка О.О., 1902-1939, пам. 1939 (іст.); Пам'ятний знак загиблим воїнам,

учасникам

радянсько-

афганської війни,

1992 (іст.).

Маркса К. вул., №29. Будинок, в якому містився штаб 8 дивізії Червоного козацтва під командування Примакова В.М., 1920 (іст.).

Миру пл., №1. Районний будинок культури. Пам'ятний знак на честь національно-визвольних рухів на Гайсищині (іст.); **№4.** Парк ім. Б.Хмельницького. Братська могила партизанів і підпільників, 1943 (іст.); Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.).

1-го Травня вул., №27. Музична школа. Пам'ятний знак на честь перебування в м. Гайсині в 1806 р. Котляревського І.П. (іст.); **№46.** Будинок, в якому містився штаб 24 Самаро - Ульяновської дивізії, 1921 (іст.).

Першотравнева вул., №1. Готель «Гранд-отель»; 1905. (архіт.);

№48. Будинок гімназії; поч. ХХ ст. (архіт.);

№52, Будинок гімназії; поч. ХХ ст. (архіт.); **№69.** Особняк, поч. ХХ ст. (архіт.).

Плеханова вул., №2. Будинок, в якому проходив I з'їзд рад Гайсинського повіту, 1918 р. (іст.); **№194.** Будинок, в якому містилась конспіративна квартира підпільної організації на чолі з Кропив'янським А.З., 1941-1942 (іст.).

Старе кладовище. Південна частина. Могила повного кавалера орденів Слави Потапенка П.С., 1978 р. (іст.); Східна частина кладовища. Могила Героя Радянського Союзу Топаллера А.С., 1992 (іст.).

Франка І. вул., №26; Адмінбудівля заводу, 1899. (архіт.).

Хмельницького Б. вул., №16. Особняк; поч. ХХ ст., в якому містився Гайсинський повітовий військово-революційний комітет, 1918-1919, штаб кавалерійської бригади Котовського Г.І., 1920, штаб 45-ї Радянської стрілецької дивізії під командуванням Якіра Й.Е., 1920 (архіт, іст.); **№25.** Медучилище. Пам'ятний знак про народження і перебування в м. Гайсині патологоанатома, бактеріолога і епідеміолога Високовича В.К. (іст.).

На північ від Гайсина. Урочище «Белендіївка», Братська могила жертв нацизму, 1941-1944, пам. 1955 (іст.); Братська могила радянських воїнів та могила підпільника Маркелова Ф.П., 1944 р. (іст.).

Північна околиця міста, район селища Млинки. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Адамівка с., Гунчанська сільрада

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941 р., 1944 р. (іст.); Церква Різдва Пресвятої Богородиці, поч. XX ст. (архіт.).

На схід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е., (археол.).

На захід від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е., (археол.). ; Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура (анти), VI–VII ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI– VII ст. н.е., (археол.).

Басаличівка с.

На північ від села. Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е., (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Бондурі с.

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.); Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура (тип Луки-Раковецької), VIII–IX ст., (археол.).

На південний схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. о н.е., (археол.).

Борсуки с.

На південь від села. Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е., (археол.).

Бубнівка с.

Центр села. Пам'ятний знак про народження в селі Семенова О.І., 1866 (іст.).

Будинок причту, кін. XIX ст. (архіт.).

Будинок приходської школи, поч. XX ст. (архіт.).

Церква Свято-Троїцька, 1891-1893 (архіт.).

На північ від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е., (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

На захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Бур'яни с.

На захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Гнатівка с.

На схід від села, в урочищі “Сухий Яр”. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е., (археол.).

На захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

На схід від села, в урочищі “Палий Горб”. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е., (археол.).

На південь від села. Поселення, середні віки, пізньослов’янська культура, VIII–IX ст. н.е., (археол.).

Гранів с.

Центр села. Братська могила учасників громадянської війни, 1918-1920 рр. (іст.); Братська могила радянських воїнів, 1941-1944, Пам’ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків 1941-1945., Могила Міщенко І.К., 1932 (іст.). Пам’ятний знак про перебування полку Червоного козацтва під командуванням Примакова В.М., 1978 (іст.).

50-річчя Радянської влади вул., №2. Костел Преображення Господня; 1849 (архіт.); Церква Свято-Миколаївська, 1845 (архіт.).

На захід від села, центр кладовища. Могила Парна Г.М., 1986 (іст.).

На північний схід від села, в урочищі “Сичикова”. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час (жаботинський тип), VIII–VII ст. до н.е., (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Грузьке с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941 р., 1944 р. та пам’ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1987. (іст.).

Територія церкви. Пам'ятний знак на честь воїнів-земляків загиблих в роки Першої світової війни, 1915 (іст.).

Губник с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941 р., 1944 р. та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1984 (іст.).

Церква св. Михаїла, 1859. (архіт.).

За 0,5 км на захід від села. Пам'ятне місце переходу через р. Південний Буг гетьмана Б. Хмельницького з військом, 1648 (іст.).

На південь від села, в районі “Джолів мис” (острів) . Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура (скибинецька фаза), V–VI тис. до н.е., (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

На північний захід від села, в урочищі “Сажанецьке” (“Марусина”). Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.).

Гунча с.

Центр села. Церква св. Косми і Доміана, 1848-1870 (архіт.).

На захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е., (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

На північ від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е., (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Дмитренки с., Бубнівська сільська рада

На південь від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Жерденівка с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1967 (іст.); Братська могила жертв нацизму, 1941 (іст.).

На захід від села, південна частина кладовища. Могила Чорноволика О.П., 1984 (іст.).

Зятківці с.

Леніна вул., №8. На території лікарні. Братська могила, 1944 (іст.); Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1971

Центр села. Будинок, в якому перебував підпільний комітет на чолі з Федиком В.А., 1941-1943 рр. (іст.).

На схід від села. Центр старого кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.); Пам'ятник-стела «Народній пісні – жити», 2001 (мон. мист.); **східна частина старого кладовища.** Могила збирачки усної народної творчості, виконавиці народних пісень Сивак Я.М. (Зуїхи), 1935 (іст.).

На південний захід від села, в центрі кладовища. Могила Гнилиці В.В., 1980 р. (іст.).

На захід від села, в урочищі “В’язівок”. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північна околиця села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов’янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Карбівка с.

Східна околиця села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Північна околиця села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е., (археол.).

На схід від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов’янська культура, VI–VII ст. н.е., (археол.).

Кисляк с., Карбівська сільрада

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941 р., 1944 р. (іст.); У дворі школи. Могила Жанова Г., 1921 р. (іст.).

Церква Успіння Пресвятої Богородиці, 1709 (архіт.).

На північ від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

На південь від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

На південний схід від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VIII ст. н.е. (археол.).

Кіблич с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941 р., 1944 р. (іст.); Пам'ятник Герою Радянського Союзу Касьяну А.П., 1973 (мон. мист.); Біля будинку культури. Пам'ятне місце загибелі Микитенка А.К., 1943 (іст.).

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1875 (архіт.).

Косанове с., Носівецька сільрада

Північна частина села. Північна частина кладовища, при центральній дорозі на Вінницю. Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1987; Поселення, могильник, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VII–VI ст. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час (жаботинський тип), VIII–VII ст. до н.е., (археол.).

На південь від села. Поселення, ранне середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е., (археол.).

На північний схід від села. Поселення, ранне середньовіччя, ранньослов'янська культура (анти), V–VII ст. н.е., (археол.).

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Кочурів с.

На південь від села. Стоянка, ранній палеоліт, 300–150 тис. років тому (археол.).

На схід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На південний захід від села. Поселення, ранне середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

На захід від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Краснопілка с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.); Будинок школи, в якій навчався Чута Д.О., 1937 (іст.).

Крутогорб с., Кунянська сільрада

Кладовище. Могила українського письменника О. Розумієнка, 1993 (іст.).

На захід від села. В північній частині кладовища. Могила Розумієнка О.Д., 1980 (іст.); Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час (жаботинський тип), VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На північний захід від села. Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е., (археол.).

Кузьминці с.

Центр села. Біля школи. Могила Терещука Т.С., 1922 (іст.).

Церква Свято-Димитрівська, 1842 (архіт.).

На захід від села. Східна частина кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

На південь від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Куна с.

У центрі села. Костел св. Яна Непомуцького, 1771. (архіт.); Могила радянського воїна, 1941 (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1975 (ск. В. Петров, арх. А. Циркун).

На схід від села. Південна частина старого кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

На південь від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е., (археол.).

Кунка с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1985.

На схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Північна околиця села, в урочищі “Гиків Яр”. Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

На південний схід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е., (археол.).

Південна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північна околиця села, в урочищі “Городництво”. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е., (археол.).

На схід від села. Поселення, раннє середньовіччя, пізньослов'янська культура (тип Луки-Райковецької), VIII–IX ст. н.е. (археол.).

Кущинці с.

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Ладижинські Хутори с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1961; Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е., (археол.).

Свято-Димитрівська церква, 1876 (архіт.).

На захід від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е., (археол.).

Мар'янівка с., Кунянська сільрада

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.).

Церква Успіння Пресвятої Богородиці, 1871 (архіт.).

На південь від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

На захід від села, по дорозі на с. Тимар. Братська могила бійців Червоної Армії, 1920 (іст.); В урочищі “За чавункою”. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Мелешків с., Кіблицька сільрада

Західна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Південна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північно-західна околиця села. Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура (тип Луки-Райковецької), VIII–IX ст. н.е., (археол.).

На захід від села. У західній частині кладовища. Могила Дмитрика О.Г., 1980 (іст.); Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XV ст. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Митків с.

Центр села. Біля Будинку культури. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1957.

Церква св. Михаїла, 1890 (архіт.).

Південно-східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Мітлинці с.

Центр села. Пам'ятний знак спаленому нацистами селу, 1944 р. (іст.).

Церква св. Михаїла, 1881 (архіт.).

На південь від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

На північний захід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Михайлівкат с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.).

Церква Свято- Покровська (дер.), XIX ст. (архіт.).

На південь від села. В центрі кладовища. Могила Чернобая С.В., 1943 р. (іст.).

Східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е., (археол.).

2 км на північний схід від села. Урочище Лисої гори. Могила жертв нацизму, 1943 (іст.).

Нараївка с.

Центр села. Біля школи. Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.); біля будинку культури. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На південь від села. Могильник курганний, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

На схід від села. Могильник курганний, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

На південний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Новоселівка с., Бубнівська сільрада

Герасименків вул., №15. Будинок-садиба гончарів братів Герасименків: Яким (1888-1970), Яків (1891-1969), XIX-XX ст. (іст.).

Носівці с.

У центрі села. Церква Свято-Покровська (дер.), 1771 (архіт.).

На захід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Південна частина села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південний захід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Рахни с.

На схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, могильник, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Рахнівка с., Чечелівська сільрада

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1978.

Семирічка с.

На захід від села, в південній частині кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Степашки с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 р. та могила Жмурка І.М., 1955 (іст.); Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932- 1933 рр. та політичних репресій 1937-1938 рр., 2005. (іст.).

На північ від села, центр кладовища. Могила Куща П.І., 1980 (іст.).

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села, в урочищі “Пристань”. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Західна околиця села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

На захід від села. Курган, ранній залізний вік, скіфський час, V–IV ст. до н.е. (археол.).

Тарасівка с., Чечелівська сільрада

Центр села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

За селом над дорогою в напрямку с. Мар'янівка. Братська могила жертв фашизму, 1943 р. (іст.).

Тимар с., Жерденівська сільрада

У центрі села. Церква св. Архангела Михаїла, 1748, 1900 (архіт.).

Центр кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1978. (іст.).

На південний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е., (археол.).

Тишківка с., Митківська сільрада

Старе кладовище, в південній стороні. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Північна околиця села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е., (археол.).

На північ від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е., (археол.).

Південно-західна околиця села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е., (археол.).

Тишківська Слобода с.

У центрі села. Гранівський монастир, XIX ст. (архіт.): Собор Свято-Успенський, 1867 (архіт.).

Харпачка с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.).

На захід від села. Кладовище. Могила Ковальчука А.Д., 1983 (іст.).

На південний захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Чечелівка с.

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1987; Школа, в якій навчався Бабій В., 1941 (іст.).

На схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Шура Бондурянська с., Бондурівська сільрада

На південний захід від села, південна частина кладовища. Могила Лещенка В.Ф., 1933 (іст.).

Східна околиця села, в урочищі “Штанина”. Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

Шура Мітлинецька с., Мітлинецька сільська рада

У центрі села. Церква Свято-Димитрівська, 1891 (архіт.).

с. Щурівці, Кузьминецька сільрада

У центр села. Біля сільського клубу. Могила Олійника І.Д., 1931 (іст.); Братська могила Ткачука, Мосійчука, Бородини, 1932 (іст.).

Пам'ятник Чорноморцю О.Г., 1979 (мон. мист.).

На захід від села. Південна частина кладовища. Могила Чорноморця О.Г., 1975 (іст.).

На північ від села. Курган, культурна приналежність не встановлена, (археол.); Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

На північний схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Південна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Ярмолинці с., Ярмолинецька сільрада

Центр села. На території школи. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.) та Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1969.

На північ від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час (жаботинський тип), VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура (анти), VI–VII ст. н.е. (археол.).

Жмеринський район

Жмеринка м.

Асмолова вул. Пам'ятний знак на честь воїнів-автомобілістів - автомобіль "ЗІС-5" (іст.).

Вокзальна вул. (Олійника Б. вул.), №1. Залізничний вокзал, 1904 (архіт.);
Будинок приміських кас, 1904 (архіт.).

Горького вул., №21. Синагога, поч. XX ст. (архіт.).

Добролюбова вул., №2. Будинок залізничної лікарні, 1898 (архіт.).

Київська вул., №3, Будинок 2-класного сільського училища, кін. XIX ст. (архіт.); **№35.** Будинок вагонного депо, в якому працював Асмолов І.Н., 1936-

1940 (іст.); №288. Будинок земської лікарні, поч. XIX ст. (архіт.); Могила Коноваленка В.О. та Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Короленка вул., № 57. Будинок жіночої гімназії; поч. XX ст. (архіт.).

Коцюбинського вул., №39. Будинок чоловічої гімназії, 1909. в якій навчався український письменник Смолич Ю. К., 1913-1917 (архіт., іст.).

Кривоноса вул. Міський парк культури і відпочинку ім. О. М. Горького.
Пам'ятник радянським воїнам-вмзволителям - Танк Т-34, 1977 (іст.).

Лазо вул. Братська могила радянських військовополонених, 1944 р. (іст.);
Місце пересильного табору радянських військовополонених № 329, 1941-1944
(іст.).

Миколаївський пров., №1. Церква св. Миколая, 1883 (архіт.).

Могилівська вул., №1. Будинок локомотивного депо, в якому працювали Кошевич Й.С. та Кобринець П.Л., 1917-1918 (іст.); Територія локомотивного депо. Пам'ятник трудовому подвигу залізничників - Паровоз "Фелікс" (іст.).

Образцова вул., №1а. Будинок залізничної електростанції, поч. ХХ ст. (архіт.).

Одеська вул. Будинок готелю (казначейства), ХІХ ст. (архіт.); Центральна частина кладовища. Могила Марущака А.Д., 1989 (іст.); Могила Сизова В.Б., 1985 (іст.); Південно-східна частина кладовища. Могила Маслюка М.Г., 1995 (іст.); Могила Добжанського Ю.П., 1980 (іст.); Південно-західна частина кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); №71/2. (Костельна вул, 2). Костел св. Олексія, 1910 (архіт.).

Одеський туп., №37. Будинок, в якому знаходилась підпільна друкарня, 1941-1943 (іст.).

Урицького вул., №7/2. Будинок, в якому містилась Жмеринська Рада робітничих та солдатських депутатів, 1917 (іст.); **№15.** Будинок, в якому містилося адресне бюро РСДРП(б), 1905-1906 (іст.); **№23.** Хоральна синагога, поч. ХІХ ст. (архіт.).

Урицького вул., Радянська. вул. Місце розташування Гетто, 1941-1944 (іст.).

Хмельницького Б. вул., №36. Будинок, поч. ХХ ст. (архіт); **№38.** Будинок, поч. ХХ ст. (архіт); **№40.** Будинок, поч. ХХ ст. (архіт.).

Центральна вул., №22. Будинок, поч. ХХ ст. (архіт); **№24.** Будинок, поч. ХХ ст. (архіт); **№25,** Будинок, поч. ХХ ст. (архіт); **№26** Будинок, поч. ХХ ст. (архіт).

Щекінська вул., №1. Територія вагоноремонтного заводу. Місце, де було створено загін Червоної Гвардії, 1918, виступили Калінін М.І. та Петровський Г.І., 1922 (іст.); Комплекс будівель військового містечка ХІХ ст. (архіт): казарма, ХІХ ст. (архіт.); плац, ХІХ ст. (архіт.).

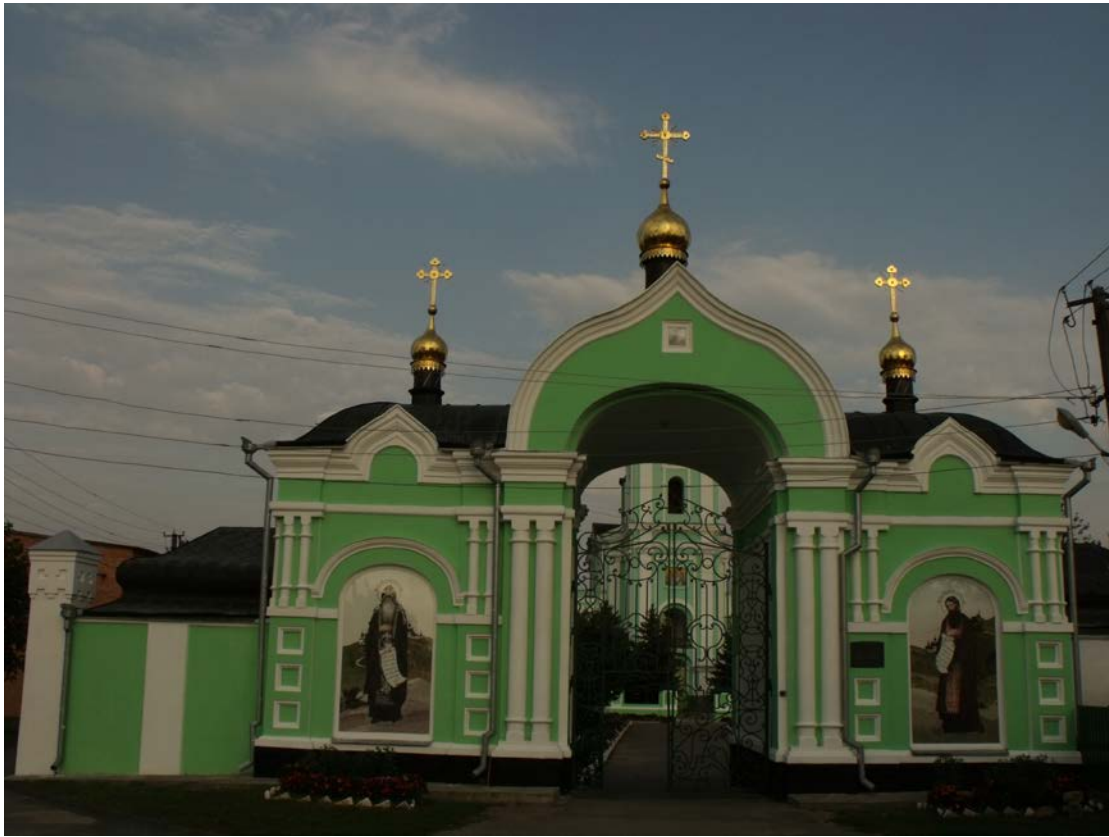
Браїлів смт.

Калініна вул. Селищне кладовище. Центральна частина кладовища. Могила Ярового Г.В. (іст.); Могила жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Східна частина кладовища. Могила Кир'яновського В.Й. (іст.); Могила-склеп родини Юцевичів, ХІХ-поч. ХХ ст. (іст.).

Леніна вул. №1. Свято-Троїцький Браїлівський жіночий монастир: Собор Троїцький, 1767 (архіт); Келії, 1767-1778 (архіт.); Ворота Троїцького

монастиря, кін. XIX – поч. XX ст. (архіт.); №13. Територія швейної фабрики.
Синагога, XIX ст. (архіт); Братська могила жертв нацизму, 1941-1943 (іст.);
Церква Петропавлівська, 1886 (архіт.).

Чайковського вул., 4. Костел Санктуарум Господа Ісуса Христа, 1853-1879 (архіт.); №10. Територія соко-морсового заводу. Синагога хоральна, ХІХ ст. (архіт.); Приміщення соко-морсового заводу, 1946 р. (іст.);

№13. Садиба фон Мекк, ХІХ ст. (архіт.): Палац, кін.1860-х рр. (архіт.); Парк, ХІХ ст. (архіт.); Будинок, в якому жив Чайковський П.І., 1878-1880 (іст.); Млини водяні, ХІХ ст. (архіт.).

Шевченка вул., №53. Церква св. Іоанна Богослова («Червона церква»), ХІХ ст. (архіт.); Будинок кавалера орденів Слави Вітомського Ф.А., 1906 (іст.).

При в'їзді в місто. Біля цукрового заводу. Млин водяний, 1846 (архіт.).

Будьки с.

Північна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Вознівці с.

Західна частина кладовища. Могила Грабчака А.М., 1986 (іст.).

Голубівка с.

Коцюбинського вул. Пам'ятний знак на місці розстрілу жителів села нацистами, 1944 (іст.).

Демидівка с.

Кладовище, східна частина. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Шкільна вул. Садиба поміщицька, 1907 (архіт.): Парк, ХІХ – поч. ХХ ст. (архіт.); Церква Свято-Покровська, 1722, 1905 (архіт.).

На схід від центру села. Господарчі будівлі (архіт.).

На захід від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VІІІ–VІІ ст. до н.е. (археол.); Могильник курганний, передскіфський час, VІІІ–VІІ ст. до н.е. (археол.).

Дубова с.

Центр села. Церква св. Димитрія, 1870 (архіт.).

Кладовище, західна частина. Могила Кандирала О.П., 1985 (іст.).

Жуківці с.

Центр села. Церква Христо-Воздвиженська, 1853 (архіт.).

На південь від села. Зольники, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, ХІІ–ІХ ст. до н.е. (археол.).

Кармалюкове с.

Кармалюка вул. Біля школи. Пам'ятник Кармелюку Устиму, 1965 (мон. мист.).

Шевченка вул. Пам'ятне місце, де стояла хата Кармалюка Устима, кін. ХУІІІ-поч. ХІХ ст. (іст.).

Кам'яногрірка с.

Центр села. Церква Свято-Михайлівська церква, ХІХ ст. (архіт.).

Північна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.).

Західна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.).

Південна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VІІІ–VІІ ст. до н.е. (археол.).

Кацмазів с.

Центр села. Церква Свято-Покровська, 1804 (архіт.).

Кирилівці с.

Центр села. Церква св. Параскеви, 1869 (архіт.).

Коростівці с.

Кладовище, південна частина. Могила Тиквача Д.П., 1993 (іст.).

Кудіївці с.

Центр села. Пам'ятник жертвам Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.).

Церква св. Параскеви, 1913 (архіт.);

Могила Пирогової М.О., кінець XIX ст. (іст.).

Палац Вітославських, 20-ті рр.ю XIX ст. (архіт.).

Район Здуховин. Кам'яний хрест, ХУІІІ ст. (іст.).

Лопатинці с.

Центр села. Церковно-приходська школа, 1879, (іст.).

Церква Свято-Михайлівська, 1863 (архіт.).

На захід від села, в урочищі “Страховка”. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Лука Мовчанська с.

Центральна вул. Церква Свято-Воздвиженська, 1884 (архіт.).

Людавка с.

Церква св. Димитрія Солунського, XIX ст. (архіт.).

Мала Жмеринка с.

Кладовище, північна частина. Могила Усатого Г.Я., 1987 (іст.).

Мартинівка с.

Шевченка вул. Гуральня, 1872 (іст.).

На північ від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, ІІІ–ІХ ст. до н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Межирів с.

Костел Пресвятої Діви Марії, др. пол. ХУІІІ ст. (архіт.).

Синагога (руїни), ХІХ ст. (архіт.).

Церква св. кн. Олександра Невського, 1853-1869 (архіт.).

Цукро завод, 1845 (архіт.).

Місце укріпленого замку («Межирівське замчисько»), 1440 (іст., археол., архіт.).

На південь від села Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VІІІ–VІІ ст. до н.е. (археол.).

Мовчани с.

Центр села. Костел св. Войцеха, 1797 (архіт.).

Свято-Покровська церква, 1865 (архіт.).

Могилівка с.

Радянська вул. Церква Василя Великого, 1741 (архіт.); Церковно-приходська школа, 1862 (архіт.).

Шкільна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Кар'єр, 1894 (іст.).

Новоселиця с.

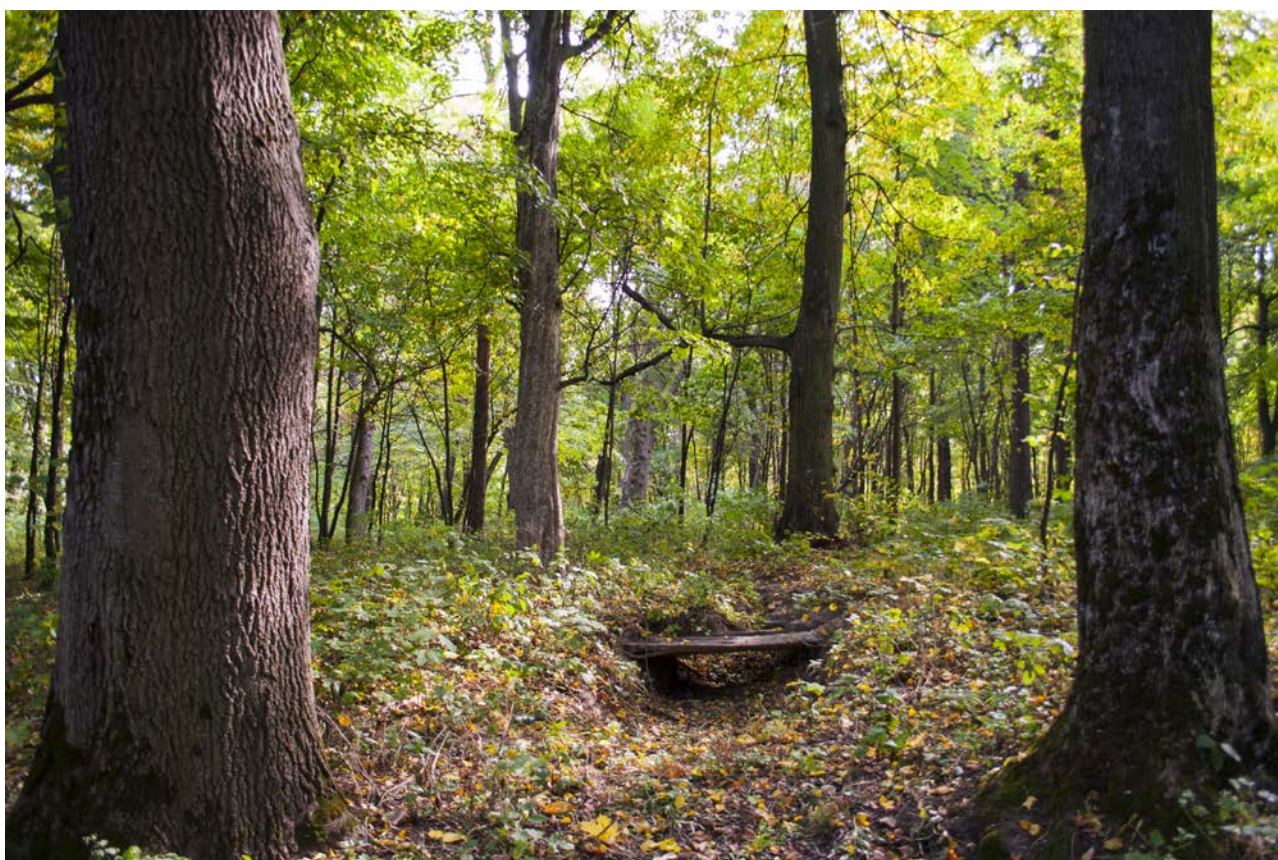
На південний захід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На захід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Носківці с.

Шкільна вул. Будинок, в якому перебував Смолич Ю.К., 1919. (іст.).

Шевченка вул. Палацово-парковий комплекс, ХУІІІ - ХХ ст. (архіт., іст.): Палац Пащенко Ю.С., ХІХ ст., в якому перебував Надсон С.Я., 1885-1886 (архіт., іст.); Манеж; поч. ХІХ ст. (архіт.); Парк, ХУІІІ - ХХ ст. (архіт.).

Кладовище. Могила Огородника М.Г., 1985 (іст.).

На захід від села. Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

Олександрівка с.

Центр села. Могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пам'ятник жертвам Голодомору 1932-1933 рр. (іст.); Пам'ятник жертвам політичних репресій 1937-1938 рр. (іст.).

Парк, XIX ст. (архіт.).

Кладовище, східна частина. Могила Оленича І.І., 1988 р. (іст.).

Олексіївка с.

Центр села. Будинок школи-грамоти, 1884-1896 (іст.).

Східна околиця села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Потоки с.

Центр села. Могила Марії Заєць, 1944 р. (іст.).

Центральне кладовище. Могила Є. Боярської-Богемської, XIX ст. (іст.).

Шевченка вул. Маєток Америпка (Маринка), 1893 (архіт.).

На присадибній ділянці Сокура Петра. Турецький знак, ХУІІІ ст. (іст.).

В урочищі “Канцерівка”. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

В урочищі “Садок”. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Почапинці с.

Центральна вул. Братська могила радянських воїнів, 1941-1944 (іст.); Маєток Почапії, поч. XIX ст. (архіт.).

Кладовище. Могила Рудяка Г.С., 1991. (іст.).

Старе кладовище, східна частина. Пам’ятний знак жертвам Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.).

На схід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На південний схід від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Рижавка с.

Центр села. Будинок церковно-приходської школи (залишки), XIX ст. (іст.).

Рів с.

Південна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Рожепи с.

Центр села. Панський господарський двір, ХУІІІ ст. (архіт.).

Південно-східна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.

Северинівка с.

Центр села. Палацо-парковий ансамбль садиби Орловських:: XIX - поч. XX ст. (архіт.): Палац; поч. XIX ст. (архіт.); Парк; пер. пол. XIX ст. (архіт.); Скотний двір (зміш.); поч. XIX ст. (архіт.); Цегельний завод; 1912. (архіт.).

Центральна вул. Цукрозавод, XIX ст. (архіт.).

На старому кладовищі. Залишки каплиці Орловської Г., XIX ст. (іст.).

На південному сході села. «Турецька могила», ХУ ст. (іст.).

На південь від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Сербинівці с.

Військова рампа, 1873. (архіт.).

Залізнична станція Сербинівці, XX ст. (архіт.);

Старе кладовище, східна частина. Могила жертв голодомору, 1932-1933 рр. (іст.).

Слобода с., Почапинецька сільська рада

Південно-східна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Південно-західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Слобода Межирівська с.

Центр села. Біля сільської ради. Могила жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.).

Млин водяний, кін. ХУІІІ ст. (архіт.).

Церковно-приходська школа, 1894 (іст.).

Церква Різдва Пресвятої Богородиці; 1894. (архіт.).

Слобода Носковецька с.

Центр села. Церква Свято-Воздвиженська, 1847 (архіт.).

Південно-східна околиця села. Поселення, багатощарове, ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е. (археол.); черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Слобода Чернятинська с.

Центр села. Церква св. Миколая, XIX ст. (архіт.);

Церква св. Пилипа, 1778 (архіт.).

Станіславчик с.

Центральна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Церква Вознесенська, 1816 (архіт.)

Млин водяний, ХУІІІ - ХІХ ст. (архіт.).

Парк, поч. ХІХ ст. (архіт.).

На захід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північно-західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Стодульці с.

Шкільна ул. Маєток генерала Данильчука, ХІХ ст. (архіт.): Будинок, 1861 (архіт.); Огорожа, 1861 (архіт.); Платанова бесідка. 1861 (архіт.).

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

На південний схід від села. Поселення, епоха бронзи, ІІ тис. до н.е. (археол.).

Тарасівка с.

Вул. Центральна вул. Каплиця Яна Мученика, ХІХ ст.

Церква св. Іоанна Богослова; 1903. (архіт.).

Шевченка вул. Пам'ятники жертвам Голодомору 1932-1933 рр. (іст.).

Східна околиця села. Козацькі криниці, ХУІІ ст. (іст.).

Південна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VІІІ–VІІ ст. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Західна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.), Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

На південний захід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VІІІ–VІІ ст. до н.е. (археол.).

Північно-східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Тартак с.

На правому березі р. Ров. Поховання, епоха бронзи, культура кулястих амфор, II тис. до н.е. (археол.).

Телелинці с.

Шкільна вул. Садиба Коронова А., 1739 (архіт.).

Церква св. Михаїла, 1865. (архіт.).

Токарівка с.

Курганна група (2), епоха бронзи, культура кулястих амфор, II тис. до н.е. (археол.).

Чернятин смт.

Центр села. Могила жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.).

Богуна І. вул. Броварня, 1840 (архіт.); Садиба Вітославських – Львових, XIX ст. (архіт.); Палац, 1830. (архіт.); Ворота, XIX ст. (архіт.); Господарчий будинок, XIX ст. (архіт.); Ландшафтний парк, кін. ХУІІІ ст. (архіт.).

Іллінецький район

м. Іллінці

Богуна Івана вул., Пам'ятник сподвижнику гетьману Б.Хмельницького, Кальницькому(вінницькому) полковнику Івану Богу, 2003 (мист.);

Ворошилова вул., №86. Братська могила жертв нацизму, 1941(іст.).

Залізнична вул., кладовище Джупинівське, сх. ділянка, Братські могили (2) радянських воїнів, 1943-44(іст.).

Карла Маркса вул.: Братська могила жертв нацизму, 1941-1943 (4 тис. чол. єврейського населення) (іст.); №9, Костьол Воздвиження Святого Хреста, 1785 (нині ж. будинок) (архіт.).

Кірова вул., № 41, Народне училище, 1881-1911 (архіт.).

Кутузова вул.: №2, (Джупинівка) Церква Різдва Святої Богородиці, 1773 (архіт.); (Варварівка), Іллінецький цукровий завод, 1875 (архіт.); №156 Пам. українському поету Т.Г.Шевченку, 1970 (мист.).

Коцюбинського вул., Єврейське кладовище, ХХ ст. (іст., мист.); Могила воїна Першої світової війни, 1914 (іст.).

Леніна вул.: №11, Свято-Воскресенський собор, 1897 (архіт.); №30, Каплиця Лайкеса Давида, 1999 (іст.).

Молодіжна вул.: Кладовище міське: Могила радянського партизана Співака Б.І., 1943 (іст.); Могила організатора радянського підпілля Каменського В.М., 1943 (іст.); Могила радянського воїна Кондратенка І.П., 1944 (іст.); Могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.).

Морозівська вул., №5, Свято-Троїцька церква (мур.), 1902 (архіт.);

Пестеля вул., №7, Комплекс будівель синагоги, XVIII-XX ст.: Синагога; Школа (архіт.); Пам'ятне місце гетто, 1941-1943 (іст.).

Ратушна вул., №26, Млин «Мариман», 1890 (архіт.).

Червона пл.: №1, Меморіал Слави Іллінецького району: Братська могила радянських воїнів-визволителів, 1943,1944 (іст.), Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнам-землякам, 1985; Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933; Пам'ятний знак воїнам, загиблим в радянсько-афганській війні 1979-1989.

Щорса вул., Могила Героя Соціалістичної Праці Плахотнюк М.Ю, 1986. (іст.).

Енгельса вул., Пам'ятний знак на честь Кальницького полку, **2003** (Курган з гранітною плитою і хрестом) (іст.).

Околиці міста.

Зх. околиця, Курган (культурна приналежність не встановлена) (археол.);

Зх. від м., Поселення, черняхівська культура, III ст. – IV ст. н.е.(археол.);
Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.);

Пд. околиця : Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI - IV ст. до н.е. (археол.); Курган (культурна приналежність не встановлена) (археол.);

Пд.- сх. від м., Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.);

Пн. -зх. від м., Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); на Пн. від м., Поселення, черняхівська культура, III ст. – IV ст. н.е. (археол.);

Сх. від м.: Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.); Курган (культурна приналежність не встановлена) (археол.).

Бабин с.:

Ватутіна вул.: №4, Будинок, в якому був розташований військовий шпиталь, 1914-1916 (іст.); Цукровий завод, 1862 (іст.); №7: Садиба цукро заводчиків Ярошинських (Йосип Францевич – засновник династії, 1826-1885), молодший син – Карл Йосипович, 1877-1929), XIX: Палац, 1863 (архіт.); Парк (архіт.); Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.), Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнам-землякам, 1958, 2005; Кладовище: Братські могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пирогова вул., №12, Залізнична дорога, ст. Дашівська (Ярошинка), 1913 (іст.); Поселення (3), III – IV ст. н.е. черняхівська культура (археол.); урочище «Оболоня», Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI – VII ст. н.е. (археол.).

Білки с.:

Радянська вул., Кладовище: Могила радянського воїна, 1944 (іст.); Садова вул., Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.).

Борисівка с., Іллінницька міська рада:

Гагаріна вул., Кладовище, Могили радянських воїнів, 1944 (іст.); Леніна вул.№63, Церква Св. Миколая (дер.), 1751 (архіт.); 0,8 км на Пд., Городище, X-XI (археол.); Поселення (2), енеоліт, трипільська культура, IV- III тис до н.е. (археол.); на Зх. від с. Поселення, епоха пізньої бронзи, XI-X ст. до н.е.(археол.); 1 км на Пд., Поселення, ранній залізний вік, перед скіфський час, VIII-VII ст. до н.е.(археол.); 2 км на Пд.-зх., Поселення, 3 тис. до н.е.(археол.); 1,5 км на Пд.- зах., Поселення, черняхівська культура, III ст. – IV ст. н.е. (археол.); на Пд. від с. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV- III тис до н.е. (археол.); на Пд. від с. Городище, середні віки, давньоруський час, XI-XI (археол.); 2 км на Пд.-зх., Поселення, середні віки, давньоруський час, X-XI (археол.); 0, 5 км на Зх., Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Василівка с.:

Мазура вул., Кладовище «Східне»: Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Могили (11) жертв нацизму, 1944 (іст.); за 2 км на Пд.- зх. від с., Пам'ятне місце бою радянських партизанів з німецькими окупантами, 1943 (металева стела) (іст.); Старе кладовище «Західне», Козацькі хрести (6), XVII-XVIII (іст.); Зх. від с. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Пд. від с., урочище «Соловійова», Поселення, епоха пізньої бронзи, XII-XI ст. до н.е. (археол.); Пн.- Зх. від с. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Пд. від с., урочище «Заміське», Городище, багатошарове, ранній залізний вік, скіфський час, VI-IV ст. до н.е.; середні віки, давньоруський час, X-XI ст. (археол.); Сх. від с., Городище, середні віки, давньоруський час, X-XI ст. (археол.); Пд. околиця, Городище, середні віки, давньоруський час, X-XI ст. (археол.); Пд. від с. Курганна група (5), культурна приналежність не встановлена(археол.).

Вербівка с., Криштопівська с/р.:

Радянська вул., Кладовище, Братська могила жертв нацизму та радянських воїнів, 1944 (іст.); Братська могила радянських воїнів, 1944, пам.1967 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); на Сх. від с., урочище «Гуральня», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV- III тис до н.е. (археол.); урочище «Камінне», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV- III тис до н.е. (археол.).

Володимирівка с., Тягунська с/р.:

Космонавтів вул., Кладовище: Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Могили радянських воїнів, 1944 (іст.).

В'язовиця с., Жорницька с/р.:

Лісова вул., Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); на Пд. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV- III тис до н.е. (археол.); на Зх. від с., Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.).

Городок с.:

на Пн. від с., 11-й км залізниці, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Котовського вул., Кладовище: Братські могили селян - жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Братська могила радянських партизанів, 1943 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Чигорського С.П., 1986 (іст.); Центр с., Поселення, черняхівська культура, III ст. – IV ст. н.е. (археол.); Сх. околиця, Поселення, ранне середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.); Пн. від с.: Курган, культурна

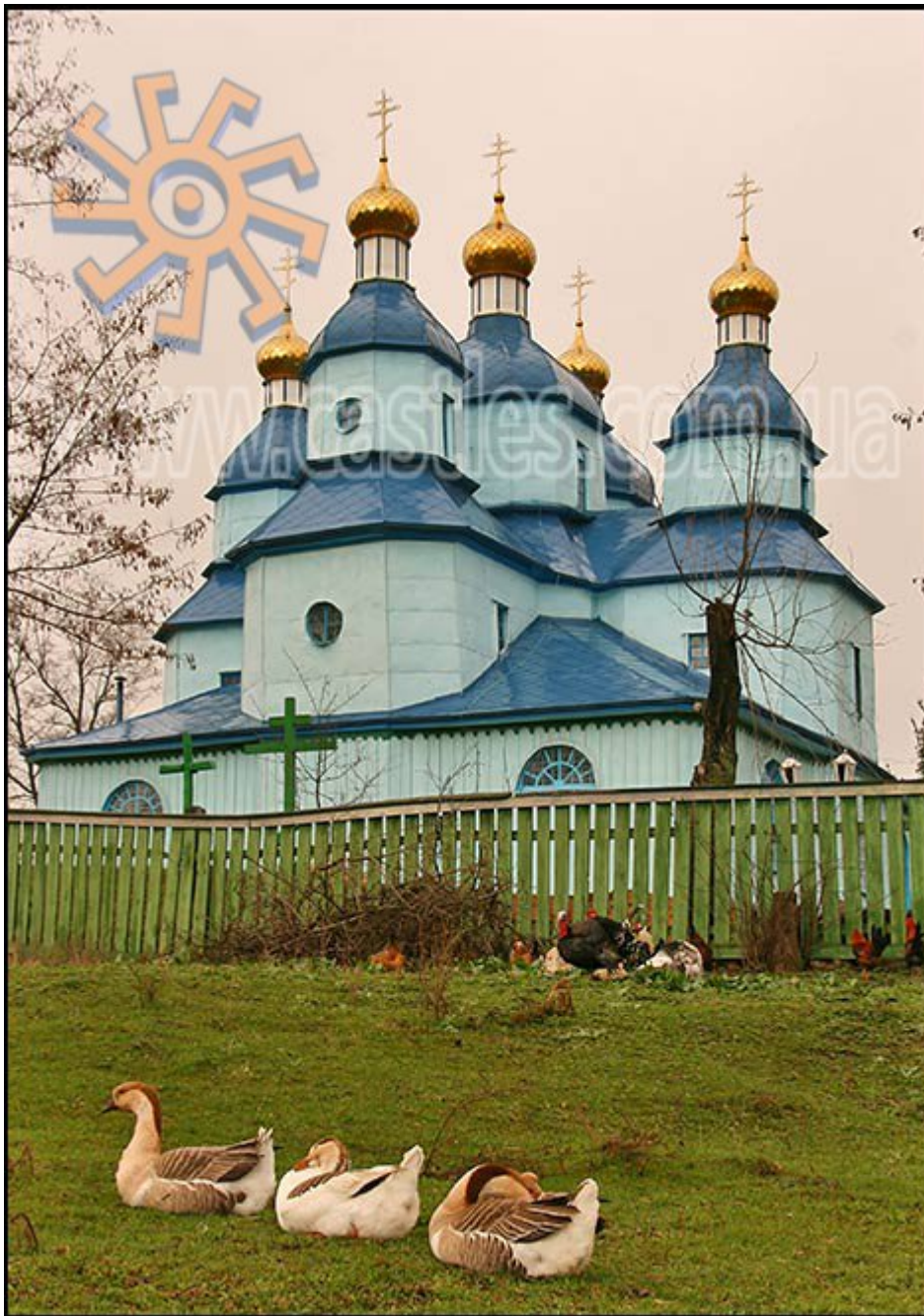
приналежність не встановлена (археол.); Курганна група (2), культурна
приналежність не встановлена (археол.).

Даньківка с., Бабинська с/р.:

Могили жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Пн. околиця, Поселення, енеоліт,
трипільська культура, IV- III тис до н.е. (археол.); Сх. околиця, Поселення,
енеоліт, трипільська культура, IV- III тис до н.е. (археол.); Центр с.,
Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е.
(археол.).

Дашів смт.:

Зої Космодем'янської вул., Братська могила жертв нацизму, 1944 (іст.);
Котовського вул., «Польова», Братська могила жертв нацизму, 1941 (іст.);
Кірова вул., №13: Свято-Михайлівська церква (дер.), 1762-1765, арх. Платер
(архіт.)

Братські могили (3) радянських воїнів, 1944 (іст.); Леніна вул. №1, Садиба Потоцьких, ХІХ: Будинок, 1898 (архіт.); 40-річчя Жовтня вул.: №2, Палацовий комплекс Платерів-Потоцьких, ХУ111-ХХ ст.: Стайні, 1887, Флігель, 1887 (архіт.); Меморіал Слави: Братська могила червоноармійців, радянських воїнів, партизанів, 1919, 1931, 1943-1944 (серед похованих Герой Радянського Союзу Володін О.Ф.), Пам'ятний знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1958; Могила радянського партизана

Калашника І.І. 1943 (іст.); Могила радянського воїна Максимішина М.М., 1941, пам.1970 (іст.); Фрунзе вул., 8, Синагога (мур.), др. пол. ХІХ (архіт.); Чапаєва вул., №1, Млин, 1881 (архіт.); Кладовище: Могила учасника радянсько-афганської війни Жбадинського М.І., 1986 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); 2 км на Пд., урочище «Бокаї», Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); 0,4 км на Пд. від с., Братська могила жертв нацизму, 1944 (іст.); Біля млина, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.); Пн.- сх. від с-ща: Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.); Поселення, епоха бронзи, II тис. до н. е. (археол.); урочище «Куряче», Городище, середні віки, давньоруський час, X-XI ст. (археол.); на Зх. від с.: урочище «Гегова», Городище, середні віки, давньоруський час, X-XI ст. (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пн. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Жадани с.:

Братів Кислюків вул., Кладовище: Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.); Поховання жертв Голодомору (діти), 1932 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Гаркушина Ю.І., 1980 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.); Першотравнева вул.№16-а, Церква Св. кн. Олександра Невського, 1894-1902 (архіт.); Сх. околиця, Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Жорнище с.:

Гонти вул., №8, Свято-Михайлівська церква (мур.), кін. XVIII-поч. XIX (рек. 1844) (архіт.); Торгова площа (вул.), №8, Синагога, XIX (архіт.); 0, 3 км на Сх. від с., Братська могила жертв фашизму, 1941 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Бюст двічі Героя Радянського Союзу Бойка І., 1949; Могила рад. воїна Домбровського П.є, 1944, пам. 1959 (іст.); Сх.від с., урочище «Плюшкове», Городище, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Пн.-зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Сх. околиця с., Поселення, епоха бронзи, XVI-XIV ст. до н. е. (археол.); Сх. від с. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Пн. – сх., Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Пн. від с.: Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Пд.- сх., Курганна група (7), ранній залізний вік, скіфський час, VI-IV ст. н.е. (археол.).

Іванівка с.: Копіївська с/р.:

Першотравнева вул., Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пн. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.).

Іллінецьке с.:

Леніна вул., сквер, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пн. від с., Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Кальник с.:

Богуна Івана. вул.: №132, Будинок однокласного народного училища, 1910 (іст.); №149, Будинок полкової канцелярії, ХУІІ ст. (іст.); Братів Западинських вул.: Оборонні укріплення: Цитадель і оборонні рови Кальницького замку, ХУІ-ХУІІ ст. (іст.); Кладовище: Братська могила жертв нацизму (розстріляні галицькі євреї), 1941 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); біля школи, Пам'ятник польському письменнику і громадському діячу Івашкевичу Я., 1989 (мист.); Зах. від с., урочище «Гегова», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Пд.-зах. околиця, Поселення, епоха пізньої бронзи, XII-IX ст. до н.е. (археол.); Зах. від с., Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Пн.- зх. від с., Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Пд. від с., Поселення, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.); Пд.- сх., Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.); околиця с., Городище, ранній залізний вік, скіфський час, VI-III ст. до н.е. (археол.); урочище «Перепелиця» та «П'ятниця», Курганна група (16), культурна приналежність не встановлена (археол.); Зх. від с., Курган культурна приналежність не встановлена (археол.); Сх. від с.: Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Кам'яногірка с. , Китайгородська с/р.:

Леніна вул., Кладовище: Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Могили жертв нацизму, 1944)(іст.); Центральна вул. №1, Братська могила радянських воїнів, 1944, пам. 1950 (іст.); Цукрозавод, 1875 (архіт.).

Кантелина с.:

Молодіжна вул., Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.).???? Пам. командирі партизанського загону Калашнику І., 1982, Костін В.(мист.); Пд. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Сх. від с., Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. –II ст.н.е. (археол.).

Китайгород с.:

Нова вул., Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Млин, поч. XX (архіт.); на Зх. від с., Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. –II ст.н.е. (археол.); Сх. від с., Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст.н.е. (археол.).

Копіївка с.:

Жовтнева вул. , №24, Церква Св. Параскеви (мур.), 1747 (1812) (архіт.); Щорса вул., Кладовище: Могили жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); 5 км на Пд.-сх. від с., урочище «Гонтове», Пам'ятне місце розташування гайдамаків, 1768 (іст.); Сх. від с.: урочище «Город», Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII-IX ст. н.е. (археол.); Городище, середні віки, давньоруський час, X-XI ст.

(археол.); Центр с., Городище, середні віки, давньоруський час, X-XI ст. (археол.).

Красеньке с.:

Леніна вул., Кладовище: Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Могили (3) жертв нацизму та радянських воїнів, 1943-1944 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Чернишова Г.М., 1984 (іст.); Пд.- зх. від с., урочище «Переволока», Могили (2) жертв нацизму, 1941 (іст.); Зх. околиця, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Пд. від с., Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Пд.- сх., Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Пн.- сх. від с.: Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст.н.е. (археол.).

Криштопівка с.:

Круглова вул., Пам. знак спаленому нацистами в 1944 селу, 1990 (іст.); Травнева вул., Кладовище, Могили жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Сх. від с., урочище «Хронополь», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.).

Купчинці с.:

Черняхівського вул.: №66, Свято-Покровська церква, 1910 (1748) (архіт.); Братські могили (3) радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам. знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1972; Кладовище: Братські могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); поблизу зал. переїзду, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Пд.-сх. Курган, культурна

приналежність не встановлена (археол.); Пн.-сх., Курганна група (2), культурна принадлежність не встановлена (археол.). Сх. від с.: Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Курган, культурна принадлежність не встановлена (археол.).

Леухи с.:

Леніна вул., Кладовище: Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Савишина П.І., 1984 (іст.); Пн.-сх., Курган, культурна принадлежність не встановлена (археол.); Пд. від с.: Курган, культурна принадлежність не встановлена (археол.); Курган, культурна принадлежність не встановлена (археол.); Пд.-зх. околиця, Курган, культурна принадлежність не встановлена (археол.).

Лиса Гора с., Красненьківська с/р.:

Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Радянська вул., Свято-Михайлівська церква (дер.), 1910 (1791) (архіт.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.).

Лугова с., Якубівська с/р.:

Кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пд. від с., Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Пд.-зх. від с.: Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Сх. від с., Курган, культурна принадлежність не встановлена (археол.); Кратер астероїда – Іллінецька астроблема (іст., наука і техніка).

Неменка с., Іллінецька міська рада:

Перемоги вул.: Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944, пам.1957 (іст.); Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1955; Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Пам. гетьману України Богдану Хмельницькому, 1970 (...); Сх. околиця, Поселення, епоха пізньої бронзи, XII-IX ст. до н.е. (археол.); Сх. від с.: Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Пн. від с., Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Зх. від с., Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Павлівка с.:

Дружби вул., Кладовище, Могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.); Пн. околиця, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Пн. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Паріївка с.:

Леніна вул., Кладовище: Козацький хрест, XVIII (іст.); Могила комісара волосної міліції Допіри С.В., 1921(іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Могили (5) радянських воїнів, 1941 (іст.); Пд. від с., Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст.н.е. (археол.); Пд.- зах., Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Пд.-зх., Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.); Зх. околиця, Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); Сх. околиця, Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); Зх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Пд.-зх. околиця, Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.); Пн.- зх. околиця,

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Пд. від с., урочище «Попове поле», Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст. н.е. (археол.).

Пархомівка с., Хрінівська с/р.:

Леніна вул., Кладовище: Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.); Набережна вул., Церковне кладовище, Могили (4) радянських воїнів, 1944 (іст.); Пд. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Сх. від с.: Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст.н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Городище, середні віки. давньоруський час, X-XI ст. (археол.).

Привільне с., Білківська с/р.,

Радянська вул., Братська могила радянських партизанів, 1942 (4), пам.1967 (іст.).

Райки с., Паріївська с/р.:

Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Пн.- сх. околиця, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст.н.е. (археол.); Пн. околиця, Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI-IV ст. до н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.).

Романово-Хутір с., Іллінецька с/р.:

Миру вул., Кладовище, Могили (3) радянських воїнів, 1944 (іст.); Пд.- зах., Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.); Пд.-сх., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Россоховата с.:

Щорса вул., Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Слобідка Павлівська с.:

Чкалова вул., Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Пн. околиця, Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Слободище с.:

Ворошилова вул., Кладовище: Могила учасника радянсько-афганської війни Качура В.Ф. , 1985 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Шкільний пр.№2-а, Свято-Троїцька церква (мур.), 1848-95 (архіт.); Церковно-приходська школа, 1860 (архіт.); Пд. від с., Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.);

Сорока с., Жаданівська с/р.:

Зх. від с.: Поселення, ранній залізний вік, пізньоскіфський час, IV-III ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Братів Кислюків вул.: Кладовище: Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.); Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Першотравнева вул., №14, Церква Олександра Невського, 1903 (архіт.); Садова вул., Залізнична ст. Сорока, 1913 (іст., архіт.); Курган, ранній залізний вік, пізньоскіфський час, VI-IV ст. до н.е. (археол.); Сх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII

ст. до н.е. (археол.); Пд.околиця, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст.н.е. (археол.).

Тягун с.:

Леніна вул.: Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пд.- сх. околиця, урочище «Передеріїв Яр», Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст.н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Пд. від с., Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Пд. околиця, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст.н.е. (археол.).

Уланівка с., Якубівська с/р.:

Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пд. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.);

Хрінівка с.:

Першотравнева вул., №91, Могила героя російсько-турецької війни 1877-1878 Брацюка Амвросія, 1928 (іст.); Кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Могили жертв нацизму, 1943 (іст.); Зх. від с., урочище «Капустисько», Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII-IX ст. н.е. (археол.).

Червоне смт.: Хрінівська с/р.:

Пд. від с.: Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст.н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, пізньоскіфський час, VI-III ст. до н.е. (археол.); Сх. від с. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.).

Чортория с., Городоцька с/р.:

Першотравнева вул., Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Пн. околиця, Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Зх. від с., Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI-VII ст.н.е. (археол.).

Шабельня с., Кальницька с/р.:

Шабелянський ліс, Дашівське лісництво, Пам'ятні місця дислокації 2-ї партизанської бригади партизанів, Могили партизанів, 1943-1944 (іст.): квартал №40 – «За Батьківщину», №32 – ім. Кірова С.М., №39 - ім. Леніна В.І., №35, урочище «Соловійово», Партизанське кладовище, 1943, №40 – Могили радянських партизанів, 1943, обеліск 1975, №52, урочище «Ясинина», Партизанське кладовище, 1943; Кладовище: Братські могили (2) жертв нацизму, 1943 (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пн. околиця, Поселення, епоха бронзи, XII-IX ст. до н.е.; на Сх. від с., Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.).

Шевченкове с., Жорницька с/р.:

Колгоспна вул., Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Зх. від с.: урочище «Вапельня», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII-VII ст. до н.е. (археол.); Пн.-зх.: урочище «Гальявина», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII-IX ст. н.е. (археол.).

Якубівка с.:

Богдана Хмельницького вул., Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); Щорса вул., №2, Церковне кладовище, Могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.); №2-а, Свято-Троїцька церква (мур.), 1811 (архіт.); Церква (р.к.), сер. ХІХ (нині - Різдва Богородиці (мур.) (архіт.); Зах. від с.: Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV-III тис до н.е. (археол.); Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI- VII ст. н.е. (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); урочище «Поле Чоловського», Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Зх. околиця, Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); урочище «Плюшкові левади», Поселення, епоха пізньої бронзи, XII-IX ст. до н.е. (археол.); Пд.-зх., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Яструбинці с., Купчинецька с/р.:

Зх. від с., Поселення, черняхівська культура, III-IV ст. н.е. (археол.); Кладовище, Поховання жертв Голодомору, 1932-33 (іст.); 5 км на Пд., урочище «Правкове», Братська могила червоноармійців, 1919 (іст.).

Калинівський район

м. Калинівка

Держинського вул. №1, Комплекс споруд Калинівського спиртзаводу: Будинок управляючого та головного технолога, 1901; Виробничий цех, 1901; Погріб, 1901; Склад, 1901 (архіт.).

Колгоспна вул.: Свято-Параскевинська церква (дер.), 1891 (архіт.); Міське кладовище: Пд.-зах. частина, Могила Героя Радянського Союзу Антоюка С.В., 1982 (іст.); Зах. частина: Могила Героя Соціалістичної Праці Димінського І.Й., 1999 (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці Рубля П.І., 2000 (іст.).

Леніна вул.: №2, Братська могила червоноармійців, радянських воїнів та партизанів, 1919, 1944 (іст.); №18, Могила командира 15-ї Гв. бомбардувальної Гомельської авіаційної дивізії дальньої дії Кондратьєва П.І. 1944, пам. 1945 (іст.); №115, у дворі ЗОШ №1 і будинку № 13, Будинки, в яких містилися прифронтові шпиталі для радянських воїнів, 1944 (іст.); №67, Машинобудівний завод, 1934 (пам. науки і техніки).

Пд. околиця міста, зупинка «Пархоменка» на трасі Калинівка - Вінниця Місце паломництва віруючих «Калинівське чудо», 1923 (іст.).

Пд.-зх. околиця: Пам'ятне місце масових страт мирних громадян, 1942; Братські могили (2) жертв нацизму, 1942; Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008.

Шевченка вул.: Братські могили (3) радянських воїнів, 1944 (іст.); Могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу Степового М.Ф., 1944, пам. 1947 (іст.); Братська могила льотчиків-випробувачів Строганова Г.І. і Баскакова В.М., загиблих в авіакатастрофі, 1947, пам. 1955 (іст.).

Шмідта вул., Пам'ятний знак учням і учителям школи №3, загиблим в роки Другої світової війни, 1970 (іст.).

Байківка с.:

Жовтнева вул., Будинок пошти, кін.ХІХ ст. (архіт.); Зал. ст. Голендри, Комплекс залізничної ст., кін.ХІХ-поч.ХХ ст. (пам. архіт.); Кладовище: Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933, 1993 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Бездушного В.І., 1988 (іст.); Могила підпільниці М.А.Наумець, 1943 (іст.); Могила радянського партизана Чайчука Г.С., 1943 (іст.); Могила радянського воїна, 1944, Пам'ятний знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1974 (іст.); Привокзальна вул., №1, Будівля вокзалу, кін.ХІХст. (архіт.); №2, Військова казарма, 1887 (архіт.); Склад зерновий, поч.ХХ ст. (архіт.); Центр: Свято-Покровська церква (мур.), 1743-1867 (архіт.); Поселення, багат шарове, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е.; зарубинецька культура, 111 ст. до н.е. – 11 н.е. (археол.); 0,4 км на Зх., Поселення(2), черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пн. околиця, Поселення, середні віки, слов'янська культура, У111-1Х (археол.).

Герасимівка с., Голубівська с/р,

Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Глинськ с.:

Леніна вул. : Могила радянського воїна, 1944,пам. 1969 (іст.); Могила голови колгоспу, організатора підпілля в роки Другої світової війни Басса О.К., Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1969 (іст.); Пн.-зх. околиця, урочище «Бурти», Городище, пізнє середньовіччя, ХУІ с. (археол.); Зх. околиця, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Зх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пн.околиця, Поселення, середні віки, слов'янська культура, У111-1Х ст. н.е.

(археол.); урочище «Заруда», Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст.н.е. (археол.); урочище « Огрудок», Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Сх. від с.: Поселення, раннє середнявччя, ранньослов'янська культура, У1-У11 ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пд.-сх. околиця, Поселення, раннє середнявччя, ранньослов'янська культура, У1-У11 ст. н.е. (археол.).

Голубівка с.,

Братська могила радянських воїнів, 1944, Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1974 (іст.).

Грушківці с., Байківська с/р:

Телегіна вул. №31-а, Братська могила радянських воїнів, 1944, Пам'ятний знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1956(іст.); Пд. околиця: Городище, середні віки, давньоруський час, Х1-Х11 (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.).

Гулівці смт., Котюжинецька с/р:

Братська могила радянських воїнів, 1944, жертв нацизму, 1943, пам. 1964 (іст.); 0,5 км на Зх. від блок-посту на ст. Гулівці, Ставка німецького політичного, державного і військового діяча часів Третього Рейху, рейхсміністра авіації, рейхсмаршала (1940), найближчого соратника Гітлера Германа Герінга, одного з головних військових злочинців нацистської Німеччини, 1941-1944 (іст.).

Гущинці с.:

Братська могила радянських воїнів, 1944, Пам'ятний знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1956 (іст.); Леніна вул.: Комплекс садиби кн.Абамелікових, ХІХ ст.: №10: Палац, 1-а пол.ХІХ ст.; Парк , поч.ХХ ст.; Будинок управляючого, 1-а пол. ХІХ ст.; Стайня, 1-а пол. ХІХ ст. (архіт.); №14, Церква Успіння Пресвятої Богородиці (мур.), 1764. 1871 (архіт.); вул.Радянська, №2, Комора, 1-а пол.ХІХ ст. (архіт.); 2 км на Пд.- зх. від с., Винокурний завод, 2-а пол. ХVІІІ ст. (пам. науки і техніки); Леніна вул.: на р. Південний Буг, Млин, 1882 (пам. науки і техніки); №32, Могила радянського воїна Зозулі С.А., 1944, пам.1945 (іст.); біля старого кладовища, Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1932-1933, 2008 (іст.); Пн.-зх., Курганна група (40), культурна приналежність не встановлена (археол.); урочище «Замчисько», Городище, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Дружелюбівка с.:

Братська могила радянських воїнів і жертв нацизму, 1944 (іст.); Пам'ятне місце страти мирних громадян, 1944, пам. знак 2004 (іст.); сх. частина с., Кладовище: Поховання жертв Голодомору 1932-33 (іст.); Могила Героя Соціалістичної праці Мушенко М.І., 1992 (іст.).

Дружне с.:

Жовтнева вул., Комплекс споруд Овечацького винокурного заводу, 1850-1907: Будинок управляючого, 1907; Водокачка, 1850; Головний корпус, 1850; Спиртосховище, ХІХ ст. (архіт.); Сх. околиця, Могила радянського воїна Семенова Б.П., 1944; Центр с., Братська могила радянських воїнів, 1944, Пам'ятний знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1950 (іст.).

Жигалівка с.:

Будівля зерносховища, кін.ХІХ ст. (архіт.); Зх. частина с., Гребля з водоскидом, поч. ХХ ст.; Млин водяний, 1912 (архіт.: наука і техніка); Центр с.: Церква Св. великомучениці Параскеви (мур.), 1913 (архіт.); урочище «Горб за водою», раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, У1-У11 ст. н.е. (археол.); Пд.від с.: Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); урочище «За окопом», Поселення, епоха бронзи, ХУ1-Х1У ст. до н.е.(ареол.); Пд. околиця, урочище «Гончарівка», раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, У1-У11 ст. н.е. (археол.).

Заливанщина с.:

Кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Могила Героя Радянського Союзу Дзвонкова (Звонкова) Т.Н., 1978 (іст.); Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933, 1993 (іст.); Центр, Свято-Троїцька церква. 1852, 1869 (архіт.).

Іванів с.:

Гагаріна вул.: Палац, 1596, ХІХ ст. (архіт.); Силове відділення, 1900-1907 (архіт.); Монастир бернардинів, ХУ111 ст.: Будинок ксьондзя, ХУ111; Келії, 1780; Костьол Діви Марії, 1780 (архіт.); 93-й км залізниці Козятин-Хмільницький: Братська могила жертв нацизму, 1942; 0,1 км від зал. вокзалу, Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.); Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Кладовище, Могила Героя Радянського Союзу А.Г.Свинаря, 1979 (іст.); Свинаря вул. Будинок управляючого, кін. ХІХ ст. (архіт.); Шкільна вул.: Будинок міністерського двокласного училища, 1902-1912 (архіт.); Єврейське кладовище, ХУ111-сер.ХХ ст.(іст., мист., архіт.); Каплиця, др. пол. ХУ111ст. (архіт.); 2 км на Півн., Поселення, 111-1У

(археол.); 0,2 км на П. від зал. полотна, Комплекс споруд залізничної ст.Холоневська, 1900-1907: Будинок депо, 1900-1907; Будинок зал. вокзалу, поч.ХХ ст.; Будинок зал.лікарні, поч. ХХ ст.; Водокачка, 1900-1907 (архіт.,наука і техніка); урочище «Янівське», Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); 0,4 км на Сх., Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, У1-У11 (археол.); Пн. від с., Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); Замок, ХУ11 (архіт.).

с.Іванів (Янів), Монастир бернардинів, 18 ст., вул. Гагаріна

Кам'яногірка с., Гущинецька с/р.:

на Зх. від с., Поселення, ранній залізний вік, перед скіфський час, У111-У11 ст. до н.е. (археол.); на Пд. від с., Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); на Сх. від с.: Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); Поселення, середні віки, давньоруський час, X-X1 ст. (археол.).

Кіровка с.:

Кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Могила червоноармійця Макеева Я.Н., 1941 (іст.); Могила першого командира партизанського загону, одного із організаторів підпілля в роки Другої світової війни Мессароша В.М., 1943, пам. 1980 (іст.).

Комунарівка с.:

Центр села: Школа для єврейських дівчат (архіт.); р. Постолова, Млин, 1883 (пам. науки і техніки); Пн. околиця, Городище, середні віки, давньоруський час, IX-XI (археол.); Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнам-землякам, 1967 (іст.).

Корделівка с.:

Кладовище: Братські могили (2) радянських воїнів та Копкалюка А. Т., 1944 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Столярського О.В., 1882 (іст.); Київська вул., Корделівський цукровий завод, 1845 (архіт., наука і техніка); Комунарівська вул., Братська могила радянських воїнів, 1944, Пам'ятний знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1956, рек.2003 (іст.); Парк цукрозаводу, Братські могили (2) радянських воїнів, партизана Бохонка С.Т., 1942, пам. 1946 (іст.); Півн.-сх. околиця, Церква Св. великомученика Димитрія Солунського (дер.) 1944 (архіт.); Черепашинецький ліс, квартал №39, Козятинське лісництво, Братська могила партизанів кавалерійського з'єднання М.І.Наумова, 1943 (іст.).

Котюжинці с.:

Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944, пам.1946 (іст.); Пам. знак загиблим в роки Другої світової війни воїнам-землякам, 1974 (іст.); Садова вул., №41-а, Церковно-приходська школа, 1914 (архіт.).

Лемешівка с.:

Центр, Палацо-парковий комплекс, ХІХ ст.: Палац, ХІХ ст.; Парк, ХІХ ст. (архіт.); Шевченка вул., Братська могила радянських воїнів, 1944, Пам'ятний знак воїнам-землякам, загиблим в роки Другої світової війни, 1970 (іст.); Шкільна вул., Церква Св. Іоанна Богослова (мур.), 1800 (архіт.).

Лісова Лисіївка с.:

2 км на Пд.- зх. від с., Братські могили (2) жертв нацизму, 1942; Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1969 (іст.).

Люлинці с.:

Могила чекиста Йонки Карла, 1922, пам. 1980 (іст.); Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1980 (іст.).

Мізяків с.:

Кладовище, Братські могили (2) радянських підпільників, 1944; Центр с.: Церква Св.Феодосія Чернігівського (дер.), 1906 (архіт.); Водяний млин, 1914 (архіт., наука і техніка); Пд.-сх., дельта р. Згар, Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); Урочище «Хомів Яр», Курганна група (32), ранній залізний вік, скіфський час, У-1У ст.. до н.е. (археол.).

Мончинці с., Нападівська с/р.:

Зелена вул., Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.);
Могила радянського воїна, 1944 (іст.).

Нова Гребля с.:

8 км на Пд. від с.: Братські могили (2) радянських воїнів, 1944 (іст.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Пд.-зх. околиця (Соболівка), Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пд.-сх. околиця, кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Центр с., Братська могила радянських воїнів, 1944, пам. 1955 (іст.); Шкільна вул., Новогребельський буряко-цукровий завод, 1899 (пам. науки і техніки); Михайлівська церква (мур.), 1701, рем. 1860 (архіт., мист.).

Павленки с., Міз'яківська с/р.,

2 км на Пд. від с., Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Павлівка с.:

Кундзіча вул., №22, Будинок, в якому народився і жив український прозаїк, перекладач Кундзіч О.Л., 1904-1921 (іст.); Леніна вул., Кладовище: Могила учасника радянсько-афганської війни Бабія А.А., 1988 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Гуменчука В.Р., 1980 (іст.); Міз'яківська вул. №37, Кладовище: Братська могила жертв червоного терору, 1919 (іст.); Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Могила радянського воїна, 1944 (іст.); Суворова вул., №15, Пам'ятне місце загибелі радянського воїна Волинця П.К. і підпільника Томчука І.П., 1943, пам. 1976 (іст.); на Пд.-зх., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.)

Первомайське смт., Заливащенська с/р.:

Комплекс споруд Заливащенського цукрозаводу, 1883, 19093: Будинок заводської лікарні; Складське приміщення («Паковня»); Складські приміщення (2) (архіт.).

Пиків с.:

Зелена вул., (Старий Пиків), Кладовище: Братська могила радянських підпільників Ровнякова А.О. і Ровнякової Н.М., 1944 (іст.); Комуністична вул (нині рибгосп); Комплекс будівель панської економії, кін.ХІХ-поч.ХХ ст.: Будинок економа; Будинок пана; Будинок прислуги; У Господарчий корпус; Складські приміщення (архіт.); Медична вул., №1, Могила учасника радянсько-афганської війни Валігури В.А., 1983 (іст.); Леніна вул.: Костьол Пресвятої Трійці з огорожею, 1777 (архіт.); Будинок міщанської управи, поч. ХХ ст. (архіт.); Тельмана вул. (Новий Пиків), Кладовище: Могила учасника радянсько-афганської війни Корби А.П., 1982 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Олійника М.М., 1984 (іст.); Центр: Каплиця (храм-усипальниця), 1888 (архіт.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, перед скіфський час, У111-У11 ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Черняхівського вул., Пам'ятне місце масових страт жертв нацизму, 1942 (іст.); Братська могила жертв нацизму (1080 чоловік єврейської національності), 1942 (іст.); урочище «За окопом», Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пд.-зх. околиця, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, У1-У11 ст. н.е. (археол.).

Писарівка с.:

Щорса вул., Братська могила радянських воїнів, 1944, Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнам-землякам, 1968 (іст.); 3 км на Пд. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Радівка с.,

урочище «Рудава» («Рудня»), Городище, пізніє середньовіччя, козацька доба, ХУ11 ст. (археол.).

Сальник с.:

Вінницька вул., Могила учасника радянсько-афганської війни Драбенюка В.П., 1981 (іст.); Церква Христо-Воздвиженська (дер.), 1747-1893 (архіт.).

Уладівське с.:

Варшавська вул., Братська могила жертв нацизму та радянських воїнів, 1944 (іст.); Радянська вул. №15: Уладово-Люлинецька дослідно-селекційна станція, 1888 (наука і техніка); Могила українського вченого-селекціонера Семполовського Л.Л., 1960 (іст.); Будинок, в якому мешкав селекціонер, 1938-1960 (іст.); Шкільна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Хомутиці с.:

Руданського вул., №1, Могили батьків українського поета Руданського С.В. - Теодори Порфирівни і Василя Івановича, 2-а пол.Х1Х ст.; Братська могила радянських воїнів, 1944, пам. 1945 (іст.); Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнам-землякам, 1974 (іст.); Пам'ятник українському поету Руданському С.В., 1969 (мист.); Центр, Поселення, ранніє середньовіччя, ранньослов'янська культура, У1-У11 ст. н.е. (археол.); Пд.-сх. околиця, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пд.околиця, Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.);

Сх. околиця, Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.).

Червона Трибунівка, Кіровська с/р.,

Будинок залізничного вокзалу, 1897 (архіт.).

Червоний степ, Голубівська с/р,

Коцюбинського вул., Кладовище, Братська могила радянських військовополонених (8), 1942 (іст.).

Черепашинці с.:

с-ще Кар'єрне, кв.33, Козятинське лісництво, Могила рад. льотчика Будякова А.М., 1944, Пам'ятний знак на честь загиблих в роки Другої світової війни партизанів, 1968 (іст.); Кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Могила Бугера Є.М. та Віденка А.О., 1944 (іст.); Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933, 1993 (іст.); Центр с.: Костьол-усипальниця (дворова усипальниця), сер. ХІХ ст., рек.1907-1913 (архіт.); Свято-Покровська церква (мур.), 1888 (архіт.); Склад «Магазин» з льохом, 2-а пол.ХІХ ст. (архіт.); Оборонні вали та рови, др. пол. ХУІІ ст. (іст., археол.).

Чернятин с.:

с. Великий Чернятин, Пушкіна вул., Братські (7) та одиночні (2) могили радянських воїнів, 1944 (іст.); Зах. околиця, Кладовище, Могила публіциста, правозахисника Гетьмана О.І., 1995 (іст.); с. Малий Чернятин, Братська могила радянських воїнів, 1944, Пам'ятний знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1964 (іст.).

Шепіївка, Пиківська с/р.:

Зх. околиця, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Козятинський район

м. Козятин

Білоцерківська вул. №5, кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1941-1943 (іст.)

Васьковського вул. №2, Будинок військового шпиталю, 1914-1916 (іст.).

Винниченка вул. : №5, Будівля вокзалу залізничної ст. Козятин, 1888-1890, арх. О.Кобелев, В.Куліковський (архіт.); **№7**, Будинок, в якому народився та мешкав письменник та кінорежисер В.М.Іванов, 1909-1932 (іст.); **№16**, Будинок товарної станції, 1870, вокзал Київського напрямку, 1870-1889 (пам. науки і техніки).

8-а Гвардійська вул.: **№1**, Будинок приватної жіночої гімназії, 1908 (іст.); **№62**, Братська могила радянських воїнів, 1943 (іст.).

Грушевського вул. №15, Будинок земської пошти, 1901-1903 (тепер - Музей історії міста Козятина) (іст., архіт.).

Київська вул., Талимонівки р-н, стрільбище в/ч, Братська могила жертв нацизму, 1942, пам. знак (іст.);

Леніна вул. : №2, Залізничне училище, 1898, в якому навчалися контр-адмірал флоту Кулишев Л.М., 1912-1918, маршал артилерії, професор

Бажанов Ю.П., 1896 (іст.); № 25, Ілюзіон «Ехо», 1915 (тепер – районний будинок культури, кінотеатр) (іст.).

Матросова вул. №80, Будинок пивоварні, 1884 (іст., архіт.)

Привокзальна вул.: №1, Комплекс залізничної ст.Козятин, кін.ХІХ ст.: Залізничний вокзал, 1888-1890 (архіт.); Паровоз Л-2309, 1954 (наука і техніки); Клуб «Аудиторія», 1909 (іст.); Водонапірна башта, 1888-1890; Паровозне депо з водонапірною баштою, 1871 (тепер – Локомотивне депо) (архіт.; наука і техніка); №9, Братська могила учасників громадянської війни, 1919-1924 (іст.).

Комплекс залізничної станції Козятин (архіт.): Будівля вокзалу, 1888-90; Водонапірна башта, 1888-90; Паровозне депо, 1871; Будинок клубу «Аудиторія», 1909, вул. Привокзальна.

Червоноармійська вул. : №25, Будинок єврейської школи. 1908 (тепер – Талмуд Тора) (іст.); №75, Будинок, в якому містився Козятинський волосний ревком, 1919 (іст.).

Щорса вул.: №6-8, Кладовище, Братська могила радянських підпільників, 1943 (іст.); Братська могила машиністів паровозного депо Михайла і Василя Валдаєвих, учасників Всеросійського страйку залізничників, 1905 (іст.).

Безіменне с.:

Кладовище, Братська могила жертв Голодомору 1932-1933 (іст.); Пд.-зх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Білопілля с.,

Будьонного вул., Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Блажіївка с.: Дубовомахаринецька с/р.:

Братська могила радянських воїнів, 1944, пам.1965 (іст.); Свято-Покровська церква (дер.), 1774 (архіт.).

Бродецьке смт.:

Перемоги вул., №38, Будинок земської школи, 1912 (іст.); Робітничя вул.: № 44, Цукровий комбінат, 1898 (архіт., наука і техніка); № 58, Дитячий садок, 1898 (архіт., іст.); №108, Будівля заводу з переробки сої, 1893 (архіт., наука і техніка); на Сх. від с-ща, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Сх. околиця, Поселення, епоха бронзи, білогрудівська культура, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Центр: Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Вернигородок с.:

на Пд. від с., Поселення, багатошарове, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е.; черняхівська культура, 111-1У ст. н.е.; пізніє середньовіччя, ХУ-ХУ1 ст. (археол.); Пн.-сх.околиця, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пн.-сх. від с.: Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, багатошарове, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е., пізніє середньовіччя, ХУ1-ХУ11 ст. н.е. (археол.); Пд.-зах. околиця, Поселення, багатошарове, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е.; середні віки. давньоруський час, Х1-Х111 ст.(археол.); Пн. від с., Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (ареол.).

Вовчинець с.:

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 пам.1972 (іст.); Зах. околиця: Поселення, багат шарове, епоха бронзи, 11 тис. до н.е.; зарубинецька культура, 111 ст. до н.е.-11 ст.н.е.; черняхівська культура, 11-1У ст.н.е. (археол.); Поселення, багат шарове, ранній залізний вік. скіфський час, У1-1У ст. до н.е.; пізнє середньовіччя, ХУ1-ХУ11 ст. (археол.); на Зах. від с.: Поселення, багат шарове, епоха бронзи, білогрудівська культура, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Поселення, багат шарове, ранній залізний вік, скіфський час, У1-1У ст. до н.е.; черняхівська культура, 11-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, У11-У ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Сх. околиця, Поселення, епоха бронзи, ХУ1-1Х ст. до н.е. (археол.); Поселення, епоха бронзи, ХУ1-1Х ст. до н.е. (археол.); Пд.-зх., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пр. берег р. Бродянка, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Лів. берег р. Бродянка, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Центр с.: Церква Різдва Пресвятої Богородиці (дер.), Х1Х ст. (архіт.); Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1943 (іст.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Воскодавинці,

на Зх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Глухівці смт.:

Джерельна вул.: Церква Св.Параскеви (мур.), 1851 (архіт.); Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944, пам.1954 (іст.); Леніна вул., Пам'ятне місце розташування табору військовополонених німецьких та угорських солдатів, 1944-1947 (іст.); на Зх. від с., Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); Центр, Каоліновий комбінат, 1901 (пам. науки і техніки).

Гурівці с.:

Церква Різдва Пресвятої Богородиці (дер.), 1735 (архіт.); Неледівська с/р., Шкільна вул., Школа, в якій навчалися Герой Радянського Союзу Костюк А.В., 1928-1935, український правознавець, історик держави і права, академік АН УРСР (1972) Бабій Б.М., 1924-1931 (іст.).

Дубові Махаринці:

Центральна вул., Школа, в якій навчався Герой Радянського Союзу Шевчук В.К., 1931-1932 (іст.).

Жежелів с.:

Київська вул., Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 пам. 1958 (іст.); Леніна вул., Гранітний кар'єр, 1910 (пам. науки і техніки); Лів. берег р. Гнилоп'ять. Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пн. околиця: Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); на Пн. від с. Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е.; епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Пд.-сх., Поселення, зарубинецька культура, 111 ст. до н.е.-11 ст. н. е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, У1-1У ст. до н.е. (археол.); 4-2 тис. до н.е. (археол.); Сх. околиця, Поселення, черняхівська культура, 111-

1У ст. н.е. (археол.); на Сх.від с. Поселення, ранній залізний вік, скіфський чавс, У1-1У ст. до н.е. (археол.).

Збараж с.,

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Зозулинці с.,

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пн.-сх., Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.).

Іванківці с., Козятинська с/р.:

Церква Свято-Димитрівська (дер.), 1843 (архіт.).

Йосипівка с.,

Кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944, пам. 1975 (іст.);
Могили (12) радянських воїнів, 1944 (іст.).

Катеринівка смт., Вовчинецька с/р.:

Пд.околиця, Курган. культурна приналежність не встановлена (археол.);
Пн.околиця, Курган. культурна приналежність не встановлена (археол.).

Кашперівка с.:

Лів. берег р.Сітна: Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Пд. від с., Поселення. епоха бронзи. 11 тис. до н.е. (археол.); Пд.околиця, Поселення. черняхівська культура. 111-1У ст. н.е. (археол.); Пн. від с.,

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.) Центр с. Поселення. черняхівська культура. 111-1У ст. н.е. (археол.).

Козятин с.:

Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1943 (іст.); Миру вул. №84, Будинок земської школи, 1913 (архіт., іст.).

Комсомольське с.:

Кладовище: при вході, Братська могила радянських воїнів, 1943 (іст.); Пд. від с., Поселення, багатощарове. епоха бронзи. 11 тис. до н.е.; середні віки, давньоруський час, Х1-Х111 ст. (археол.); Пн. частина кладовища, Братська могила радянських воїнів, 1943; Парк, Братська могила радянських воїнів, 1943, пам.1952 (іст.); Пд.-сх. околиця. Поселення. епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Пд.-сх. від с.: Поселення. епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); урочище «Березівка», Поселення, багатощарове. епоха бронзи. 11 тис. до н.е.; середні віки, давньоруський час, Х1-Х111 ст. (археол.); урочище «Стара Махнівка», Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст.. до н.е. (археол.); Центр с., Костьол Св.Йоанна Непомуцина, 1794 (архіт.); Шкільна вул., Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.)

Листопадівка с.: Юрівська с/р.:

Костьол Св.Іоанна Хрестителя, Х1Х ст. (архіт.); Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1943 (іст.).

Лопатин с., Миколаївська с/р.:

Пд.-сх., Поселення. черняхівська культура. 111-1У ст. н.е. (археол.); на Сх. від с., Поселення. черняхівська культура. 111-1У ст. н.е. (археол.).

Малишівка с., Йосипівська с/р.:

на Зх. від с., Поселення, багатошарове, епоха пізньої бронзи, 11 тис. до н.е.; черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Пд.- сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол).

Махаринці с.:

Леніна вул., №1, Цукровий завод, 1873 (архіт.); на Зх. від с., Поселення. черняхівська культура. 111-1У ст. н.е. (археол.); Центр, Церква Свято-Успенська (дер.), 1723 (архіт.).

Медведівка с., Комсомольська с/р.:

Братська могила радянських воїнів, 1943 (іст.); на Пд.-сх. від с., Поселення, пізнє середньовіччя, ХУ-ХУ11 ст. (археол.).

Миколаївка с.:

Леніна вул.: Будинок, в якому жив український прозаїк, письменник Земляк В.С., 1932-1943(іст.); Кладовище, 3-й ряд, Братська могила радянських воїнів, 1943 (іст.); Центр, Братська могила радянських воїнів, 1943-1944 (іст.).

Михайлин с.:

Кооперативна вул., кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Центр, Церква Різдва Пресвятої Богородиці (дер.), 1816 (архіт.); Шкільна вул., Школа, в якій навчався Герой Радянського Союзу Пліс І.Г., 1928-1936 (іст.).

Мшанець с., Комсомольська с/р.:

на Пд. від с., Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Пд.-сх. від с.: Поселення, багат шарове, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, Х11-1Х ст. до н.е.; черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Пд. околиця, Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); на Сх. від с., Поселення, епоха пізньої бронзи, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Центр, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Перемога с., Переможнянська ср.:

на Пд. від с., Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); Пд. околиця, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Планова ст.,

Будинок, в якому містився військовий шпиталь, кінець 1943 – початок 1944 (іст.).

Пляхова с.:

на Зх. від с., Курганна група (5), культурна приналежність не встановлена (археол.); Зх. околиця, Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, Х111-1Х ст. до н. е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Сх. від с., Поселення, багат шарове, епоха бронзи, комаровська культура, ХУ-Х11 ст. до н.е.; черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); урочище «Америка», Поселення, багат шарове, епоха бронзи, комаровська культура, ХУ-Х11 ст. до н.е.; черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Центр: , Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, Х111-1Х ст. до н. е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Пиковець с.,

Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1943-1944 (іст.)

Поличинці с.:

Свято-Преображенська церква (мур.), 1661 (архіт.); Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1943 (іст.).

Пузирки с.:

Центр с., Братська могила радянських воїнів, 1943-1944, Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнам-землякам, 1965, (іст.).

Пустоха с., Пиковецька с/р.:

на Зх. від с., Поселення, епоха бронзи, комаровська культура, ХУ-ХІІ ст. до н.е. (археол.); Пн.-зх. околиця: Поселення, багатощарове, енеоліт, трипільська культура, ІУ-ІІІ тис. до н.е.; епоха бронзи, комаровська культура, ХУ-ХІІ ст. до н.е. (археол.); Поселення, багатощарове, епоха бронзи, комаровська культура, ХУ-ХІІ ст. до н.е., зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. - ІІ ст. н.е. (археол.); на Пн.-зх. від с., Поселення, епоха бронзи, комаровська культура, ХУ-ХІІ ст. до н.е. (археол.).

Самгородок с.:

Леніна вул.: Будинок пана Ребіндера, кін.ХІХ ст. (архіт.); Костьол Св. Анни, 1882 (архіт.); Будинок аптеки (мур.), кін.ХУІІІ ст. (архіт.); Школа, в якій навчався кавалер орденів Слави Гук Л.П., 1933-1940 (іст.); №55, Трактир, кін.ХІХ ст. (іст.); на Пн. від с.: Поселення, епоха бронзи, ІІ тис. до н.е. (археол.); урочище «Березина», Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Центр с.: Братська могила радянських воїнів, Героя

Радянського Союзу І.О.Івіна, 1944 (іст.); Братська могила учасників громадянської війни, 1918-1920 (іст.).

Селище с., Білопільська с/р.:

Леніна вул., Школа, в якій навчався Герой Радянського Союзу Дука М.І., 1917-1924 (іст.); на Пд. від с.: Поселення, епоха пізньої бронзи, X11-1X ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1УК ст. н.е. (археол.); Пд.-зх. від с., Поселення, багат шарове, епоха пізньої бронзи, X11-1X ст. до н.е.; пізнє середньовіччя, ХУ1-ХУ11 ст. (археол.); на Пд.-сх. від с., Поселення, епоха пізньої бронзи, X11-1x ст. до н.е. (археол.); на Пн. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Сестринівка с.:

Лів. берег. р. Шапова, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Центр: Братська могила радянських воїнів, 1941, пам.1975 (іст.); Могила Захарія Опокова, діда по матері українського історика, голови Української Центральної Ради М.С.Грушевського. На місці зруйнованого будинку, в якому з 1873 по 1882 періодично проживав М.С.Грушевський побудований Музей М.С.Грушевського, 2006 (іст.); Пам'ятник українському історичу, голові Української Центральної Ради М.С.Грушевському, 2001 (іст.).

Сошанське с., Зозулинецька с/р.:

Церква Св. Миколая (дер.), 1797 (архіт.); Пн.-сх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Тернівка с.,

Братська могила радянських воїнів, 1943-1944 (іст.).

Туча с., Куманівська с/р.:

Зх. околиця, Поселення, пізніє середньовіччя, ХУ-ХУ11 ст. (археол.); Сх. околиця, Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.).

Широка Гребля с., Михайлинська с/р.:

Цукровий завод, 1897 (архіт.); Братська могила радянських воїнів, 1943-1944 (іст.).

Юрівка с.:

Пам. знак загиблим в роки Другої світової війни воїнам-землякам, 1975 (іст.); Центр с.: Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Сх. околиця, Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Крижопільський район

смт Крижопіль

Леніна вул. №1. Братська могила радянських воїнів (1341 чол.), 1941-1944 (іст.).

Карла Маркса вул., Пам'ятник Герою Радянського Союзу Бичковському О.А., 1969 (мист.); Пам'ятник Герою Радянського Союзу Смищук Р.С., 1975 (мист.).

Корольова вул., Кладовище, центральна алея: Могила учасника радянсько-афганської війни Гаврилюка С.В., 1985 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Маслія М.М., 1984 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Чабанюка О.Я., 1983 (іст.).

Куйбишева вул. №74, Трактор «Універсал-2», 1968 (пам. науки і техніки).

Чабанюка вул. : Комплекс будівель залізничної ст.. Крижопіль, поч..XX ст.: Багажне вчідділення, 1908; Залізничний вокзал, 1908; Лазня, поч XX ст. (архіт.); № 19, Будинок, в якому розміщувався ревком, 1918 (іст.).

Вербка с.:

на Зх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пд.-зх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пд.-сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пн.-зх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пн.-сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на розі вул. Сонячної та Подільської, Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944, пам. 1954 (іст.); Парк, ХІХ ст. (архіт.); Церква Свято-Успенська, 1823 (архіт.).

Вербецьке смт., Вербська с/р.:

Пн. околиця, Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); на Сх.від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Вільшанка с.:

Комсомольська вул.№2, Костьо Пресвятої ДЖіви Марії 1747 (архіт.); Леніна вул.: №3, Ряди торговельні (довга крамниця), ХУ111 ст. (архіт.); №5, Церква Благовіщення Пресвятої Діви Марії, ХУ11 ст. (архіт.); на Зх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Сх. від с.: Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пд. –сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пн.-сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Садова вул., Братська могила жертв нацизму, 1941 (іст.); Трублаїні вул.: № 36, Заїжджий двір, ХУ11 ст. (архіт.); Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Музей-садиба (хата) українського письменника Трублаїні М.П., 1907-1941 (іст.); Пам'ятник українському письменнику М.П. Трублаїні, 1977 (мист.); Корчма, кін.ХІХ ст. (архт.); Свято-Троїцька церква, кін.ХУ111-поч.ХІХ ст. (архіт.).

Горячківка с.:

на Зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); Карла Маркса вул.,Пам'ятний знак «Доля роду Лимич» - до 300-ліття переселення лемків з Карпат у Гарячківку, 2003 (іст.); на Пд.-зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); Пд.-зх. околиця, Поселення, багат шарове, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е.; черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Пд.-сх. від с.: Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); на Пд.-сх. околиця: Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Свердлова вул., Братська могила радянських воїнів, 1941-1944, Пам'ятний знак на честь

загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1976 (іст.); Центр: Церква Св.Іоанна Богослова, ХІХ ст. (архіт.); Маєток: Будинок і парк, кін.ХІХ ст. (архіт.).

Голубече с.:

Карла Маркса вул., Кладовище: Центральна алея: Могила Героя Соціалістичної Праці Голотюка К.П., 1978 (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці Діброви М.Я., 2005 (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці Мотель Ф.Д., 1994 (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Немиша А.І., 1882 (іст.); Сх.ділянка, Могила двічі Героя Соціалістичної Праці Марцин Т.П., 1974 (іст.); Бюст двічі Героя Соціалістичної Праці П.Марцин Т.П., 1962, ск. Е.Фридман (мист.); на Зх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Пн.-зх., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Фалаштинських вул., Братська могила червоноармійців Арсена і Леонтія, страчених в роки громадянської війни. 1919, Пам'ятний знак загиблим в роки Другої світової війни воїнів – земляків, 1983 (іст.); Церква Св. Миколая, 1865 (архіт.).

Городківка с.:

Комсомольська вул.: №2, Костьол Пресвятої Діви Марії, 1747 (архіт.); №26, Свято-Казанська церква, 1616 (архіт.); Леніна вул.: №3, Ряди торговельні (довга крамниця), ХУ11 (архіт.); №5:

Церква Благовіщення Пресвятої Діви Марії, 1616 (архіт.); Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1847 (архіт.); №23, Фабрика художніх виробів «Вінничанка», які демонструвалися на виставці «ЕХПО-67» у Монреалі (тепер – ТОВ «Іскра») (пам.науки і техніки); на Зх. від с., Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пд. від с., Курганна

група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пд.-сх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); на Сх. від с., Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); Трублаїні вул.: №36, Заїжджий двір. ХУ11 ст. (архіт.); Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.); Польське кладовище, Могила професора ветеринарних наук, фундатора вітчизняної ветеринарії, першого директора ветеринарної школи при медичному факультеті Харківського університеті Вишневського К.Ф., 1863 (іст.), склеп (архіт.); Єврейське кладовище: Могила євреїв, страчених денікінцями, 1920 (іст.); Пам'ятне місце єврейського гетто, 1941-1943 (іст.); Сільське кладовище, Пн. частина, Могила Героя Соціалістичної Праці Остапчук Д.Ф., 1976 (іст.).

Джугастра с.:

Будинок садиби, Х1Х-поч.ХХ ст. (архіт.); Церква Св. Василя Великого, 1848-1855 (архіт.): на Пд.-сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Долинка с., Вербська с/р.:

на Пд.-сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Доярня с., Вільшанська с/р.:

на Пд.-сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Жабокрич с.:

Заболотного вул., Окописько (єврейське кладовище), кін. ХУ111 ст. (іст., мист.); Котовського пров., Братські могили (3) жертв нацизму, 1941 (іст.); Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.); Миру вул. №11, Млин-гуральня, поч. ХХ ст. (пам. науки і техніки); Пд.-сх. околиця: Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); на Пд.-сх. від с.: Поселення, ранній залізний вік, чорноліська культура, Х1-У111 ст. до н.е. (археол.); Поселення, епоха бронзи, 11 тис. до н.е. (археол.); Пирогова вул., Братські могили (2) жертв нацизму, 1941 (іст.); Центр с., Братські могили (2) жертв нацизму, 1941 (іст.); Магазин, кін.Х1Х-поч.ХХ ст., (архіт.); Михайлівська церква, 1862 (архіт.); Парк, Х1Х ст. (архіт.); Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1847 (архіт.)

Заболотне с.:

Заболотного вул.№3: Садиба академіка, вченого-мікробіолога, президента АН України Заболотного Д.К.: Хата, сер.Х1Х ст., в якій народився і жив академік АН СРСР Заболотний Д.К., 1866-1929, мем. дошка 1929 (з 1966-Музей) (іст.); Пам. Д.К.Заболотному, 1965, ск. Г.Хусид (мист.); Могила Заболотного Д.К.та його дружини Радецької-Заболотної Л.В.(іст.); Леніна вул., Могила Люби Горлатої, загиблої під час насильницького розкуркулення, 1931, пам.1966 (іст.)

Іллівка с., Крикливецька с/р.,

Кладовище, Могила кавалера 4-х Георгіївських Хрестів Баденюка М.К., 1971 (іст.).

Кісниця с.:

на Пд.-сх. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пн. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Сх. околиця, Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.).

Красне с., Голубецька с/р.:

на Пд.-зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); Пд. від с., Поселення. епоха бронзи, 11 тис. до н.е. (археол.).

Красносілка с.:

на Пд.-зх. від с.: Поселення, багатощарове. енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Сх. від с.: Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Зх. від с., Поселення, багатощарове, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Крикливець с.:

Свято-Казанська церква, 1787 (архіт.); на Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Пд.-сх. від с., Городище, середні віки, давньоруський час, 1Х-Х1 ст. (археол.).

Куниче с.: Зх. околиця, Поселення. епоха бронзи, 11 тис. до н.е. (археол.); на Пн.-зх.: Поселення, середні віки, давньоруський час, 1Х-Х1 ст. (археол.); Поселення, середні віки, давньоруський час, 1Х-Х1 ст. (археол.); урочище «Замчисько», Городище, середні віки, давньоруський час, 1Х-Х1 ст. (археол.).

Одаї с., Гарячківська с/р.:

Пн.-зх. околиця, Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); на Пн.-зх. від с.: Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Поселення, багат шарове, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е.; епоха пізньої бронзи білогрудівська культура, Х11-1Х ст. до н.е. (археол.); на Зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); на Пн. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Павлівка с.:

1 км від с. по шляху на с. Торканівку, Братська могила жертв нацизму, 1941-1943, пам. 1966 (іст.); Сх. околиця, Поселення, епоха бронзи, 11 тис. до н.е. (археол.).

Петрунівка с., Джугастрянська с/р.:

на Пд.-зх. від с., Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.); на Пн.-зх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Радянське с.,

Церква Іоанна Богослова (дер.), 1747 (архіт.).

Рудник смт., Вільшанська с/р.,

Гуральня, Х1Х ст. (архіт.).

Соколівка с.:

Леніна вул.: №2, Будинок школи, в якій працював заслужений вчитель РРФСР, вихованець і послідовник письменника і педагога Макаренка А.С. Калабанін С.О., 1937-1939 (іст.); Центр с., Братська могила радянських

воїнів, 1941 (іст.); Робітнича вул., Цукрозавод, поч. XX ст. (архіт., наука і техніка); Садиба Бжозовських, ХІХ ст.: Господарський корпус, 1-а пол. ХІХ ст.; Вежа в'їзна з огорожею та господарським корпусом, 2-а пол. ХІХ ст.; Огорожа кам'яна з воротами, 1-а пол. ХІХ ст.; Палац, 1-а пол. ХІХ ст.; Ротонда, 1-а пол. ХІХ ст.; Парк, 1-а пол. ХІХ ст.; Флігель (2), 1-а пол. ХІХ ст.; Церква Різдва Пресвятої Богородиці (дер.), 1873 (архіт.).

Сонячне, Голубецька с/р.,

Будівлі ринку, поч. XX ст. (архіт.).

Суша Долина смт., Джугастрянська с/р.,

на Пн. від с., Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Тернівка с.:

Церква Св. Михаїла, 1863 (архіт.); Церква Хресто-Воздвиженська, 1795 (архіт.); на Пн.-зх. від с., Поселення, епоха бронзи, 11 тис. до н.е. (археол.); на Пн. -сх. від с., Поселення, епоха бронзи, 11 тис. до н.е. (археол.); на Пн. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, 1У-111 тис. до н.е. (археол.); на Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Шарапанівка с.:

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.); на розі вулиць Шевченка і Комсомольської, Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944, пам. 1957 (іст.); на Пд.-зх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); на Пд.-сх. від с., Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.).

Липовецький район

м.Липовець

Зіндельса вул., №27, Торгові ряди, поч. ХХ ст. (архіт).

Кірова вул.: Зх. частина мікрорайону «Замчисько», Пам'ятне місце Липовецької битви українських козаків з польсько-шляхетськими військами, 1651 (іст.), Пам. знак 2006.

Леніна вул.: №12, Водонапірна башта 1-а пол. пол. ХХ ст. (архіт); №39. Будинок земської лікарні, поч. ХХ ст. (архіт.); № 63, Підземний хід, ХУ ст. (іст.); № 90, Скульптурна група, кінець ХХ ст. (мист.); Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.); Гармата, ХУІІ ст. (іст.); біля ЗОШ № 1, Могили радянських активістів, 1920-1940 (іст.); між центральним парком та мостом до мікрорайону «Скакуна» Танк Т-34, 1944 (іст.).

Макаренка вул.: кладовище мікрорайону «Кам'янка»: Центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Поховання жертв (30 тис.) Голодомору, 1932-1933 (іст.); Могили партизанів (3), 1943 (іст.); Могила кавалера орденів Слави Ковбасюка А.Д., 1960 (іст.); Пд.-сх. частина, Могила кавалера Георгіївських хрестів Козаченка В.В., 1978 (іст.);

Некрасова вул.: №6, Свято-Покровська церква (дер.), 1855 (архіт); 1 Травня вул., №5, Трактор «Універсал», 1986 (пам. науки і техніки).

Пирогова вул.: №1, Комплекс земської лікарні, 1911-1916 (іст.): Амбулаторія, Інфекційний корпус, Хірургічний корпус (архіт); Щорса вул., № 23 Будинок міської управи, початок ХХ ст. (іст.); Пд. околиця м., біля литовища, Братська могила жертв нацизму, 1941 (іст.); При в'їзді в місто з Пд. по дорозі Вінниця-Липовець, Братська могила словацьких воїнів, 1942

(іст.); Пн. частина м., кладовище мікрорайону «Гайсин», центр, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пн.-зх. частина міста, кладовище мікрорайону «Скакуна», центр, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Р-н урочища «Хмелів Яр», 1 км на Пн. від м., Поховання жертв репресій 1920-1930 (іст.); Біля мосту на р. Соб, Млин водяний, ХІХ – ХХ ст. (пам. науки і техніки); Пд. околиця м., Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.); Пд.-зх. від м., Курган (археол.); Пн. околиця м., Курган (археол.); Пн.-зх. від м., Курган (археол.); Пн.-сх. від м., Курганна група (2) (археол.).

Берестівка с., Лукашівська с/р.:

Пн.-сх. частина с., кладовище, Пд. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Будівля медпункту, 1920 - ті (архіт).

Біла с.:

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пн.-зх. частина с., кладовище, центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Білозерівка с., Щасливська с/р.:

Зх. околиця с., кладовище, при вході, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Богданівка с.:

центр сільради: Волинська вул., 11/а, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Зх. від с., Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.); Пд. околиця с., урочище «Попів Яр», Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); 6

Брицьке с.:

Ріг вул. Леніна і Перемоги, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Зх. частина с., кладовище, Пн. частина, Поховання жертв Голодомору 1932-1933 (іст.); Пд.-зх. околиця с., Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Вахнівка с.:

60-річчя Жовтня вул., біля школи, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Сх. частина с., кладовище, центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Сх. околиця села, старе єврейське кладовище, Братська могила жертв нацизму, 1943 (іст.); Сх. околиця с., «Голодному цвинтарі», Братські могили жертв Голодомору 1932-1933 (іст.); 60-річчя Жовтня вул., № 4, Костьол (нині БК), ХУІІІ ст. (архіт); Пд.-сх. від с., Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Вербівка с.,

Леніна вул., 4, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Вернянка с., Попівська с/р.:

Пн. околиця с., урочище «Скала», Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Війтівці с.:

Гоголя вул., 23, Могили священиків (поховані предки російського письменника Достоевського Ф.М.), ХУІІІ-ХІХ ст. (іст.); Зх. частина с., кладовище: центр, Могила учасника радянсько-афганської війни Степанка В.В., 1982 (іст.); Пн.-сх. частина, Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-

1933, 2008 (іст.); Пд. частина с., Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.); Пд. від с., урочище «Баштан», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Пд.-зх. від с., Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); Пд. -сх. околиця с., пр. берег р. Сібок, вздовж вул. Жовтнева, Городище Литовського періоду, XIY ст. (археол., іст.).

Вікентіївка с., Нападівська с/р.:

3 км дороги Липовець - Росоша, на полі, Братські могили жертв нацизму, 1942-1943 (іст.).¹¹

Ганівка с., Славнянська с/р.,

Пн.-сх. с., кладовище, Пн. частина, Могили жертв Голодомору 1932-1933 (іст.).

Гордіївка с., Трощанська с/р.,

Пн.-зх. від с., Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).¹²

Журава с., Вахнівська с/р.:

Турбівське лісництво, квартал №4, Могили жертв нацизму, 1942 (іст.).

Зозів с.:

Горького вул., №12, Пам'ятне місце бою радянських партизанів з нацистськими загарбниками, 1943 (іст.); Леніна вул., № 11, Будинок земського банку, 1913 (архіт); № 18, Будинок церковно-парафіяльної школи, в якій навчався Клименко С.В., 1920-1924 (іст.); №39, Будинок земської лікарні, поч. XX ст. (архіт); Леніна вул., Споруда цеху художньої вишивки,

1885 (іст.); біля шкільного стадіону, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Центр с., Поселення, черняхівська культура, II–IV ст. н.е. (археол.); Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Лівий берег р. Соб, у районі церкви, Оборонні вали та рови Зозівського замку, ХУІІ ст. (іст.); 0,1 км на Зх. від с., Танкове поле, Пам'ятне місце бою воїнів 100-ї танкової бригади, 1944 (іст.); 5 км, на Пд.-зх. від с., Козловський рів, кінець ХУІІІ - початок ХІХ ст. (іст.); Пн.-сх. с., кладовище, Зх. частині, Могили жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пн.-сх. частина села (Попівка), Церква св. Іоанна Богослова (мур.), 1865 р. (архіт.); Пд.-сх. від с., урочище "Хутори", Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Сх. від с., Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Іваньки с.:

1 км на Сх. від с., на глинищі, Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.); Пн. с., кладовище, Сх. частина, Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008 р. (іст.); Дорога до с. Попівка, Поштовий шлях, 1833 р. (іст.); Пд.-зх. околиця, урочище «Висілок», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Кратери Іллінецької астроблеми (іст.).

Козинці с.:

Палацо-парковий комплекс Раковських, 2-а пол. ХІХ ст. : Господарчі будівлі (2), Житлові будинки (2), Палац, Парк (архіт.); Церква Воздвиження Хреста Господнього (дер.), 1877 (архіт.); Пд.-сх. с., кладовище: Братські могили радянських воїнів, 1944 (іст.); Пн.-зх. частина, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.).

Конюшівка с., Брицька с/р.:

Центр с., біля БК, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Королівка с., Щасливенська с/р.:

Пд. с., кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Могила радянського воїна Малишева Д.Д., 1944 (іст.); Зх. частина, Могили радянських воїнів Рафікова А.І. і Коротаєва В.В, 1944 (іст.).

Косаківка с., Приборівська с/р.:

Коцюбинського вул., Свято-Іоанна Богословська церква (дер.), рек. 1828 (архіт.); Пн. частина с., Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Костянтинівка с.:

Леніна вул., № 31, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); №50, Будинок земської школи, 1913 (архіт.); Сх. с., Господарча споруда, поч. XX ст. (архіт.); Пд. околиця, урочище «Трясовина», Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Зх. від с., кладовище, центр, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Сх. від с., Курган (археол.).

Коханівка с., Козинецька с/р.:

1-го Травня вул., №102, Церква Успіння Богоматері (дер.), 1867р. (архіт.); 2 км на Пд. від с., урочище «Кемпа», Оборонні вали Коханградського замку, 1625 (іст.).

Ксаверівка с., Вербівська с/р.:

Склад, поч. XX ст. (архіт.).

Липовець ст., Росошанська с/р.:

0,5км Зх. від с., Братська могила жертв нацизму, 1943 (іст.).

Лозувата с.,

Леніна вул., № 52, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Лукашова с.:

Першотравнева вул., № 1, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.);Кладовище, Пн. частина, Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933, 2008(іст.).

Лукашівка с.,

Пд. від с., Курганна група (археол.).

Нападівка с.:

Новоселів вул.: №3, Палацо-парковий комплекс, кін. ХУІІІ – поч. ХХ ст. : Мур, Палац класика датської літератури, перекладача українських пісень Тора Ланге, кін. ХУІІІ ст., Парк, Родинні склепи, поч. ХХ ст., Флігель (архіт.); Пд. частина с., кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Центр с., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пд. с., кладовище, Пн. частина, Могила та Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.); 50 м. на Пд. від БК, Склепи з похованням родини Ланге, початок ХІХ ст. (іст.); Пн. від с., Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.); Пн.-Зх. від с., Поселення, епоха пізньої бронзи, ХІІ–ІХ ст. до н.е. (археол.).

Нова Прилука с.:

1-го Травня вул., № 4, Комплекс земської лікарні, 1912 р. (архіт.); № 35, Церква Святої Трійці, 1816 (архіт.); 1 Травня вул., Братські могили жертв нацизму, 1941-1943 (іст.); Центр с., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Пісочин с., Іваньківська с/р.:

Зх. околиця, урочище «Пустовійтівка», Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Пд. від с., Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); Пн. від села, Курган (археол.); Півд. сх. с., Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1941-1944 (іст.); На Пд. від центру с., урочище «Салган», Оборонні вали, XIУ ст. (іст.); Млин, 1920-ті (архіт.); Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Пилипенкове смт., Війтовецька с/р.,

Пн. околиця хутора, кладовище, Сх. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Поселення, черняхівська культура, 111-1У ст. н.е. (археол.); Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Попівка с.:

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Сх. частина с., кладовище, центр, Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008 (іст.); 2 км. на Пд. від с., урочище «Комісарівка», Пам'ятне місце боїв радянських воїнів з нацистськими окупантами, 1944 (іст.).

Приборівка с.:

Франка І. вул., №1, Будинок земської школи, 1910 (архіт.); Шевченка вул., Свято-Покровська Церква (дер.), 1905 (архіт.); Пд.-зх. від с., Курганна група

(археол.); Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX до н.е. (археол.); Сх. від с., Курган (археол.).

Росоша с.:

Пирогова вул., № 46, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Привокзальна вул., № 3, Комплекс залізничної станції Липовець: Будинок дистанції шляху, кін. XIX ст., Водонапірна башта, 1890 р. (архіт.); Зх. частина с., кладовище, Пн.-сх. частина, Пам. знак жертвам Голодомору 1932-1933, 2008 (іст.); Зх. від с., Чумацький шлях, ХУІІІ, XIX ст. (іст.); Пн. від с., Курган (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Сх. від с., Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Свердлівка с., Козинецька сільрада,

Пд. околиця села, кладовище, Пд.-Зх. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Сиваківці с.:

Садиба Сулими В.І., Криниця, 1865-1875 (архіт.); 60-річчя Жовтня вул., Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1877, рек. 1992 (архіт.); Зх. частина села, кладовище, центр, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Ріг Шевченка провул. та 60-річчя Жовтня вул., Пам'ятний знак на честь скасування кріпосного права, 1861 (іст.).

Скитка с.:

Сх. частина с., кладовище, центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пд.-зх. від с., на полі, Пам'ятне місце бою Української галицької армії з армією А. Денікіна, 1919 (іст.).

Славна с.:

Центр: Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); Пд. с., кладовище: При вході, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Центр, Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.); Зх. околиця с., Млин водяний, кін. ХУІІІ ст. (архіт.).

Соболівка с., Сиваківська с/р.:

Пд. села, кладовище: центр, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пн. частина, Могила радянського воїна, 1941 (іст.).

Стара Прилука с.:

Гагаріна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Інтернаціональна вул., Палацо-парковий комплекс (садиба професора медицини Київського університету Св. Володимира Мерінга Ф.Ф.) поч. ХХ ст. : Палац, Парк (архіт.); Свято-Покровська церква (мур.), 1910 (архіт.); 1 км на Пн. від с., на полі, Могила жертв нацизму, 1943 (іст.); Пд. частина, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Пн. від с., Курган (археол.); Пн.-Сх. від с., Курган (археол.); Сх. від с., Курган (археол.).

Садиба професора Ун-ту Св. Володимира С.Мерінга (архіт.), поч.20 (Нині – школа-інтернат).

Струтинка с.:

Гагаріна вул., №28, Церква Св. Луки, XIX ст. (архіт.); Пн. частина с., кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Сх.від с., Курган (археол.); Пн. околиця села, Курган (археол.); Пн.-сх. від с., Курган (археол.); Пн.-сх. від с., урочище «Руди», Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Теклинівка с., Скитківська с/р.

Пд. села, кладовище, центр, Могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Тельмана смт., Скитківська с/р.

Центр б. селища, Братська могила радянських воїнів 389 – ї СД, 1944 (іст.).

Троща с.:

Суворова вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Коцюбинського вул., Могили воїнів 1-ї світової війни (2), 1914-1916 (іст.); Маяковського вул., №13, Школа, в якій навчався Герой Радянського Союзу Васюта С.Т., 1929-1933 (іст.); Пн.-сх. околиця, лівий берег р. Соб, Млин водяний, поч. ХХ ст. (архіт.); Пд.-сх. від с.: Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); , урочище «Гуральня», Поселення, черняхівська культура III–IV ст. н.е. (археол.); Пн. від с., Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Турбів смт.:

Маяковського, вул. №13, Свято-Димитрівська церква (дер.) 1800, рест. 2000-ті рр. (архіт.); Парк «Турбівська Софіївка» (іст.); Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); №15, Церковно-парафіяльна школа, 1880 (архіт.); Цукрозавод, 1847 (архіт.); №84, Міст, 1912 (пам. науки і техніки); Миру вул., № 18, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); на Зх. від с., у кар'єрах каолінового заводу, Пам'ятне місце розстрілу жертв нацизму, 1941-1942 (іст.); Пд.-сх. околиця, урочище «Лісок», Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

Ульянівка с., Славнянська с/р.

Пд. частина с., кладовище, центр, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.).

Шендерівка с., Білянська с/р.

Маяковського вул., №47, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Щаслива с.:

Будьонного вул., №1, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.) Пам. знак на честь загиблих в роки Другої світової війни воїнів-земляків, 1967 (іст.); Пд. околиця с., Комплекс панської економії поч. ХХ ст.: Будинок, Комора № 2 (архіт.); Будьонного вул., Кладовище, центральна алея, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); 1 км на Сх. від с., Пам'ятне місце оборонних боїв радянських воїнів, 1941 (іст.); Ворошилова вул., №64, Поховання німецьких солдатів, 1944 (іст.); Пд.-сх. від с., Кургани (2), (археол.); Сх.від с., Курган (археол.).

Ясенки с., Лукашівська с/р.

Пд.-Зх. с., Кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Літинський район

смтЛітин

Варави Б. вул., Могила жертв нацизму, 1941 (іст.).

Кармалюка вул.: № 5, Тюрма-фортеця /гауптвахта/, в якій був ув'язнений народний герой У.Кармелюк, ХУ11- поч. ХІХ ст., арх. А.Захаров (архіт., іст.); Братська могила воїнів 10-ї Чорноморської дивізії армії УНР, 1919 (іст.).

Леніна вул.: № 3, Костьол Непорочного Зачаття Пресвятої Діви, 1856 р. (архіт.); № 49, Будинок повітової управи, 1864 р. (архіт.); Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Лесі Українки вул.: Братська могила радянських військовополонених, 1943 (іст.); Могила жертв нацизму, 1942 р. (іст.); Пд.-сх. частина селища, старе кладовище, центральна алея, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.);

Радянська вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пд. від селища, Курган (археол.); Пн. від с., Поселення, ранне середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); Пн. від селища, урочище «Кар'єр», Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Районна лікарня (територія), Пам'ятник Пирогову М., 1999 (мист.).

Урицького вул., № 33, Будинок поліцейського управління, 1864 р. (архіт.).

Багринівці с.:

Кармалюка Устима вул., Будівля колишньої тюрми, в якій відбував ув'язнення український національний герой Устим Кармалюк, ХУІІІ ст. (іст.); Центр села: Пам'ятник двічі Герою Радянського Союзу Цимбалюку А.Г. (мист.); Братська могила червоноармійців, 1919 р. (іст.); Цимбалюка вул., №40, Земська лікарня, 1886 р. (архіт.).

Білозірка с., Соснівська с/р.

Сх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Бірків с.:

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пн. частина села, кладовище, центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пн.-Сх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Бруслинів с., Вербівська с/р.:

Зарічна вул., Пам'ятний знак спаленому селу, 1944 (іст.); Пд. села, Сх. частина кладовища, Могила учасника радянсько-афганської війни Короля М.М., 1987 (іст.); Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Зх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Вербівка с.:

Зх. від с., Курган (археол.); Пд. від с., урочище «За болотом», Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Пн. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Пн.-сх. від с., урочище «Лиса Гора», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Вінниківці с., Горбовецька с/р.,

Щорса вул., Свято-Михайлівська церква, 1806 (архіт.).

Вишенька с., Малинівська с/р.:

Зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Пн.-зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Горбівці с.:

Кірова вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пд. с., кладовище: центральна частина, Могила Героя Соціалістичної Праці Ольховика П.М.1997 (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці Осьмушко Л.П., 1989 (іст.).

Городище с., Соснівська с/р.:

Пд. с., Сх. частина кладовища, Могила учасника радянсько-афганської війни Панасюка П.І., 1985 (іст.); Пд.-зх.околиця, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Пд. від с., урочище «Рибгосп», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Пд.-зх.від с., Городище, середні віки, давньоруський час, XI–XIII ст. (археол.); Пд.-сх.від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Пн. від с., урочище «Поляна», Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Дашківці с.:

Пн. с., кладовище: Зх. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Центральна частина, Могила учасника радянсько-афганської війни Григоренка І.М., 1984 (іст.).

Дяківці с.:

Стельмаха М. вул., №7, Будинок, в якому народився і жив письменник, Герой Соціалістичної Праці Стельмах М.П., 1912-1983 р. (іст.); Пн. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Журавне с.:

Касьяна вул., Братська могила радянських воїнів та могила Героя Радянського Союзу Касьяна А.П., 1944 (іст.); Купченко Надії вул., Комплекс споруд Церкви Різдва Богородиці, ХУІІІ ст. (архіт.); Дзвіниця, ХУІІІ ст. (архіт.); Огорожа з брамою, ХУІІІ ст. (архіт.); Церква Різдва Богородиці, 1777 (архіт.); Пд.-сх. околиця, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); Урочище «Кемпа», Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Залужне с., Бірківська с/р.:

Пд.-сх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е., Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

Іванівні с., Тесівська с/р.,

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Івча с.,

Револуційна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Кам'янка с., Осолинська с/р:

Островського М. вул.: Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Сільська школа, 1902, арх. Артинов Г.Г., (архіт.); Садова вул., Млин та електростанція, руїни, 1896 (архіт.); Пд. частина с., Палацо-парковий комплекс Київського, Подільського і Волинського генерал-губернатора (1908-1914), Генерала от кавалери (1909, 1911), Генерал-ад'ютанта (1909) Трепова Ф.Ф., кін. XIX – поч. XX ст. (архіт.); Будинки садибні (2), 1884 (архіт.); Криниця генерал-губернатора Трепова Ф.Ф., 1896 (архіт.); Парк (архіт.); Урочище «Залечисько», Городище, ранній залізний вік, пізньоскіфський час, IV–III ст. до н.е. (археол.).

Кожухів с.:

Шляхова вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Літинка с.:

Церква Пресвятої Богородиці, 1862 (архіт.); Сх. частина с., кладовище, центр, Братська могила червоноармійців, 1919 (іст.); 0,5 км на Зх. від с., Могила жертв нацизму, 1942 р. (іст.).

Лісне с., Кожухівська с/р.,

Сх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Лисогірка с., Шевченківська с/р.,

Пд.-сх.від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Лука с., Тесівська с/р.,

Свято-Миколаївська церква, 1910 (архіт.).

Майдан–Бобрик с., Уладівська с/р.,

Гастелло М. вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Медведівка с., Шевченківська с/р.,

Сх. частина кладовища, Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Миколаївка с., Осолінська с/р.,

Зх. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Микулинці с.,

Центр с., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Новоселиця с., Вербівська с/р.:

Церква Св. Іоанна Богослова, 1801 (архіт.); Пн. від с., Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.); Пн.-сх. від с.а, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Пн.-сх. від с., Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

Олександрівка с., Журавненська с/р.:

Центр с., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Пн.-сх. від с., Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII–IX ст. н.е. (археол.); Урочище «Лядське поле», Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Осолинка с.,

Садова вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р (іст.).

Пеньківка с.:

Пн. с., Чорний ліс, квартал 95, Пам'ятне місце розташування партизанського табору, Могили радянських партизанів, грудень 1943 – січень 1944 (іст.); Жовтнева вул., Братська могила червоноармійців, 1919 (іст.); Сх. частина с., кладовище, центральна частина, Поховання жертв Голодомору, 1932-1933 (іст.); Жовтнева вул., Пам'ятний знак спаленому

селу в 1944, 1985 (іст.); Пн. від с., Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Сосни с.:

Пд. від с., Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Сх. околиця, Городище, середні віки, давньоруський час, XI–XIII ст. (археол.).

Теси с.,

Першотравнева вул., Свято-Вознесенська церква, ХУІІІ ст. (архіт.).

Трибухи с., Івчанська с/р.:

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Зх. частина с., кладовище, Пд.-сх. частина кладовища, Могила учасника радянсько-афганської війни Заливанського О.Г., 1980 (іст.).

Уладівка с.:

Заводська вул., №1, Будинок управителя, 1860 (архіт.); Заводська вул. Цукрозавод, 1860 (архіт.); Лесі Українки вул., Будинок Уладово-Люлинецької дослідної селекційної станції, 1886 (архіт.); Некрасова вул. Гуральня, 1865 (архіт.); Поліщука Ю. вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.); Привокзальна вул., Будинок залізничного вокзалу, 1867 (архіт.); Пд. частина с., кладовище, центральна частина, Могила учасника радянсько-афганської війни Поліщука Ю.В., 1989 (іст.); Пд.-сх. частина с., Поселення, середні віки, давньоруський час, XI–XIII ст. (археол.); Пн.-сх. від с., Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Сх. від с., Городище, ранній залізний вік, скіфський час, VI–III ст. до н.е. (археол.).

Могилів-Подільський район

Могилів-Подільський м.

Володимирська вул.

№1. Будинок, кінець XIX ст. (архіт.).

№3. Заїжджий двір, поч. XIX ст. (архіт.).

№4. Будинок, 1902 (архіт.).

№5. Будинок, кінець XIX ст. (архіт.).

№6. Будинок головний Комплексу будівель купця Гальперіна, 1909 (архіт.).

Флігель тильний будинку купця Гальперіна, 1909 (архіт.).

№7. Будинок, кінець XIX ст. (архіт.).

№9. Електростанція, поч. XX ст. (іст., архіт.).

Флігель корпусу головного купця Гальперіна, 1909 (архіт.).

№10. Житловий будинок, сер. XIX ст. (архіт.).

№13. Житловий будинок, кін. XIX ст. (архіт.).

№14. Житловий будинок, сер. XIX ст. (архіт.).

№24. Житловий будинок, сер. XIX ст. (архіт.).

Гагаріна вул.

№5. Пам'ятний знак на честь 1-го загальноросійського повітового страйку залізничників, 1905 р. Мем.дошка на будинку залізничної станції (іст.).

№11. Залізничний вокзал, XIX ст. (архіт.).

3-я Гвардійська вул.

№15/17. Житловий будинок, кін. XIX ст. (архіт.).

№18. Житловий будинок, кін. XIX ст. (архіт.).

№70. Житловий будинок, кін. XIX ст. (архіт.).

Гоголя пл.

Погруддя Гоголя М.В, 1872 (мон.мист.).

Горького вул.

№44. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.).

Дот № 112, 1933 р. Ур № 12 (іст.).

Грецька вул.

№8. Комплекс Свято-Георгіївської церкви, 1809 – 1819:

Дзвінниця Свято-Георгіївської церкви, 1809 – 1819 (архіт.).

Свято-Георгіївська церква, 1809 – 1819 (архіт.).

№9. Особняк, 1908 (архіт.).

№17. Будинок, 1907 (архіт.).

№20. Танк-34, 1944 р. Встановлений на честь воїнів 6 - ї танкової армії, яка брала участь у визволенні міста (іст.).

№26/2. Будинок, поч. XX ст. (архіт.).

Академіка Заболотного вул.

№61, 63, 67. Комплекс будівель винокурного заводу, 1890 (іст., архіт).

№61. Житловий будинок, 1890 (архіт.).

№63. Житловий будинок, 1890 (архіт.).

№67. Корпус виробничий, 1890 (іст., архіт.).

№67. Корпус господарчий, 1890 (іст., архіт.).

Київська вул.

№1. Барельєф Яремі Могилі, 1998 (мон.мист.); **№3.** Житловий будинок, кін. XIX ст. (архіт.); **№4.** Будинок, II-а пол. XIX ст.(архіт.); **№14/5.** Будинок, поч.XIX ст.(архіт.); **№27.** Будинок, поч.XX ст. (архіт.); **№33.** Будинок, поч.XX ст. (архіт.); **№35.** Банк, поч.XX ст. (архіт.); **№40/1.** Будинок реального училища, у якому відбулося перше засідання повітової Ради робітничих, селянських та солдатських депутатів, 1917 р. (іст., архіт.); **№41.** Особняк поштеймestара, 1903, в якому містився повітовий комітет КП(б)У, 1920 р. (іст., архіт).

Котовського вул.

№6. Будинок, кін. XIX ст. (архіт.); **№12.** Будинок, кінець XIX ст. (архіт.).

Незалежності пр., №136. Пам'ятне місце форсування радянськими військами р. Дністер, 1944, Стела 1975. Викарбувано прізвища 10 Героїв Радянського Союзу (іст.).

Незалежності пр.

№106. Церква св.кн. Олександра Невського, кін. XIX ст. (архіт.).

Пам'ятний знак жертвам політичних репресій, 1930-х рр., 2005 (іст.).

Параскеївська вул.

№14. Церква св. Параскеви з дзвіницею, 1775 (архіт.).

Покровська вул.

№53. Житловий будинок, сер. XIX ст.

Пушкінська вул.

Пам'ятне місце гетто, 1941 – 1942 рр. Мем. дошка на будинку автостанції (іст.).

Ринкова вул.

№42. Житловий будинок, кін. XIX ст. (архіт.).

№58. Житловий будинок, кін. XIX ст. (архіт.).

Сагайдачного вул., №2.

Пам'ятний знак «Чорнобиль 1986», 2005 (іст.).

Сагайдачного вул.

№6. Будинок, у якому працював Строкач Т.А., 1937 – 1940 рр. (іст.).

Соборна пл.

№1/2. Житловий будинок, сер. XIX ст. (архіт.).

№6. Меморіал:

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.);

Могила Чебана І.М., 1921 (іст.);

Могила Селянина М.П., 1921 (іст.).

Будинок Потоцьких, сер. XVIII ст. (архіт.).

№8. Будинок Причету, сер. ХІХ ст. (архіт).

№14. Торгово-купецький комплекс, сер. ХІХ ст. (архіт.).

Стависька вул.

№1. Будинок, сер. ХІХ ст. (архіт.).

№2. Будинок, кінець ХІХ ст. (архіт.).

№12. Будинок, сер. ХІХ ст. (архіт.).

№ 34. Будинок, кін.ХІХ ст. (архіт).

№38. Пам'ятне місце гетто, 1942, мем.дошка 1991 (іст).

№47. Будинок, кін. ХІХ ст. (архіт.).

№61. Будинок, кін. ХІХ ст. (архіт.).

Столярна вул.

№3. Житловий будинок, кін. ХІХ ст. (архіт.).

Столярний пров.

№5/2. Особняк, сер. ХІХ ст. (архіт.).

Стуса вул.

№58. Пам'ятник Буянову М.Г., 1994 (мон.мист.).

Тугушова вул.

Кладовище:

Південно-західна частина:

Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Північна частина:

Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Центральна частина:

Могила Драгоморецького В.М., 1987 (іст.).

Могила Селезньова В.В., 1980 (іст.).

Шевченка пл. 3.

Пам'ятний знак Шевченку Т.Г., 1995. Бетонна скульптура (іст.).

Балки с., центр сільради

0.5 км. на схід від села.

Братська могила німецьких солдатів, 1944 (іст.).

Бандишівка с., центр сільради

Молодіжна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941(іст.).

Свято-Покровська церква, 1724(1878) (архіт.).

На південь від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, V–IV тис.до н.е.(археол.).

На південний захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис.до н.е.(археол.).

Поселення, могильник, черняхівська культура, III–V ст. н.е.(археол.).

На південний захід, кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Дерев'яний хрест, 1999 (іст.).

На північ від села.

Курганна група, культурна приналежність не встановлена (арх.).

Бернашівка с., центр сільради.

Красногірська вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Церква Покрова Пресвятої Богородиці, 1872 (архіт.).

1.3 – 1.5 км. на південний схід від села.

Доти, 1939. УР12 (ыст.).

Боршівці с. Вердичанська селищна рада.

Центр села.

Могильник, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.(археол.).

Гагаріна вул.

Пам'ятний знак жертвам голодомору. Бетонна скульптура, 1999 (іст.).

На схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

Бронниця с., центр сільради.

Садиба Вітгенштейнів:

Палац, XIX ст. (архіт.).

Парк, XIX ст. (архіт.).

Сторожка, XIX ст. (архіт.).

1 км. на південь, територія санаторію «Гірський».

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Вендичани с., центр селищної сільради.

Леніна вул.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1834 – 1874 (архіт.).

Пам'ятник Поплавському С.Г., 1973 (мон.мист.).

Чапаєва вул.

Комплекс Вендичанського цукрового заводу, XIX ст. (іст.,архіт.):

Будинок заводчика, XIX ст (архіт.).

Будинок лікарні, XIX ст. (іст, архіт.).

Склади, XIX ст. (архіт.).

Цукровий завод, XIX ст. (іст., архіт.).

Воєводчинці с., Сказинецька сільрада.

Церква на честь вознесіння Господа (мур.), 1874 (архіт.).

0.5 км. на захід від села.

Дот, 1939. УР12 (іст.).

На схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Південна частина села, кладовище.

Могила Касіянчука В.М., 1985 (іст.).

Грабарівка с., Серебринецька сільська рада.

На північ від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е.(археол.).

На захід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.(археол.).

Григорівка с., Бронницька сільська рада.

На південь від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

На південний схід від села, урочище «Щовб».

Городище, багатощарове, ранній залізний вік, скіфський час, VI–III ст. до н.е., середні віки, пізньослов'янська культура, VIII–IX ст. (археол.).

Грушка с., центр сільради.

Базарна вул.

Церква Свято-Дмитрівська, 1902(1914) (архіт.).

Жеребилівка с., центр сільради.

Котовського вул.

Церква Свято-Миколаївська, 1807 (архіт.).

Східна частина, кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Бетонна скульптура, 1998 (іст.).

Івонівка с., Ярузька сільрада.

Церква Свято-Покровська, 1868 (архіт.).

На захід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.,

Іракліївка с, Жеребилівська сільрада.

Східна частина села, кладовище.

Могили жертв Голодомору, 1932 – 1933 (іст.).

Карпівка с., центр сільради.

Церква Свято-Дмитрівська, поч. XX ст. (архіт.).

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941 та пам'ятний знак загиблим воїнам-землякам. Бетонна скульптура, 1982 (іст.).

Козлів с., центр сільради

Східна частина села, старе кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

0,3 - 3 км. на захід та південний схід від села.

Доти, 1939.УР12 (іст.).

Конева с., центр сільради

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Південно-західна частина села, старе кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Коштуля с., Сказинецька сільрада.

Північна частина села , кладовище.

Братська могила партизанів, 1944 (іст.).

Кремінне с., центр сільради.

Леніна вул.

Церква Пресвятої Богородиці, ХІХ ст. (архіт.).

0,4 км. на схід від села.

ДОТи, 1939. Дев'ять УРН№12 (іст.).

Кричанівка с., центр сільради.

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Церква Свято-Михайлівська (дер.), ХІХ ст. (1754) (архіт.).

Південна частина села, кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору. Дерев'яний хрест, 1988 (іст.).

На південь від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е.(археол.).

Кукавка с., центр сільради.

Леніна вул.

Пам'ятний знак Б.Хмельницькому. Бетонна скульптура, 1954 (іст.).

Церква св. великомученика Димитрія Солунського, 1806, архіт. Тропінін В.А. (архіт.).

Пам'ятник Тропініну В.А., 1988, ск. Крижанівський М. (мист.).

2 км на схід від села, урочище «Хрести».

Братська могила учасників національно-визвольних змагань, 1926 (іст.).

На північний захід від села.

Курган, пізнє середньовіччя, козацька доба, XVI – XVII ст. (арх.).

Липчани с., Козлівська сільрада.

0,5 на північ, 0,5 км на захід, 1,5 км на південь від села.

ДОТи, 1939. 5 споруд УР№12 (іст.).

На південь від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Лядова с., Яришівська сільрада.

Печерний монастир, XI – XIX ст. (архіт.).

1,7 км. на південний схід від села.

ДОТи та командний пункт, 1939. УР№12 (іст.).

Мервинці с., центр сільради

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1903 (архіт.).

Центр села, урочище «Селисько».

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (арх.).

На захід від села.

Курганна група (4), ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е.(археол.).

На південний захід від села.

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е.(археол.).

На схід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.(археол.).

Нагоряни с., Козлівська сільрада.

Церква Покрови Пресвятої Богородиці, 1868 (архіт.).

Схід від села, кладовище

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

У дельті р.Лядова.

Стоянка, пізній палеоліт, 40 – 10 тис. років тому (археол.).

Немія с., центр сільради.

Комплекс церкви Свято-Миколаївської:

Дзвінниця церкви Свято-Миколаївської, XIX ст. (архіт.).

Церква Свято-Миколаївська, XIX ст. (архіт.).

Юності вул.

Садибний дім Красовського, XVIII ст. (архіт.).

0,5 км. на захід, 0,3 – 2 км. на північ, 2,5 км. на північний захід від села.

ДОТи, 1939. Сім споруд, УРН№12 (іст.).

Нижній Ольчедаїв с., Кукавська сільрада.

Церква Покрови Пресвятої Богородиці, 1875 – 1883 (архіт.).

Леніна вул.

Могила С. Роздобудько, 1932 (іст.).

Північна околиця села.

Городище, ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е.(археол.).

Північно-західна околиця села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

Озаринці с., центр сільради.

Замок, XVII ст. (архіт.).

Зарічна вул.

Млин водяний, XIX ст. (архіт.).

Леніна вул.

Братська могила жертв фашизму, 1941(іст.).

Братська могила жертв фашизму, 1942, мем. Дошка, 1996. (іст.).

Синагога, XVI ст. (архіт.).

Щорса вул.

Костьол на честь відвідування Пресвятої Богородиці, 1741 (архіт.).

№11-А. Церква Різдва Пресвятої Богородиці з огорожею, 1865 – 1868 (архіт.).

Західна околиця села.

Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е.; черняхівська культура, III–IV ст. н.е.(археол.).

Оленівка, Бронницька сільрада.

Церква св. Сергія Радонезького, 1892 (архіт.).

Південна частина села, біля православної церкви.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 2005.

Східна частина села, кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1998 (іст.).

На північ від села.

Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (арх.).

Пилипи с., центр сільради.

Південна частина села, біля сільради.

Братська могила радянських воїнів 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1981.

Садки с., Грушанська сільрада.

Церква Свято-Успенська (мур.), 1890-і рр. (архіт.).

70-річчя Жовтня вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Східна частина села, кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Садківці с., Суботівська сільрада.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1865 – 1876 (архіт.).

Садова вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1965.

Садова с., Конівська сільрада.

Кошового вул.

Церква св. Іоанна Богослова (мур.), 1865 – 1875 (архіт.).

1,5 км. на захід від села.

Братська могила жертв фашизму, 1941(іст.).

Південно-західна околиця села, урочище «Дубина».

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

Серебринці с., центр сільради.

Мазура вул.

Могила Мазура В.С., 1920 (іст.).

К.Маркса вул.

Палац (М. Чацького), кін. XVIII ст. (архіт.).

Серебря с., центр сільради.

Партизанська вул., кладовище.

Братська могила жертв Голодомору 1932 – 1933, пам.знак, 1996 (іст.).

Братська могила радянських воїнів, 1941(іст.).

Могила Будяка І.В., 1985 (іст.).

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів земляків, 1967.

1,3 км-4,5 км. на південний захід від села.

ДОТи та командний пункт, 1939. Чотирнадцять споруд УРН№12 (іст.).

1 км. на північний захід від села.

Трактор «Т-Універсал», 1976 (іст.).

Урочище «Горби» («Бужей»).

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

Схід від села, урочище «Костів Яр».

Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е.(археол.).

Сказинці с., центр сільради.

Свято-Михайлівська церква (мур.), 1865 – 1879 (архіт.).

Шевченка вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.). Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1965.

0,4 км. на схід.

Братська могила жертв нацизму, 1941 – 1943 (іст.).

Сліди с., центр сільради.

Леніна вул.

Братська могила жертв нацизму, 1941(іст.).

№20.

Хресто-Воздвиженська церква (дер.), 1758 (реконстр. 1853, 1868) (архіт.).

Шевченка вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941(іст.).

Учительська вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1965.

Будинок земської школи, 1913 (іст.,архіт.).

Північна частина, нове кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

3 км. на південь.

Братська могила жертв нацизму, 1942(іст.).

Слобода-Шлишковецька с., Грушанська сільрада.

Хресто-Воздвиженська церква, поч. ХХ ст. (архіт.).

Слобода-Яришівська с., центр сільради.

Леніна вул.

№64. Комплекс церкви Покрови Пресвятої Богородиці (мур.):

Дзвіниця церкви Покрови Пресвятої Богородиці, 1835 – 1854 (архіт.).

Церква Покрови Пресвятої Богородиці, 1835 – 1854 (архіт.).

Церква Хресто-Воздвиженська, поч. ХХ ст. (архіт.).

Східна частина, кладовище

Могила Руденко М.А., 2003(іст.).

Суботівка с., центр сільради.

Церква Архангела Михаїла, 1913 (архіт.).

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

1,5 км. – 2 км. - 3 км. на південний захід від села.

ДОТи, 1939. Три споруди УРН№12 (іст.).

Урочище «Деренівка».

Стоянка, середній палеоліт, 100 – 40 тис. років тому (археол.).

Сугаки с., центр сільради.

Свято-Симеонівська церква (дер.), 1857 (архіт.).

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Хоньківці с., центр сільради.

Жовтнева вул., кладовище.

Братська могила румунських воїнів, 1944 (іст.).

Леніна вул.

Будинок земської школи, 1897 (іст.).

Південна частина села, кладовище.

Братська могила жертв Голодомору, 1998 (іст.).

1,5 – 2 км. на схід, південь, захід від села.

ДОТи, 1939 (іст.).

Юрківці с., центр сільради.

Садиба Сулятицьких, ХІХ ст. (архіт.).

Хпам Свято-Михайлівський, 1900 (архіт.).

Жовтнева вул.

В'їзна брама, ХІХ ст. (архіт.).

Леніна вул.

Будинок залізничного вокзалу станції «Сулятицька», ХІХ ст. (іст., архіт.).

Будинок земської школи, 1897 (іст., архіт.).

Будинок цукроварного заводу, 1845 (іст., архіт.).

Млин водяний, ХІХ ст. (іст., архіт.).

Урочище «Костів Яр».

Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е.(археол.).

Яришів с., центр сільради.

Білинського вул.

Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Леніна вул., Перемоги пл.

Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944. Похований Герой Радянського Союзу Овсянніков М.К. (іст.). Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1967.

Східна околиця села.

Поселення, багатощарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е.(археол.).

0,5 - 2 км. на схід від села.

ДОТи, 1939. Три споруди УРН№12 (іст.).

На південний схід від села.

Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е.(археол.).

Яруга с., центр сільради.

Дністровська вул.

Церква Свято-Вознесенська (мур.), 1861 (архіт.).

Західна частина села, єврейське кладовище.

Братська могила жертв нацизму, 1941(іст.).

Західна частина села, кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

Урочище «Фігура».

Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII – IX ст. до н.е.(археол.).

Південь від села, урочище «Патлаївська Одая».

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VII–IV ст. до н.е. (археол.).

Урочище «Попова долина».

Поселення, черняхівська культура, III – IV ст. н.е. (археол.).

Мурованокуриловецький район

Муровані Кирилівці с.м.т.

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1972.

Спортивна вул., №1.

Садибний комплекс Станіслава Комара, XVI – XIX ст. (архіт.):

Арсенал, 1805 (архіт.).

Житлові будинки, XIX – XX ст. (архіт.).

Замкові мури, XVI ст. (архіт.).

Палац, 1805 (архіт.).

Парк, XIX ст. (архіт.).

Флігель, 1805 (архіт.).

Жовтнева вул., кладовище.

Могила Касько М.С., 2000 (іст.).

Могила Горенчука Ф. І., 1986 (іст.).

Південно-західна околиця с.м.т.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, мет.хрест 1993 (іст.).

2 км на схід від с.м.т.

Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Урочище Ямкова.

Братська могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Південно-західна околиця с.м.т.

Доти, 1934, 4 споруди УРН№12 (іст.).

2 км. на південь від с.м.т.

ДОТ, 1929 – 1938 (іст.).

500 м. на південь від с.м.т.

Дот, 1929 – 1938 (іст.).

300 м. на південний схід від с.м.т.

Дот, 1929 – 1938 (іст.).

Бахтин с., центр сільради.

40-річчя Перемоги вул.

№18. Церква Свято-Миколаївська (дер.), 1862 – 1865 (архіт.).

Північна частина села, в парку біля будинку культури.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, дер.хрест1993 (іст.).

Бахтинок с., Бахтинської сільради.

Центр села.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Трактор «Універсал», 1951(іст.).

Біляни с., Попелюхівська сільрада.

Південний захід від села, урочище «Біля двору».

Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII – XI ст. до н.е.
(арх.).

Вербовець с., центр сільради.

Зарічна вул., №4.

Костьол св. Михаїла Архангела, 1802 (архіт.).

Кірова вул., №18.

Церква Покрови Пресвятої Богородиці (мур.), 1821 – 1832 (архіт.).

Південно-західна околиця села.

Братська могила червоноармійців, 1923 (іст.).

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, дер.хрест1993 (іст.).

Виноградне с., Вербовецька сільрада.

Братська могила червоноармійців, 1923 (іст.).

Вищий Ольчедаїв с., центр сільради.

Ковальського вул., №32.

Особняк цукрозаводчика (Когана), Друга половина XIX ст. (архіт.).

Римо-католицьке кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Православне кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, мет.хрест та дзвін пам'яті
1991 (іст.).

На південь від села, урочище «Шинків млин».

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV – III тис. до н.е. (арх.).

Вінож с., Немерченська сільрада.

Пархоменка вул.

№16. Будинок садибний, XIX ст. (архіт.).

Радянська вул.

№7. Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1854 (архіт.).

Володимирівка с., Галайковецька сільрада.

1,5 км. на південний схід від села.

ДОТ, 1929 – 1938 (іст.).

Галайківці с., центр сільради.

Центр села.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, мет.хрест вис. 2.7 м., курган, «Алея смутку», 1993(іст.).

Дерешова с., центр сільради.

Центр села.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Кладовище.

Пам'ятний знак жертв Голодомору 1932 – 1933, мет.хрест 1993 (іст.).

На південний схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Долиняни с., центр сільради

Леніна вул.

№74. Свято-Покровська церква (мур.), 1867 (архіт.).

Дружба с., Роздолівська сільрада.

Старе кладовище.

Пам'ятний знак жертв Голодомору 1932 – 1933, мет. хрест 1995 (іст.).

Долиняни с., центр сільради.

Кладовище.

Пам'ятний знак жертв Голодомору 1932 – 1933, дер.хрест 1993 (іст.).

Жван с., центр сільради.

Центр села.

Пам'ятний знак жертв Голодомору 1932 – 1933, дер.хрест 2008 (іст.).

Житники с., Петриманська сільрада.

Жовтнева вул.

№43. Свято-Михайлівська церква (мур.), 1886 (архіт.).

Північно-західна частина села.

Джерело мінеральної води «Регіна», 1898 (іст.).

Знаменівка с., Конищівська сільрада.

Леніна вул.

№39. Церква Свято-Михайлівська (дер.), XVIII ст. (архіт.).

Північно-східна околиця села.

Братська могила червоноармійців, 1918 (іст.).

Конищів с., центр сільради.

2 км. на північний захід від села.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Котюжани с., центр сільради.

Червонопрапорна вул.

№2. Комплекс церкви Свято-Миколаївської, XVIII – XIX ст.(архіт.):

Дзвіниця церкви Свято-Миколаївської, др. пол. XIX ст. (архіт.).

Церква Свято-Миколаївська, 1701 (архіт.).

Червоноармійська вул.

№12. Палацово-парковий комплекс (Садиба поміщиці Ценіної М.Є.) поч. ХХ ст. (архіт.):

Міст, поч. ХХ ст. (архіт.).

Палац, поч. ХХ ст. (архіт.).

Парк, поч. ХХ ст. (архіт.).

Римо-католицьке кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, мет. хрест 1996 (іст.).

На північ від села, урочище «Ревер долина».

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Кривохиженці с., Долинянська сільрада.

Центр села.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, дер. хрест 1993 (іст.).

Курашівці с., центр сільради.

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, мет. хрест 1992 (іст.).

2,5 км. на північний захід від села.

Дот, 1929 – 1939 (іст.).

Лучинець с., центр сільради.

Центр села.

Трактор «Універсал», 1970 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест на мур.постаменті 1993 (іст.).

Чапасва вул., №33/А.

Костьол Святої Трійці (тепер парафія В небо взяття Пресвятої Діви Марії), 1743, 1860 (архіт.).

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, дер. хрест, вис. 2.5 м. 2006 (іст.).

Михайлівці с., центр сільради.

Леніна вул.

№9. Палацо-парковий комплекс садиби Собанських, ХІХ ст. (архіт.):

Палац, поч. ХХ ст. (архіт.).

Парк, кін. ХХ ст. (архіт.).

Православне кладовище.

Братська могила червоноармійців, 1921 (іст.).

Могила Баськова А.М., 1980 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 1995 (іст.).

Морозівка с., центр сільради.

Кладовище.

Могила жертв нацизму, 1942 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 2000 (іст.).

Наддністрянське, центр сільради.

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, мет. хрест 2000 (іст.).

1 км. на північ від села.

Могила жертв нацизму, 1944 (іст.).

Немерче с., центр сільради.

Леніна вул.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, мет. хрест 2008 (іст.).

Клуб, 1924 (архіт.).

Парк, 1866 (архіт.).

Тік селекційної станції, 1867 (іст., архіт.).

Нишівці, Рівненська сільрада.

Центр села.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Кладовище.

Могила жертв нацизму, 1944 (іст.).

Обухів с., центр сільради.

Церква св. Параскеви Сербської (дер.), 1883 (архіт.).

Південна околиця села.

Поселення, черняхівська культура III–IV ст. н.е. (археол.).

Центр села, парк «Слави».

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, бетонна стела 1994 (іст.).

Перекоринці с., Рівненська сільрада.

Леніна вул.

№33/А. Церква св. Миколая з дзвіницею, 1864, 1888 (архіт.).

На південь від села, урочище «Попова долина».

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Петримани с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Старе кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 2008 (іст.).

Петрівка с., Обухівська сільрада.

Леніна вул.

№39. Церква Різдва Пресвятої Богородиці (зміш.), 1767 (реконстр. 1833, 1882) (архіт.).

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, бетонна стела 1994 (іст.).

Плоске с., центр сільради.

Центр села.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 2000 (іст.).

Шевченка вул.

№2. Свято-Успенська церква (дер.), 1893 (1904) (архіт.).

Попелюхи с., центр сільради.

Кладовище.

Могила Нетребчука В.А., 1930 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 2.4 м. 2008 (іст.).

Північний захід від села.

Городище, середні віки, давньоруський час, IX – XI ст.(арх.).

Привітне, Обухівська сільрада.

Леніна вул., №47/А.

Церква Свято-Миколаївська (мур.), 1820 (реконстр. 1870 – 1873) (архіт.).

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, бетонна стела 1994 (іст.).

На південь від села.

Поселення, черняхівська культура III–IV ст. н.е. (археол.).

Рівне с., центр сільради.

Постишева вул.

№8. Будинок садибний (Садиба магната Карла Росцишевського), сер. XIX ст. (архіт.).

Кладовище.

Братська могила жертв нацизму, 1944 (іст.).

Старе кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 2005 (іст.).

Роздолівка с., центр сільради.

Східна околиця села.

Командний пункт, 1929 – 1938 (іст.).

Снітків с., центр сільради.

Центр села.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, та політичних репресій, дер. хрест 2008 (іст.).

Західна околиця села.

Братська могила жертв нацизму, 1944 (іст.).

Степанки с., центр сільради.

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, мет. хрест 1993 (іст.).

Немирівський район

Немирів м.

Пам'ятник Городецькому В. (мист.).

Горького вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944, обеліск з меморіальною плитою (іст.).

Млин водяний (т.з. Вороновицький млин), 1838 – 1840 (іст., архіт.).

№26. Електростанція та млин (будова-комплекс), 1838 – 1840, 1909, архіт. Мехович Ф.І. (іст., архіт.).

№95. Критий ринок, поч. XX ст. (архіт.).

№99. Аптека, кін. XIX ст., Арх. Стібрал І. (архіт.).

25-річчя Жовтня вул.

Меморіальний комплекс на честь учасників Другої світової війни, стела і надписи 1986 (іст.).

№63. Будинок, у якому протягом 1855 – 1858 мешкала М.Вовчок, мем. дошка (іст.).

Леніна вул.

№33. Житловий будинок, XIX ст. (архіт.).

№119. Будинок, в якому народився Некрасов М.О., 1821 (іст.).

№191. Жіночий монастир.

Могила княгині Щербатової, її доньки Олександри і Гудал-Левкович М.О., 1920 (іст.).

Свято-Миколаївський монастир, ХІХ ст. (архіт):

Келії, 1845 (архіт.).

Свято-Троїцька церква, 1876 – 1881(архіт.).

Пам'ятник Некрасову М.О., 1974, ск. Скобліков О., архіт. Жигулін В, Крейчі А. (мист.).

Леонтовича вул.

Пам'ятник Леонтовичу М.Д., 2004, ск. Куленко Я.М., арх. Нечипорук, М.І. (мист).

Луначарського вул.

№17. Приміщення гімназії, в якій працювали і навчались Д. Маркович, І.Сошенко, Г.Мачтет,М.Трублаїні та інші, ХІХ ст. (іст.).

№27. Комплекс Немирівської гімназії, ХІХ ст., архіт. Мехович Ф.І. (архіт):
Чоловічий корпус, 1815 (архіт.).

Жіночий корпус, 1815 (архіт.).

№28. Житловий будинок, ХІХ ст. (архіт.).

Некрасова пров.,

№2. Пам'ятник Вовчок Марку, 1975, ск. Мовчун П., арх. Гайдученя О. (мист.).

№3, у дворі друкарні.

Пам'ятне місце, де знаходилось єврейське гетто, 1941 – 1943 (іст.).

Шевченка вул.

№15, санаторій «Авангард».

Братська могила підпільників, 1943, мем. плита з написом (іст.).

№16, санаторій «Авангард».

Садиба Потоцьких-Щербатових, XVIII – поч. XX ст. (архіт.):

Водонапірна башта, сер. XIX ст. (іст., архіт).

Палац княгині М.Щербатової, 1885 – поч. XX ст. (архіт.).

Парк, XIX – поч. XX ст. (архіт.).

М.Щербатової, 1885-1917 (архіт.), вул.Шевченка, 16.

Скульптура «Ангел з ягням», XVIII ст. (мист.).

Скульптури (дві), «Лев, що спить», XVIII ст. (мист.).

Скульптура «Прикамінний годинник», XVIII ст. (мист.).

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

№25. Фрагмент танка Т-34 (іст.).

№32. Житловий будинок, XIX ст. (архіт.).

Лукашівка, північна околиця міста.

Братська могила радянських воїнів, 1944, обеліск (іст.).

Західна частина міста, присілок Штилівка, кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1941, обеліск з написом (іст.).

Старий єврейський цвинтар.

Братська могила жертв різни у Немирові, 1648, обеліск 2004 (іст.).

Єврейське кладовище.

Братські могили жертв нацизму, 1941 – 1944, 5 могил, 6140 чол. (іст.).

На «Виспі», зліва від Горького вул.

Братські могили жертв нацизму, 1941 – 1943 (іст.).

На південний схід від міста.

Городище, ранній залізний вік, скіфський час, VII–VI ст. до н.е. (археол.).

Південна околиця міста.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від міста.

Городище, середні віки, древньоруський час, X–XI ст. (археол.).

Байраківка с., Байраківська сільрада.

На північ від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

На захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

На північний захід від села.

Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

На північ від села.

Курганна група (4), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

Боблів с., центр сільради.

Центр села.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Пам'ятний знак на честь визволення селян від кріпацтва, 1863 (іст.).

На схід від села, в урочищі «Горб».

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Бондурівка с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила жертв Голодомору, 1932 – 1933 (іст.).

Могила Бевза В.В., 1921 (іст.).

Могила Димнича Я.Л., 1933 (іст.).

На південь від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Брацлав с.м.т., центр селищної ради.

Центр с.м.т.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1967.

Пам'ятник Нечаю Данилу, ск. Крижанівський М. (мист.).

Гагаріна вул.

№12. Особняк, поч. XX ст. (архіт.).

Горького вул.

№6. Пивоварний завод, кін. XIX ст. (іст., архіт.).

№11,13,16. Комплекс млина (три будівлі), 1888, Арх. Стібрал І. (архіт.).

Енгельса вул.

№30. Особняк, кін. XIX ст. (архіт.).

Комінтерна вул.

№7. Будинок гімназії, 1913 (архіт.).

К.Маркса вул.

№14. Особняк земського архітектора, кін. XIX – поч. XX ст. (архіт.).

№33. Церква Свято-Миколаївська, 1890 (архіт.).

1-го Травня вул.

№26. Будинок клініки, кін. XIX ст. (архіт.).

Щорса вул.

№1. Аптека, кін. XIX ст. (архіт.).

№19. Хата торговця, сер. XIX ст. (архіт.).

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Могила Турчановича А.Ф., 1943 (іст.).

Єврейське кладовище.

Камінь равинів, XIX ст. (іст.).

Могила Лихваря О., 1930 (іст.).

Могила Штернгарца Н., мавзолей 1944 (іст.).

Могили Солітерманів та Авербуха І., 1919 (іст.).

На південний схід міста, над річкою Південний Буг.

Замкова гора (іст.).

Західна околиця с.м.т.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південь від с.м.т.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північний схід від с.м.т.

Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Східна околиця с.м.т.

Городище, середні віки, XIV–XV ст. (археол.).

Бугаків с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила жертв Голодомору, 1932 – 1933 (іст.).

На схід від села.

Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Велика Бушинка с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

0,5 км. на захід від села.

Суворівська криниця, викопана солдатами А.Суворова, кінець XVIII ст. (іст.).

Вишківці с., центр сільради.

Центр села.

Турецький вал (залишки), XVI ст. (іст.).

Кладовище у с. Паланка.

Могила Сапчука К.М. (іст.).

1 км. на північ від села, на березі річки Південний Буг.

Наливайкова гора, XVI ст. (іст.).

На південь від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Вища Кропивна с., центр сільради.

Центр села.

Церква св. Параскеви, XVIII ст. (архіт).

На схід від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол).

Городище, середні віки, давньоруський час, X – XI ст. (археол.).

Воловодівка с., центр сільради.

Центр села.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1897 (архіт.).

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Пам'ятний знак на честь визволення селян від кріпацтва, 1864 (іст.).

На південний захід від села.

Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Західна околиця села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села, урочище «Якимів берег».

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Вовчок с., Вовчоцька сільрада.

На захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північ від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Центр села.

Городище, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.).

Воробіївка с., Воробіївська сільрада.

На південь від села.

Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.).

Гвоздів с., Сокілецька сільрада.

На північ від села.

Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.). **Глинське с.,** Новоселівська сільрада.

На схід від села.

Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.).

300 м. на Південь від села.

Поселення трипільської культури, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Глинянець, Байраківська сільрада.

Центр села.

Церква св. Миколая, 1836 (архіт.).

Головеньки с., центр сільради.

Кладовище на «Гушівці».

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На південний захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Грабівці с., центр сільради.

Центр села.

Пам'ятний знак на честь визволення селян від кріпацтва, 1863 (іст.).

Грабовець с., Грабовецька сільрада.

На схід від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Гранітне с., Грабовецька сільрада.

500 м. на південний схід від села, 20 м. від річки Південний Буг.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Зарудинці с., центр сільради.

Кладовище.

Могили жертв нацизму (2), 1942 (іст.).

500 м. на південь від траси Немирів-Гайсин, під Йосипенським лісом.

Могили жертв нацизму (2), 1942 (іст.).

Гунька с., Язвинківська сільрада.

На схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Гута с., Вищекропивнянська сільрада.

На схід від села.

Городище, середні віки, давньоруський час, IX – XI ст. (археол.).

Джуринці с., Джуринецька сільрада.

На захід від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На південний захід від села.

Городище, багат шарове, ранній залізний вік, скіфський час, VI – IV ст. до н.е.; середні віки, давньоруський час, IX – XI ст. (археол.).

Дубовець с., Кудлаївська сільська рада.

На північний захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північний схід від села.

Городище, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.).

Забужжя с., Вишковецька сільрада.

На схід від села.

Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

На південь від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.(археол.).

Зарудинці, Зарудинецька сільрада.

На схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Зеленянка с., Зарудинецька сільрада.

Північна околиця села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI – VII ст. н.е. (археол.).

Зяньківці, Зяньковецька сільрада.

Західна околиця села.

Поселення, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Північна околиця села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

На північ від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На захід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Йосипенки с., Зарудинецька сільрада.

На південь від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Кароліна с., Зарудинецька сільрада.

Південна околиця села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Центр села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На захід від села.

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI – IV ст. до н.е. (археол.).

На північ від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Кірово с., центр сільради.

о.Кемпа, центр села.

Могила Говарда Д., 1790 (іст.).

Присілок Блідки, кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На південний захід від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На північ від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На північний захід від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Ковалівка с., центр сільради.

Центр села.

Парк, XVIII – XIX ст. (архіт.).

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південний схід від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На північ від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Курганна група (4), ранній залізний вік, скіфський час, V – IV ст. до н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Коржівка с., центр сільради.

Північна околиця села.

Могила Рожука Л.Д. і Сапожнікова А.Г., 1919 (іст).

Наівдень від села.

Городище, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Коровайна с., Кіровська сільрада.

Захід від села.

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VII–V ст. до н.е. (археол.).

Криківці с., Криковецька сільська рада.

Північна околиця села.

Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

Східна околиця села.

Поселення, епоха ранньої бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

Курганна група (10), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північ від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Городище, середні віки, давньоруський час, IX – XI ст. (археол.).

Кудлаї с., центр сільради.

Центр села.

Церква Свято-Димитрівська, XVIII ст. (архіт.).

Лука с., Никифоровецька сільрада.

Центр села.

Церква св. Михаїла, 1878 (архіт.).

На південь від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI – VII ст. н.е. (археол.).

Марксове., центр сільради.

Центр села.

Церква Свято-Покровська, XVIII – XIX ст. (архіт.).

На північ від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

На південь від села.

Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Городище, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.).

Мар'янівка с., Бондурівська сільська рада.

На захід від села, урочище «Генове».

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Медвежа с., центр сільради.

Центр села.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1807 (архіт.).

Кладовище.

Могила Козоріза П.В., 1984 (іст.).

Межигірка с., Кіровська сільська рада.

На північ від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV – III тис. до н.е. (археол.).

Мельниківці с., Мельниківська сільська рада.

Південно-західна околиця села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південь від села.

Городище, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.).

Монастирок с., Кіровська сільрада.

Кладовище.

Могила Борисюка Л., 1930 (іст.).

На південь від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південний захід від села.

Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Мухівці с., центр сільради

Центр села.

Церква св. Іоанна Богослова, 1880 (архіт.).

Дорога з Муховець на Штилівку, праворуч за селом.

Пам'ятний хрест на честь загиблого у російсько-японську війну Крикуна К., 1905 (іст.).

Південна околиця села, поле № 9 .

Козацька сторожова могила, XVII ст. (іст.).

Південно-західна околиця села.

Пам'ятне місце «Вигонові Сірки», «Шиманова левада», XIX ст.(іст.).

Східна околиця села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Шосе Немирів-Могилів-Подільський, ліворуч від села, урочище «Холодний Яр» у лісі.

Братська могила жертв політичних репресій, 1937 – 1938 (іст.).

На захід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північний схід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е.
(археол.).

Нижня Кропивна с., Райгородська сільська рада.

На захід від села.

Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

На південний захід від села.

Поселення, черняхівська культура, III – IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села.

Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Ново Миколаївка с., Воробіївська сільрада.

За селом, коло лісу.

Поховання німецьких солдат та радянських воїнів(2 могили) , 1944 (іст.).

Новоселівка с., центр сільради.

Центр села.

Могила Маценка А.Ф., 1927 (іст.).

Нижча Кропивна с., Райгородська сільрада.

Центр села.

Могила Грабовського М.А., 1921(іст.).

Никифорівці с., центр сільради.

Кладовище.

Могила Шапошнікова М.С., 1997 (іст.).

1 км. на захід від села, біля річки Південний Буг.

Суворівська переправа, пам'ятний камінь, 1794.

На південний захід від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Південний схід від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

На південь від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, багатощарове, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е.; черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Озеро с., Зарудинецька сільрада.

Центр села.

Школа, в якій перебував табір радянських військовополонених, 1942 (іст.).

1,5 км на північний схід від села.

Козацька сторожова могила, XVII ст. (іст.).

Олексіївка с., Сокілецька сільрада.

На південний захід від села.

Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.).

Ометинці с., центр сільради.

Центр села.

Могила Демянишина Г.В., 1930 (іст.).

Могила Касіяненка І.І., 1930 (іст.).

Могила Яценка О.І., 1930 (іст.).

Пам'ятник Кошці П.М., 1955 (іст.).

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Кладовище.

Братські могили жертв Голодомору 1932 – 1933 (3) (іст.).

При в'їзді в село.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На захід від села.

Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південь від села.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північний схід від села.

Городище, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.).

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

Остапківці с., Чуківська сільрада.

На південь від села.

Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.).

Наївніч від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Перепеличчя с., Чуківська сільрада.

На захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Потоки с., Ковалівська сільрада.

Центр села.

Церква Свято-Димитрівська, 1896 (архіт.).

На південний схід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Райгород с., центр сільради.

Центр села.

Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Церква Святого Успіння, 1800 (архіт.).

Старе кладовище.

Братська могила військовополонених, 1943 (іст.).

Південна околиця села.

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI-IV ст. до н.е. (археол.).

На захід від села.

Городище, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.).

На південний схід від села.

Поселення, епоха бронзи, XVI–XIV ст. до н.е. (археол.).

На південь від села.

Поселення, епоха бронзи, XVI–XIV ст. до н.е. (археол.).

На північний захід від села.

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VII–VI ст. до н.е. (археол.).

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VII–VI ст. до н.е. (археол.).

4 км. на північний схід від села, Завальнюків ліс.

Братська могила жертв нацизму, 1943 (іст.).

На схід від села.

Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

Рубань с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Могила Лютого Г.В., 1988 (іст.).

Салинці с., Семенська сільрада.

На захід за селом, на правому березі річки Південний Буг.

«Гайдамацька хата», XVIII ст., печера у скелях (іст.).

Самчинці с., Новообиходівська сільрада.

Центр села

Костьол св. Марії Магдалини, XIX ст. (архіт.).

Ситківці с.м.т.

Центр села.

Біля школи-інтернат, в парку.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

1,5 км на захід від с.м.т.

Козацька могила XVII ст. (іст.).

Кладовище.

Братська могила жертв фашизму, 1944 (іст.).

Братська могила партизанів, 1943 (іст.).

Могила Ковальчука Ф.С., 1981(іст.).

Могила Мандролька П.П., 1982 (іст.).

Могила Середи О.Я., 1986 (іст.).

Околиця села.

Цукровий завод, 1867 (іст., архіт.).

Слобода Брацлівська с., Брацлавської селищної ради.

Центр села.

Церква Успіння Пресвятої Богородиці, XIX ст. (архіт.).

Сокілець с., центр сільради.

Центр села.

Могила мешканців села, жертв татарського нападу, XVII ст. (іст.).

Леніна вул.

№130. Комплекс млина з електростанцією маєтку Костянтина Потоцького, XIX – поч. XX ст. (іст., архіт.):

Електростанція та млин (будова-комплекс), 1899, 1927 (іст., архіт.).

Крупорушка, 1894 (архіт.).

Парк, XVII – XIX ст. (архіт.).

Склад, 1899 (архіт.).

Шосе Сокілець-Могилів-Подільський.

Кладовище.

Пам'ятний знак на честь визволення селян від кріпацтва, дер. хрест 1863 (іст.).

Сподахи с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила жертв Голодомору, 1932 – 1933 (іст.).

Могила Костенка М.П., 1989 (іст.).

Стрільчинці с., центр сільради.

Центр села.

Могила Колеснікова І., 1921 (іст.).

Кладовище.

Братська могила жертв Голодомору, 1932 – 1933 (іст.).

Чуків с., центр сільради.

Центр села.

Пам'ятник Леонтовичу М.Д., 2005, ск. Куленко Я.М. (мист.).

Кладовище.

Могила Собідка Ф.В., 1999 (іст.).

Юрківці с., центр сільради.

Центр села.

Могила Довбиша Т.В., 1918 (іст.).

Кладовище.

Братська могила жертв Голодомору, 1932 – 1933 (іст.).

1,5 км. на південний схід від села.

Братська могила жертв політичних репресій, 1941(іст.).

Оратівський район

Оратів с.м.т.

Леніна вул.

Ріг Леніна та Кірова вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941 – 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1956.

№80. Костьол св. єпископа Станіслава, 1845 (архіт.).

Ставкова гребля.

Пам'ятник в пам'ять Чорнобильської трагедії, 2006 (мист.).

Кірова вул.

№14. Палацо-парковий комплекс, др. пол. XIX ст. (архіт.):

Палац Вороновичів (архіт.).

Парк (архіт.).

Стайня (архіт.).

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, мет. хрест 1993 (іст.).

1 км. на схід від с.м.т., на узліссі.

Братська могила жертв нацизму, 1943 (іст.).

Південна околиця с.м.т.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е.
(археол.).

Північна околиця с.м.т.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е.
(археол.).

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е.
(археол.).

На захід від с.м.т.

Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північ від с.м.т.

Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е.
(археол.).

Балабанівка с., центр сільради.

Леніна вул.

Братська могила жертв фашизму, 1943 р., радянських воїнів 1944 (іст.),

Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1968.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 2008 (іст.).

Бартошівка с., Кожанська сільрада

Космодем'янської Зої вул.

Парк, ХІХ ст. (архіт.).

Польова вул.

Районна лікарня.

Погруддя Пирогова М.І., 1987 (мист.).

На захід від села.

Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

На південь від села.

Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Березівка с., Угарівська сільрада.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Могила радянського воїна (іст.).

Бугаївка с., Якимівська сільрада.

Центр села.

Парк, 1863 (архіт.).

Космонавтів вул.

Братська могила радянських воїнів 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1974.

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам політичних репресій, гранітна стела 1986 (іст.).

Велика Ростівка с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила жертв Голодомору, 1932 – 1933, мет. хрест, 1988 (іст.).

Вербівка с., Скоморошівська сільрада.

Леніна вул.

Палацо-парковий комплекс, ХІХ ст. (архіт.):

Парк (архіт).

Палац (архіт).

Гоноратка с., Заруддянська сільрада.

Центральна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1959.

Лазня, ХІХ ст. (архіт).

Дібровинці с., Кошланська сільрада.

Центр села.

Могила Бодрих К.М. 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1985.

Лермонтова вул.

Будинок економа, поч. ХХ ст. (іст., архіт.).

На південь від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Дівочина с., Сабарівська сільрада.

Кладовище.

Братські могили радянських воїнів (2), 1944 (іст.).

Животівка с., центр сільради.

Горького вул.

Кладовище.

Могила Антонця М.С., 1965 (іст.).

Могила Хмарєва А., 1944 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 1992 (іст.).

Миру вул.

Комора, кін. XIX ст. (архіт.).

На захід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На схід від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Заруддя с., центр сільради.

Центральна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1956.

№3. Комплекс панської садиби, 1914 – 1915 (іст., архіт):

Будинок панський, 1915 (архіт.).

Будинок школи, 1915 (іст., архіт.).

Комори (2), 1914 (архіт.).

На південь від села.

Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний схід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Закриниччя с., Човновицька сільрада.

Центр села.

Могила Дрикопчука С.Т., 1914 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1975.

Кладовище.

Братські могили жертв Голодомору, 1932 – 1933 (іст.).

Каленівка с., Угарівська сільрада.

Садова вул.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів 1944, пам.знак, 1953 (іст.).

Могила Баштанного В.Ю., 1984 (іст.).

Кожанка с., центр сільради.

Шкільна вул.

№22. Садибний комплекс, ХІХ ст. (архіт):

Будинок садибний, др. пол. ХІХ ст. (архіт.).

Парк, ХІХ ст. (архіт.).

Щорса вул.

Церква Чесного і Животворчого Хреста (мур.), 1860 – 1880 (архіт.).

Кладовище.

Могила Бурлаки І.О., 1994 (іст.).

Могила Мацюка В.О., 1985 (іст.).

Могила Рабця Ю.В., 1983 (іст.).

Могила жертв Голодомору 1932 – 1933, мет. хрест з написом, 1991 (іст.).

На захід від села.

Поселення, енеоліт, трипільська культура, VI–III тис.до н.е. (археол.).

На південь від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

На південний схід від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Кошлани с., центр сільради.

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1956.

Кладовище.

Могили жертв Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 2007 (іст.).

Захід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена,

Лопатинка с., центр сільради.

Жовтнева вул.

Братська могила радянських воїнів (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1987.

Схід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Люлинці с., Очитківська сільрада.

Ватутіна вул.

Кладовище.

Братська могила та пам'ятний знак жертвам Голодомору, бетонний хрест з написом 1992 (іст.).

Перемоги вул.

Церква св. Кузьми і Дем'яна (дер.), ХІХ ст. (архіт.).

Мала Ростівка с., Чагівська сільрада,

Щорса вул.

Палацо-парковий комплекс садиби Заботіних, ХVІІІ – ХХ ст. (архіт.):

Палац, ХІХ ст. (архіт.).

Парк, кін.ХVІІІ ст. (архіт.).

Церква Свято-Покровська (дер.), 1776 (архіт.).

Медівка с., центр сільради.

Шосейна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1943 – 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1958.

Гонтівська криниця, ХVІІІ ст. (іст.).

Південно-західна околиця села.

Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Північна околиця села.

Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Мервин с., Чагівська сільрада.

Перемоги вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1951.

Кладовище.

Могила жертв Голодомору 1932-1933, мет. хрест 2005 (іст.).

Новоживотів с., центр сільради.

Набережна вул.

Церква Свято-Покровська (дер.), 1901 (архіт.).

Перемоги вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944, пам. знак 1958 (іст.).

Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Кладовище «Староживотівське».

Могила радянського воїна, 1944 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору та політичних репресій, 1993 (іст.).

Старе кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, гранітна стела 1993 (іст.).

Центр старого Животова.

Пам'ятне місце Животівської фортеці (замку), друга половина XV – друга половина XVIII ст. (іст., архіт.).

Миру вул.

Залізничний вокзал.

Братська могила радянських воїнів, 1944, пам. знак 1958 (іст.).

Північна околиця села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На захід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Оратів с., Оратівська сільська рада.

На захід від залізничної станції.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Оратівка с., Рожичнянська сільрада.

Миру вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів–земляків, 1954.

№25. Комплекс залізничної станції Оратів, др. пол. XIX ст. (іст., арх.):

Вокзал (іст., архіт.).

Водонапірна башта (іст., архіт.).

Черняхівського вул.

Братська могила та пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, 1992 (іст.).

Осична с., центр сільради.

Леніна вул.

№20. Братська могила радянських воїнів, 1943-1944, серед них Герой Радянського Союзу Крючков Ф.А. (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1951.

Братська могила радянських воїнів, партизанів та підпільників, 1941 – 1944 (іст.).

Старе кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, гранітна стела 1993 (іст.).

Західна околиця села.

Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Захід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. до н.е. (археол.).

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Очитків с., центр сільради.

Фрунзе вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів–земляків, 1967.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, бетонний хрест з написом 1992 (іст.).

На південь від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. до н.е. (археол.).

На схід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Підвисоке с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, стела у вигляді об'ємного каменю 1992 (іст.).

Рожична с., центр сільради.

Козлової Софії вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1957.

Старе кладовище.

Братська могила та пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 1992 (іст.).

Сабарівка с., центр сільради.

Партизанська вул.

Млин водяний, 1897 (іст., архіт.).

Мукомельний завод, 1869 (іст., архіт.).

Чехова вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1956.

Кладовище.

Могили та пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 1994 (іст.).

Синарна с., Стрижаківська сільрада.

Кірова вул.

Пам'ятний знак жертвам політичних репресій, 1937 – 1938 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 2002.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Церква св. Димитрія (дер.), 1900 – 1903 (архіт.).

Центр села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На захід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Скала с., центр сільради.

Центр села.

Млин водяний, 1760 (іст., архіт.).

Церква Свято-Михайлівська (мур.), 1860 (архіт.).

Кладовище.

Братські могили радянських воїнів (2), 1944 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, дер. хрест 2007 (іст.).

Скибин с., Яблуновецька сільрада.

Старе кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Скоморошки с., центр сільради.

Базарна вул.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, курган, увінчаний дер. хрестом 1994 (іст.).

№19. Церква Ікони Казанської Божої Матері (дер.), 1897 – 1900 (архіт.).

Заводська вул.

Цукровий завод, 1860 (іст., архіт.).

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Сологубівка с., центр сільради.

Перемоги вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1958.

Стрижаків с., центр сільради.

1,3 км на північ від села, на полі СТОВ «Нове життя».

Братська могила радянських воїнів, 1941, 1944 (іст.).

Південна частина села.

Комора, кін. XIX ст. (архіт.).

Льох, др. пол. ХІХ ст. (архіт.).

На схід від села.

Поселення, ранній залізний вік, предскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Ступки с., Балабанівська сільрада.

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1956.

Тарасівка с., Підвисоцька сільрада.

Садова вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Угарів с., центр сільради.

Дзержинського вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1975.

Фронтівка с., центр сільради.

Леніна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1975.

Колгоспна вул.

№9. Пам'ятний знак жертвам політичних репресій, дер. хрест 1993 (іст.).

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Могили та пам'ятний знак жертвам Голодомору, дер. хрест 1993 (іст.).

На південний схід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Чагів с., центр сільради.

Заїки вул.

Садибний комплекс, др. пол. XIX ст. (архіт.):

Будинок управителя (архіт.).

Будинок челяді (архіт.).

Парк (архіт.).

Кладовище.

Могила Заїки Г.К., 1960 (іст.).

Могила жертв Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 2007.

На захід від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південь від села.

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Чернявка с., центр сільради.

Кладовище.

Могила Снідевич М.К., 1997 (іст.).

Могила жертв Голодомору, 1932 – 1933, мет. хрест 1995 (іст.).

Човновиця с., центр сільради.

Зарічна вул.

Млин водяний, поч. XX ст. (іст., архіт.).

Кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 1992 (іст.).

Юшківці с., центр сільради.

Мільошина вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Кладовище.

Братські могили та пам'ятний знак жертвам Голодомору (7), гранітна стела 1989 (іст.).

Яблуновиця с., центр сільради.

Маркса К. вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1974.

Шкільна вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 р. та пам'ятний знак жертвам Голодомору, дер. хрест 1993 (іст.).

На північ від села.

Курганна група (5), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Якимівка с., центр сільради.

Заводська вул.

Винокурний завод, 1870 (іст.. архіт.).

Київська вул.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1976.

Горького вул., кладовище.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору, скульптурна група, бронза 1993, архіт. Котко А.М. (іст., мист.).

Піщанський район

Піщанка с.м.т.

Белінського вул.

Кладовище.

Могила Чечельницького М.О., 1973 (іст.).

Леніна вул.

№38. Могила Підгаєцького М.Ф., 1943 (іст.).

№48. Братська могила радянських воїнів, 1941, підпільників 1943 (іст.), Пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1967.

Пушкіна вул.

№4. Будинок, в якому в 1919 р. містився штаб кавалерійської бригади під командуванням Котовського Г.І. (іст.).

Шевченка вул.

Кладовище.

Могила Косташенка В.А., 1981 (іст.).

Могила Рябчинської Ю.П., 1973 (іст.).

Фрунзе вул.

Кладовище.

Могила Чайковського М., 1968 (іст.).

Центральна вул.

№12. Установа ІВ 301/59, в якій у 1965-1967 рр. відбував покарання Чорновіл В.М. (іст.).

1.5 км. на захід від с.м.т., лісове урочище «Кукулівське».

Братська могила жертв нацизму, 1941 (іст.).

На південний захід від с.м.т.

Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний захід від с.м.т.

Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

3 км. на північний захід від села, урочище «Княгиня».

Залишки млинів (іст.).

Болган с., центр сільради.

Центр села.

Млин, сер. ХІХ ст. (іст., архіт.).

Церква Різдва Богородиці, 1877 (архіт.).

Лисенка вул.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Могила Врасія М.К., 1989 (іст.).

Млин, сер. ХІХ ст. (іст., архіт.).

На захід від села.

Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На схід від села.

Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Гонорівка с., центр сільради.

Леніна вул.

№45. Парк, ХІХ ст. (архіт.).

Фрунзе вул.

№48. Палац, 1850 (архіт.).

Тельмана вул.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест (іст.).

Городище с., центр сільради.

Жовтнева вул.

Могила радянських активістів, 1924 – 1930 (іст.).

Тельмана вул.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933 рр., дер. хрест 1993 (іст.).

Верхня Слобідка с., Трибусівська сільрада.

Леніна вул.

№50.

Могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Дмитрашківка с., центр сільради.

Центр села.

Церква св. Трійці, кін. XIX – поч. XX ст. (архіт.).

Садова вул.

Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Шкільна вул.

Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932 – 1933, дер. хрест 1993 (іст.).

На північ від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний захід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Кукули с., центр сільради.

Центр села.

Церква архістратиґа Михаїла, ХІХ ст. (архіт.).

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Могила Ревенка С.М., 1980 (іст.).

На захід від села.

Курганна група (7), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Миролюбівка с., центр сільради.

Центр села.

Церква Успіння Божої Матері, 1862 – 1874 (архіт.).

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.).

Могила Гуменного І.М., 1998 (іст.).

Околиця села.

Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

На південний схід від села.

Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Попелюхи ., Чорноминська сільрада.

Центр села.

Церква св. Миколая, поч. ХХ ст. (архіт.).

Рудницьке с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

На південний схід від села, урочище «Замчисько».

Городище, ранній залізний вік, скіфський час, VII–III ст. до н.е. (археол.).

Ставки с., центр сільради.

Церква Покрови Божої Матері, 1799 (архіт.).

Студена с., центр сільради.

Центр села.

Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е., черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

1,2 км. на схід від села, поле СВК «Прогрес».

Братська могила радянських льотчиків «Крило», 1957 (іст.).

Трибусівка с., центр сільради.

Центр села.

Михайлівська церква (дер.), 1827 (архіт.).

На захід від села.

Курганна група (4), культурна приналежність не встановлена (археол.). **на південь від села.**

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південний схід від села.

Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний схід від села, урочище «Костюків Яр».

Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села.

Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Чорномин с., центр сільради.

Комплекс будівель графів Чорномських, XIX – поч. XX ст. (архіт.):

Палац графів Чорномських (архіт.), 20-ті роки 19 ст., арх. Ф.К.Боффо (відвідував польський письменник Я.Івашкевич).

Леніна вул.

Каплиця, перша пол. ХІХ ст. (архіт.).

Сторожка садиби, поч. ХХ ст. (архіт.).

Шкільна вул.

Господарська споруда, поч. ХХ ст. (архіт.).

Палац графів Чорномських, перша пол. ХІХ ст., архіт. Боффо К. (архіт.).

Флігель садиби, поч. ХХ ст. (архіт.).

Лісовий пров.

Братські могили радянських воїнів, 1944 (2) (іст.).

Маркса К. вул.

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1859 – 1867 (архіт.).

Шевченка вул.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Яворівка с., центр сільради.

Кладовище.

Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.).

Погребищенський район

м. Погребище

Героїв майдан. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Київська вул., № 10. Будинок школи, в якій навчався Терлецький В.М., 1926-1933 рр. (іст.); біля мосту через р. Рось. Танк І.С., 1986 р. (іст.).

Кооперативна вул., парк відпочинку. Костьол Непорочного Зачаття Діви Марії, 1864 (діючий) (архіт.);

Коцюбинського М. вул., № 54. Братська могила жертв фашизму, 1941 р. (іст.).

Молодіжна вул., за 30 м на північний-захід від римо-католицького кладовища. Братська могила жертв фашизму, 1941 р. (іст.).

Тичини П. вул., західна частина старого римо-католицького кладовища. Могили жертв Голодомору 1932–1933 рр. (іст.), пам'ятний знак, 1995 р..

Хмельницького Б. вул., на території АТП райспоживспілки. Братська могила жертв фашизму, 1942 р. (іст.); біля АТП–10537; Братська могила жертв фашизму, 1943 р. (іст.); у північно-східній частині старого кладовища. Могили жертв Голодомору 1932–1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1995 р.; Машинно-тракторна станція, 1930 р. (іст.).

Чкалова В. вул., у центрі кладовища. Могили жертв Голодомору, 1932–1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1995 р.

Шевченка вул., № 108/а. Палац, 1758 -1786 (архіт.); Палац, 1861 (фрагменти) (архіт.); Парк, XVIII ст. (архіт.); Палацо-парковий комплекс Ржевуських, 1861 (архіт); біля дитсадка №1: Пам'ятний знак воїнам-землякам, які загинули в Афганістані, 1993 р.

Околиці міста:

На захід від міста. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південь від міста. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Східна околиця міста. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

с. Адамівка

Центральна вул. Церква св.великомученика Димитрія Солунського (дер.), 1903 р. (архіт.).

Південно-східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Андрушівка

Калініна вул. Палац Тишкевичів (руїни), кін. XVIII - поч. XIX ст. (архіт.).

Лесі Українки вул., північна частина кладовища. Могила Барінова Г.В., 1941 р. (іст.)

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Бабинці

Західна околиця села, на правому березі р. Ореховатки. Млин водяний, кін. ХУІІІ ст.

Західна частина села. Церква Покрови Пресвятої Богородиці, перша чверть XIX ст. (архіт.)

На південь від села. Поселення двошарове, енеоліт, трипільська культура IV–III тис. до н.е. ; Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Південно-західна частина села, кладовище. Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1991 р.

с. Білашки

На захід від села. Курганна група (4), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На схід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Бистрик,

Бабинецька сільрада

Центр села. Каплиця, 1821 р. (нині православний храм Іоанна Богослова) (архіт.).

с. Борщагівка

Іскри та Кочубея вул. Костьол Непорочного Зачаття Діви Марії (нині сільський будинок культури), 1786 р., 1856 р. (архіт.); Братська могила радянських воїнів 1943 р.(іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1968 р.; Пам'ятник В. Кочубею та І. Іскрі, 1908 р. (мист.).

Східна частина кладовища. Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1993 р..

На північ від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

с. Булаї,

Чапаєвська сільрада

Спортивна вул., у центрі села. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.), пам'ятний знак, 1955 р.

с. Бухни,

Морозівська сільська рада

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Васильківці,

Спичинецька сільська рада

Церква Різдва Пресвятої Богородиці (дер., реставрована), 1757 р. (архіт.).

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Веселівка.

Черемошненська сільрада

Центральна вул., №1. Палацо-парковий комплекс графа Бнінського: будинок садибний, 1898 р., будинок прислуги, льодник, парк, кін. ХІХ ст. (архіт.).

с. Гопчиця

Центральна вул., біля будинку культури. Братська могила радянських воїнів, 1941-1943 рр. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1980 р.

Південний-схід села, кладовище, ліворуч від центральної алеї. Могила учасника радянсько-афганської війни Шевчука О., 1984 р. (іст.).

Південно-західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

У 2 км на південний-схід від села, на правому березі р. Рось. Кар'єр з розробки червоного граніту, середина ХІХ ст. (іст.).

У 4 км на схід від села, біля станції «Рось». Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933 рр. (дер. хрест), 1992 р..

Урочище «Тицьке», за 1 км від північно-східної околиці села. Місце розстрілу жертв фашизму, 1943 р. (іст.).

с. Дзюньків

Гагаріна вул., куток «Опаланка», біля підстанції. Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.); Пам'ятний знак на честь скасування кріпосного права, 1911 р. (іст.).

Комарова вул., кладовище біля лісу Грабовий. Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.).

У центрі села, біля сільського будинку культури. Могили радянських активістів Бондарця К.Р. та Перейми Т.М., 1921 р. (іст.).

Південно-східна околиця села, кладовище «Слобідка». Могила учасника радянсько-афганської війни Іващука В.І., 1981 р. (іст.).

с. Довгалівка

Сонячна вул., на «Степку», південно-східна околиця села. Могили Яворського В.І. та червоноармійця, 1920 р. (іст.).

Західна частина кладовища. Могили жертв Голодомору 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1993 р.

с. Довжок,

Очеретнянська сільрада

Центральна вул., поруч з клубом. Танк І.С., 1987 (іст.).

с. Іваньки,

Старостинецька сільська рада

Центральна вул. Братська могила радянських воїнів, 1943-1944 рр. (іст.).

На схід від села. Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

Південно-східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Круподеринці,

Павлівська сільська рада

Кам'яна вул., Піщана вул. Комплекс споруд маєтку Ігнат'євих, др. пол. XIX – поч. XX ст. (архіт.): будинок садибний, сер. XIX ст. (архіт.); на подвір'ї садиби біля будинку: підземні ходи (архіт.); у центрі села: церква-мавзолей Різдва Богородиці (генерал-лейтенанта М. Ігнат'єва), 1910 р. (архіт.); на подвір'ї церкви; пам'ятник лейтенанту В. Ігнат'єву, капітану А. Зурову та морякам, загиблим в Цусімському бою, 1914 р. (мист.).

Церква-мавзолей Різдва Богородиці, 1910 (архіт.).

Піщана вул., на р. Рось. Гідропоруда, кін. XIX ст.; на правому березі р. Рось (архіт.). Млин водяний (архіт.), 1896 р.

На схід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Південно-східна околиця села. Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Кур'янці,

Саражинецька сільська рада

На південний схід від села. Курганна група (4), культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Левківці

Центральна вул. Палац (нині школа), 1916 р. (архіт.).

с. Ліщинці,

Старостинецька сільська рада

Набережна вул., у центрі села. біля будинку культури. Братська могила радянських воїнів, 1943 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1977 р.

Польська вул., №1. Палацо-парковий комплекс Абрамовичів, XVI - XIX ст.: палац, 1822-1842; парк, XVI – XIX ст.; підземні ходи, XVI – XVIII ст.; хата челяді, XIX ст. (архіт.).

Південна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Мончин

Центральна вул., у центрі села. Братська могила радянських воїнів, 1941-1943 рр. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1958 р..

У центральній частині нового кладовища. Могила учасника радянсько-афганської війни Кумчака І.А., 1980 р. (іст.).

с. Морозівка

Центральна вул. Поштовий шлях (прокладений у 1828–1830 від м. Сквири до м. Липовець), XIX ст. (іст.).

Церква Святителя Миколая (дер.), 1817 р. (1875 р.) (архіт.).

Південно-східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Новофастів

Морозівська вул., в західній частині старого кладовища. Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1991.

Садова вул., біля сільського будинку культури. Братська могила радянських партизанів, 1943 р. (іст.); Будинок земської лікарні, 1912 р. (іст.); Млин, 1896 р. (архіт.).

Центральна вул. Комплекс садиби Бобровських, ХІХ ст.: будинок садибний, парк, флігель (архіт.); церква Свято-Михайлівська, 1831 (архіт.).

Південно-західна околиця села. Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, ХІІ–ІХ ст. до н.е. (археол.).

На північний захід від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Східна околиця села. Єврейське кладовище, ХІХ – початок ХХ ст. (іст.).

с. Озерне,

Сніжнянська сільрада

За 2 км на захід від околиці села, по дорозі до с. Сніжна. Пам'ятне місце прориву 1-ю кінною армією фронту польських військ, 1920 р. (іст.).

с. Ординці,

Кладовище, східна околиця села. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933 рр., 1993 р.

с. Очеретня

Центральна вул., на півдні кладовища. Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1991 р.; Погруддя Героя Радянського Союзу Москальчука М.А., 1990 р. (мист.).

За 1 км на захід від села. Пам'ятне місце, де проходила лінія фронту, 1944 р. (іст.).

с. Павлівка

Першотравнева вул., біля школи. Могили Верьовченка П.Д., Бондаровського Ю.Л., 1944 р.; Кладовище нове: північна частина, Могила Марченка О.М., 1983 р. (іст.); північно-східна частина, пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933 рр., 1995; на березі місцевого струмка. Гуральня № 32, 1863 р. (іст.).

с. Паріївка,

Андрушівська сільська рада

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. (археол.).

с. Педоси

На захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Південно-східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північно-східна околиця села. Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Плисків

Броніцького вул. Меморіал Слави: Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); 1956 р.; могили Героя Радянського Союзу Броніцького Ю.М., Соколова П.О., Ходака Д.О., 1941 р. (іст.); Синагога, XIX ст. (архіт.); Церква св. великомучениці Параскеви, 1858 р. (архіт.).

Підлісна вул., у центрі кладовища. Могила учасника радянсько-афганської війни Мельника Є.О., 1983 р.(іст.).

Пирогова вул., № 2. Будинок лікарні, в якому містився військовий шпиталь, 1944 р. (іст.).

Біля лікарні. Костьол (Погребищенської парафії) (у руїнах), XVIII ст. (архіт.).

Південно-західна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е.; Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Урочище «Фрундзинівка», за 4 км на північ від села. Братські могили жертв фашизму, 1941-1944 рр.

с. Розкопане

В урочищі “Кар’єр”, на південний захід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

с. Саражинці

Західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);
Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Свитинці,

Ширмівська сільська рада

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Південно-західна околиця села. Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

На північний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Скибинці,

Борщагівська сільрада.

Будьонного вул., у центрі села. Кам’яні хрести, XIX ст. (іст.)

с. Сніжна

Центральна вул. Палацо-парковий комплекс (у руїнах), XVIII - XIX ст.: будинок садибний, пер. пол. XIX ст.; палац, XIX ст.; парк, XVIII – XIX ст. (архіт.).

с. Сопин,

Мончинська сільрада

Весела вул. Будівля земельного банку (нині амбулаторія), 1908 (архіт., іст.); Поштовий шлях (дорога від м. Бердичева до м. Липовець), XIX ст. (іст.).

У центрі кладовища, що на захід від села. Могили радянських воїнів, 1942-1943 рр. (іст.).

с. Спичинці

Вишнева вул., урочище «Окіп». Єврейське кладовище, XIX – початок XX ст. (іст.).

Заріччя вул. Садиба Собанських, кін. XVIII ст.: алея липова (парк закладався Міклером), кін. XVIII - поч. XIX ст. (архіт.); північна сторона садиби. Вал земляний, XVIII ст. (архіт.).

Колгоспна вул. Склад готової продукції (будівля Спичинецького цукрозаводу), др. пол. XIX ст. (архіт.).

Центральна вул., № 4. Палац Тишкевичів (нині школа), др. пол. XIX ст. (архіт.).

р. Рось. Гребля з місточком (мур.) (іст., архіт.).

Уздовж лівого берега р. Рось. Стіна (мур.) з двома погрібами (довжина стіни понад 400 м) (архіт.).

с. Старостинці

Церква, сер. XIX ст. (архіт.)

Центральна частина кладовища, південно-східна частина села. Могила учасника радянсько-афганської війни Іщука В.В., 1983 р. (іст.)

с. Талалаї,

Станилівська сільрада

Центр села. Церква Покрови св. Богородиці, 1902 р. (архіт.).

с. Черемошне

Жовтнева вул., № 2, біля школи. Погруддя Героя Радянського Союзу Пономарчука А.І., 1996 р. (мист.).

с. Ширмівка

Кам'яна вул., південно-східна частина села. Оборонний земляний вал (залишок замку князів Збараських), початок XVII ст. (іст.).

Коперативна вул. Комплекс церковних споруд, XVIII ст.: церква Різдва Пресвятої Богородиці (дер.), кладовище, погріб, хвіртка (архіт.).

У центрі села. Могила Панчука Г.Г., 1922 р. (іст.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Юнашки,

Саражинецька сільська рада

Західна околиця села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Теплицький район

Теплик смт., центр районної і селищної рад

Базарна вул. Могила жертв нацизму, 1942 р. (іст.);

Кладовище: Могила Героя Соціалістичної Праці Поворознюка В.Л., 1991 р. (іст.);

Незалежності вул.: Будинок колишнього технікуму, в якому 1938-1941 рр. навчався Герой Радянського Союзу М.О. Воронцов (іст.); Братські могили радянських воїнів (6), 1941 р., 1944 р. (іст.); №9, Костьол св. Станіслава і Катерини, 1867р. (архіт); Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.), Могила командира партизанського загону А.К. Микитенка, 1943 р. (іст.); Пам'ятник А.К. Микитенку, 1977, Київ. худ. фонд (мист.);

Зх. від селища, в урочищі “Коновалове”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Бджільна с., центр сільради

Леніна вул., Могила червоноармійця І.І. Жеребйова, 1921 р. (іст.);

Радянська вул. Спиртовий завод, 1894 р. (архіт);

Шевченка вул., кладовище: Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак; Сх. частина кладовища, Могила учасника радянсько-афганської війни Я.І. Дем'янишина, 1985 р. (іст.),

Брідок с., центр сільради

Пн. від села, кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Велика Мочулька с., центр сільради

Церква св. Михаїла, 1807 р., (архіт).

Веселівка с., Веселівська сільська рада

Пд-Сх. від села, Курганна група (3), ранній залізний вік, скіфський час, V–IV ст. до н.е. (археол.);

Пд.-Зх. від села, Курганна група (2), епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

Завадівка с., центр сільради

Радянська, №1, Церква Христо-Воздвиженська, 1826 р. (архіт);

Зх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); в урочищі “Перший горб”, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.);

Пн.-Зх. від села, кладовище, Могили радянських воїнів (9), 1944 р. (іст.).

Залужжя с., центр сільради

Шевченка вул., Церква св. Миколая, 1894-1897 рр. (архіт);

Пн. від села, кладовище, Могили жертв Голодомору 1932-1933 рр. (3) (іст.).

Іваново с., Комарівська сільрада

Донівська вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Карабелівка с., Степанівська сільська рада

Зх. околиця села, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н. е. (археол.).

Кивачівка с., центр сільради

Пролетарська вул., Церква Успіння Пресвятої Богородиці 1887р. (архіт); Пд-Сх. частина села, кладовище: Братська могила учасників громадянської війни, 1919 р. (іст.); Братські могили жертв нацизму, 1943 р. (2) (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни О.І. Ткача, 1986 р. (іст.).

Комарівка с., центр сільрад

Шкільна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Парк, 1900 р. (архіт);

Зх. частина села, кладовище, Могила учасника радянсько-афганської війни В.І. Семенюка, 1986 р. (іст.).

Костюківка с., центр сільради

Шевченка вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1941-1945 рр.

Пн. частина села, кладовище, Могили жертв Голодомору 1932-1933 рр. (іст.).

Мала Мочулька с.

Центр, Церква св. Іоанна Богослова, 1767 р. (архіт).

Марківка с., центр сільради

Леонтовича М. вул., Млин, 1903 р. (архіт); Пам'ятник українському композитору М.Д. Леонтовичу, 1977 р., Львів. худ. фонд (мист.).

Мартинівка с., Степанівська сільрада

Сх. частина села, кладовище: Могила українського композитора М.Д. Леонтовича, 1921 р. (іст.).

Метанівка с., центр сільради

Набережна вул., Млин, 1923 р. (архіт).

Мишарівка с., М.Мочульська сільрада

Пн. частина села, кладовище, Могила учасника радянсько-афганської війни В.П. Коробейника, 1986 р. (іст.).

Орлівка с., центр сільради

Діброви Івана вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Петрашівка с., центр сільради

Крута вул., Церква св. Дмитрія, 1893 р. (архіт);

Жовтнева вул., Церква св. Миколая, 1889 р. (архіт);

Сх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Побірка с., центр сільради.

Садова вул., Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1913 р. (архіт);

Зх. від села, Поселення, ранній залізний вік, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); в урочищі “Горб”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд. околиця села, Поселення, ранній залізний вік, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Погоріла с., центр сільради

Щорса вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Пн.-Сх. частина села, кладовище, Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.);

Пн.-Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Пологи с., центр сільради

Гагаріна вул., Млин, 1850 р. (архіт);

Пн.-Сх. околиця села, кладовище, Могила партизанів, 1943 р. (іст.);

Пн.-Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Росоша с., центр сільради

Пн. частина села, кладовище, Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.);

Зх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Сх. від села, Кургани (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Соболівка с., центр сільради

Жовтневої Революції вул., Цукровий завод, 1868 р. (архіт);

Суворова вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Чапаєва вул., Свято-Різдво-Богородичний Храм, 1790 р. (архіт);

Пн.-Сх. околиця села, кладовище: Братська могила партизанів Лебідь, 1943 р. (іст.), Братська могила учасників громадянської війни, 1921 р. (іст.); Братські могили радянських воїнів, 1944 р. (17) (іст.), Могила Героя Соціалістичної Праці М.П. Бабенко, 1982 р. (іст.), Могила учасника радянсько-афганської війни В.Б. Гурського, 1983 р. (іст.);

Пн.-Зх. околиця села, ліс «Ближній Довжок», Братська могила жертв нацизму, 1942 р. (іст.),

Сокиряни с., Сокирянська сільська рада

Сх. від села, Курган, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

Степанівна с., центр сільради

Молодіжна вул., Трактор «Універсал-2», 1930 р. (Пам. наук. і тех.);

Пд-Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Стражгород с., центр сільради,

Шкільна вул., Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1903 р. (архіт);

Пн. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Тополівка с., центр сільради

Микитенка вул., Церква св. Михаїла, 1888 р. (архіт);

Шевченка вул., Млин, 1890 р. (архіт);

Центр села: Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.),

Пн.-Сх. частина села, кладовище: Могила учасника радянсько-афганської війни П.С. Короля, 1981 р. (іст.), Могила партизанів, 1943 р. (іст.).

Удич с., центр сільради

9-го Травня вул., Братська могила жертв нацизму, 1942 р. (іст.); Палац графа Потоцького, 1899 р. (архіт); Цукровий завод, 1899 р. (архіт);

Сх. від села, Курганна група (3), ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

Цвіліхівка с., Кивачівська сільрада,

Чапаєва вул., Церква св. апостола Іоанна Богослова, 1889 р. (архіт);

Шевченка с., В. Мочульська сільрада

Пн.-Зх. від села, 0,5 км, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.),

Шиманівка с., центр сільради

Гагаріна вул., Садиба, XIX ст. (архіт);

Пн.-Зх. частина села, кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.).

Тиврівський район

Тиврів смт., центр районної і селищної рад

Леніна вул., № 38, Будинок, в якому народилась Герой Радянського Союзу Л. Ратушна, 1921 р. (іст.); № 38 Садиба Ярошинських, ХУІІ - ХІХ ст. (архіт); Брама садиби, ХІХ ст. (архіт); Парк, ХІХ ст. (архіт); Палац Ярошинського ХУІІ - ХІХ ст., в якому працювали і творили українські композитори М.Д. Леонтович, 1901-1902 рр. та К.Г. Стеценко, 1910-1911 рр.; навчались український поет В.Ю. Свідзинський, 1895-1898 рр., народний різьбяр В.В. Дорош, 1912-1915 рр. (іст., архіт); Леніна вул., Костьол св. Архангела Михаїла, 1752р. (архіт); Торгові будинки, ХІХ ст. (архіт); Будинок ЗОШ, в якій 1933-1940 рр. навчався художник М.М. Маловський (іст.); Територія школи-інтернат, Братська могила воїнів червоноармійців Богунського і Таращанського полків 1918 р., 1920 р. та радянських воїнів 1941 р., 1944 р. (іст.); Могила радянського воїна, 1944 р. та меморіал слави на честь загиблих воїнів-земляків, 1976 р. (іст.); Пам'ятний знак на честь 500-річчя смт. Тиврів, 2005 р. (іст.);

Матросова вул., Чорний ліс, Братська могила жертв нацизму 1941-1942 рр. (іст.);

Набережна вул., Гідроелектростанція, млин 1905 р. (архіт);

На скалі біля р. Південний Буг, Пам'ятний знак радянським воїнам-визволителям, 1995 р., автор В.Ф. Очеретний (іст., мист.);

Зх. околиця селища, старе кладовище: Пн. частина, Братська могила воїнів УГА, 1919 р. (іст.); Пн.-Сх. частина, Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.); Пд.-Сх. частина, Могила українського поета К.О. Андрійчука, 1958 р. (іст.);

Зх. від селища, Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.); Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.);

Пн. від селища, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пн.-Сх. від селища, Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.);

Сх. від селища, Поселення, епоха бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Борсків с., Ворошилівська сільрада

Центр, Могила радянського воїна П.Є. Карасьова, 1943 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків; Церква, XIX ст. (архіт); Пд. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Бушинка с., центр сільради,

Кооперативна вул., Церква св. Іоанна Богослова, поч. XX ст. (архіт);

Сх. околиця села, в урочищі “Німецьке”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Василівка с., центр сільради

Шварцмана вул., № 11, Приміщення школи, в якій у 1918-1925 рр. навчався Герой Радянського Союзу М.Ф. Шварцман, та у 1930-1937 рр. - український поет В.Ф. Панченко (іст.);

Шкільна вул., Могила учасника встановлення радянської влади В.М. Сідака, 1918 р. (іст.);

Центр села, Пам'ятник Герою Радянського Союзу М.Ф. Шварцману, 1998 р. (мист).

Велика Вулига с., Великовулизька сільська рада

Зх. від села, в урочищі “Завалля”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд.-Зх. від села, в урочищі “Левада”, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Ворошилівка с., центр сільради

Леніна вул., Заїзд, XIX ст. (архіт);

Терешкової вул., Молитовний будинок, XIX ст. (архіт);

Чапаєва вул., Зх. околиця села, кладовище: Зх. частина Могили жертв нацизму (3), 1942-1943 рр. (іст.); Могила українського композитора П.І. Ніщинського, 1896 р. (іст.);

Пд.-Сх. від села, Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.);

Пн. від села, Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.);

Пн.-Зх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Гніваний м.

Баумана вул., кладовище: Братські могили жертв нацизму (28), 1941-1942 рр. (іст.); Пд.-Сх. частина, Могила радянських воїнів (2), 1944 рр. (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни В.В. Телячука, 1987 р. (іст.); Калініна вул., біля музею, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків 1941-1945 рр.; Центральна алея, Могила Героя Соціалістичної Праці А.І. Бушинського, 1981 р. (іст.); Пн. частина, Могили радянських воїнів (5), 1941-1944 рр. (іст.);

Вінниця-Тиврів автотраса, біля, Пам'ятне місце, де знаходився концтабір радянських військовополонених, 1941-1942 рр. та місце їх страти (іст.); Витавська вул., №7, Будинок школи, 1904 р. (архіт);

Залізничний вокзал, біля, Будинок, в якому проживав керівник підпільної групи Л.І. Гречко, 1942-1943рр. (іст.);

Леніна вул., біля БК, Братська могила радянських воїнів 1941 р., 1944 р. (іст.); біля адмінбудинку кар'єру, Братська могила радянських воїнів, 1944 р., і танк Т-34 (іст.); Гранітний кар'єр, ХІХ ст. (архіт); Костьол св. Йосипа, поч. ХХ ст. (архіт);

Пролетарська вул., Цукровий завод, 1877 р. (архіт);

Фрунзе вул., біля міліції, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Гриженці с., Гніванийська міськрада

Центр села, Могила учасник встановлення радянської влади Г.І. Мельника, 1919 р., та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1968 р. (іст.).

Гришівці с., центр сільради

Зх. частина села, кладовище: Центральна алея, Братська могила жертв голодомору, 1932-1933 рр. (іст.);

Зх. від села, Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.); Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Гута - Бушинська с., Бушинська сільрада

Зх. 1 км. від села, Могили радянських воїнів (2), 1941 р., 1944 р. (іст.).

Дзвониha с., центр сільради

Шкільна вул., Могила радянського активіста С.І. Патлатюка, 1931 р. (іст.); Гагаріна вул., Церква Покрови Пресвятої Богородиці, 1888 р. (архіт); Будинок народної школи, 1883 р. (архіт);

Зх. околиця села, Поселення, епоха бронзи, XVI–XIV ст. до н.е. (археол.); Зх. від села, в урочищі “Довга гребля”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Пд.-Зх. околиця села, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.);

Пн.- Зх. околиця села, Поселення, багатошарове, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.; раннє середньовіччя, ранньо-слов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.);

Сх. від села, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Довгополівка с., центр сільради

Першотравнева вул., біля ЗОШ, Братська могила радянських воїнів, 1941 р., 1944 р. (іст.);

Центр, Церква св. Іоанна Богослова, XIX ст. (архіт);

Першотравневий пров., Церква Свято-Михайлівська, XIX ст. (архіт);

Пд. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); в урочищі “Скала”, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.);

Пд.-Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Пн. від села, Поселення, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.);

Центр села, Поселення, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.).

Іванківці с., центр сільради

Пн. частина села, кладовище: Пн. частина, Могили жертв Голодомору (5), 1932-1933 рр. (іст.); центральна частина, Могила учасника радянсько-афганської війни Попика В.П., 1985 р. (іст.);

Жахнівка с., центр сільради

Церква преподобного Онуфрія, 1889 р. (архіт);

Зх. околиця села, в урочищі “Лиса гора”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

Зарванка с., Василівська сільська рада

Зх.околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пн. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Іванківці с., Іванковецька сільська рада

Зх. околиця села, в урочищі “Побірки”, Поселення, багатошарове, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е.; зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.);

Пд. околиця села, в урочищі “Жахнівський Яр”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Пн. околиця села, в урочищі “Гуговка”, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.);

Сх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Кальнишівка с., Марківська сільська рада

Пн. околиця села, Поселення, багатошарове, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е.; черняхівська культура, III–IV ст. н.е.,

Кліщів с., Довгополівської сільради

Пам’ятник двічі Герою Радянського Союзу, маршалу Р.Я. Малиновському, 1985 р., ск. В. Очеретний (мист.);

Правий берег р. Південний Буг, Млин, руїни, ХІХ ст. (архіт);

Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.);

Зх. від села, Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.);

Пд.-Сх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, ІІІ–IV ст. н.е. (археол.);

Пн. від села, Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.);

Сх. околиця села, в урочищі “Ворота”, Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.);

Колюхів с., центр сільради,

Першотравнева вул., Церква св. кн. Олександра Невського, 1898 р. (архіт);

Красне с., Новоміська сільрада

Центр, Могили радянських воїнів (3), 1944 р. (іст.) та пам’ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1979 р.; Пам’ятник брацлавському полковнику, сподвижнику Б. Хмельницького Данилу Нечаю, 1951 р. (мист.);

1 км від села, на полі біля дороги на с. Пирогів, Пам’ятне місце загибелі екіпажу радянського літака ПЕ-2, 1944 р., пам. знак (іст.);

Круги с., Краснянська сільрада

Пушкіна вул., Церква старообрядницька, ХІХ ст. (архіт);

Пд. частина села, кладовище, Пд.-Сх. частина, Могила радянського активіста В.П. Борисова, 1930 р. (іст.).

Курники с., Василівська сільрада,

Шварцмана вул., Церква Свято-Покровська, др. пол. ХІХ ст. (архіт);

Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Лани с., Яришівська сільрада

Пн. частина села, кладовище: центральна алея, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пд. частина, Могили жертв нацизму (5), 1942-1944 рр. (іст.).

Мала Вулига с., Маловулизька сільська рада

Пд.-Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пн. околиця села, в урочищі “Скала”, Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.);

Пн.-Зх. від села, в урочищі “Друга скала”, Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Марківка с., Марківська сільська рада

Зх. від села, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов’янська культура, VI–VIII ст. н.е. (археол.);

Сх. околиця села, в урочищі “Федорівський ставок”, Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.).

Нове Місто с., центр сільради

Коцюбинського вул., Церква Свято-Успенська, 1862 р. (архіт); Могила жертви насильницької колективізації І.Д. Дзюбака, 1931 р. (іст.); Могила червоноармійця, 1919 р. (іст.);

Зх. частина села, кладовище: Пн.-Зх. частина, Могили жертв нацизму (3), 1941 р. (іст.);

Сх. 2 км від села, Пам'ятне місце бою 18 механізованого корпусу, 1941 р. (іст.).

Онитківці с., Жахнівська сільрада

50-річчя Жовтня вул., Будинок спиртзаводу, поч. ХХ ст. (архіт).

Пилява с., центр сільради

Шевченка вул., старе кладовище: Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.); Пд.-Сх. частина, Могила командира загону Червоного козацтва А.Є. Горбачева, 1922 р. (іст.); центральна алея, Могила учасника радянсько-афганської війни С.А. Джерелюка, 1987 р. (іст.).

Пирогів с., Рахно-Полівська сільрада,

Леніна вул., Млин, ХІХ ст. (архіт);

Зх. околиця села, в урочищі “Саулякові джерела”, Поселення, ранне середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VIII ст. (археол.);

Пд.-Зх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Польова Слобідка с., Маловулизька сільська рада

Пд. від села, в урочищі “Безводне”, Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е.(археол.).

Потуш с., Шендерівська сільрада

Кармелюка вул., Млин, електростанція, др. пол. XIX ст. (архіт);

Сх. частина села, кладовище: центральна алея, Могила учасника радянсько-афганської війни Сташенка Б.П., 1983 р. (іст.);

Поле біля лісу «Можайщина», Пам’ятне місце випробування літального апарату родоначальником вітчизняної авіації О.Ф. Можайським, 1873-1876 рр. (іст.);

Рахни Польові с., центр сільради

Радянська вул., Млин, XIX ст. (архіт);

Сх. частина села, кладовище: Пд.-Сх. частина, Могили жертв нацизму (14), 1941 р. (іст.);

Зх. околиця села, в урочищі “Панське поле”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Пд.-Сх. від села, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов’янська культура, VI–VIII ст. н.е. (археол.);

Пн. від села, в урочищі “Рапаїха”, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов’янська культура, VI–VIII ст. н.е. (археол.);

Сх. від села, Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Рогізна с., Маловулицька сільрада

Подільська вул., Млин, ХІХ ст. (архіт);

Центр села, Пам'ятне місце, де знаходилось гетто єврейських дітей, 1941-1942 рр. (іст.);

Зх. від села, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); в урочищі “Проти долини”, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.);

Зх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд. околиця села, в урочищі “Садок”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пд.-Сх. частина села, в урочищі “Закрута”, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.);

Пн. околиця села, в урочищі “Вулизьке”, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.);

Пн. від села, в урочищі “Тимчишино”, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.);

Сх. околиця села, в урочищі “Поле Клочківського”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); в урочищі “Поле Варфоломія”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Сх. від села, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Селище с., центр сільради

Жовтнева вул., Млин (мур.), ХІХ ст. (архіт);

Кірова вул., Черленківський замок, башта (рядова), ХУІІІ ст. (архіт);

Шевченка вул., Башта, каплиця, ХІХ ст. (архіт);

Центр села, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1975 р.; в урочищі “Місто”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Зх. частина села, кладовище: Пн. частина, Братська могила партизанів, 1943 р. (іст.).

Соколинці с., Колюхівська сільрада

Центр села, Поселення, епоха бронзи, XIX–XVII ст. до н.е. (археол.).

Сліди с., Слідянська сільська рада

Сх. околиця села, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VIII ст. н.е. (археол.);

Сх. від села, в урочищі “Романовське”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Пд.-Зх. від села, в урочищі “Четверте поле”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Пд.-Сх. від села, в урочищі “Гончариха”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пн.-Зх. околиця села, в урочищі “Лісок”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Строїнці с., центр сільради

Мічуріна вул., Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1763 р. (архіт);

Пд. частина села, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Могили жертв нацизму (4), 1941 р. (іст.).

Сутиски смт., центр сільради

Заводська вул., Млин, 80-ті рр. ХІХ ст. (архіт);

Леніна вул., Садиба Гейдена, ХІХ ст.: Вежа в парку, др. пол. ХІХ ст. (архіт); Парк, др. пол. ХІХ ст. (архіт); Сторожка, др. пол. ХІХ ст. (архіт); Флігель ХІХ ст. (архіт); Кладовище: Зх. частина, Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.); Могили жертв нацизму (6), 1944 р. (іст.); Могили радянських воїнів (15), 1944 р. (іст.); центральна алея, Могила Героя Соціалістичної Праці І.А. Веселого, 1975 р. (іст.);

Перемоги пл., Братська могила учасників громадянської війни 1919 р. та радянських воїнів, 1941 р., 1944 р. (іст.).

Тростянець с., центр сільради

Комсомольська вул., Церква Михаїла Архангела, 1836 р. (архіт);

Сх. частина села, кладовище: Сх. частина, Братські могили радянських воїнів (2), 1944 р. (іст.); Могили жертв нацизму (45), 1944 р. (іст.); центральна алея, Могила Героя Соціалістичної Праці К.О. Кравчук (іст.);

Зх. околиця села, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.);

Зх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд.-Зх. від села, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Пн. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Урожайне с., Селищанська сільрада

Сх. частина села, кладовище: Пд.-Сх. частина, Могила учасника радянсько-афганської війни А.Г. Зимаковського, 1984 р. (іст.); Пд. частина, Могили жертв нацизму (4), 1942 р. (іст.).

Уяринці с., Уяринецька сільрада

Сх. частина села, кладовище: Пд. частина, Могили жертв нацизму (5), 1944 р. (іст.);

Пд. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); в урочищі “Скринне”, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.);

Пд.-Зх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Сх. від села, в урочищі “Мазура”, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Федорівка с., Харківська сільрада

Млин, поч. XX ст. (архіт);

Зх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд.-Зх. околиця села, в урочищі “Городництво”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пн.-Зх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Черемошне с., центр сільради

Червоноармійська вул., Будинок садиби, руїна, ХУІІІ ст. (архіт); Свято-Димитрівська церква, 1893 р. (архіт);

Зх. 1,5 км від села, Могила героя визвольної боротьби Данила Нечая, 1651 р. (іст.);

Пд. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Сх. від села, Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Шендерів с., центр сільради

Сх. частина села, кладовище, Зх. частина, Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е., південно-східна околиця села

Шершні с., центр сільради

Коцюбинського вул., Будинок консервного заводу, ХІХ ст. (архіт); Шевченка вул., Хресто-Воздвиженська церква, др. пол. ХІХ ст. (архіт); Щорса вул., Будинок школи, 90-ті рр. ХІХ ст. (архіт); Центр, Будинок, в якому провів дитячі роки український композитор М.Д. Леонтович, 1879-1888 рр. (іст.); Зх. частина села, кладовище, Пд.-Сх. частина, Могила радянського активіста Бондаря П.Ф., 1934 р. (іст.); Зх. частина, Могили жертв нацизму (3), 1943 р. (іст.);

Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.);

Пд.-Сх. від села, Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Томашпільський район

Томашпіль смт., центр районної та селищної рад

Володарського вул., №10, Свято-Троїцька церква, 1806 (архіт.) ; Криворучка вул., №24, Церква Святого Успія, 1803 (архіт.); Інтернаціональна вул., №3, Братська могила бійців продзагону, 1920 р., територія цукрового заводу (іст.); Цукровий завод , 1873 (архіт., іст.); Леніна вул., № 3. Костьол Матері Божої з гори Кармеель, 1812 (архіт.); ріг Радянської та Урицького вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Центральний парк, Пам'ятник бійцям продзагону, 1968, ск. П. Левицький (мист.); урочище “Козуб”, Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.); урочище «Яр», Братські могили жертв нацизму (3), 1941 р. (іст.).

Антонівка с., центр сільради

Миру вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Радянська вул., Млин 50-60-ті рр. ХІХ ст. (архіт.); Пам'ятний знак у вигляді дерев'яного хреста на честь скасування кріпосного права, 1871 р. (іст.).

Антопіль с., Марківська сільрада

Жовтнева вул. №46, Садиба: кін. ХУІІІ - др. пол. ХІХ ст.: Брама ХІХ ст., Господарський будинок др. пол. ХІХ ст., Палац кін. ХУІІІ ст., Парк кін. ХУІІІ ст., Млин (архіт.);

с. Антопіль, Палац, кін. 18- др. пол. 19 ст., вул. Жовтнева 46.

Леніна вул., № 50, Свято-Воздвиженська церква, 1847р. (архіт.);

Пн-сх. околиця села, кладовище, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Вапнярка смт., центр селищної ради

Гагаріна вул., Пам'ятник Т.Г. Шевченку, 1970 (мист.); Леніна вул., №1/а, Братська могила німецьких воїнів, 1944 р. (іст.); на полі, за станцією Вапнярка, Братська могила червоноармійців, 1919-1920 рр. (іст.); розвилка доріг Тульчин-Томашпіль-Вапнярка, Пн.-Зх. околиця селища, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пн. околиця села, кладовище, Могила учасника радянсько-афганської війни Ю.М. Вознюка, 1980 р. (іст.); Пд.-Зх. околиця села, кладовище, Могила учасника радянсько-афганської війни С.В. Кадука, 1980 р. (іст.); На будинку ЗОШ, Пам'ятний знак І.Д. Черняхівському, 1980 (іст.); Залізнична станція Вапнярка, Пам'ятне місце подвигу Героя Радянського Союзу В.О. Косарева, 1944 р. (іст.); Привокзальна вул., Пам'ятник двічі Герою Радянського Союзу І.Д. Черняхівському, 2003 р., Київ. худ. фонд (мист.); Пд. від селища, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Вапнярки с., Паланська сільрада

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Велика Русава с., центр сільради

Шевченка вул., №1, Свято-Покровська церква, 1844 (архіт.);

Пн.-Сх. околиця села, кладовище: Пд.-Зх. частина, Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.); Зх. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Сх. частина, Могила червоноармійців, 1919 р. (іст.).

Вербова с., центр сільради

Петровського вул., біля музею, Пам'ятник двічі Герою Радянського Союзу І.Д. Черняхівському, 1966, Львів. худ. фонд (мист.);

Пд.-Сх. частина села, кладовище: Пд.-Зх. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пн.-Зх. частина, Могила Героя Соціалістичної Праці М.М. Галушки, 1980 р. (іст.); Пам'ятний знак жертвам політичних репресій, 1990 р. (іст.).

Ви́ла с., центр сільради

Леніна вул., Садибний будинок (нині контора КСП), кін. ХІХ ст. (архіт.);

Пн. частина села, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Висо́ке с., центр сільради

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.); Пам'ятник старості села періоду Другої світової війни О.А. Миронюку, 2001 (мист.).

Гнаткі́в с., центр села

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); урочище “Садок” Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е., (археол.).

Горишівка с., центр сільради

Пн. частина села, Пд.-Зх. частина кладовища, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Жолоби с., центр сільради

Леніна вул., територія ЗОШ, Пам'ятник Герою Радянського Союзу Д.В. Нагірняку, 1969 р., Київ. худ. фонд (мист.).

Кислицьке с., Кислицька сільська рада

Заозерна вул., Церква св. Параскеви, 1876 р. (архіт.);

Зх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Колоденка с., центр сільради

Леніна вул., Свято-Покровська церква, 1874 р. (архіт.).

Комаргород с., центр сільради

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); №6, Костьол, 1770 (архіт.); №28, Палацово-парковий комплекс XIX ст.: Господарський будинок XIX ст., Палац, 1770, Парк XIX ст. (архіт.); Л. Українки вул., № 30, Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1905 р. (архіт.);

Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Сх. від села, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.).

Липівка с., центр сільради

Набережна вул., Свято-Димитрівська церква, 1737 р. (архіт.); Винокурня, XIX ст. (архіт.; іст.); Млин, XIX ст. (архіт., іст.);

Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Марківка с., центр сільради

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Шкільна вул., №81, Комплекс Свято-Успенської церкви: Дзвіниця Свято-Успенської церкви (дер.) Свято-Успенська церква (дер.), 1767(архіт.);

Пд.-Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Нетребівка с., центр сільради

Центральна частина, Братська могила радянських партизанів, 1944 р. (іст.);

Залізнична вул., №7, Церква св. Параскеви, 1790 (архіт.).

Олександрівка с., центр сільради,

Урочище «Благодатнее», Олександрівський парк (графині Беннет), XIX ст. (архіт.);

Стеценка К. вул., Хресто-Воздвиженська церква, 1821 (архіт.);

Паланка с., центр сільради

Пн. околиця села, Пд.-Сх. частина кладовища, Могила учасника радянсько-афганської війни, Бойко В.Д., 1999 р. (іст.);

Пеньків с., центр сільради

Комсомольська вул., Чудо-Михайлівська церква XIX ст. (архіт.); Пд.-Зх. околиця села, урочище "Гоців яр", Могила жертв нацизму, 1941 р. (іст.); Пн.-

Зх. околиця села, Пн.-Зх. частина кладовища, Могила учасник радянсько-афганської війни, Сауляка А.В., 1984 р. (іст.).

Пилипи-Борівські с., центр сільради

Пд.-Сх. околиця села, кладовище: Пд.-Зх. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пн.-Сх. частина, Могила учасника радянсько-афганської війни, М.М. Жоріна, 1986 р. (іст.);

Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Стіна с., центр сільради

Замкова гора, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); навпроти Замкової гори, в горі “Стінка”, Монастир печерний, середні віки, XI ст. (археол.);

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Примакова вул., №37, Комплекс Свято-Миколаївської церкви ХУІІ - ХІХ ст. : Дзвіниця, ХУІІІ ст., Замкове кладовище з пам’ятниками ХУІІ - ХІХ ст., Огорожа, ХУІІІ ст., Свято-Миколаївська церква, 1883 (архіт.);

Центр села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.), урочище “Могилки”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. До н.е. (археол.).

Рожнятівка с., центр сільради

Пд.-Сх. околиця села, кладовище: Пд.-Зх. частина, Могила учасника радянсько-афганської війни Беззубова В.М., 1985 р. (іст.).

Яланець с., центр сільради

Млин, 1912 р. (архіт.);

Пн. частина села, кладовище: Пн.- Зх. частина, Могила Героя Соціалістичної Праці Л.І. Баштанар, 1998 р. (іст.); Могила голови комнезаму П.І. Боднара, 1923 р. (іст.);

Пд. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.(археол.).

Яришівка с., Липівська сільська рада

Пд. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Тростянецький район

Тростянець смт., центр районної та селищної рад

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); № 50, Кінотеатр, в якому відбулося засідання виїзної сесії військового трибуналу Київського військового округу, 1937 р. (іст.); №55, Млин водяний, XIX (архіт.);

Паризької Комуни вул., Інтернаціональна вул., 20-го партз'їзду вул., Гоголя вул., Горького вул., Єврейське містечко та кладовище, XVIII – XX ст. (архіт.);

2 км від автотраси Тростянець-Ладизин, ліворуч, Братська могила жертв єврейських погромів, 1919 р. (іст.);

Пд. частина селища, кладовище, Могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.);

Тростянець-Ладизин автотраса, 0,5 км ліворуч, Могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.);

Пн. від селища, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Пн. від селища, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Зх. від селища, в урочищі “Половича”, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов’янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

Бережанка с., центр сільради

Зх. околиця села, Могили жертв нацизму, 1941 р. (іст.).

Буди с., Будівська сільська рада

Центр села, Могильник, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

Велика Стратіївка с., Гордіївська сільрада,

Піонерська вул., Церква Пресвятої Богородиці, 1873-1882 рр. (архіт.).

Верхівка с., центр сільради

Леніна вул., Школа, в якій 1918-1922 рр. навчався український письменник Гриб К.К. (іст.); Церква св. Іоанна Богослова (мур.), 1884 р. (архіт.);

Комсомольська вул., Комплекс садиби Собанських др. пол. XIX ст.: Будинок комісара, Брама з будинком сторожі (архіт.);

Партизанська вул., Могили жертв нацизму, 1941-1944 рр. (іст.);
Технікумівська вул., №1, Комплекс садиби Собанських др. пол. ХІХ ст.:
Палац, 1861-1894 рр., Парк, 1891 р., Стайня (архіт.).

Глибочок с., центр сільради

Лугова вул., на березі р. Південний Буг, Млин водяний, 1903 р. (архіт.); Пд.-
Сх. околиця села, кладовище: Сх. частина, Братська могила радянських
партизанів, 1943 р. (іст.); Пд.-Сх. частина, Могили партизанів, 1943 р. (іст.);

Пд. част. села, лівий берег р. Південний Буг, Глибочанська ГЕС, 1950-ті рр.
(архіт.);

Пд.- Сх. околиця села, Курганна група (4), культурна приналежність не
встановлена (археол.).

Гордіївка с., центр сільради

Леніна вул., № 33, Церква Свято-Димитрівська, 1832 р. (архіт.);

Пн. околиця села, кладовище: Пн.-Зх. частина, Могила голови комнезаму
Л.С. Довганя, 1922 р. (іст.);

Зх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е.
(археол.).

Демидівка с., центр сільради

Зх. околиця села, кладовище: Сх. частина Могила Героя Соціалістичної
Праці М.О. Крещенського, 1991 р. (іст.); центральна частина, Могила Героя
Соціалістичної Праці М.Д. Сухини, 1993 р. (іст.).

Демківка с.

Центр села, Погруддя Героя Радянського Союзу П.Т. Сокура, 1995 р. (мист.).

Ілляшівка с., центр сільради

Пам'ятник Т.Г. Шевченку, 1972, Київ. худ. Фонд (мист.).

Капустяни с., центр сільради

Мурованого вул., Комплекс Капустянського цукрозаводу 1853: Будинок паровозного депо, Будинок електростанції, Будинок садівника, Будинок технічного персоналу, Будинок челяді, Водопровідна система, Заводська лікарня 1898 р., Заводська школа, Контора, Клуб 1924 р., Ливарня, Майстерні (3) (архіт.); територія господарства «Колос», Костьол (приб. 1880 – х рр.) (архіт.);

Пд.-Сх. околиця села, кладовище : Сх. частина, Могила кавалера орденів Слави В.А. Горобця, 1952 р. (іст.); центральна частина, Могила учасника радянсько-афганської війни С.М. Мурованого, 1984 р. (іст.).

Красногірка с., Ілляшівська сільрада

Сільське кладовище, Могила учасника радянсько-афганської війни М.П. Іваненка, 1983 р. (іст.);

Ладизин м., центр міської ради

Дзержинського вул., № 1а, Церква Ікони Казанської Божої Матері, 1909 р. (архіт.);

Докучаєва вул., кладовище: Пд.-Зх. частина, Братська могила жертв Голодомору, 1932 -1933 рр. (іст.);

Леніна вул., № 118, Гуральня, 1876 р. (архіт.);
Косовського вул., кладовище, Пд.-Сх. частина, Братська могила жертв Голодомору, 1932 -1933 рр. (іст.);
Маркса К. вул., Костьол Успіння Пресвятої Діви, 1823 р. (архіт.); Набережна вул., єврейське кладовище: Пд.-Сх. частина, Братська могила жертв нацизму, 1941 р. (іст.);
Наконечного вул., № 173, Теплоелектростанція, 1971 р. (архіт.);
Поштова вул., №1. Земська аптека, 1903 р. (іст.);
Пд. від міста, Городище, багаточарове, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е.; середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.);
Пд.-Сх. від міста, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);
Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.);
Сх. від міста, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.).

Лукашівка с., Ладигенська міська рада

Карла Маркса вул., № 53, Будинок, в якому містилися штаби 75-го севастопольського полку, 1875 р., бригади Котовського Г.І., 1920 р. (іст.);
Леніна вул., №1, Земська лікарня, 1903 р. (іст.); № 11, Шпиталь військовий, 1914 р. (іст.); № 114, Будинок технікуму сільського господарства, в якому навчалися 1931-1935 рр.; 1934-1938 рр. Герої Радянського Союзу Западинський О.С., Рудик М.М. (іст.);
Наконечного вул., Теплова електростанція, 1971- 1973 рр. (іст.);
Першотравневої та Пирогова вул. ріг, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);
Наконечного А. вул. та Маркса К. вул., ріг, Меморіальний комплекс, 1967 р.:
Братська могила радянських воїнів, 1941-1944 рр. (іст.); Могила секретаря

партбюро 6-го полку Червоного козацтва Лук'янова М.І., 1922 р. (іст.);
Могила командир дивізіону першої Бессарабської дивізії Косовського Г.І.
Просвіліна Є.Т., 1920 р. (іст.); Могила батальйонний комісар 47-ої танкової
дивізії Червоної армії О.М. Туренка, 1941 р. (іст.);
Поштова вул., № 7, Земська Пошта, 1903 р. (іст.);
Хлібозаводська вул., кладовище: Пн.-Сх. частина, Могила члена спілки
художників України П.Я. Кравчика, 1997 р. (іст.).

Мала Стратіївка с., Новоободівська сільрада

Пам'ятник О.В. Суворову, 1963 р., Черкас. худ. фонд (мист.).

Митківка с., Гордіївська сільрада

Набережна вул., кладовище: Сх. частина, Могила учасника параду Перемоги
24.06.1945 Ф.С. Василюшина, 2002 р. (іст.);

Нова Ободівка с., центр сільради

Косовського вул., Пам'ятне місце гетто, 1941-1943 рр. (іст.);
Леніна вул., Братська могила радянських партизанів, 1944 р. (іст.); Суворова
вул., № 5/а. Храм архістратига Михаїла, 1852 р. (1862) р. (архіт); Суворова
вул. Могили жертв єврейських погромів, 1918-1919 рр. (іст.);
старе кладовище: Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.);
Центр села, праворуч шляху Тростянець-Бершадь, Погруддя українського
художника О.Х. Новаківського, 2003 р. (мист.);
Гора Семениха, 2 км на Пд. від села по дорозі на смт. Чечельник, праворуч,
Пам'ятне місце, пов'язане з подіями національно-визвольної війни 1648-1654
рр. (іст.);
Зх. околиця села, ліворуч дороги на с. Дубина, Могили жертв нацизму, 1941-
1942 рр. (іст.) та пам. знак (1994 р.);

Ободівка с., центр сільради,

Котовського вул., Палацо-парковий ансамбль садиби Собанських XIX - XX ст.: Будинок економа, др. пол. XIX ст.; Будинок управляючого, др. пол. XIX ст., Господарчий корпус, пер. пол. XIX ст.; Малі паркові форми (Басейн з фонтаном, кам'яні лави, вхід) поч. XIX - XX ст.; Палац, 1840 – 1900 рр.; Парк, поч. XIX ст.; Флігель, др. пол. XIX ст. (архіт.); №6, Костьол Архангела Михаїла, 1882 р. (архіт.); Лікарня, др. пол. XIX ст. (архіт.); Леніна вул., № 8, Церква Успіння Божої Матері, 1854 р. (архіт.); Призаводська вул., Цукровий завод, 1884 р. (архіт.)

Пд.- Сх. від села, Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.);

Пд. околиця села Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.);

Пд. від села, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Олександрівка с., центр сільради

Жовтневої революції вул., № 45. Церква Різдва Пресвятої Богородиці (архіт.);

Леніна вул., Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1990 р. (іст.).

Оляниця с., Оляницька сільська рада

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1943 р. (іст.); Свято-Троїцька церква, 1897 р. (архіт.);

Пн. околиця села, старе кладовище: Пн. частина, Могила радянського воїна, 1941 р. (іст.);

Зх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, VI–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Савинці с., центр сільради

Центр, Церква св. Миколая Мирлікійського, 1882 р. (архіт.);

Пн.- Сх. околиця села, кладовище, центральна алея, Могила кавалера орденів Слави Т.О. Грубого, 2005 р. (іст.).

Северинівка с., Летківська сільрада

Леніна вул., Свято-Михайлівська церква, 1897 р. (архіт.).

Скибинці с., Глибочанська сільрада

Смавзюка вул., №131, Будинок, в якому народився Герой Радянського Союзу
Л.С. Смавзюк (іст.);

Пн. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.(археол.).

Торканівка с., центр сільради

Леніна вул., Братські могили жертв нацизму, 1941-1942 рр. (іст.); № 110,
Свято-Покровська церква (дер.), 1880 р. (архіт.).

Тростянчик с., центр сільради

Центр, Церква св. Іоанна Богослова (мур.), 1853 р. (архіт.);

Ювілейна вул., Будинок земської школи, 1912 (іст.);

Зх. частина села, кладовище: Пд., частина, Місце розстрілу жертв червоного
терору, 1922 р. (іст.); Зх. частина, Могила учасника радянсько-афганської
війни Лизака М.М., 1984 р. (іст.);

Зх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до
н.е. (археол.);

Пн. околиця села, Курганна група (6), культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пн.-Зх. околиця села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пд. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);
Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пн.-Зх. від села, Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пн.-Сх. від села, Курганна група (6), культурна приналежність не встановлена (археол.);

Сх. від села, в урочищі “Бучак”, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.);

Цибулівка с., центр сільради

Волощука вул., Погруддя Героя Радянського Союзу М. І. Надутого, 1990 р. (мист.);

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (4) (іст.);

Надутого вул., Церква Архангела Михаїла (дер.), 1872 р. (архіт.);

Перемоги вул., Церква св. кн. Олександра Невського (дер.), 1863р. (архіт.);

Ободівське лісо-мисливське господарство, квартал 43, Гайдамацька криниця, ХУІІІ ст. (іст.); з 43 по 45 квартали, Гайдамацький яр, ХУІІІ ст. (іст.);

Зх. 2 км від села, поле СТОВ агрофірми «Кряж», Могили жертв нацизму, 1941-1942 рр. (іст.);

Пд. від села, поле СТОВ агрофірми «Кряж», Пам'ятне місце гетто та братська могила жертв нацизму, 1941-1942 рр. (іст.) та пам. знак (2004 р.); Пд. села, садок «Зарубове», Парубоцька криниця, ХУІ-ХУІІ ст. (іст.);

Четвертинівка с., центр сільради

Пн. села, поле СТОВ ім. Хмельницького, Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1995 р. (іст.);

Пн. околиця села, під горою Батіг, Пам'ятне місце Батозької битви, 1652 р. (іст.) та пам. знак, 1954 р., автор П. Осика (мист.);

Пн. околиця села, Поселення, епоха пізньої бронзи, ХІІ-ІХ ст. до н.е. (археол.);

Сх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, ІІІ-ІV ст. н.е. (археол.);

Зх. 1 км від села, Пам'ятне місце переправи військ Б. Хмельницького через річку Південний Буг, 1652 р. (іст.) та пам. знак;

Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, ІІІ-ІV ст. н.е. (археол.);

Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Тульчинський район

Тульчин м., центр районної та міської рад

Гагаріна вул., №1, Будинок декабристів, XVIII ст., рек. кін. XIX ст. (іст., архіт.); № 13, Комплекс Свято-Успенської церкви: Дзвіниця Успенської церкви, поч. XX ст. (архіт.); Свято-Успенська церква, 1789 р. (архіт.);

Будинок декабристів, 18 ст., в якому відбувалися засідання офіцерів Південного товариства, бував О.С.Пушкін, 1821-25. вул. Гагаріна, 1.

Кірова вул., №1, Будинок ксьондза, 1874 (архіт.);

Колонтай вул., №2, Будинок, в якому 1917 р. розміщувався Тульчинський ревком (іст.);

Леніна вул., № 21, Житловий будинок, пер. пол. ХІХ ст. (архіт.); № 41, Костьол Матері Божої св. Розарія, 1780 р. (нині Кафедральний собор Різдва Христового) (архіт.); Пам'ятник російському полководцю О.В. Суворову, 1954 р., ск. Б.В. Едуардс (мист.); №51, Будинок Рад, початок ХХ ст. (іст.); Братська могила червоноармійців, партизан-чекістів 1918-1921 рр. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків 1941-1945 рр., 1979; № 53, Пам'ятник російському поету О.С. Пушкіну, 1927, рек.1986 р., ск. П.Ф. Кальницький (мист.); № 55, на території палацу Потоцьких, Особняк др. пол. ХІХ ст. (архіт.); Палацо-парковий ансамбль садиби Потоцьких: др. пол. ХУІІІ – поч. ХІХ ст. (архіт.); Палац Потоцьких (малий палац Потоцьких або Суворівські казарми) кін. ХУІІІ – поч. ХІХ ст. (архіт.);

Палацово-парковий ансамбль Потоцьких (архіт.) др. пол.18-поч.19 ст., арх. Лятур, Лакруа: Палац (Великий палац С.Потоцького) 1757-82, в якому знаходилась ставка О.Суворова (нині – Музей О.В.Суворова, відвідував російський поет О.С.Пушкін, польський поет Юліуш Словацький, вул. Незалежності, 10; Парк «Хороше», арх. П.Ленро; Палац Потоцьких (малий палац або Суворівські казарми), вул. Леніна, 55. (Нині – училище культури).

№ 62, Пам'ятник Леонтовичу М.Д., 1969 р., ск. Г. Кальченко, арх. А. Ігнатенко (мист.); № 63, Особняк, поч. ХХ ст. (архіт.); №65, Міське кладовище: Пн. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни І.І. Андріїшина, 1983 р. (іст.); Могила Героя Радянського Союзу П.І. Захарова, 1996 р. (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Подоляна О.В., 1986 р. (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Степанка О.К., 1981 р. (іст.); Пд. частина, Братська могила червоноармійців, 1920 р. (іст.); № 78, Костьол св. Станіслава, 1805-1874 рр., ХХ ст. (архіт.); № 87, Особняк, 1910 р. (архіт.); №128, Будинок першої лікарні, 1889 р. (іст.); Територія лікарні: Могила першого земського лікаря О.М. Балабана (іст.); № 133, Пам'ятник Т.Г. Шевченку, 1991 р., ск. В. Руденко, М. Констянтинова (мист.);

Леонтовича вул., №8, Будинок, в якому 1908-1921 рр. проживав український композитор М.Д. Леонтович (іст.); №12, Жіноче єпархіальне училище, ХІХ ст., де у 1920-х рр. працював вчителем співів український композитор М.Д. Леонтович (іст.); Пам'ятник підпільниці, Герою Радянського Союзу Л.С. Ратушній, 1975, ск. Довженко (мист.).

Незалежності вул., № 5, Особняк, поч. ХІХ ст. (архіт.); № 19, Палац (Великий палац С. Потоцького) 1757-1782 рр., арх. Ж. Лакруа, худ. Лятур (іст., архіт.); Парк «Хороше», залишки кін. ХУІІІ – поч. ХІХ ст., арх. П. Ленро (архіт.);

Пестеля вул., № 2/а, Пам'ятник голові Південного товариства декабристів Пестелю П.І., 1980 р., ск. П.Ф. Кальницький (мист.);

Радянський пров., № 3, Особняк, др. пол. ХІХ ст. (архіт.);

Суворова вул., №11, Аптека земська, початок ХХ ст. (іст.);

30-річчя Перемоги вул., № 1, Житловий будинок др. пол. ХУІІІ ст. (архіт.); № 3, Житловий будинок, др. пол. ХУІІІ ст. (архіт.).

Білоусівка с., центр сільради

Шевченка вул., № 27, Церква св. Архангела Михаїла ХУІІІ ст. (архіт.);

Зх. від села, кладовище, Пд. частина: Могила українського історика, мистецтвознавця, етнографа Широцького К.В., 1919 р. (іст.);

Пн. від села, Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.);

Богданівка с., центр сільради

Кладовище: Пд. частина, Братська могила жертв нацизму, 1944 р. (іст.);

Бортники с., центр сільради

Центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Сх. околиця села, в урочищі “Кут”, Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.);

Зх. від села, Поселення черняхівської культури, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.);
Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Сх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.);

Пн.-Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Ганнопіль с., центр сільради

Кавказька вул., №69, Будинок, в якому 1925-2003 рр. мешкала Герой Соціалістичної Праці Н.О. Комасюк (іст.);

Центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

При в'їзді в село по трасі Тульчин – Кирнасівка, Братська могила червоноармійців, 1919 р. (іст.);

Гути с., Клебаньська сільська рада

Леніна вул., №39, Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1873 р. (архіт.);

Урочище “Біля шинку”, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.);

Пн. околиця села, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Дранка с., центр сільради

Пн. частина села, Братські могили радянських воїнів, 1944 р. (2) (іст.).

Дранківка с., Печерська сільрада

Центр, біля БК, Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.);

Журавлівка с., центр сільради

Центр, біля БК, Братські могили радянських воїнів, 1944 р.(2) (іст.);

Шевченка вул., Пам'ятник Т.Г. Шевченку, 1963 р. (мист.);

Сх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Сх. від села Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Заозерне с., центр сільради

Жовтнева вул., № 36/а, Церква св. Архангела Михаїла, кін. XIX ст. (архіт.);

Кладовище: Сх. частина, Могила учасника встановлення радянської влади М.Т. Срібняка, 1921 р. (іст.);

Пд.-Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Зарічне с.

Бондарчука вул., Пам'ятник Герою Радянського Союзу Бондарчуку П.Я., 1966 р., ск. І.О. Дяченко (мист.);

Леніна вул., № 10, Пам'ятник голові Південного товариства декабристів Пестелю П.І., 1988 р., КАФ, (мист.);

Зх. від села, в урочищі "Шлях", Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Сх. від села, Курганна група (4), культурна приналежність не встановлена (археол.);

Кинашів с., центр сільради

Суворова вул., № 27, Пам'ятне місце будинку, де у 1796 р. жив російський полководець О.В. Суворов, (іст.) та пам'ятний знак;

Центр, Церква св. Іоанна Богослова, 1802 р. (архіт.);

2 км на Пд. від села, Суворовські криниці, 1796 (іст.);

Кирнасівка смт., центр сільради

Леніна вул., № 10, Пам'ятний знак на місці захоронення членами Південного товариства декабристів проекту Конституції «Руська правда», 1825 р. (іст.);

№11, Будинок колишньої сторожки, де збирались члени Південного

товариства декабристів 1823-1825 (іст.); Пам'ятник П.І. Пестелю, 1988 р. (мист.); №48, Церква Святого Успія 1868-1870 рр. (архіт.);

біля ЗОШ, Пам'ятник Т.Г. Шевченку, 1958 р. (мист.);

Кладовище: Пн. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Парк, біля залізн. станції, Братська могила червоноармійців, 1919 р., (іст.) та пам. знак, 1982;

Садиба поч. ХІХ ст: Будинок, Парк (архіт.);

Клебань с., центр сільради

Першотравнева вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Пн. околиця села Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Копіївка с., центр сільради

Центр: Костьол Непорочного Зачаття, 1856 р. (архіт.); Церква Святого Архангела Михаїла, 1780 р. (архіт.); біля ЗОШ, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Вороніна вул., кладовище: Пд. частина, Братська могила червоноармійців, 1920 р. та могила Героя Рад. Союзу С.М. Вороніна, 1944 р. (іст.); Сх. частина, Братська могила німецьких солдат, 1944 р. (іст.);

Пд. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пн. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.)

Пд.-Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Крищенці с., центр сільради

Шкільна вул., №1/а, Церква св. Дмитрія, 1912 р. (архіт.);

Кладовище: Пн. частина, Могила жертв Голодомору, 1933 р. (іст.); Сх. частина, Могила засновника тематичної скульптури малих форм в гончарстві Гончара І.Т., 1944 р. (іст.);

Центр села: Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); в урочищі “Маяк”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Пн.-Зх. околиця села, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н. е. (археол.);

Пд.-Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд.-Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Левківці с., центр сільради

Леніна вул., кладовище: Пн. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Мазурівка с., Кинашівська сільрада

Кучерявого вул., Пам'ятник Герою Радянського Союзу Кучерявому М.Д., 1966 р. ск. А. Чук (мист.);

Зх. околиця села, Могила учасників встановлення радянської влади, 1920 р. (іст.);

Пд. від села, Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.)

Маньківка с., Михайлівська сільрада,

Берегова вул., Церква Успіння Божої Матері, 1887 р. (архіт.);

Щорса вул., Пам'ятник українському поету А.П. Свидницькому, 1987р., Київ. худ. фонд (мист.);

Центр села, Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.)

Михайлівка с., центр сільради

Щорса вул., №8, Церква Святого Воздвиження Хреста, 1830 р. (архіт.);

Сх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);
Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

Нестерварка с., Кинашівська сільрада

Леонтовича вул., № 4, Церква Святої Покрови, 1848 р. (архіт.);

Центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Сх. 3 км від села, Пам'ятне місце учбових фортець - суворовська «Пражка», 1796-1797 рр. (іст.) та пам. знак.

Орлівка с., Копіївська сільрада

Центр, Церква Святого Успіння Божої Матері, 1887 р. (архіт.).

Печера с., центр сільради

Центр: Комплекс Церкви Різдва Пресвятої Богородиці: Дзвіниця церкви Різдва Пресвятої Богородиці, 1865 р. (архіт.); Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1764 р. (архіт.);

Костьол-мавзолей Потоцьких, парк, 1904р. (архіт.); біля БК, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст);

Костьол-мавзолей Потоцьких (архіт.), 1904, арх. В.Городецький, Парк – пам'ятка садово-паркового мистецтва.

Пн. частина села, єврейське кладовище: Братська могила жертв нацизму, 1942 р. (іст.); Братська могила жертв нацизму, 1944 р. (іст.);

Пд.-Сх. околиця села, в урочищі “Вішалники”, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); Поселення, ранне середньовіччя, ранньослов’янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.);

Пн.-Сх. околиця села, Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Сх. околиця села, Поселення, багат шарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; пізнь середньовіччя, XVII ст. (археол.);

Пд. від села, в урочищі “Котлунов”, Курганна група, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.);

Пн. від села, Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.); в урочищі “Могилки”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пн.-Сх. від села, в урочищі “Гуцулова скала”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Сх. 2 км від села, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Сільниця с., Сільницька сільська рада

Пд. від села, в урочищі “Ляльки”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Суворовське с., Суворовська сільська рада

Пд.-Зх. від села, Поселення, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

Тарасівка с., Тарасівська сільська рада

Зх. від села, Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.);

Пд. від села, Городище, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

Тиманівка с., центр сільради

Центр, біля СР, Меморіальний комплекс: могили учасників громадянської війни, учасників підпілля та братська могила радянських воїнів, 1920 р., 1944 р. (іст.); Леніна вул., № 78, Будинок, в якому в 1796-1797 рр. жив російський полководець О.В. Суворов, мем. дошка. (іст.); Пам'ятник О.В. Суворову, 1947 р., Київ. худ. фонд (мист.);

Радянська вул., Пам'ятник двічі Герою Соціалістичної Праці П.О. Желюку, 1978 р., ск. С.П. Мороз, арх. А.О. Сницарев (мист.); Садиба кін. ХУІІІ - ХІХ ст.: Палац, ХІХ ст. (архіт.); Парк, ХІХ ст. (архіт.); Садибний будинок, кін. ХУІІІ ст. (архіт.);

Кладовище: Могила двічі Героя Соціалістичної Праці, голови місцевого колгоспу П.О. Желюка, 1976 р. (іст.);

Зх. 3 км від села, Суворівські криниці, 1797 (іст.);

Торків с., центр сільради

Лісова вул., Пам'ятник Т.Г. Шевченку, 1989 р., ск. В. Ковтун (мист.);

Мельника вул., №9, Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1728 р. (архіт.);

Сільське кладовище, Братська могила червоноармійців, 1920 р. (іст.);

Пд.-Сх. околиця села, Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.);

Пн. 2 км від села, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Сх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

с. Холодівка, центр сільради

Біля контори ПСП, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Жовтнева вул., Пам'ятник Герою Радянського Союзу Грибу О.Ф., 1966 р., ск. І.Г. Андрійчук (мист.);

Шкільна вул., № 8/а, Церква Різдва Пресвятої Борогодиці (архіт.);

Центр, біля БК, Пам'ятник Герою Радянського Союзу О.Ф. Грибу, 1983р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1981р.;

Пд. від села, Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пн.-Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Пн.-Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Шпиків смт., центр сільради

Леніна вул., № 5, Замок-палац Швейковських, ХУІІІ ст. (архіт.); №137, Церква св. Архангела Михаїла, поч. ХХ ст. (архіт.);

Поштова вул., Будинок управителя, поч. ХІХ ст. (архіт.);

Стоянське шосе, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Центр села, Школа, в якій у 1940-1941 рр. працював Герой Рад. Союзу
Жарчинський Ф.І. (іст.);

Сх. околиця селища, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час,
VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Шпиківка с., Шпиківська селищна рада

Зх. від села, Курганна група, культурна приналежність не встановлена
(археол.).

Шура-Копіївська с., центр сільради

Леніна вул., Пам'ятник Герою Радянського Союзу К.Г. Клименку, 1981 р., ск.
М. Ковтун (іст., мист.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків,
1976 р.;

Північна вул., №41, Свято-Покровська церква, поч. XX ст. (архіт.).

Юрківка с., центр сільради

Качури вул., № 23, Будинок, в якому мешкав у дитинстві український
письменник Я.Д. Качура, кінець XIX ст. (іст.);

50-річчя Жовтня вул., Пам'ятник письменнику Я.Д. Качурі, 1978 р., ск.
М. Ковтун (мист.);

Пд.-Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.(археол.).

Хмільницький район

Хмільник м., центр районної та міської рад

Кошового О. вул., Привокзальна площа, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Курортна вул., Командний пункт, 1931-1937 ДФС № 758, УР №12 (іст.); Сховище, 1931 – 1937 ДФС №759, УР №12 (іст.); Меморіальний парк пам'яті жертв нацизму 1941-1944 рр. Братські могили жертв нацизму, 1942-1944 рр. (іст.);

Леніна вул., Пам'ятник Шевченку Т.Г., 1991р., місцевий майстер В. Стукан (мист.); Старе кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); № 9, Будинок, в якому було проголошено Радянську владу в 1918 р. (іст.);

Перемоги пл. Пам'ятник воїнам - учасникам радянсько-афганської війни, 1998 р., місцеві майстри (мист.);

1-го Травня вул., Територія санаторія «Хмільник» Міністерства оборони України, Пам'ятка садово-паркового мистецтва, 1970-ті рр. (архіт); №7, Храм Собора Богородиці, 1831-1839 рр. (архіт); Пам'ятник українському гетьману Б. Хмельницькому, 1966, Київ. худ. фонд (мист.);

Пушкіна вул., № 111, Свято-Троїцький храм, 1872 р. (архіт);

Сиротюка вул. Міст арочний, 1915 р. (архіт);

Столярчука вул., №8, Різдво-Богородичний храм, 1807-1810 рр., добуд. 1865 р. (архіт);

Таращанська вул., № 3, Будинок, в якому мешкав А.Стессель, 1908-1911 рр. (іст.); №5, Будинок Стенселя, 1908 -1911 рр. (архіт);

Червоних козаків вул., міський парк, Братська могила червоноармійців, 1920 р. (іст.);

Шевченка вул., №1 вул., Фортеця, ХУ-ХУІІ ст. (іст.); Садибний комплекс графів Левашових-Ксідо 1911-1915рр.: Башта замку, 1534 р. (архіт);

Палацово-парковий ансамбль.

№ 2, Палац, 1911-1915 рр., арх. І.О. Фомін (архіт); № 2, Будинок прислуги, ХІХ ст. (архіт); № 2, Будинок, в якому у 1833-1839 рр. мешкала етнограф, письменниця, громадська діячка П. Литвинова-Бартош, (іст.); №7, Костьол Пресвятої Трійці, 1603 р., рек. 1728 р. (архіт); №25, Будинок земського лікаря

Д. Донського, 1890 р. (іст.); № 35 Будинок земського лікаря, 1890 р. (архіт);
Територія медичного центру реабілітації залізничників Південно-Західної
залізниці - Пам'ятка садово-паркового мистецтва, 1970-ті рр. (архіт).

Березна с., центр сільради

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Будинок
земського однокласного училища, 1870 - 1905 рр. (іст.); Млин водяний, 1900
р. (архіт); Церква Свято-Димитрівська (дер.), 1767 р. (архіт);

Сх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до
н.е. (археол.);

Пд. від села, Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.);

Пн. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Сх. від села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.
(археол.).

Білий Рукав с., Сьомаківська сільська рада

Радянська вул., Садибний будинок, XIX ст. (архіт.);

Пн. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Великий Митник с., центр сільради

Гагаріна вул., біля школи, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.)

Великий Острожок с., центр сільради

Жовтнева вул., Сх. околиця села, кладовище: Пн. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.);

Центр села, Комплекс споруд панської економії: Гребля на р. Витхла, пер. пол. ХІХ ст.; Млин водяний, пер. пол. ХІХ ст. (архіт.);

Пд.-Зх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пн. від села, Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.);

Пн.-Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.);

Сх. околиця села, Городище, середні віки, Х–ХVІІ ст. (археол.);

Вербівка с., Лелітська сільська рада

Пд.-Зх. околиця села, Поселення, епоха пізньої бронзи, ХІІ–ІХ ст. до н.е. (археол.);

Воронівці с., Уланівська сільська рада

Набережна вул., Комплекс споруд панської економії 1845 р.: Гребля на р. Снивода (архіт), Магазин-комора (архіт), Млин водяний (архіт.);

Пд. від села, Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–III ст. до н.е. (архіт); Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); в урочищі “Скаржинці”, Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (архіт);

Пд.-Зх. від села, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.);

Вишенька с., центр сільради

Колгоспна вул., у центрі села, Криниця, XIX ст. (іст.);

Сх. околиця села, кладовище: Центральна алея, Могили радянських воїнів (2), 1944 р. (іст.);

Пн.-Сх. частина, Пам'ятний хрест з написом: «Цей пам'ятник побудований селянами с. Вишеньки прих. вс. Антоном Кмітовичем і церк. стар. Петром Куликом. 2 лютого 1914.» (іст.)

Вугли с., Лозівська сільрада

Церква Святителя Феодосія Чернігівського (дер.) 1896 р. (архіт.);

Голодьки с., центр сільрад

Миру вул., Кладовище: центральна частина, Могила Героя Соціалістичної Праці Бичка І.І., 2001 р. (іст.); Могила учасника радянсько - афганської війни Бондарчука П.І., 1987 р. (іст.); Церква Свято-Миколаївська (мур.), 1855 р. (архіт.);

Пд.-Сх. 0,5 км від села УР № 13, Оборонне бомбосховище, 1931-1934 рр. (іст., архіт);

Пн. околиця села, в урочищі “Шабашова”, Поселення, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.);

Пн.-Сх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Сх. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Гулі с., Лозівська сільрада

Околиці села, ДОТи, (3), 1931-1934 рр. (іст., архіт.)

Держанівка с., Терешпільська сільрада

Калініна вул., Каплиця св. Станіслава, 1827 р. (архіт.); Церква Свято-Преображенська, 1842 р. (архіт); біля входу на кладовище, Пам’ятний знак жертвам Голодомору, 1992 р. (іст.);

Пн. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Думенки с., Лозівська сільрада

Пд. 2,1 км від села, УР № 13, Військовий вузол зв'язку, 1931-1934 рр., (іст., архіт.), ДОТи,(5), 1931-1934 рр., (іст., архіт.);

Сх. від села, Поселення, середні віки, давньоруський час, IX–XIII ст. н.е. (археол.)

Жданівка с., центр сільради

Жданова вул., центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);
Каплиця, 1860 р. (архіт.);

Левашово-Війтівецький (Жданівський), цукрозавод 1852 р. (архіт.);
Складське приміщення, поч. XX ст. (архіт.);

Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Зозулинці с., Пустовійтівська сільська рада

Пд. від села Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Качанівка с., центр сільради

Леніна вул., центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);
Дзвіниця, 1856р. (архіт.); Зх. частина села, кладовище, Пн. частина, Могили
радянських воїнів (2), 1944 р. (іст.);

Клітенка с., Кропивнянська сільська рада

Пн.від села, Курган, культурна приналежність не встановлена(археол.);

Кирилівці с., Порицька сільрада

Будьонного вул., кладовище: центральна частина, Братська могила
радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Церква Свято-Преображенська, 1859 р.
(архіт.);

Колибабинці с., Кривошиївська сільрада

Поштова вул., центр села, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Сойнікова вул., Млин, пер. пол. XIX ст. (архіт.);

Кривошії с., центр сільради

Гагаріна вул., центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Млин, др. пол. ХУІІІ ст. (архіт.); Пам'ятний знак на честь Скавронської, 1849 р. (іст.); Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.);

Пн. частина села, кладовище: центральна частина, Могила учасника радянсько - афганської війни Голюка М.П., 1984 р. (іст.);

Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.);

Крижанівка с., центр сільради

Блокгауз (дер.), 1905р. (архіт.);

Кропивна с., центр сільради

Первомайська вул., Сх. околиця села, кладовище: Зх. частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Могили жертв Голодомору, 1932 – 1933 рр. (іст.);

Пн.-Зх. від села, Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.);

Пн.-Сх. від села, Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, ІІІ–ІХ ст. до н.е. (археол.);

Крутнів с., Лелітська сільська рада

Центр села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.)

Куманівці с., центр сільради

Кошового вул., центр, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Будинок ксьондза сер. XIX ст. (архіт);

Сх. околиця села, Погріби (3), перша половина XIX ст.(іст.);

Сх. 400 м від села, Гора Василяха, XVIII ст. (Названа на честь народного месника Василя Лиха) (іст.);

Курилівка с., Порицька сільська рада

Центр села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Зх. околиці села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд. околиця села, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.);

Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд.-Сх. від села, в урочищі “Кругляк”, Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Кустівці с., центр сільради

Шкільна вул., кладовище: Центральна частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Могила учасника радянсько-афганської війни Красуцького В.Є., 1981 р. (іст.);

Пн.-Сх. від села Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Кушелівка с., Великомитницька сільська рада

Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Лип'ятин с., Лип'ятинська сільська рада

Пд.-Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Лозна с., центр сільради

Островського вул., Пд. частина села, Кладовище: Пн. частина, Братська могила радянських воїнів (2), 1944 р. (іст.); центральна частина, Могила учасника радянсько-афганської війни Грицика О.В., 1984 р. (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці Сорочинської Т.І., 1978 р. (іст.);

Сх. 1 км від села, Кармелюкова гора та печера, перша половина XIX ст. (іст.).

Лозова с., центр сільради

УР № 13, ДОТи (2), 1931-1934 рр. (іст., архіт.);

Малий Митник с., Великомитницька сільська рада

Пд.-Сх. околиця села, в урочищі “Кушнеринка”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пн.-Зх. від села, в урочищі “Вовчий Яр”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Маркуші с., центр сільради

Леніна вул., Сх. околиця села, кладовище: Пд. частина, Могили радянських воїнів (2), 1944 р. (іст.);

Церква Свято-Покровська, 1882 р. (архіт.);

Зх. від села, Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Митинці с., Маркушівська сільрада

Гоголя вул., Пд. частина села, кладовище, центральна частина Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Церква св. Михаїла (дер.) 1738р., рек. 1823 р. (архіт.);

Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Морозівка с., Лип'ятинська сільська рада

Сх. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Осична с., Крижанівська сільрада.

Сх. околиця села, кладовище, центральна частина, Могила учасника радянсько-афганської війни О.М. Томчука, 1981 р. (іст.).

Пагурці с., Уланівська сільська рада

Пд.-Сх. від села Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Сх. від села Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Петриківці с., центр сільради

Леніна вул., Зх. частина села, Кладовище: центральна частина, Могила червоноармійця, 1918-1920 рр. (іст.); Могили радянських воїнів (2), 1944 р. (іст.);

Пн.-Зх. околиця села Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Подорожна с., Петриківська сільрада

Островського вул., Зх. частина села, кладовище: При вході, Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1992 р. (іст.); Сх. частина Братські могили радянських воїнів (2), 1941 р., 1944 р. (іст.).

Порик с. – I, центр сільради

Леніна пр., кладовище: при вході Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1992 р. (іст.); центральна частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Порик с. – II, центр сільради

Богуна вул., на церковному подвір'ї, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Пам'ятник Герою Радянського Союзу; національному герою Франції, учаснику французького Руху Опору 1942-1944 рр. В.В. Порику, 1969 р., ск. В. Шмаровоз (іст., мист.).

Пустовіти с., центр сільради

Млин, ХІХ ст. (архіт.).

Рибчинці с., Рибчинська сільська рада

Церква св. Миколая, 1824 р. (архіт.); Пн. околиця села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Пн.-Сх. околиця села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Рогинці с., Кустовецька сільська рада

Пд. околиця села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

Пд.-Зх. околиця села, в урочищі “Огрудок”, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Сальниця с., центр сільради

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

На розі вулиць Радянська та Плахотнюка, район «Шпиля», Кам'яний хрест, 1917 з написом: «Сей пам'ятник воздвигнут гражданами общества «Шпиля» в октябре 1917 г.» (іст.);

Павленків вул., Пам'ятний знак братам Павленкам, 1995 р. (іст.);

центр села, Городище, пізніє середньовіччя, козацька доба, XIV–XVII ст. (археол.).

Сербанівка с., Сьомаківська сільрада

Пд. частина села, кладовище: центральна частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Семки с., Качановецька сільрада

Леніна вул., Пд. околиця села, кладовище, центральна частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р.

Скаржниці с., центр сільради

Костьол Матері Божої Розалії ХУІІІ ст. (архіт.); Парсяка вул., Сх. околиця села, кладовище, центральна частина, Могила учасника радянсько - афганської війни В.П. Парсяка, 1980 р. (іст.); Могили радянських воїнів (2), 1944 р. (іст.);

Пд.-Сх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.);

Слобода-Кустовецька с., Крижанівська сільрада

Сх. околиця села, кладовище, центральна частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пн. околиця села, Пам'ятне місце подвигу Героя Радянського Союзу М.П. Симака, 1944 р. (іст.).

Сміла с., Петриківська сільрада

Леніна вул., кладовище, центральна часина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Пд.-Зх. від села, в урочищі “Голєндри”, Поселення, пізньє середньовіччя, XIV–XVII ст. (археол.); Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Соколова с., Соколівська сільська рада

Пн.-Зх. від села, Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Софіївка с., Терешпільська сільрада

Пн частина села, кладовище, Пн частина, Могила учасника радянсько - афганської війни С.М.Кубика, 1983 р. (іст.).

Ступник с., Кропивнянська сільрада.

Щорса вул., Пд.-Зх. околиця села, кладовище, центральна частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Зх. частина, Братські могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.);

Пд. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Сх. від села, Поселення, багатощарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е.; ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

Стара Гута с., Голодьківська сільрада

Пд.-Сх. околиця села, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Сулківка с., центр сільради

Пд. околиця села, кладовище: Пд. частина, Могили радянських воїнів (3), 1944 р. (іст.).

Сьомаки с., центр сільради

Миру пл., Пн. частина села, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Радянська вул., Пн.-Зх. частина села кладовище: центральна частина, Могила учасника радянсько-афганської війни Гуменюка Ю.Д. (іст.); Пн. частина, Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.); Зх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);

0,3 км на Сх. від села, Могила жертв нацизму, 1943 р. (іст.).

Тараски с., Уланівська сільрада

Колгоспна вул., Пн.-Зх. частина села, кладовище: Пн. частина, Могили жертв Голодомору 1932-1933 рр. (іст.);

Млин, поч. XX ст. (архіт.);

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1859 р. (архіт.).

Терешпіль с., центр сільради

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Томашпіль с., Порицька сільрада

Коцюбинського вул., кладовище, центральна частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Торчин с., Сулківська сільська рада

Центр села, Городище, пізнє середньовіччя, козацька доба, XIV–XVII ст. (археол.).

Церква св. Параскеви (дер.) 1796 р., рек. 1860-1864 рр. (архіт.).

Уланів с., центр сільради

Леніна вул., Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); На розі Миру вул. та Леніна вул., ріг, Могила жертв нацизму, 1942 р. (іст.); Поховання німецьких солдатів, 1944 р. (іст.);

Миру вул., Самохідна артилерійська установка, 1985 р. (іст.);

Центр села, Городище, пізнє середньовіччя, козацька доба, XIV–XVII ст. (археол.);

Зх. від села, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.);

Пн. від села, Поселення, раннє середньовіччя, ранньослов'янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.);

Пн.-Сх. від села, Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

Чепелі с., Уланівська сільрада

Сх. околиця села, кладовище: центральна частина, Могила учасника радянсько - афганської війни Гнатюка В.М (іст.);

Червона Володимирівка с., Марянівська сільрада

Сх. частина села, кладовище: центральна частина, Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);

Чернятинці с., Пустовійтівська сільська рада

Пд. від села, Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Чеснівка с., Лип'ятинська сільська рада

Пам'ятник українській поетесі Л. Українці, 1994 р., ск. Козлик І.В. (мист.);
Пд.-Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.);
Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Чудинівці с., Березнянська сільрада

Околиці села, ДОТи (3), 1931-1934 рр. (іст., архіт.).

Широка Гребля с., центр сільради

Пам'ятне місце форсування радянськими військами річки Південний Буг,
березень 1944 р. (іст.);

Церква Свято-Вознесенська (мур.) (нині Різдва Богородиці), 1844 р. (архіт.);

Центр села, Поселення, зарубинецька культура, III ст. до н.е. – II ст. н.е.
(археол.);

Пд. околиця с. Сандраки, в урочищі “Пагурок”, Поселення, багатошарове,
енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; епоха пізньої бронзи, XII–
IX ст. до н.е.; ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.);

Пн. околиця села, Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е.
(археол.); Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена
(археол.);

Зх. 0,5 км від села, біля дороги Хмільник-Літин, Пам'ятний знак на честь 18-ї
армії 1981 р. (іст.);

Пд. від села, Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.);
Поселення, середні віки, пізньослов'янська культура, VIII–IX ст. н.е.
(археол.);

Сх. від села, Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Чернівецький район

смт. Чернівці:

Леніна вул., № 103/1. Братська могила радянських воїнів, 1944 р.(іст.); № 170/1. Церква-ротонда Марії Магдалини, пер. пол. XIX ст. (архіт.); № 202. Костьол св. Миколая, друга чверть ХУІІІ ст., 1840 (архіт.); Кладовище, північно – східна околиця селища: Могила Василик Т.А., 1975 р. (іст.), Могила Насіковського І.К., 1980 р. (іст.); р. Мурафа. Млин водяний, XIX ст. (архіт.).

Лісова вул., урочище «Червона долина». Пам'ятне місце селянських сходок, 1905 р. (іст.).

Набережна вул., № 12. Житловий будинок, 1792 р. (архіт.).

Чкалова вул. Ринок, 1950-ті рр. (архіт.); Синагога, ХУІІІ - XIX ст. (архіт.); Турецький міст, др. пол. ХУІІІ ст. (архіт.).

Урочище "Сташкові корчі". Пам'ятне місце дислокації 161 бомбардувального Чернівецького авіаполку ім. Богдана Хмельницького, 1944 р. (іст.).

Біля мосту через р. Мурафу. Місце страти євреїв, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак в пам'ять про загиблих, 1999.

Забудова від костьолу до мосту на р. Мурафі. Містечко єврейське, XVI – поч. XX ст. (архіт.).

Околиці селища.

На південний схід від селища. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Абрамівська Долина,

Мазурівська сільська рада:

Західна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Бабинці

Леніна вул., № 36. Церква св. Миколая (мур.), 1818 р. (архіт.).

50-річчя Жовтня вул. Церква Покрови Богородиці (мур.), бл. 1825 р. (архіт.).

с. Бабченці

Леніна вул., № 36. Братська могила жертв фашизму та радянських воїнів, 1941 р, 1944 р. (іст.).

Кладовище, II частина. Могила Продавця І. Д., 1947 р. (іст.).

с. Березівка:

Леніна вул., № 22. Пам'ятний знак на честь скасування кріпосного права, 1911 р. (іст.); Поштовий тракт (дільниця м. Немирів – м. Могилів-Подільський), кінець XVIII-XIX ст. (іст.).

Шевченка вул. Кладовище: могили Героїв Соціалістичної Праці: Боечко Г.Г., 1965 р.; Бучацької М.І., 1988; Зворотної Г.А., 1978 р.; Кундиловського А.Ф., 1967 р.; Малярчук Є.М., 1992 р.; Цмокалюка І.М., 1986 р. (іст.).

За 1 км на схід від центра села, при дорозі на с. Саїнки. Братські могили радянських та німецьких воїнів, 1944 р. (іст.).

На північний схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Південно – західна частина села, при дорозі до м. Могилів-Подільський. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Північна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Біляни:

Котовського вул. Будинок школи, в якому навчався Герой Радянського Союзу Сосновський О.В., 1930-1935 рр. (іст.).

Миру пров., № 2. Могила радянського воїна 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1980 р..

Західна околиця села. Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е (археол.).

с. Борівка

Леніна вул. Комплекс цукрового заводу, 1866 -1911 рр.: прохідна, склад продукції (обидва - 1911 р.); стайня (нині дитсадок), сер. ХІХ ст. (архіт.)

Перемоги вул., у центрі села. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Червоних партизанів вул., на старому кладовищі. Могила учасника радянсько-афганської війни Сімончука А.М., 1987 р. (іст.).

Кладовище нове, західна частина. Братська могила жертв фашизму, 1941 р. (іст.).

с. Букатинка,

Вило-Ярузька сільська рада:

Центр села. Стоянка, неоліт, буго-дністровська культура, V–IV тис. до н.е. (археол.)

В урочищі “Бонгарі. Поселення, епоха пізньої бронзи XII–IX ст. до н.е. (археол.)

Південно-західна околиця села, правий берег р. Мурафа. Каменоломня, друга половина ХІХ ст. (іст.).

Поблизу мосту. Могильник, черняхівська культура, III–IV ст., н.е. (археол.)

с. Вила-Ярузькі:

Леніна вул., приміщення школи. Будинок, де містився робітфак, 1931-1934 рр. (іст.); Сімейне поховання генерала Боголюбова О.Л., учасника бойових дій під командуванням Суворова О.В., 1903 р. (іст.).

Центр села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.)

Парк, XVIII - XIX ст. (архіт.)

В урочищі “Кладовище”. Могильник, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На схід від села, в урочищі “Халасов”. Городище, раннє середньовіччя, ранньослов’янська культура, VI–VII ст. н.е. (археол.).

с. Володіївці

Братів Героїв вул. Гідроелектростанція (фрагменти будівель та греблі), 1951 (архіт.).

Жовтнева вул. Млин водяний, XIX ст. (архіт.)

Зелена вул. Пивоварня, др. пол. XIX ст. (іст., архіт.).

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.); № 10. Церква Різдва Богородиці, 1885 (архіт.).

с. Гонтівка:

Комарова вул., південна частина канами сільського кладовища. Братська могила червоних партизанів, 1918 р. (іст.), обеліск.

Леніна вул., № 68а. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.);
подвір'я сучасної школи. Пам'ятне місце страти Івана Гонти та гайдамаків,
1768 р. (іст.); Погруддя Івана Гонти (ск. І. М. Гончар), 1968 р. (мист.)

Млин водяний, ХІХ ст. (архіт.).

На північ від села. Курган, культурна приналежність не встановлена
(археол.).

с. Коси

При дорозі смт. Чернівці - с. Коси на повороті до села. Кам'яний стовп, 1910
р. (іст.).

с. Мазурівка:

Леніна вул., № 1. Млин водяний, ХІХ ст. (архіт.); МТС, 1931 (іст.).

Суворова вул. Поштовий тракт («Бабчинецький шлях»), кін. ХVІІІ - ХІХ ст.
(іст.).

На схід від села. Поселення, епоха бронзи, ІІ тис. до н.е. (археол.).

с. Моївка

Кірова вул., східна околиця села. Кладовище: могили: Доброго Ф.К.,
кавалера орденів Слави, 1989 р.; Героя Соціалістичної Праці Копецького
М.І., 2003 р.; учасника радянсько-афганської війни Піхура В.В., 1984 р. (іст.).

Леніна вул. Цукровий завод, 1848 (архіт.).

с. Полинівка

У центрі кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.).

с. Ромашка,

Мазурівська сільська рада:

На захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Саїнка

Кірова вул. Млин водяний, XIX ст. (архіт.).

Космодем'янської З. вул. Пам'ятний знак на честь скасування кріпосного права, 1911 р. (іст.); Свято-Покровська церква, 1825 р. (архіт.).

40-річчя Перемоги площа. Могила радянського воїна, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1985.

На р. Мурафа. Млин водяний та ГЕС (у руїнах), XIX ст.; 1950 р. (архіт.).

На захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Південно-східна околиця села. Могила народного майстра Салюка О.В., 2003 р. (іст.).

Східна околиця села. Могили селян - жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1983 р.

с. Скалопіль,

Лозівська сільрада

Гідроелектростанція (діюча), 1953 р. (архіт.).

с. Сокіл

Північно-західна частина села, при дорозі на смт. Чернівці. Пам'ятний знак жертвам Голодомору та політичних репресій 1930-х рр., 2003 р.

с. Шендерівка

Перемоги вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Стара частина кладовища. Могила Козончука М.М., кавалера орденів Слави, 1975 р. (іст.).

За 4 км на схід від центра села, при дорозі Могилів-Подільський - Вінниця. Братська могила німецьких солдатів, 1944 р. (іст.).

Чечельницький район

смт. Чечельник:

Жовтнева вул., на католицькому кладовищі. Каплиця римо-католицька (родинний склеп Собанських), ХІХ ст. (архіт.).

Заводська вул., № 1. Цукрозавод (у руїнах), 1876 р. (архіт.).

Котовського вул., парк. Братські могили воїнів громадянської війни, 1919 р. та радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Леніна вул., № 36. Будинок, в якому народилась бразильська письменниця Кларіссе Ліспектор, 20–ті рр. ХІХ ст. (іст.); № 99. Кладовище, центральна частина: Могили учасників радянсько-афганської війни Біднюка В.П., 1986

р., Зелененького М.Р., 1986 р. (іст.); Костьол Опіки св. Йосипа, 1751 р. (архіт.).

Першотравнева вул., № 41. Маслозавод, кін. XIX ст. (архіт.).

Свердлова вул. № 34. Палацо-парковий комплекс, XIX - поч. XX ст.: будинок, іподром, парк (архіт.).

Околиці селища:

На південь від селища. Поселення, багат шарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Берізки

Південна частина села, південно–східна частина кладовища. Могила жертв фашизму, 1942 р. (іст.).

Кладовище за 3 км на північ від села. Могила жертв фашизму, 1942 р. (іст.).

с. Бондурівка:

На південний захід від села. Городище, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.); Поселення, середні віки, давньоруський час, IX–XI ст. (археол.).

с. Білий Камінь:

Першотравнева вул. Братська могила 3 радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

На схід від села, в урочищі “Ситнички”. Могильник, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Бандурівка

Леніна вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 р.(іст.) та пам'ятний знак воїнам односельчанам, 1979 р.; біля церкви: Могила жертв фашизму, 1941 р. (іст.).

Привокзальна вул., станція Дохно. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Урочище Слави, північна частина села. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Урочище «Шури», за 2 км на захід від села. Могила жертв фашизму, 1941 р. (іст.).

с. Бритавка

Шевченка вул., № 1. Братська могила партизанів та 14 радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Північно-східна околиця села, східна частина кладовища. Братська могила жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.).

Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1865 р. (архіт.).

с. Василівка

Центр села. Братська могила радянських воїнів, 1941-1944 рр. (іст.).

с. Вербка

Центр села. Братські могили радянських воїнів, 1944 р. та пам'ятний знак воїнам односельчанам, 1981 р. (іст.).

Церква св. Миколая, 1890 (архіт.); Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1892 (архіт.).

с. Демівка

Рікса вул. Братські могили радянських воїнів 1944 р. та могила політрука Червоної Армії Рікса, 1920 р. (іст.).

Північна сторона села, кладовище, центральна алея. Могила учасника радянсько-афганської війни Шарапанівського В.С., 1985 р. (іст.).

Центр села. Пам'ятний знак воїнам 80-ї гвардійської дивізії, 1984 р.

с. Жабокричка,

Каташинська сільська рада:

На схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Каташин

Перемоги вул. Пам'ятне місце страти євреїв (іст.), пам'ятний знак, 1990 р..

Першотравнева вул., Партизанська вул., урочище Монастирське, південний-захід села. Пам'ятне місце розташування старообрядських монастирів, XVIII ст. (іст.), пам'ятний знак.

Центр села, біля сільради. Братська могила 5 партизанів. 1944 р. (іст.).

Церква Покрови Богородиці (дер.), 1776 р. (архіт.).

Північна сторона села, північно-західна частина старого кладовища. Могила жертв фашизму, 1942 р. (іст.).

с. Куренівка

Комплекс Свято-Покровської церкви, XVIII – XIX ст.: церква Свято-Покровська, 1778 р.; дзвіниця, 1820 р. (архіт.).

с. Луги:

Леніна вул. Могила Поворознюка О.І., засновника колгоспу, 1921 р. (іст.).

Південна частина села, на правому березі р. Савранки. Свято-Покровська церква з галереєю (дер.), 1783 р. (архіт.).

На північний схід від села. Поселення, середні віки, давньоруський час, X–XI ст. (археол.).

На схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Любомирка

Леніна вул., кінець села (в напрямку с. Демівки). Могила радянського воїна Колбасіна, 1944 р. (іст.); Могили жертв фашизму, 1944 р. (іст.); кладовище, східна частина: Могила княгині Романової М.С., двоюрідної сестри Миколи II, 1921 р. (іст.).

Першотравнева вул., № 1. Могили учасників громадянської війни, 1920 р. (іст.); парк в центрі села: Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1976 р..

Центр села, біля будинку культури. Могила Шпортюка Т.С., голови комнезаму, 1921 р. (іст.) та пам'ятний знак загиблим воїнам-землякам, 1983.

Єврейське кладовище, в центрі кладовища. Братська могила жертв фашизму, 1942-1943 рр. (іст.).

Стратіївське лісництво, кв. 104. Могила 3-х партизанів, 1944 р. (іст.)

с. Ольгопіль

Леніна вул. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933 рр. та політичних репресій 1937-1938 рр., 1990.

Першотравнева вул., біля школи. Братська могила 15 червоноармійців, 1920 р. та комдива Реви (іст.).

Будинок повітового фінансового відділу та казначейства (нині їдальня Ольгопільської середньої школи), поч. ХХ ст. (архіт.).

Будинок садибний, ХVІІІ ст. (архіт.).

В'язниця повітова (Нині клуб СПТУ), 1860 (архіт.).

Гімназія (у руїнах), 1912 р. (архіт.).

Західна частина села, в центрі кладовища. Могила Пеллера В.І., повного кавалера орденів Слави, 1978 р. (іст.).

Південна частина села, східна частина кладовища. Могили жертв фашизму, 1944 р. (іст.).

На північ від села, в центрі єврейського кладовища. Пам'ятний знак в'язням гетто, 1947 р. (іст.).

с. Рогізка:

Північна частина села, кладовище, при вході. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933 рр., 1992 р. .

Західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північний захід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Стратіївка:

Леніна вул., № 197. Будинок, в якому народився та проживав Люлько В.К., повний кавалер орденів Слави, учасник військового параду в Москві 1945 р., 1924-1941 рр., 1947-1955 рр. (іст.).

1 км від центру села на південний захід, східна частина кладовища. Могила Ключовіна І., засновника колгоспу, 1933 р. (іст.).

Південно–західна частина села, південна частина кладовища. Братські могили жертв фашизму, 1944 р. (іст.).

На захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Тартак:

Шевченка вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.), обеліск.

Пам'ятний знак на честь січових стрільців, ХІХ ст. (іст.).

Північно-східна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.).

с. Червона Гребля

Чапаєва вул., біля будинку культури. Братська могила радянських льотчиків, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1973 р.

Чкалова вул., на території школи. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Хутір Новоукраїнка, в центрі села. Братська могила жертв фашизму, 1944 р. (іст.).

Шаргородський район

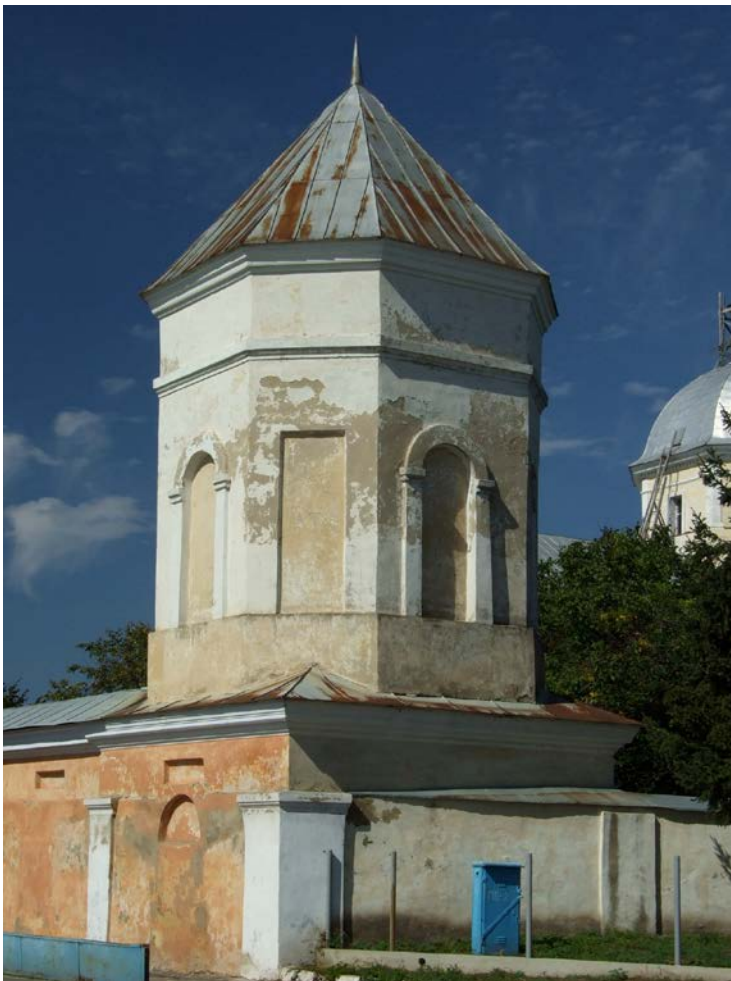
м. Шаргород:

Дзержинського вул., 2. Синагога, 1589 (архіт., мист.).

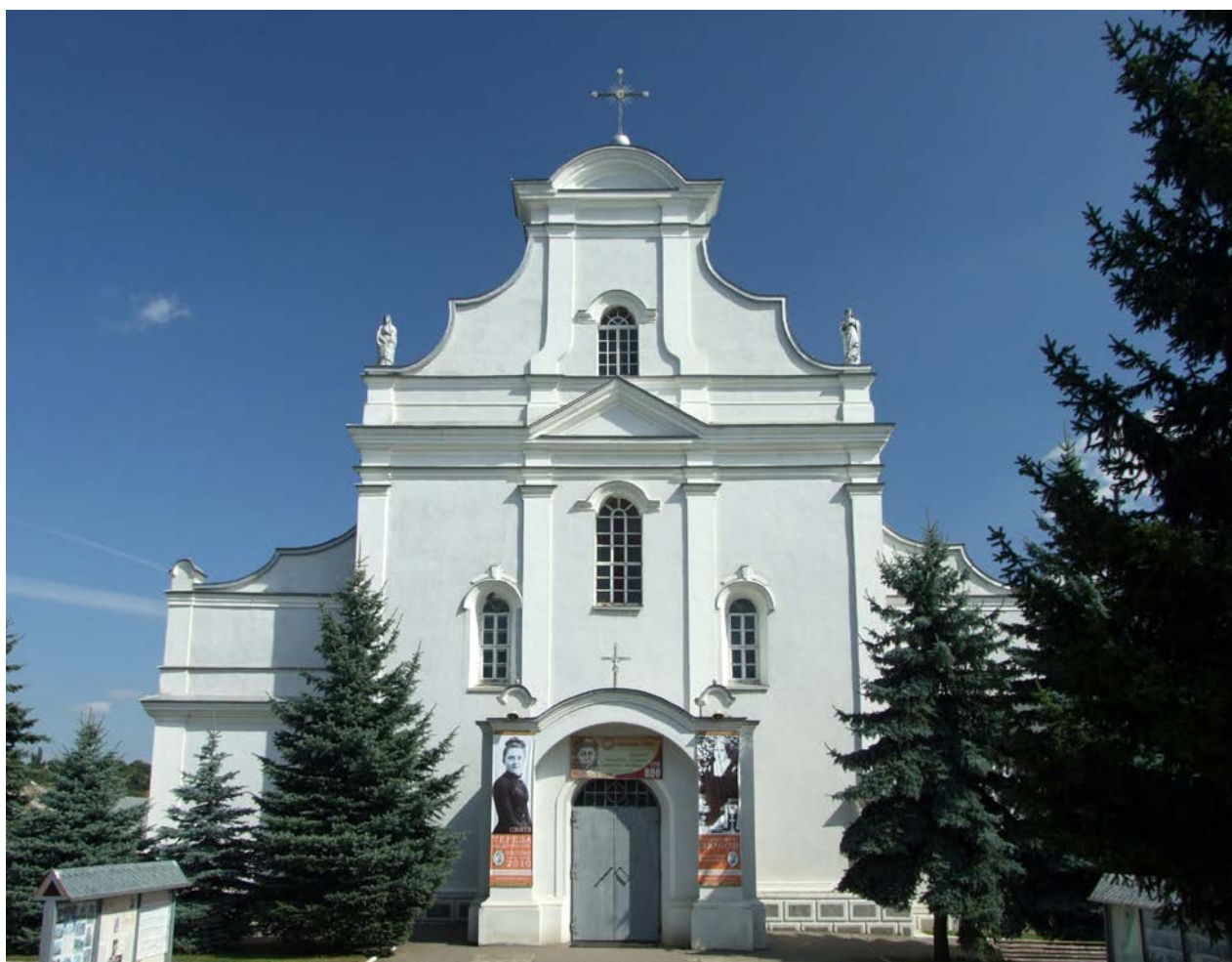
Леніна вул., № 178. Замкова кам'яниця Замойських (фортечний комплекс, див. вул. Щорса), 1595 (архіт.); №№ 207- 211: Комплекс будівель Свято-Миколаївського православного чоловічого монастиря, XVII-XVIII ст. (поч. XVIII-XIX ст.): № 207. Миколаївський собор, 1829 р. (архіт., мист.); на південний захід від Свято-Миколаївського собору: Кутова башта із стінами, XVIII ст.; прибрамний корпус з дзвіницею, кін. XVIII - поч. XIX ст.; Комплекс будівель Свято-Миколаївського православного чоловічого монастиря, 17-18 ст., вул. Леніна, 207-211.

№ 209. Братський корпус з Михайлівською церквою, XVIII ст.; № 211. Монастирські служби, XVII - XIX ст. (архіт.); при вході до собору св. Миколая: могили архимандритів А. Бельчанського, А. Юцковського, XIX ст. (іст.); № 216. Костел св. Флоріана Шарого, 1595 (XVIII ст.) (архіт., мист.); Мур із брамою, XVIII ст. (архіт., мист., іст.); Римо-католицьке кладовище, XVI -XVIII ст. (іст.).

Костьол Св Флоріана Шарого, 1595, вул. Леніна,216.

Маркса К. вул., № 33. Заїжджий будинок, XVIII - XIX ст. (XIX ст.) (архіт.); № 65. Житловий будинок в замку, кін. XVI ст. (архіт.); № 70. Житловий будинок, XVIII ст. (архіт.).

Леніна вул., селище Соснівка. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Щорса вул. Фортечний комплекс, XVI-XVIII ст.: фортеця, кін. XVI ст.; наріжна башта та мури, XVI - XVIII ст. (архіт.).

Стелла з барельєфом Коцюбинського М.М (авт. – Непорожній А.К), 1974 р. (мист.)

Околиці міста:

Південна околиця міста. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

с. Андріївка,

Носиківська сільська рада

Маркса К. вул. Будинок Бабінських, XIX ст. (архіт.); Пам'ятний знак на честь скасування кріпосного права, 1861 р. (іст.).

Садова вул., кладовище. Могили жертвам Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1991.

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Будне,

Слободо-Шаргородська сільрада

Ульянова вул. Палац Р. Головацького, 1910 р. (архіт.); Погруддя Героя Радянського Союзу Грелі І.М.(ск. А. Корнєв), 1975 р. (мист.).

с. Гибалівка:

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. до н.е. (археол.).

Східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Урочище «Ковбасна», західна околиця села. Єврейське кладовище, ХУІІ–ХІХ ст. (іст.).

с. Голинчинці

Жовтнева вул., №18. Церква св. Димитрія, 1860-1866 рр. (архіт.).

Леніна вул., № 17. Садиба Потоцьких, ХУІІІ–ХІХ ст.: будинок садівника; кінний завод, ХІХ ст.; парк, ХУІІІ–ХІХ ст. (архіт.); № 52. Цукровий завод, 1877 р. (архіт.).

Північна околиця села, ліворуч від дороги на с. Зведенівку. Місце паломництва «Йосафатова долина», 1923 р. (іст.).

с. Деробчин

50-річчя ВЛКСМ вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

с. Дерев'янки,

Гибалівська сільська рада:

На захід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Джурин

Маркса К. вул., кладовище. Могила учасника радянсько-афганської війни Яковишина В.П., 1983 р. (іст.).

Смавзюка вул. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.); Могила Героя Радянського Союзу Смавзюка Л.С., 1944 р. (іст.).

с. Довжок,

Мурафська сільська рада:

Леніна вул. Млин водяний, 1896 р. (архіт.); у західній частині кладовища: Могила Героя радянського Союзу Мандибури М.К., 1985 р. (іст.); № 27. Свято-Преображенська церква, 1900 р. (архіт.).

На південний захід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.)

Північна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.)

Східна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Зведенівка

Південно-західна частина села. Церква Свято-Миколаївська (дер.), 1862 (реконструкція) (архіт.)

с. Івашківці

Франка І., вул. Кладовище: Могили Героїв Соціалістичної Праці Гордійчук Т.О., 1975 р.; Заболотної М.Т., 2000 р.; Очеретнюк С.А., 1990 р.; Тимошенко Я.Т., 1993 р.; Федорчук М.Т., 1981 р.; Шпак Н.А., 1999 р. (іст.).

с. Калинівка,

Плебанівська сільрада

Київська вул., центр села. Храм на честь Преподобного Онуфрія, 1830 р. (1883 р.) (архіт.).

Південна околиця села. Кам'яний хрест у пам'ять про голод та морову язву (чуму), 1772-1775 рр. (іст.).

с. Калитинка

Шкільна вул. Церква св. Димитрія (дер.) з дзвіницею, 1772 (архіт.).

с. Клекотина:

Вишнева вул., № 9. Церква Успіння Пресвятої Богородиці (мур.), 1878 р., (1890 р.) (архіт.).

Українки Лесі вул., у східній частині кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

Центр села (приєднане до с. Клекотина колишнє с. Заячівка). Могильник, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На захід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.)

На північний захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.)

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Південно-західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Конатківці

Леніна вул. Хресто-Воздвиженська церква (дер.), 1775 р., (1777 р.) (архіт.).

с. Копистирин:

На захід від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

с. Лозова,

Копистиринська сільська рада:

Леніна вул. Кладовище: Могили Героїв Соціалістичної Праці Байди І.М., 1969 р.; Вілінської Г.Г., 1998 р.; Гаврилюка І.К., 1981 р.; Дудника А.Р., 1987 р.; Матусяка А.О., 1988 р.; Марценюка П.П., 1995 р. (іст.); Комплекс Свято-Миколаївської церкви, 1752 р.: церква Свято-Миколаївська, дзвіниця (архіт.); Млин водяний, XIX ст. (архіт.); № 164. Комплекс Покровської церкви, 1702

р.: церква Покрови Пресвятої Богородиці, дзвіниця (архіт.); Пам'ятний знак на честь скасування кріпосного права, 1861 р. (іст.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Лопатинці,

Стрільницька сільрада

Коцюбинського М. вул., № 86. Школа, в якій жив і працював Коцюбинський М.М., 1891-1892 рр. (іст.), меморіальна дошка, 1964 р..

Будинок управителя та школи, XIX ст. (архіт.).

Церква Покрови Пресвятої Богородиці (дер.), 1881 р. (архіт.)

с. Мальовниче (Пацірова),

Козлівська сільрада

Каплиця «Ян», поч. XX ст. (архіт.).

с. Михайлівка:

Лісова вул. Кладовище: Могили Героїв Соціалістичної Праці Гарматюк Г.П., 1993 р.; Козяр Г.С., 2002 р.; Наумчик О.І., 1982 р.; могила Петрашевського М.І., голови комнезаму, 1928 р. (іст.).

30-річчя Перемоги вул. Церква Чуда Архистратига Михаїла (дер.), 1862 р. (реконстр. 1880 р.) (архіт.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Південна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Мурафа:

Дружби вул., № 72. Комплекс споруд Домініканського монастиря, XVII–XVIII ст.: костел Непорочного Зачаття Діви Марії, 1607 р.; 1744 р.; будинок ігумена, 1786 р. (іст., архіт.); фортечні башти з дзвіницею, 1786 р. (архіт.); Могила графа Карла Потоцького, 1791 р. (іст.).

Костьол Непорочного Зачаття Діви Марії.

Заводська вул. Могила Героя Соціалістичної Праці Матіяш Г. Д., 2000 р. (іст.).

Комплекс садиби Потоцьких, пер. пол. XIX ст.: будинок, корпус службовий, правий флігель (архіт.).

На захід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північний схід від села Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Південна околиця села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Північна околиця села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Носиківка:

Гагаріна вул. Млин водяний, XIX ст. (архіт.).

Жовтнева вул. Палацо-парковий комплекс, XVIII–XIX ст.: будинок Щеньовського, XVIII ст.; господарчі споруди, XVIII–XIX ст.; парк, XVIII ст. (архіт.).

Калініна вул. Храм св. Миколая Чудотворця, 1884 р. (архіт.).

Західна околиця села. Кладовище: Могила Героя Соціалістичної Праці Видиш Г.Ю., 1993 р. (іст.); могила народної художниці Деркач М.І., 1996 р. (іст.); могили радянських воїнів Репетій В.А., 1941 р., Стародуклів М.З., 1941 р., Ходарцева М.Т., 1941 р. (іст.).

Південна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Пасинки

Миру вул., № 1. Церква св. архістратиґа Михаїла, 1872 р. (архіт.).

Леніна вул., у центрі села. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1968 р.

На південний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На південний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Перепільчинці

Миру вул., нове кладовище, південна околиця села. Могила учасника радянсько-афганської війни Стаднійчук В.І., 1983 р. (іст.).

с. Писарівка

Зарічна вул., № 10. Млин водяний, ХІХ ст. (архіт.)

Леніна вул., № 27. Церква Покрови Святої Богородиці, 1817 р. (архіт.).

Центральна частина кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.).

На південь від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Північна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е. (археол.).

с. Плебанівка

Кірова вул. Комплекс фільварковий, ХІХ ст.: погріб, складське приміщення (архіт.); Могили жертв Голодомору, 1932-1933 рр. (іст.).

Леніна вул., у центрі села. Церква Свято-Покровська, 1871 р. (архіт.).

У центрі села. Каплиця, ХVІІІ ст. (архіт.).

Хутір Млинки. Млин водяний, ХІХ ст. (архіт.).

с. Покутине,

Калитинська сільська рада

Зарічна вул. Млин водяний , ХІХ ст. (архіт.)

Котляревського вул. Церква Свято-Михайлівська (дер.), 1894 -1900 рр.
(архіт.).

Леніна вул. Будівля корчми, ХУІІІ ст. (архіт.).

Шкільна вул. Пам'ятник партизану-підпільнику Володі Загурному, 1967 р.
(мист.)

На схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, ІV–ІІІ тис. до н.е.
(археол.).

с. Політанки

Набережна вул. Млин водяний, сер. ХІХ ст. (архіт.)

Чехова вул. Пам'ятний хрест на честь скасування кріпосного права та 900-річчя хрещення Русі, 1888 р. (іст.).

На південний схід від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На р. Мурашці. Гідроелектростанція, 1957 р. (архіт.).

Південно–східна околиця села. центральна частина кладовища. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.)

Східна околиця села. Млин вітровий, 1936 р. (архіт.).

с. Рахни Лісові

Гагаріна вул., № 30. Садиба Балашових, XVIII-XIX ст.: будинок садибний, господарські споруди, флігель, XIX ст.; парк, XVIII-XIX ст. (архіт.).

Леніна вул. Пам'ятний знак на честь перемоги російських військ над Туреччиною, 1765 р. (архіт., іст.).

Ніколайчука вул. Могила учасника радянсько-афганської війни Ніколайчука Г.В., 1988 р. (іст.).

с. Роля,

Гибалівська сільрада

Чапасва вул., № 37. Будинок історика, лікаря Антонія-Йосипа Ролле, 1830 р. (іст.).

с. Руданське

Набережна вул., у центральній частині кладовища. Могила учасника радянсько-афганської війни Дякова В.Г., 1982 р. (іст.).

50-річчя СРСР вул. Храм Успіння Пресвятої Богородиці (дер.), 1755 р. (1868 р. реконстр.) (архіт.).

На схід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

с. Садківці

Шкільна вул., № 40. Храм Успіння Пресвятої Богородиці (мур.), 1812 р. (архіт.).

с. Сапіжанка

Кладовище. Могила поета Свалюка П.У., 1999 р. (іст.).

Комплекс церкви св. Іоанна Богослова, XVIII – XIX ст.: церква св. Іоанна Богослова (дер.), 1785 (реконстр. 1860 р.); дзвіниця , 1860 р. (архіт.).

Північно-західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Семенівка,

Деребчинська сільрада

Мічуріна вул., № 12. Церква св. Рівноапостольного кн. Володимира (дер., збудована в пам'ять 900-річчя Хрещення Русі), 1888 р. (архіт.).

с. Слобода-Шаргородська

Космонавтів вул. Церква різдва Богородиці, 1750 р. (архіт.).

Куйбишева вул. Кладовище. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.).

Леніна вул. Млин водяний, кін. XIX ст. (архіт.); на садибі Мельника В.Ф.: Турецький стовп, XVII ст. (архіт.).

Західна околиця села, праворуч дороги на с. Плебанівку. Поховання німецьких солдатів, 1944 р. (іст.).

На південь від села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Південна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Північна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

селище Соснівка,

Шаргородська міськрада

Леніна вул. Цукровий завод, 1857 (архіт.).

с. Стрільники

Околиці села:

На північний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північно-західна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, скіфський час, VI–IV ст. до н.е. (археол.).

с. Сурогатка

Садова вул., у центральній частині кладовища. Братська могила радянських партизанів, 1944 р. (іст.).

с. Федорівка

Леніна вул. Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1860-ті рр. (архіт.).

Радгоспна вул. Палацо-парковий комплекс (пана Добровольського), ХІХ – поч. ХХ ст.: палац, 1905 р., парк, ХІХ ст. (архіт.).

У центрі села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Західна околиця села. Поселення, ранній залізний вік, передскіфський час, VІІІ–VІІ ст. до н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

На північний захід від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Північна околиця села, у центрі кладовища. Братська могила радянських військовополонених, 1941 р. (іст.).

с. Хоменки

50 років Жовтня вул. Дендропарк та меморіал Слави, 1967 р. (архіт.);
Могили селян - жертв Голодомору 1932-1933 рр. (іст.) та пам'ятний знак, 1993 р.;

на р. Мурафі: Млин водяний, ХІХ ст. (архіт.).

Кладовище – «Капкас», південна околиця села

Західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

На південний захід від села. Поселення, зарубинецька культура, ІІІ ст. до н.е. – ІІ ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Південна околиця села. Кладовище – «Капкас». Могила Костюка М.Б., 1984 р. (іст.).

Північно-західна околиця села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Північно-східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

Східна околиця села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

с. Юліямпіль

Церква св. кн. Олександра Невського, ХІХ ст. (архіт.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е.
Поселення, черняхівська культура, ІІІ–ІV ст. н.е. (археол.).

с. Юхимівка

Казимирова вул., № 37. Церква Різдва Пресвятої Богородиці, 1865- 1877 рр.
(архіт.).

На південний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.
(археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е.
(археол.).

Північна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис.
до н.е. (археол.).

Ямпільський район

м. Ямпіль

Дністрянська вул., № 18. Церква Свято-Миколаївська(мур.), 1770 р.
(реконстр. 1862-1902 рр.) (архіт.).

Жовтнева вул., № 90. Пам'ятний знак жертвам Голодомору та політичних
репресій, 1993; № 94/2. Братська могила червоноармійців 1927 р.,
радянських воїнів, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-
земляків, 1947 р.; Торговий склад (бар-склад), кін. XVI - поч. XVII ст.
(архіт.).

Комінтерна вул. Будинок земської управи, XIX ст. (архіт.).

Леніна вул. Торговий склад (під приміщенням стоматологічної поліклініки), кін. XVI - поч. XVII ст. (архіт.).

Хмельницького Б. вул. Торговий склад (під приміщенням телерадіомовного комітету), кін. XVI - поч. XVII ст. (архіт.).

Перед входом до краєзнавчого музею. Дві скульптури левів, XVIII ст. (мист.).

Околиці міста:

На південний захід від міста. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від міста. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

На північний схід від міста. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Північно-східна околиця міста. Кладовище. Західна частина: Могила Героя Радянського Союзу Шамури Д.Г., 1997 р.; північно-західна частина: Могила учасника радянсько - афганської війни Кожухаря М.В., 1982 р. (іст.).

с. Безводне

Свято-Вознесенська церква, XVIII ст. (архіт.).

с. Біла,

Гальжбіївська сільська рада

Леніна вул., № 146. Братська могила радянських воїнів 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1972 р.

Західна околиця села. Поселення, багатощарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; ранній залізний вік, передскіфський час, VIII–VII ст. до н.е. (археол.).

Північна околиця села. Кладовище: Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1948 р.; Могила радянського воїна, 1944 р.

с. Буша

Історико-культурний (історико-ландшафтний) заповідник «Буша» (іст., архіт., мист.):

І. Богуна вул., № 12/а. Фортечний комплекс, XVI - XVII ст.: башта фортеці, XVII ст.; церква св. Феодосія Чернігівського (підмурки), 1905 (архіт.); № 18/а. Давньослов'янський скельний храм із «Бушанським рельєфом», VI-VII, IX ст. (архіт., мист.).

Шкільна вул., № 28. Могила Серпініна М.І., 1944 р. (іст.).

Центр села. Могила радянського воїна, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1991 р..

Братська могила радянських воїнів, 1941-1944 рр. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1946 р.

Кладовище, західна околиця села. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008 р.

На Замковій горі. Могила Зависної М., 1654 р. (іст.); Могила козака Михайла, 1654 р. (іст.).

с. Велика Кісниця

Леніна вул., № 65а. Могила Хафіза Нарисова, 1944 р. (іст.); № 84. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008 р..

У центрі села. Церква Свято-Миколаївська (мур.), 1813 р. (архіт.).

На південь від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північ від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний захід від села. Курганна група (4), культурна приналежність не встановлена (археол.); Курганна група(3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний схід від села. Курганна група (6), культурна приналежність не встановлена (археол.); Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Північно-західна околиця села. Кладовище «Ясинова»: Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1990 р.; Могила Шиша І.Н., 1944 р. (іст.).

с. Гальжбіївка

Уросла вул. Братська могила радянських воїнів, 1941-1944 рр. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1972 р.; Могила Уросла Т.Я., командира Червоної армії, 1920 р. (іст.).

Гідроелектростанція, 1848-1849 рр. (архіт.).

На південь від села. Курганна група (4), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Дзигівка

Горького вул., № 23. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1993 р..

Леніна вул., № 63. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1967 р.; № 67. Костьол на честь Зішестя Святого Духа, 1803 р. (1805 р.) (архіт.).

У центрі села. Церква св. Михаїла (мур.), 1773 р. (архіт.).

с. Добрянка,

Порогівська сільська рада

Леніна вул., № 46. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1958 р.; 2004 р.

Південно-західна околиця села, при вході на кладовище. Пам'ятний знак жертвам Голодомору та політичних репресій, 1990 р..

с. Довжок

Леніна вул., № 86. Братська могила учасників громадянської війни, 1920 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 2004 р.; № 87. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1965 р.

Західна околиця села. Кладовище: Могила Героя Радянського Союзу Балабуха Й.І., 1974 р. (іст.); Могили радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1999 р.; Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1995 р.

На південний схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південний захід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південь від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

Північна околиця села. Кладовище: Могили Героїв Соціалістичної Праці Деньдоброї А.П., 1976 р., Домбровського Г.В., 1974 р.; могили Героїв Радянського Союзу Савіна М.С., 1944 р., Дробишева П.В., 1944 р.; могила Іщенко Х.В., 1944 р. (іст).

с. Дорошівка,

Бушанська сільська рада

Кладовище, південно-західна околиця села. Могила Героя Радянського Союзу Гнидюка І.С., 1976 р. (іст.); Могила Наконечного Г.Ф., 1941 р. (іст.).

В урочищі “Двєкова”. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південний захід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Північно-західна околиця села. Поселення, багат шарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; ранній залізний вік, передскіфський час, чорноліська культура, XI–VIII ст. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

с. Дзигівка

На захід від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південний схід від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південь від села. Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.).

На північ від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Дзюброве

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Іванків

Кладовище, східна околиця села. Могила Мухи П.О., 1944 р. (іст.); Могила Фролова А.Т., 1944 р. (іст.); Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008 р.

с. Качківка

Гагаріна вул., № 1. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1986 р..

Центр села. Погруддя Криворучка Ф.Ю. (ск. І. Довженко), 1984 р. (мист.)

Кладовище, північно-східна околиця села: Братська могила учасників громадянської війни, 1918 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1986 р.; Могила п'ятисотенниці Пасарар Г.Г., 1990 р. (іст.); Могила Героя Соціалістичної Праці Столяра Т.Ф., 1975 р. (іст.); Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 1998 р.

На південний захід від села. Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південь від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Клембівка

Леніна вул., № 36. Братська могила радянських воїнів, 1941 (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1968 р.

Кладовище, західна околиця села: Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1990 р.; Могила Домурована К.О., 1944 р. (іст.); Могила Шутила Г.М., 1944 р. (іст.); Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2007 р..

На захід від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південний схід від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південь від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Миронівка,

Петрашівська сільська рада

Комсомольська вул. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2007 р.

На південний захід від села. Поселення, багатошарове, епоха бронзи, II тис. до н.е.; черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Михайлівка

Леніна вул., 46. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1975 р..

На південний схід від села. Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; ранній залізний вік, передскіфський час,

чорноліська культура, XI–VIII ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Південна околиця села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

Північно-східна околиця села, при вході на кладовище. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008 р..

с. Оксанівка,

Гальжбіївська сільрада

Дудніцької **О.** вул., № 7. Братська могила радянських воїнів 1941-1944 рр. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1972 р.

Центр села. Пам'ятник-погруддя Дудницькій **О. І.** (ск. - В. Смаровоз), 1975 р. (мист.).

Південна околиця села, на кладовищі. Могила Дудницької **О.К.**, 1943 р. (іст.).

Північно-східна околиця села. Печерна церква, XVII ст. (архіт.).

с. Петрашівка

Леніна вул., 13. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1968.

У центрі села, біля сільської ради. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1970 р.

Церква св. великомучениці Параскеви, 1863 (реконстр. 1898) (архіт.).

На південний схід від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Писарівка

Леніна вул., № 27а. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2007 р.; № 30. Братська могила радянських воїнів, 1944 (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1969 р.

У центрі села. Церква св. великомучениці Параскеви (мур.) (архіт.).

На захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, епоха бронзи, II тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південний захід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На південний схід від села. Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південь від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північний захід від села. Курганна група (3), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На р. Русава. Млин водяний, ХІХ ст. (архіт.).

с. Підлісівка

Підлісівська сільська рада

Щорса вул., 52. Братська могила радянських воїнів 1941-1944 рр. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1970 р.; Братська могила червоноармійців, 1920 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1960 р.

Млин водяний, ХІХ ст. (архіт.).

Печерна церква, ХVІІ ст. (архіт.).

На захід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північ від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний захід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Пороги

Леніна вул. № 11. Пам'ятний знак жертвам Голодомору 1932-1933 рр., 2007 р.; № 54. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1958 р..

Кладовище у центрі села, при вході. Пам'ятний знак жертвам політичних репресій, 1990 р..

На північ від села. Поселення, ранній залізний вік, сарматська культура, III ст. до н.е. – IV ст. н.е. (археол.).

На північний схід від села. Курганна група, ранній залізний вік, сарматська культура, III ст. до н.е. – IV ст. н.е. (археол.); Поселення, ранній залізний вік, сарматська культура, III ст. до н.е. – IV ст. н.е. (археол.).

с. Придністрянське

Слободо-Підлісівська сільська рада

Леніна вул., № 11. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2008 р..

Західна околиця села, у центральній частині кладовища. Могила Героя Соціалістичної Праці Ігнатова О.Д., 2001 р. (іст.).

На захід від села. Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південний захід від села. Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південь від села. Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний захід від села. Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Радянське,

Русавська сільська рада

Леніна вул., № 14. Могила Фарафонова С.Н., 1941 р. (іст.).

Кладовище, північна околиця села: Могили п'ятисотенців Вовк О.М., 1997 р., Гвоздієвської Г.В., 2005 р., Гнатюк Л.О., 2008 р., Тимошенко Д.М., 1999 р., Ткач Т.К., 2003 р., Чорної Х.С., 1985 р., Шипук Н.І., 1996 р. (іст.); могила радянського воїна Фарафонова С.Н., 1941 р. (іст.).

На схід від села. Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; ранній залізний вік, скіфський час, V–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

с. Ратуш

Кладовище, північна околиця села: Братська могила радянських воїнів 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1959 р.; могила учасника радянсько-афганської війни Новожена А.В., 1981 р. (іст.); пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2007 р.

с. Русава

Перемоги площа, № 3. Братська могила радянських воїнів 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1947 р.; пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2007 р.

В урочищі “Сива Земля”, на схід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, XII–IX ст. до н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е.; ранній залізний вік, скіфський час, IV–III ст. до н.е. (археол.).

На схід від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Северинівка

У центрі села. Кладовище: Могила учасника радянсько-афганської війни Кудими О.Є., 1984 р.; могила радянського воїна, 1944 р.; Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний схід від села. Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Слобода-Бушанська,

Бушанська сільська рада

Гідроелектростанція, 1954-1955 (архіт.).

Кладовище, північно-західна околиця села: Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1960 р.; могила Героя Соціалістичної Праці Захарчук К.Н., 1999 р. (іст.); могила Савченка Ф.З., 1941 р. (іст.).

На південний захід від села. Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

На південний схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На північний схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

На схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Слобода Підлісівська

Млин водяний, XIX ст. (архіт.).

Печерна церква, XVII ст. (архіт.).

Кладовище, південна околиця села: Братська могила радянських воїнів, 1941 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1960 р.; Могила Героя Соціалістичної праці Захарчук К.Н., 1999 р. (іст.); Могила Савченка Ф.З., 1941 р. (іст.).

с. Тростянець

Центральна вул., № 47. Братська могила радянських воїнів, 1941 р. та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1961 р. (іст.); № 48. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2003 р.

На північний захід від села. Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.).

с. Улянівка,

Гальжбіївська сільська рада

На південь від села. Поселення, енеоліт, трипільська культура, IV–III тис. до н.е. (археол.).

с. Цекинівка

Леніна вул., № 69. Братська могила радянських воїнів, 1944 р. (іст.) та пам'ятний знак на честь загиблих воїнів-земляків, 1998 р.

50-річчя Жовтня вул. Пам'ятний знак жертвам Голодомору, 2007 р.

Кладовище, східна околиця села. Могила Героя Соціалістичної Праці Семенчук Л.Г., 1999 р.

На північний схід від села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.); Курганна група (2), культурна приналежність не встановлена (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На схід від села. Курганна група, культурна приналежність не встановлена (археол.); Поселення, багатошарове, енеоліт, трипільська

культура, IV–III тис. до н.е. (археол.); черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

Могила графа Карла Потоцького, 1791 р. (іст.).

Заводська вул. Могила Героя Соціалістичної Праці Матіяш Г. Д., 2000 р. (іст.).

Комплекс садиби Потоцьких, пер. пол. XIX ст.: будинок, корпус службовий, правий флігель (архіт.).

На захід від села. Поселення, епоха пізньої бронзи, білогрудівська культура, XII–IX ст. до н.е. (археол.); Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північ від села. Поселення, черняхівська культура, III–IV ст. н.е. (археол.).

На північний схід від села Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Південна околиця села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).

Північна околиця села. Курган, культурна приналежність не встановлена (археол.).